দৰঙী শব্দকোষ

DIRECTOR, LIBRARY SERVICES
ASSAM

সম্পাদক

শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা

দৰং জিলা সাহিত্য সভা

দৰঙী শব্দকোষ উপসমিতি

সভাপতি —শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা

সম্পাদক —শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা

সদস্যসকল —ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা

শ্ৰীভিত্তেশ্বৰ শইকীয়া

শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ভাগৱতী

মনোনীত সদস্যসকল—শ্ৰীমণীনাথ শৰ্মা

শ্ৰীমণীধৰ নাথ

দৰং জিলা সাহিত্য সভা, মঙ্গলদৈ

DARANGI SABDAKOSH, a dictionary of regional
Assamese words used in Darrang district,
edited by Shri Prabhat Chandra Sarma
and published by Shri Dimbeswar
Saikiah, General Secretary,
Darrang Zila Sahitya
Sabha, Mangaldai,
May, 1989

Price Rs. 30·00
Rupees Thirty only

প্ৰকাশক

শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ শইকীয়া,

সাধাৰণ সম্পাদক,

দৰং জিলা সাহিত্য সভা,

মঙ্গলদৈ সাহিত্য ভৱন

মঙ্গলদৈ—৭৮৪১২৫

দৰং (অসম)

প্ৰথম প্ৰকাশ—মে' ১৯৮৯ খৃঃ

মূল্য —ত্ৰিশ টকা

মুদ্ৰণ —দুৰ্গেশ্বৰ প্ৰিণ্টিং ৱৰ্কচ, মঙ্গলদৈ।

আৰম্ভণিতে এষাৰ

অসমীয়া ভাষাত পূৰ্ণাংগ অভিধান এখনো আজিলৈকে ওলোৱা নাই। তেনে অভিধান এখন প্ৰস্তুত কৰিবলৈ হলে আঞ্চলিক শব্দকোষ খনচেৰেকৰ নিতান্ত প্ৰয়োজন। সমগ্ৰ অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ শব্দ-সম্ভাৰেৰে পৰিপুষ্ট তেনে আঞ্চলিক শব্দকোষ খন-চেৰেক যিকোনো ভাষাৰ পূৰ্ণাংগ অভিধানৰূপী সৌধটোৰ হব একপ্ৰকাৰ আধাৰ-শিলা স্বৰূপ। সেই শব্দকোষসমূহৰ পৰা বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিত সংগৃহীত শব্দসম্ভাৰ তেনে এখন অভিধানৰ কাৰণে অপৰিহাৰ্য সম্বল। সেই সূত্ৰেদি দৰঙী শব্দকোষ এখন প্ৰস্তুত কৰাৰ অভিপ্ৰায় বহুকাল পূৰ্বৰেপৰা মোৰ মনত গাঁঠি খোৱা আছিল।

বিগত পঞ্চাশ-ষাঠি দশকৰ কথা। চন্দ্ৰকান্ত অভিধানৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ কাম তেতিয়া পূৰ্ণ-উদ্যমে চলি আছে। সেই সময়ত অভিধানখনৰ দোষ-গুণ সম্পৰ্কে সমসাময়িক বাতৰি কাকত আৰু আলোচনীৰ পাততো পুংখানুপুংখ আলোচনাবোৰ পঢ়ি ভাল লাগিছিল। আমিও ১৯৫৫/৫৬ চনত সেই বিষয়ে আমাৰ বক্তব্য দাঙি ধৰি অসমবাণীত ৩/৪ টা প্ৰবন্ধ লিখিছিলোঁ। সেইবোৰে লেখকৰ একে বিষয়ৰ অন্যান্য প্ৰবন্ধৰ লগ লাগি পিছত ১৯৭৭ চনত 'অসমীয়া অভিধান আৰু ভাষা' নামৰ গ্ৰন্থৰূপে প্ৰকাশ লভিছিল। কাকতত তেনেবোৰ লেখা-লেখি কৰাৰ ফলস্বৰূপেই হব পায় চন্দ্ৰকান্ত অভিধান প্ৰণয়ন সমিতিয়ে আমাক অভিধানৰ শব্দ-বাছনিৰ আলোচনাত ভাগ লবলৈ বিশেষভাবে অনুৰোধ কৰিছিল। চৰকাৰী কামৰ হেঁচাত থকা কাৰণে সেই অনুৰোধ যথাযথৰূপে ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰি সমিতিৰ বিচাৰ-বিবেচনাৰ কাৰণে নিজে সংগ্ৰহ কৰা, মজনদৈ অঞ্চলত প্ৰচলিত অভিধান-অবহেলিত এহেজাৰমান

শব্দৰ অৰ্থসম্বলিত তালিকা এখনকে [illegible] কৰিছিলো। অভিধানৰ পাতনিত তাৰ প্ৰাপ্য স্বীকৃতি দেখি ধন্য হৈছিলো। তাতোকৈ সুখৰ কথা এই যে সেই তালিকাৰ বহুলাংশ শব্দই গৃহীত হৈ চন্দ্ৰকান্ত অভিধানৰ যথাস্থানত সন্নিবিষ্ট হৈছে। এই কথাটো বিশেষকৈ উপলব্ধি কৰা হৈছিল দৰঙী শব্দকোষৰ কাৰণে আমি চন্দ্ৰকান্ত অভিধানৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণ নাপাই প্ৰথম সংস্কৰণৰ পুথিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰি কামত কিছুদূৰ আগ বাঢ়ি পিছত দ্বিতীয় সংস্কৰণৰ পুথি বিচাৰি পাই মিলাই চাই অনেক শব্দ কাটি পেলাব-লগীয়া হেৰোত; কাৰণ দৰঙী শব্দকোষৰ শব্দ—সংগ্ৰহৰ ধাই নীতিটোৱে হৈছে হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্তত নথকা প্ৰচলিত দৰঙী শব্দৰ সংগ্ৰহ।

অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতিয়ে তেওঁৰ অভিভাষণত কিছুমান প্ৰয়োজনীয় আৰু সম্ভাব্য সাহিত্য-কৰ্মৰ আঁচনি থূলমূলকৈ দাঙি ধৰাটো এটা ৰীতি। সেই পৰম্পৰা মানি ১৯৭৯ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰীত বহা ভৱানীকুচি অধিবেশনত আমিও সভাপতিৰ অভিভাষণত আঞ্চলিক অভিধান সম্পৰ্কে এইদৰে উল্লেখ কৰিছিলো— "প্ৰাসংগিকভাৱে উল্লেখ কৰা যায় যে অসমীয়া ভাষাৰ ধনচেৰেক আঞ্চলিক শব্দকোষৰো প্ৰয়োজন হৈছে। কামৰূপ জিলা সাহিত্য পৰিষদে তেনে এটা আঁচনি জিলা পৰিষদৰ ভিত্তিত গ্ৰহণ কৰিছে আৰু তাৰ কাম আৰম্ভ হৈছে বুলি শুনিছো। তেনেকৈ প্ৰত্যেক জিলা পৰিষদতে আঁচনি লৈ চন্দ্ৰকান্ত অভিধানত নথকা ব্যৱহাৰী শব্দবোৰ গোটাই আঞ্চলিক ভিত্তিত একোখন শব্দকোষ ৰচনাৰ কাম হাতত লোৱা উচিত হব বুলি আমি ভাবো। তাকে কৰিলে পিছত তেনেকৈ সংগৃহীত হোৱা বিভিন্ন অঞ্চলৰ শব্দ-সম্ভাৰ গোটাই লৈ সেইবোৰৰ সম্ভাব্য ব্যুৎপত্তি, প্ৰয়োগ, ইতিহাস আদি বিচাৰ কৰি উপযুক্তখিনিক মান্য ভাষাৰ অভিধানত গ্ৰহণ কৰিবলৈ সুচল হব।

আজিৰ দিনত পূৰ্ণাঙ্গ অভিধান ৰচনা কৰা এজন লোকৰ সাধ্য নহয়।" সেইদেখি হাতে-কামে দেখুৱাইহে বুজি লওঁ বুলি মনত কৰি, সেই বছৰতে মঙ্গলদৈত জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ—বৰ্তমানৰ দৰং জিলা সাহিত্য সভাৰ বাৰ্ষিক অধিৱেশনত বিষয়টো উত্থাপন কৰাই সম্পাদক নিৰ্বা-চনাদি কামবোৰ শব্দকোষৰ পাঁচনি হাতত লোৱা হৈছিল। সৌভাগ্যক্ৰমে সেই বছৰত মঙ্গলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ সভাপতিৰ আসনত আছিল সনামধন্য পণ্ডিত আচাৰ্য্য মনোৰঞ্জন শাস্ত্ৰী। তেতিয়াৰেপৰা আজিকোপতি তেওঁৱেই উপদেষ্টা, তেওঁৱেই সভা-পতি আদি দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰি কামটো সমাধা কৰিবলৈ আমি সৰ্বতোপ্ৰকাৰে যত্ন কৰি আহিছোঁ।

কামৰ গণ্ডিত পুৰণি দৰং ৰাজ্যৰ পূ.ব দৈ আজিৰ দৰং জিলা হৈছে বুলিব লাগে। দৰঙী শব্দকোষৰ আঞ্চলিক এনেকুৱা সেয়ে। এই অঞ্চলৰ কিছুমান শব্দ অৰ্থৰ দিশৰপৰা আমোদজনক-ভাবে আঞ্চলিক। তাৰে দুই-চাৰিটা, যেনে—গোলমাল (আলোচনা), চোকা (চোক, দুই বা ততোধিক আলি-বাটৰ সংযোগ স্থল), বত্তুৱা (ধাৰ নথকা, বদুৱা), বেজাৰ (আমনি, গালি-শপনি), সবহ (কম), শাস্তি (আমনি), সন্ধা (সাঁথৰ), চুৰা (কুনীয়া গুৰ), মণা-পানীৰ (এঠা-দৈ), বিহ (চৰ্‌চৰণি) ইত্যাদি। দৰঙী শব্দকোষত এনে-বোৰ আঞ্চলিক শব্দ যথাসম্ভৱ সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

বৰ্তমানৰ দৰঙী শব্দকোষ আমাৰ পৰিকল্পিত বৃহৎ সংস্কৰণ এটাৰ ক্ষুদ্ৰ উদাহৰণ মাত্ৰ। আমাৰ অনুমান ইয়াত অভিধানত নথকা দৰঙী অসমীয়া শব্দাৱলীৰ সকলোখিনিকে গণনাৰে তাৰ এক বৃহৎ সংখ্যক শব্দয়ে ইয়াত ঠাই পোৱা নাই। অতঃপৰ সংস্কৰণ এটা উলিয়াবলৈ হলে আৰু পৰিশ্ৰম, অৰ্থ সাহায্যৰ প্ৰয়োজন। তথাপি 'নাই মোমাইতকৈ কণা মোমাই ভাল' বুলি

ভাবিয়ে ইয়াক ৰাইজৰ আগলৈ আগবঢ়াই দিয়া হ'ল। ইয়াৰ কৃতিত্বৰ গৌৰৱ সম্পাদনা সমিতিৰ, বাইকৈ সম্পাদক শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা আৰু জিলা সাহিত্য সভাৰ সম্পাদক শ্ৰীভিত্তেশ্বৰ শইকীয়াৰ। ইয়াৰ প্ৰকাশনত যিসকল সদাশয় লোকে উদাৰ দান-বৰঙণিৰে সহায় কৰিছে তেখেতসকল সদৌ দৰঙ্গী ৰাইজৰে শলাগৰ পাত্ৰ। অলমতিবিস্তৰেণ। ইতি—

নৱ গিৰি
চানমাৰি
গুৱাহাটী—৩

শ্ৰীঅতুলচন্দ্ৰ বৰুৱা,
সভাপতি,
দৰঙ্গী শব্দকোষ উপসমিতি
তাৰিখ—৩০।৪।৮৯

সম্পাদকীয়

সুপ্ৰাচীন অসমীয়া ভাষাৰ শব্দমালাত নানা জাতি-উপজাতিৰ শব্দ ভৰি আছে। অসমীয়া ভাষাৰ সাম্প্ৰতিক ৰূপত সেই সকলো-বোৰ শব্দ শিষ্টশব্দ ৰূপে গৃহীত হোৱা নাই। বহুতো শব্দ একো একো অঞ্চলৰ কথিত অসমীয়া উপভাষাৰ মাজত আছে। ডাকভণিতাৰ ৰচনা কালৰপৰা প্ৰাপ্ত প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্যত নামনি অসমৰ অসমীয়া শব্দ বিস্তৃতভাৱে ব্যৱহৃত হৈছিল যদিও আহোম ৰাজত্ব-কালৰ বুৰঞ্জী সাহিত্য আৰু তাৰ পাছত অৰুণোদই (অৰুণোদয়) কাকতৰ প্ৰকাশৰ কালৰপৰা নামনি অসমৰ বহু শব্দ অনাদৃত হ'ল।

দৰঙী অসমীয়া উপভাষা, কামৰূপী অসমীয়া উপভাষা আৰু গোৱালপৰীয়া অসমীয়া উপভাষা বিস্তৃত শব্দসম্ভাৰেৰে সমৃদ্ধ। বৰাক উপত্যকাৰ লোকসকলৰ কথিত ভাষাতো উপভাষীয় লক্ষণ আছে। সাম্প্ৰতিক কালত কামৰূপ (অবিভক্ত) আৰু দৰং (পূৰ্বৰ মঙ্গলদৈ মহকুমা) অঞ্চলৰ প্ৰচলিত বহু শব্দ পালি, প্ৰাকৃত আৰু পুৰণি অসমীয়া পুথিবোৰত ব্যৱহৃত হোৱা দেখা যায়। এনেকি, এই অঞ্চলত কথিত অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদ, বিশেষকৈ নিত্যবৰ্তমান কালৰ ক্ৰিয়াপদ প্ৰাকৃত আৰু পুৰণি অসমীয়া পুথিত ব্যৱহাৰ হোৱা পৰিলক্ষিত হয়।

কামৰূপী অসমীয়া উপভাষাৰ ওপৰত যথেষ্ট গৱেষণা হৈছে। এই অঞ্চলৰ সাহিত্যিক কেইগৰাকীমানে তেওঁলোকৰ লিখাত আংশিকভাৱে হ'লেও কামৰূপী অসমীয়াৰ ব্যৱহাৰ কৰিছে। এনেকি, সম্পূৰ্ণৰূপে কামৰূপী উপভাষাত নাটক ৰচনাৰো পৰীক্ষা

চলিছে। গোৱালপৰীয়া উপভাষাৰ গীত-মাত আদি অনাতাঁৰ আৰু দূৰদৰ্শনৰ মাধ্যমেৰে বহুলভাৱে প্ৰচাৰ হৈছে।

শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা প্ৰমুখ্যে দুই-চাৰিগৰাকী সাহিত্যিকে তেওঁবিলাকৰ সাহিত্য-কৰ্মত গোটাদিয়েক দৰঙী শব্দৰ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। শ্ৰীশিৱপ্ৰসাদ বায়খোৱা আৰু শ্ৰীকৰুণাসিন্ধু বায়খোৱাই মঙ্গলদৈয়া (দৰঙী) জতুৱা ঠাঁচৰ পুথি এখন যুগুত কৰি প্ৰকাশ কৰিছে। এতিয়ালৈকে এই উপভাষাৰ (দৰঙী) ওপৰত গৱেষণা হৈ উঠা নাই।

সাম্প্ৰতিক কালত অসম সাহিত্য সভাৰ পক্ষৰপৰা আঞ্চলিক শব্দবোৰৰ সংগ্ৰহৰ চিন্তা-চৰ্চা চলিছে। অসম চৰকাৰেও অসমৰ সকলো অঞ্চলৰ চুকে-কোণে অসংগৃহীত অৱস্থাত থকা শব্দসম্পদ সংগ্ৰহ কৰি 'চলন্ত অসমীয়া অভিধান' যুগুত কৰাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছে।

আঞ্চলিক শব্দবোৰৰ প্ৰয়োজন সম্পৰ্কে তলৰ কথাখিনি চিন্তা কৰিব পাৰি।

১। একোটা অঞ্চলৰ উপভাষাৰ সম্যক্ উপলব্ধি।

২। সংগৃহীত শব্দবোৰৰ তদ্ৰূপভাৱে, নাইবা স্বৰ আৰু ব্যঞ্জনধ্বনিৰ প্ৰয়োজনীয় পৰিবৰ্তন ঘটাই মান্য অসমীয়াত ব্যৱহাৰ আৰু তাৰদ্বাৰা অসমীয়া ভাষাৰ সামগ্ৰিক উন্নতিসাধন।

৩। উপভাষাটোৰ ভাষাতাত্ত্বিক অধ্যয়ন।

দৰঙী অসমীয়া উপভাষা— সুদূৰ অতীতৰেপৰা নানা জাতি উপজাতিৰ বসতিস্থান দৰং অঞ্চলৰ অসমীয়া উপভাষাটোও তিব্বত-বৰ্মীয়, আৰ্যভাষামূলীয় আদি নানা উৎসৰ শব্দ ভৰি আছে। দৰঙী ৰাজবংশৰ ৰাজত্বৰ শেষৰ কালে ৰজাঘৰীয়া সৈন্যদলত বহু হিন্দুস্থানী সৈন্যৰ মকৰল হৈছিল। এই সৈন্যসকলৰ বংশধৰসকলে আৰু তেনেকৈ বহুতো মুচলমানলোকে এই অঞ্চলত নিগাজিকৈ বসতি কৰিবলৈ

নৈছিল। এই লোকসকলৰ বহু হিন্দী, আৰবী আৰু ফাৰ্চী শব্দ এই অঞ্চলৰ অসমীয়া উপভাষাত সোমাই পৰিছে।

দৰঙী অসমীয়া উপভাষাটোৰ শব্দমালাত তলত উল্লেখ কৰা বৈশিষ্ট্যবোৰ চকুত পৰে।

১। কিছুমান স্বতন্ত্র শব্দ। সাধাৰণতে এইবোৰৰ প্রতিশব্দ শিষ্ট অসমীয়াত পোৱা নাযায়। যেনে—অৰ্চনকাৰা, অবেৰ্ বেতী, অপৰ্ খেতি, ডংক, বন্ধে (বন্ধকে)।

২। স্বৰধ্বনিৰ পৰিবৰ্তন আৰু লোপ আৰু ব্যঞ্জনধ্বনিৰ পৰিবৰ্তনৰ দ্বাৰা সাধু অসমীয়া শব্দৰ লগত মিলি যোৱা শব্দ। তেনে শব্দবোৰৰ কেইটামান—

(ক) স্বৰধ্বনিৰ পৰিবৰ্তনদ্বাৰা—

কেঁকল < কঁকাল, কঠল < কঠাল, কপল < কপাল, পায়াস < পায়স, বিচেনী < বিচনী, গিজিগি < গিজগি, পালেই < পালৈ, বিঠেই < বিঠৈ, কাছো < কাছু

(খ) স্বৰধ্বনিৰ লোপদ্বাৰা—

চেৰ্কেনি < চেৰেকনি, তিত্তি < তিতিকি, সেট্কা < সেটেকা, বোৰ্কেনি < বোৰোকনি, ঘোল্কেনি < ঘোলোকনি

(গ) স্বৰধ্বনিৰ লোপ আৰু 'ৰ্'ৰ লগত ব্যঞ্জনধ্বনিৰ সমীভৱনদ্বাৰা—

খ'চা < খ'ৰ্চা < খৰিচা, বজ্জি < বৰ্জি < বৰাজি, ডুংগী < ডুৰ্গী < ডুবাগী, পংগীয়া < পৰ্গীয়া < পৰগীয়া, হ'ংপা < হ'ৰ্পা < হৰিপা

৩। ব্যঞ্জনধ্বনিৰ পৰিবৰ্তনদ্বাৰা—

চখু < চকু, শুজা < শুকা, কাপেই < কাপৈ, ঝিঝিমি < ঝিমঝিমি, হাঁপী < হাপু, সাপৰ < কাপৰ

৪। ৰূপৰ পৰিবৰ্তন নঘটাকৈ বেলেগ অৰ্থত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ। যেনে—গোলমাল (আলোচনা), শান্তি (অসুবিধা, আমনি)

৫। সাধাৰণ অৰ্থৰ উপৰিও সম্পূৰ্ণ বিপৰীত অৰ্থত্তো ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ। যেনে—আধিক (অধিক) (অনাটন), সৰহ (অধিক) (উপশম)

৬। হিন্দী শব্দ আৰু আৰবী, ফাৰ্চী আদি ভাষাৰ লগত যুক্ত হৈ থকা শব্দ। যেনে—এইছা-বেইছা, হিচা (ভাগ) সাবাধানে, সাবাদিগিৰ, সাবাপথাৰে (কেউপিনে) সাবাচেলকা (অ'ত ত'ত অলপীয়াকৈ থকা) সাবাসিচেৰি (সিচৰতি)

৭। হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানত পুথিত থকা বুলি লিখা অথচ দৰঙী উপভাষাত সৰ্বসাধাৰণে ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ। যেনে—আধাকে (একেলেথাৰিয়ে) (চ—২ সং, পৃ—৮২),

সাৰি (সাৰ, টোপনি নোহোৱা অৱস্থা)

(চ—২ সং, পৃ:—৮৭৪)

৮। সাধাৰণতে ব্যৱহাৰ হোৱা, হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানৰ মতে বেলেগ অৰ্থত আৰু দৰঙী উপভাষাত বেলেগ অৰ্থত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দ। যেনে—

টাৰু—(চ—২ সং, পৃঃ ৪১৪) পাগৰাৰি, দৰঙত—গোবৰ ভৰাবলৈ সাজি লোৱা কোদালৰ নিচিনা হাতেৰে ধৰিবপৰা যতন।

ধাঁড় চেলেকা (হে—৪ সং, পৃ: ৯২৫) —ধাঁড় গৰুৱে চেলেকাৰদৰে চেলেকা।

সাবাচেলকা—দৰঙত—অ'ত ত'ত অলপীয়াকৈ থকা।

(চুলিত খাটে।)

চন্দ্ৰকান্তত (২য় সং, পৃ – ৪৮২) দৰহ শব্দৰ অৰ্থত দৰধ শব্দটো

লিখিছে। মূল শব্দ হিচাপে উল্লেখ কৰা নাই। দৰঙী উপভাষাত এই শব্দটো (দৰৰ) ব্যৱহাৰ হয়।

দৰঙী উপভাষাত ভাৱব্যঞ্জনাত্মক শব্দৰ বিপুল ব্যৱহাৰ আৰু ক্রিয়াপদৰ বিশেষ বিশেষ ৰূপ মন কৰিবলগীয়া। দৰঙী উপভাষাৰ শব্দবোৰত অক্ষৰৰ মহাপ্রাণীভৱনৰ প্রৱণতা বিশেষভাৱে পৰিলক্ষিত হয়। দৰঙী শব্দকোষ—দৰঙীয়ে গৌৰৱ কৰিব পৰা পালনগীত, ভুঞাবংশীয় আৰু দৰঙী ৰাজবংশীয় ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত বিশিষ্ট পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰা বৰেণ্য সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্যকৰ্মৰ খনি,—বিয়াহৰ ওজা, সুকনান্নী ওজাৰ গীতনাচ, ঢুলীয়া গীত, বিয়াগীত, খুলীয়া ভাওনা, পুতলা ভাওনা আদিৰ চৰ্চা আৰু অনুশীলনৰ কেন্দ্ৰ আদিৰ, এবং ৰাজ্যৰ কিছু অংশ সম্প্রতি দৰং জিলা।

এই অঞ্চলৰ উপভাষীয় শব্দসমূহৰ সংগ্রহ সংকলন হৈ মঙ্গলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদে ১৯৭৩ চনৰ এপ্রিলৰ পাঁচ তাৰিখে মঙ্গলদৈত আচাৰ্য্য মনোৰঞ্জন শাস্ত্ৰীৰ সভাপতিত্বত অনুষ্ঠিত ইয়াৰ ষষ্ঠ বাৰ্ষিক অধিবেশনত এটি প্রস্তাৱ গ্রহণ কৰি 'মঙ্গলদৈৰ আঞ্চলিক শব্দকোষ প্রণয়ন উপসমিতি' গঠন কৰি দিয়ে। এই উপসমিতিত পৰিষদৰ তেতিয়া সভাপতি সভাপতি, [illegible]কাৰী (শ্রীপ্রভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা) সম্পাদক, শ্রীনৰেন্দ্ৰ চন্দ্ৰ নাথ, শ্রীচন্দ্ৰকান্ত নাথ, শ্রীধনপতি কলিতা, শ্রীহৰিৰাম নাথ, শ্রীবিজয় চন্দ্ৰ ভাগৱতী আৰু শ্রীশচীনাথ শৰ্মা সহযোগী সম্পাদক নিৰ্বাচিত হয়।

সাহিত্য পৰিষদৰ প্রস্তাৱ আৰু শব্দকোষখনৰ প্রধান উদ্যোক্তা, অসম সাহিত্য সভাৰ সেই কালৰ সভাপতি শ্রীঅতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাই দিয়া প্রেৰণাৰ প্রতি শ্রদ্ধা জনাই নিম্নস্বাক্ষৰকাৰীসকলে সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে।

শব্দকোষখনৰ বাবে শব্দসংগ্রহ—শব্দকোষখনৰ শব্দসংগ্রহৰ বাবে সেই বছৰৰ (১৯৭৩) জুলাই মাহত দৈনিক অসম কাকতত

প্ৰকাশ কৰা জাননীযোগে প্ৰচলিত অসমীয়া অভিধানকেইখনত নথকা মঙ্গলদৈ অঞ্চলৰ মৌলিক অসমীয়া শব্দৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰি সম্পাদকক দিবলৈ ৰাইজলৈ গোহাৰি জনোৱা হয়। সেই বছৰৰ আগষ্ট মাহৰ ৫ তাৰিখে অনুষ্ঠিত হোৱা শব্দকোষ প্ৰণয়ন উপ-সমিতিৰ প্ৰথম বৈঠকৰ সিদ্ধান্তক্ৰমে উক্ত সহযোগী সম্পাদকসকলক, বিশেষকৈ যথাক্ৰমে স্বৰবৰ্ণ, ক বৰ্গ, চ বৰ্গ আৰু ট বৰ্গ, ত বৰ্গ, প বৰ্গ, অন্তঃস্থ আৰু উষ্মবৰ্ণৰ অক্ষৰ আদিতে থকা, প্ৰচলিত অসমীয়া অভিধানসমূহত নোপোৱা, শব্দ সংগ্ৰহ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰা হয়।

অধিক শব্দ সংগ্ৰহৰ আশা কৰি সেই বছৰৰ চেপ্তেম্বৰ মাহতে মঙ্গলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ উনৈচখন শাখা সাহিত্য সভালৈ পত্ৰযোগে গোহাৰি জনোৱা হয়।

দৈনিক অসম কাকতত প্ৰকাশিত গোহাৰিৰ প্ৰতি সহাৰি জনাই শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ভাগৱতীয়ে (সেইকালৰ দলগাওঁ সাহিত্য সভাৰ সম্পাদক), কেইবাখনো, শ্ৰীভূমিধৰ কটকী (ভেবাৰঘাট) আৰু শ্ৰীতৰুণ চন্দ্ৰ শৰ্মাই (সাবেং) একোখন শব্দ তালিকা প্ৰেৰণ কৰে।

সহযোগী সম্পাদকসকলৰ ভিতৰত শ্ৰীহাঁহিৰাম মাথে এখন আৰু শ্ৰীশশীনাথ শৰ্মাই কেইখনমান তালিকা দিয়ে। শাখা সাহিত্য সভাবোৰৰ ভিতৰত দলগাওঁ সাহিত্য সভাৰ সেইকালৰ সহকাৰী সম্পাদক শ্ৰীযোগেন্দ্ৰ নাথ নাথে আৰু ভোলাবাৰী শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দমিশ্ৰ সাহিত্য সভাৰ সেইকালৰ সম্পাদক শ্ৰীকমল কুমাৰ দাস আৰু ডাঁহি সাহিত্য সভাৰ তেতিয়াৰ সম্পাদক শ্ৰীভুবন চন্দ্ৰ কলিতাৰপৰা একোখন শব্দতালিকা পোৱা হয়।

শব্দকোষখনৰ সমীক্ষণৰ সময়ত শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাই নিজৰ টোকা-বহীৰপৰা অবেখিনি শব্দ আৰু ফকৰা-যোজনাৰ

যোগান ধৰিছে । সমীক্ষণত নিযুক্ত অন্য কেইগৰাকীয়েও শব্দ, বাক্য-যোজনা আদিৰ যোগান ধৰি অৰিহণা যোগাইছে । সমীক্ষণৰ সময়ত শুভাষিণী চৰণ গোস্বামী (দেৱানন্দ সত্ৰ), শ্ৰীজীৱন চন্দ্ৰ শৰ্মা (জেঙৰাইচাট), শ্ৰীআব্দুৰ ৰহমান (মঙলদৈ) আৰু শ্ৰীবিনন্দ চন্দ্ৰ ডেকাই (কেন্দুগুৰি) একোখন তালিকা দাখিল কৰিছে । শেহতীয়াকৈ শ্ৰীপ্ৰভাত নাৰায়ণ চৌধুৰীদেৱৰো (চপাই) এখন শব্দৰ তালিকা পোৱা গৈছে ।

ইয়াৰ উপৰিও কথা-প্ৰসংগত দুই চাৰিগৰাকীলোকে এটা দুটা শব্দৰ উল্লেখ কৰিছে যদিও সেইসকলৰ নাম উল্লেখ কৰা সম্ভৱ নহ'ল ।

সমীক্ষণৰ পূৰ্বে সম্পাদকে অসমীয়া অভিধান কেইখনমানৰ অৱলম্বন, নিজৰ অনুসন্ধান আৰু চিন্তাৰ দ্বাৰা যুগুত কৰা শব্দৰ তালিকা আৰু সেইসময়তে হাতত পোৱা বিভিন্নজনৰ শব্দতালিকাসমূহৰ পৰা শব্দকোষখনৰ প্ৰথম খচৰা যুগুত কৰি উলিয়ায় আৰু ১৯৮১ খৃষ্টাব্দত কলাইগাৱঁত অনুষ্ঠিত মঙলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ অষ্টম বাৰ্ষিক অধিৱেশনত শব্দকোষখনৰ খচৰা এটি যুগুত হোৱাৰ কথা জনায় আৰু ইয়াৰ উত্তৰ-ব্যৱস্থাৰ বাবে অনুৰোধ কৰে ।

১৯৮২ খৃষ্টীয় বছৰত পৰিষদৰ খাৰুপেটীয়া অধিৱেশনত শব্দকোষখনৰ 'মঙলদৈয়া আঞ্চলিক শব্দকোষ' নামটি সলনি কৰি 'দৰঙী শব্দকোষ' কৰা হয় । শব্দকোষখনৰ সম্পূৰ্ণ কৰাৰ অৰ্থে শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাক সভাপতি, শ্ৰীভবেন্দ্ৰ শইকীয়া, শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ভাগৱতী, ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাক সদস্য আৰু সম্পাদকক (শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মাক) লৈ এখন শব্দকোষ উপসমিতি গঠন কৰি দিয়া হয় ।

শব্দকোষখনৰ সমীক্ষণ সেই বছৰৰ (১৯৮২) জুলাই মাহৰ ৩১ তাৰিখৰপৰা এই উপসমিতিয়ে সমীক্ষণ আৰম্ভ কৰে। প্ৰথম বচৰাৰপৰা দ্বিতীয় বছৰা এটি যুগুতাই লৈ হেমকোষ (৫ম সংস্কৰণ) আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানৰ (২য় সংস্কৰণ) লগত শেহতীয়াভাবে মিলাই সমীক্ষণ কৰা হয়। শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা, শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ভাগৱতী, শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ শইকীয়া আৰু সম্পাদকৰ উপৰিও শ্ৰীশশীনাথ শৰ্মাই বৈঠকবোৰত উপস্থিত থাকি ১৯৮৭ চনলৈ সমীক্ষণ চলায়। সেই বছৰতে শ্ৰীশশীনাথ শৰ্মা আৰু শ্ৰীশশীধৰ নাথকো উপসমিতিৰ সদস্য মনোনীত কৰা হয়। শব্দকোষখন মুদ্ৰণৰ বাবে যুগুতহৈ উঠালৈকে উপসমিতিয়ে আশীটামান বৈঠকত মিলিত হৈ সমীক্ষণ চলাইছে। শেহতীয়া বৈঠক কেইটামানত উপস্থিত থাকি সহায় কৰোঁতাসকলৰ ভিতৰত শ্ৰীআব্দুৰ ৰহমানৰ নাম উল্লেখযোগ্য। এই সমিতিয়ে পৰ্যালোচনা, শব্দসংযোজন আৰু সমীক্ষণ কৰি শব্দকোষখন চূড়ান্তভাৱে যুগুত কৰে।

দৰঙী শব্দকোষৰ সম্পাদনা পদ্ধতি—দৰঙী শব্দকোষ এখন পূৰ্ণাঙ্গ অভিধান নহয়। দৰাচলতে ই সাম্প্ৰতিক অসমীয়া অভিধানসমূহৰ পৰিপূৰক স্বৰূপ। সেইবাবে হেমকোষ (৫ম সং) আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানত (২য় সং) স্থান নোপোৱা দৰং অঞ্চলৰ শব্দবোৰহে ইয়াত সন্নিবেশ ঘটিছে। ইয়াত প্ৰথমতে একোটা শব্দ বা খণ্ডবাক্যৰ উল্লেখ কৰি, তাৰ পাছত ক্ৰমে, প্ৰয়োজন অনুসৰি সংক্ষিপ্ত পদ-নিৰ্ণয়, মান্য প্ৰতিশব্দৰ উল্লেখ আৰু (প্ৰয়োজন অনুসৰি) ব্যাখ্যামূলক বৰ্ণনা দিয়া হৈছে। কিছুমান শব্দৰ অৰ্থৰ সম্যক্ উপলব্ধিৰ অৰ্থে দৰঙীয়া কথাৰে বাক্য ৰচনা কৰি নাইবা যোজনা-ফকৰাৰ উদ্ধৃতি দি উদাহৰণ দিয়া হৈছে। হেমকোষত দেখুৱাৰ দৰে শব্দবিশেষৰ স্বৰধ্বনিৰ উচ্চাৰণৰ বৈশিষ্ট্য দেখুৱাবলৈ বিশেষ চিন ইয়াত ব্যৱহাৰ কৰা হোৱা নাই। একেটা আখৰেৰে আৰম্ভ

হোৱা একাধিক শব্দক একে ঠাইতে ৰাখত (,) কমাচিন দি আৰু বেলেগ বেলেগ অৰ্থৰে আৰু হোৱা শব্দক অনু-চ্ছেদ (/) চিনেৰে দেখুৱাই সেইবোৰ শব্দক যথাস্থানত উল্লেখ কৰি অৰ্থত প্ৰথমতে পোৱা শব্দটোৰ সমান বুলি কোৱা হৈছে। অৱশ্যে এই পদ্ধতি নিৰ্খুঁতভাৱে ৰক্ষা কৰাত কৰবাত আউলো লগাটো সম্ভৱ।

সমীক্ষণৰ স্থান—শব্দকোষখন সমীক্ষণৰ বৈঠক বিভিন্ন কাৰণত বিভিন্ন স্থানত অনুষ্ঠিত হৈছিল। তাৰ ভিতৰত শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ (চানমাৰি, গুৱাহাটী) বাসগৃহত এদিন, মঙলদৈ পৌৰসভাৰ সভাকক্ষত এদিন, মঙলদৈ চৰকাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়কক্ষত এদিন, শ্ৰীঅম্বিকা চৰণ বৰুৱাৰ (মঙলদৈ) গৃহত দুদিন, শ্ৰীমণীনাথ শৰ্মাৰ (মঙলদৈ) গৃহত দুদিন, শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ (বামুণপাৰা, মঙলদৈ) গৃহত চাৰিদিনমান আৰু শ্ৰীযোগেন্দ্ৰ নাথ বৰাৰ (মঙলদৈ) গৃহত কেইবাখনো বৈঠক অনুষ্ঠিত হয়। বাকীবোৰ বৈঠক দৰং জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ (সভাৰ) কাৰ্য্যালয়, মঙলদৈ সাহিত্যভৱনত অনুষ্ঠিত হয়।

দৰঙী শব্দকোষ সংকলনৰ সম্পৰ্কত তেতিয়াৰ মঙলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদৰ ভুক্ত সংকল্প, শব্দসংগ্ৰহ, সম্পাদনা আৰু সমীক্ষণত লাগি থকা লোকসকলৰ ত্যাগ, ধৈৰ্য্য আৰু চিন্তা-চৰ্চাই শব্দকোষ প্ৰণয়নৰ বাট সৰল। বিশেষকৈ, শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাই গুৱাহাটীৰপৰা অহা-যোৱা কৰি বহু কষ্ট স্বীকাৰ কৰিছে আৰু তেওঁৰ পৈণত অভিজ্ঞতা আৰু সুপৰামৰ্শেৰে পুথিখন যুক্ত কৰি উলিওৱাত বিশেষ অৰিহণা যোগাইছে। পৰিষদৰ সম্পাদক শ্ৰীজিতেন্দ্ৰৰ শইকীয়াই শব্দকোষখন ছপোৱা আৰু প্ৰকাশ কৰাৰ প্ৰচেষ্টাত আদিৰেপৰা আগভাগ লৈ আহিছে। শ্ৰীপ্ৰদীপৰাম বৰুৱাই তেওঁৰ চন্দ্ৰকান্ত অভিধানখন (২য় সংস্কৰণ) ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দি আমাক উপকৃত কৰিছে। প্ৰাপ্ত শব্দতালিকাবোৰ অভিধানত মিলাই

চালি-জাৰি চাওঁতে ভালেখিনি সময়ৰ প্ৰয়োজন হৈছে। তদুপৰি অঞ্চল বিশেষে শব্দৰ উচ্চাৰণৰ তাৰতম্য থকাত কিছুমান শব্দ আমি গ্ৰহণ কৰিব পৰা নাই।

ছপাশালৰ উপযোগী পাণ্ডুলিপি—সমীক্ষিত শব্দবোৰৰ পাণ্ডুলিপিৰ কেইটামান পৃষ্ঠা সম্পাদকে লিখি উলিওৱাৰ পাছত শ্ৰীশম্ভুৰাম ডেকাই কেইটামান পৃষ্ঠা লিখে। শেহত শ্ৰীবিজয় চন্দ্ৰ শৰ্মাই কম সময়ৰ ভিতৰত 'ধ' আখৰৰ শব্দবোৰৰপৰা বাকীখিনি সম্পূৰ্ণকৈ লিখি উলিয়াই আমাক উপকৃত কৰিছে। শব্দকোষখনত থূলমূলভাৱে, অতুৰা ঠাঁচ কিছুমানকলৈ ৩৬৫২ টা শব্দই ঠাই পাইছে। এশ এবুৰি অসুবিধাৰ মাজেদি যুগুত কৰি উলিওৱা এই শব্দকোষখনিত দৰং অঞ্চলৰ সকলো শব্দ সংগৃহীত হৈছে বুলি ক'ব নোৱাৰি। অতিশয় চিনাকি অনেক থলুৱা শব্দও হয়তো বাদ পৰিব পাৰে। বহু যত্ন কৰা সত্ত্বেও হেমকোষ (৫ম সংস্কৰণ) আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানত (২য় সংস্কৰণ) দুই এটা শব্দ আমাৰ সংগ্ৰহত সোমাব পাৰে। সদাশয় লোক-সকলে আমাৰ এই সকলো দোষ যেন মাৰ্জনা কৰে।

এই শব্দকোষ দৰঙী শব্দসংগ্ৰহৰ এটি ক্ষুদ্ৰ দিগ্‌দৰ্শন মাথোন। ভৱিষ্যতে যোগ্যজনৰ হাতত অধিক নিভুৰ্ল আৰু বিজ্ঞান-সন্মত দৰঙী শব্দকোষ সংকলিত হ'ব বুলি আমি আশা ৰাখিলোঁ।

যিসকলৰ অশেষ চেষ্টা আৰু সজ পৰামৰ্শৰ বলত শব্দ-কোষখন যুগুত আৰু প্ৰকাশ হৈ উঠিল সেইসকললৈ ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতাৰ শৰাই আগবঢ়ালোঁ।

মঙ্গলদৈ — শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা

৫।৬।৮৮

প্ৰকাশকৰ এষাৰ

হেমকোষ আৰু চন্দ্ৰকান্ত অভিধানত ইমানদিনে উপেক্ষিত আৰু অনাদৃত হৈ থকা এবং অজস্ৰ লোক-সমাজত ব্যাপকভাৱে ব্যৱহৃত শব্দবোৰ বুটলি আনি ক্ৰমকোষ আকাৰে প্ৰকাশ কৰাৰ আঁচনি তাহানিৰ মঙ্গলদৈ জিলা সাহিত্য পৰিষদে (বৰ্তমানৰ দৰং জিলা সাহিত্য সভাই) হাতত লৈছিল যোৱা ১৯৭৯ খৃঃৰ আদি ভাগত দলগাঁৱত অনুষ্ঠিত হোৱাৰ ৬ষ্ঠ বাৰ্ষিক অধিৱেশনতে। তাৰ কিছুদিন পিছতে মঙ্গলদৈত সূচনা হোৱা বিদেশী বহিষ্কাৰ আন্দোলনৰ উত্তাল তৰংগমালাত হাবুডুবু খাই মানুহে সাহিত্য তথা সৃষ্টি-কৰ্মৰ বাদুলি সঁচাৰ কাঠীলৈকে যেন ধৰি থকা টান হ'ল। তাৰ মাজতো ১৯৮১ খৃঃৰ মাৰ্চ মাহত কলাইগাঁৱত অনুষ্ঠিত ৮ম বাৰ্ষিক অধিৱেশনৰ প্ৰাক্‌মুহূৰ্তত শব্দকোষৰ সম্পাদক শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মাই প্ৰস্তাৱিত শব্দকোষৰ এটি খচৰা যুগুত কৰা বুলি জনায়। কলাইগাঁও অধিৱেশনে পূৰ্বৰ সম্পাদনা সমিতিৰ বাহাল ৰাখি আঁচনিৰ প্ৰথম উদ্যোক্তা, দৰং জিলা সাহিত্য সভাৰ নিদান কালৰ কাণ্ডাৰী, অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি ৺অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকাদেৱক ইয়াৰ উপদেষ্টা নিয়োগ কৰে। বহুবেগীয়া কামৰ অগ্ৰগতিৰ অভিজ্ঞানৰ মুখামুখি হৈ ১৯৮২ খৃঃৰ এপ্ৰিল মাহত খাৰুপেটীয়াত জিলা সাহিত্য সভাৰ ৯ম বাৰ্ষিক অধিৱেশন বহিল। এই অধিৱেশনে তেতিয়ালৈ যুগুত হোৱা শব্দকোষৰ খচৰাটো পৰ্য্যালোচনা কৰি ছপাশালৰ উপযোগী কৰি উলিওৱাৰ বাবে পূৰ্বৰ সম্পাদক শ্ৰী শৰ্মাৰ উপৰি শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাক উপদেষ্টা আৰু সভাপতি, ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা, শ্ৰীজিতেন্দ্ৰ শইকীয়া আৰু শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ভাগৱতীক সদস্যৰূপে লৈ শব্দকোষ উপসমিতি এখন

গঠন কৰি দিয়ে। তাৰ পিছতে আকৌ আহিল ১৯৮৩ খৃঃৰ ৰক্তক্ষয়ী আন্দোলন আৰু বিভীষিকা। তৎসত্ত্বেও সভাপতি শ্ৰী বৰুৱা, সম্পাদক শ্ৰী শৰ্মা আৰু সম্পাদনা সমিতিৰ সদস্যসকলৰ উদ্যম আৰু প্ৰচেষ্টা অব্যাহত থাকিল। ১৯৮৬ খৃঃৰ এপ্ৰিল মাহৰপৰা শব্দকোষৰ সমীক্ষণ, সংযোজন আদিৰ কামত উপসমিতিৰ সদস্য-সকলৰ দুগুণ আন্তৰিক প্ৰচেষ্টা আৰু একাগ্ৰতা উৎসৰ্গীকৃত হয় যাৰ ফলত সদস্যসকল সঘনাই বিভিন্ন স্থানত মিলিত হবলৈ ধৰে আৰু ১৯৮৮ খৃঃৰ জুন মাহলৈ মুঠ চাৰিকুৰিয়ান বৈঠক অনুষ্ঠিত হয়। এই সময়ছোৱাত নতুনকৈ মনোনীত সদস্য শ্ৰীশশীধৰ নাথ, শ্ৰীশশীনাথ শৰ্মা আৰু আমন্ত্ৰিত মঃ আব্দুৰ ৰহমানৰ সহযোগিতা উল্লেখযোগ্য। যোৱা ৫।৬।৮৮ ইং তাৰিখৰ কাৰ্য্যনিৰ্ব্বাহক সভাই শব্দকোষৰ চূড়ান্ত পাণ্ডুলিপিত অনুমোদন জনাই ছপাশালত দিয়ে। সময়ৰ হিচাপত সুদীৰ্ঘ দহ বছৰকাল যদিও লাগি নিছিগাকৈ হোৱা বন্ধ, আন্দোলন আদিৰ দৰে জটিল পৰিস্থিতি আৰু যৌথ প্ৰচেষ্টা বাস্তৱায়িত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত আহি পৰা অসুবিধাবোৰে উলাই কৰিব-পৰা বিধৰ নহয়।

এই সন্দৰ্ভত আৰ্থিক সমস্যাৰ দেওবৰখনো কম অন্তৰায় হোৱা নাছিল; কাৰণ অহনিশে বাহিৰৰ দান-বৰঙণিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ-শীল সাহিত্য সভাৰ উক্ত পিতানত আৱশ্যক হোৱা ধনৰ যোগা ধৰা তেনেই উজু নাছিল। সভাৰ এই আপদকালত মঙ্গলদৈৰ অন্যতম উদ্যোগী ব্যৱসায়ী শ্ৰীমুকুন্দ চন্দ্ৰ ডেকাই শব্দকোষৰ প্ৰাৰম্ভিক পুঁজিলৈ তেওঁৰ অগ্ৰজ ৰাজু ৺কুলেন্দ্ৰ ডেকাৰ সোঁৱৰণত নগদ পাঁচ হাজাৰ টকা আৰ্থিক সাহায্য আগবঢ়ায়। এই দিশত অন্য এগৰাকী সাহিত্যসেৱী শ্ৰীবসন্ত কুমাৰ শৰ্মা, যিয়ে নিজৰ অনেক অসুবিধাৰ মাজতো বুজন পৰিমাণৰ আৰ্থিক সাহায্য আগ-বঢ়াই শব্দকোষখনি পোহৰলৈ অহাৰ বাট মোকোলাই দিছে।

আৰম্ভণিৰপৰা ছপাশালৰ আদি কামত চোৱালৈকে দীঘলীয়া পথ পৰিক্ৰমাত সম্পাদক শ্ৰী শৰ্মাই বহু কষ্ট আৰু ত্যাগ বৰণ কৰিছে। সভাপতি শ্ৰী বৰুৱাই গুৱাহাটীৰপৰা মঙলদৈলৈ অনেক অহা-যোৱা কৰি, শাৰীৰিক কষ্ট আৰু মানসিক পৰিশ্ৰম সহ্য কৰি এই কামত মনোনিৱেশ কৰাত শব্দকোষখন অংকুৰি ফলৱতী হোৱাত সহায়ক হ'ল। ইয়াৰ উপৰি শব্দকোষ প্ৰকাশৰ অৰ্থে বিশেষ আৰ্থিক ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি উপকৃত কৰা বাবে পৃষ্ঠপোষক সৰ্বশ্ৰী নিখিলেশ চাহা আৰু যোগেন্দ্ৰ কুমাৰ সাহা উল্লেখযোগ্য। বিভিন্ন প্ৰকাৰে দিহা-পৰামৰ্শ দি সহায় কৰা জিলা সাহিত্য সভাৰ সভাপতি শ্ৰীভৱানন্দ বাজখোৱা, অন্যান্য দাতা আৰু সহযোগী বন্ধুসকললৈকো ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। দুৰ্গেশ্বৰ প্ৰিণ্টিং ৱৰ্কচৰ পৰিচালক শ্ৰীৰজনীকান্ত গোস্বামী আৰু কৰ্মচাৰীবৃন্দলৈ এইখিনিতে শলাগ লওঁ।

মঙলদৈ সাহিত্য ভৱন,
মঙলদৈ
তাং—৩০।৪।৮৯ ইং

শ্ৰীজিতেশ্বৰ শইকীয়া
সাধাৰণ সম্পাদক,
দৰং জিলা সাহিত্য সভা।

শুভেচ্ছা

দৰঙী শব্দকোষ উপসমিতিৰ অক্লান্ত চেষ্টা আৰু পৰিশ্ৰমৰ ফলত অৱশেষত দৰঙী শব্দকোষখনি পোহৰলৈ আহিল। ইয়াৰ বাবে উপসমিতিৰ সভাপতি, অসম সাহিত্য সভাৰ প্ৰাক্তন সভাপতি বিশিষ্ট সমালোচক-সাহিত্যিক শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা, শব্দকোষৰ সম্পাদক নিষ্ঠাবান সাহিত্যিক শ্ৰীপ্ৰভাত চন্দ্ৰ শৰ্মা আৰু উপসমিতিৰ সদস্যসকল সদৌ দৰঙী ৰাইজৰ অশেষ ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতাৰ পাত্ৰ হৈছে। তেওঁলোক আটাইলৈ মোৰ হিয়াভৰা শলাগৰ শৰাই আগবঢ়ালোঁ। এখন পূৰ্ণাঙ্গ অসমীয়া অভিধান যুগুত কৰোঁতে 'দৰঙী শব্দকোষে' বিপুল বৰঙণি যোগাব পাৰে। শব্দকোষখনি প্ৰকাশৰ প্ৰয়োজনীয় ধন সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত দৰং জিলা সাহিত্য সভাৰ সম্পাদক শ্ৰীভুবনেশ্বৰ শইকীয়া আৰু উপপঞ্জীয়ক শ্ৰীবসন্ত কুমাৰ শৰ্মাই ব্যক্তিগতভাৱে যথেষ্ট কষ্ট স্বীকাৰ কৰিছে—তেওঁলোক দুয়োগৰাকীলৈ ধন্যবাদ আৰু কৃতজ্ঞতা যাচিলোঁ। ভৱিষ্যতলৈ আৰু অধিক শব্দৰ সমাৱেশ ঘটি উত্তৰ পুৰুষৰ হাতত দৰঙী শব্দকোষখনিৰ কলেৱৰ বৃদ্ধি হ'ব বুলি আশা কৰিলোঁ।

এতিয়া আহি আটায়ে 'দৰঙী শব্দকোষ'খনি আমাৰ হৃদয়ৰ মণিকোঠাত অভিষিক্ত কৰি লওঁ আহক।

কলেজ পথ
মঙলদৈ
১০/৫/৮৯

শ্ৰীভদ্ৰানন্দ বাজখোৱা
সভাপতি,
দৰং জিলা সাহিত্য সভা।

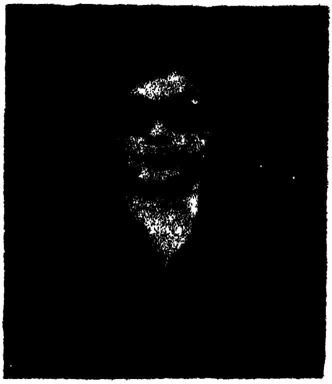

১৯৭৯ খৃঃ ৰ ১০ আগষ্ট তাৰিখে মটৰ দুৰ্ঘটনাত গোহাটীৰ ওচৰৰ মাহাদ নগৰৰ সাবিত্ৰী জীউ করুণভাৱে সস্ত্ৰীক মৃত্যু মুখত পৰে, মঙ্গলদৈৰ উদীয়মান ব্যৱসায়ী ৺কুলেন্দু ডেকা। এওঁ ভাগ-শালীৰ ব্যৱসায়ী শ্ৰীসুনন্দৰাম ডেকাৰ দ্বিতীয় পুত্ৰ। ৺ডেকাৰ সোঁৱৰণত আগবঢ়োৱা দান পৰৱৰ্তী খণ্ডকাৰৰ প্ৰকাশত ভালেখিনি সহায়ক হৈছে।

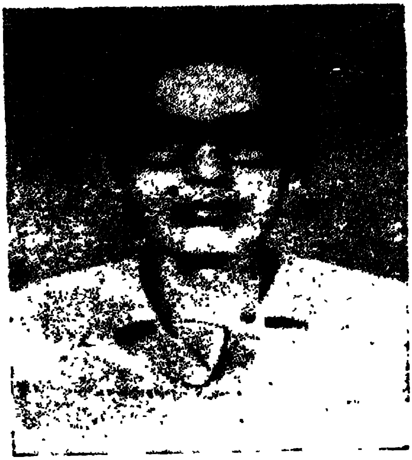

মঙ্গলদৈৰ এসময়ৰ উপ পঞ্জীয়ক শ্ৰীবসন্ত কুমাৰ শৰ্মা—যিগৰাকীৰ অকুণ্ঠ সহযোগ আৰু বুজন পৰিমাণৰ আৰ্থিক সাহায্য দৰঙী শব্দকোষৰ প্ৰকাশত বিস্তৰ সহায়ক হৈছে।

দবঙী শব্দকোষ

অ

অঁ—অব্য. হয়; (সন্মতি বুজোৱা মাত; পনাগা মাত)

অইচ্-অইচ্ / ঐচ্ ঐচ্—বি. আহ্ আহ্ (পাবক মজা মাত)

অইবাথ, অবইথ—বি. অবশ্য; হাবি

অইহা-হিহা—বি. অইনৰ পাত দা-ঙিৰ দি সাবিবলৈ কৰা চেষ্টা, যেনে—ইটোৱে বোলেই 'তই বা' সিটোৱে বোলেই 'তই বা', শেষত অইহা-হিহা কৰি কোনো নেগেল।

অকণী—বি. ওকণী; চুলিৰ মাজত থকা সৰু সৰু পোক

অকাঠী—বিণ. আওকাঠী; সমহ দিন নিচিকা (শহুত বাটে।) যেনে—অকাঠী কাঠৰ বা বেচিদিন নিচিকেই।

অকাল—বি. আওকাল; ভবিষ্যতে অনিষ্ট

অকীৰাপকীৰা—বিণ. চুকাপকা; সৰল বা শোকপৰিয়া নহয়; যেনে—বি কথা বুজুৱে পোৱে লৈ দি। অকীৰাপকীৰা কথা মই ভাল নাপাওঁ।

অকেই পকেই—ক্রি. বিণ. অকাই পকাই

অখটি/আখেটি—বি. আখটি; আও বটি; ফেউৰ; ম'হ-ভোৰালীয়ে কৰাব দবে কৰা আৰ্থনি বা ঠৈব

অখণ্ড-প্ৰদীপ—বি. অখণ্ডবৰ্তি; গো-সাঁইঘৰত সদায় জ্বলাই থোৱা চাকি

অখৰা—বি. পেটৰ চিত্ৰিত কৰা বৈ থকা মলি

অগিই—বিণ. অগিই; যেনে—কিবা অগিই দেখোতাই নেব কৰ্‌চি, জাপ-ৰুী দিবা সাবধু।

অঙুলি / উঙুলি—বি. ভখোন

অঙুলিয়া / উঙুলিয়া—না. ধা. খুদ-মেবে মৰণা ভাওনৰ কৰ্

অঘোইতাভাব—বিণ. (অঘৰ-তাভাব) চেৰ; বহুত; অপৰিমাণ, শেষ কৰিব নোৱাৰা

অজৰজৰ—বিণ. সোপনীয় আক পাপযুক্ত (কথা বা কাৰ্যত বাতে।)

আগৰগৰিয়া/ওগোৰগোৰিয়া—বিণ. ওখ-চাপৰ; সমান নহয়; (ঠাইত থাকে।)

অগ্নিভিজনুক—[illegible]; [illegible] ববিচ; এবিধ ডাঙৰ জনকীয়া

অঘোৰমূৰ্ত্তি—বিণ. অতি ভয়ানক; অঘোৰ; যেনে—কথা আমাৰ শুনি তাৰ অঘোৰমূৰ্ত্তি ধৰি উঠিল।

অচল—বি. অসুবিধা; যেনে—বাঁহ-ডাল বৰ অচলত আছেই, কেনেকৈ উলাম?

অজয়খেতী, অজয়ক্ষেত্ৰী—বিণ. বৰ দুষ্ট; অবুজন; যেনে—সি বৰ অজেয়খেতী ছলি।

অজলে অথলে—ক্রি. বিণ. অনাহকত; অবাবত, অনুপযুক্ত বিষয়ত, যেনে—বাপকম মাচিবাবী সি অজলে অথলে খেদালা।

অজামিল—বিণ. বৰ দুষ্ট (সাধাৰণতে ল'ৰা-ছোৱালীত থাকে।)

অটাইকৃথান, অটাইমথা—স. মা. সকলোবোৰ; যেনে—অটাইকৃথান মানুহ গৈছে। চিপাহী আহা বুলি শুনি অটাইমথা মানুহ দিহাদিহি গৈছে।

অঠাঠ—বিণ. বেয়া গঢ়ৰ; দেখিবলৈ বেয়া; ঠগ নথকা; যেনে—তাৰ মুখখান অঠাঠ।

অ'ত খিয়া তত খিয়া—সময় কটাবলৈ অবাবত খিয়াখিহি দি থকা কাৰ্য্য; যেনে—অ'ত খিয়া ত'ত খিয়া পথুলনো নহ'বে কিয়া? ([illegible])

অথাকে, আথাকে—ক্রি.বিণ. একেথাহে; যেনে—গৰুই ধান খাবা দেখি সি অথাকে বাপুকক মাতৃবা ধল্লা।

অথেলি-পথেলি, অথেলিয়া-পথেলিয়া—বিণ. অথালি-পথালি; যেনে—দুষ্ট লিকিবাটোক মাকে অথেলিয়া-পথেলিয়া কুব দিলা।

অদ্‌কা, অধ্‌কা, অধিকা—বিণ. অনাগতিয়াল; দৰ্কাৰ নোহোৱা; ওপৰঞ্চি; পৰিমাণতকৈ অলপ বেছি, যেনে—এইগিলা অদ্‌কা অজাল। লাগাখিনি ৰাখি অধিকাখিনি ইকালে দি।

অদিবিত—বিণ. অনাতকৈ বেছি; যেনে—কাজত পাৰীৰ অদিবিত হ'ল।

অদাঁত, অদাঁতীয়া—বিণ. উদাঁতীয়া, পিয়াহ খোৱা দাঁত নৰ খোৱাৰ পাছত দাঁত গজি নুঠা; (গৰু-ম'হত থাকে।) যেনে—অদাঁতীয়া বাজন।

অধকা, অধিকা—বিণ.=অদ্‌কা

অধ্যাপক—বি. জ্যোতিষ, পূজা-পাঠ আদিত পাৰ্গত দৈবজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ

অনাখৰী, অনাখৰকৰা—বিণ. আখৰ চিনি নোপোৱা; লেখা-পঢ়া নজনা

অনেই বনেই—ক্রি. বিণ. বনাই-বনাই; ঘূৰিপকি

অপ্ৰৰ, অবৃৰৰ—বি. অপকাৰ; আৱনি

অপতি—বি. পৰিচৰ্য্যাৰ অভাৱ; অযত্ন; যেনে—বেৰাবীটো অপতিতে মৰিল।

অপথ—বি. অপথ্য; ৰোগীয়ে খোৱাৰ অনুপযোগী বস্তু

অপৰ—বিণ. অপাৰ; অসীম; যেনে—অপৰ আনন্দ

অপৰখেতি—বি. অপখেতি; নষ্ট-নাগতি; বৰ বেছি পৰিমাণে কৰা অপকাৰ; যেনে—ওচৰৰ মানুহে সিহঁতক অপৰখেতি কৰ্‌বা লাগছি।

অপ্‌ৰাজিত—বি. অপৰাজিতা; এবিধ লতা আৰু তাৰ ফুল

অপচুল—বিণ. অপচু[illegible]; পঙ্কিৰ নজনা

অব্‌চনকাৰা—বিণ. অবচনকাৰী; বচন নমনা; কিবা কাম পাচিলে কৰিবলৈ অমান্তি হোৱা; যেনে—মকাচিন কচেৰী, অব্‌চনকাৰা পো, মৰীৰ পানৰ [illegible] নাতিনতী পাই, এই চাৰিৰ সোমান হাৰাকলা নাই। (মকদম)

অবতৰ—বি. আৱতৰ; কোনো পদা উৎপন্ন হোৱা সময়, [illegible] সময়

২। অসময়; যেনে—অবতৰত [illegible] আহি পাইছি।

অবকৰি নিষ্ঠ—[illegible] সময়, [illegible] নহ; যেনে—[illegible] কৰিত সি মাৰালেই, [illegible] পিছু।

অৰ্কী—বিণ. আৰ্কী; আকৌৰলোৱা; [illegible]; পঠিয়ন নোবোৱা

অবুযহ—বি. অপৰয়; অনাৰ

অবুযহে তাৰ—ক্রিয়া অপৰাধ লোৱা; যেনে—কোনবাই বস্তু নিলে, অনুযহে তাৰ পৰিষ্ট দোষ ঢুকিব উপৰত।

অবাচ্চ—বিণ. অবাচ্য; অউচিত; নাম লোয়োৱা; অশ্লীল

অবাৰ—বি. আওবাৰ; অন্ত বাৰ

অমিহেই, অমেই—বিণ. আবিৰে; পাতি নোহোৱা; যেনে—অমিহেই কীৰা।

অমেৰীয়া—বিণ. আওৰীয়া; অসনৰীয়া [illegible]

অভাজ [illegible] জীবনৰ হানি ঘটিলে; [illegible] যেনে—মোৰ অভাল ভাগে গিৰে ঘৰখানৰ গৰাকী।

অত্ৰুশীয়া—বিণ. আত্ৰুশীয়া; জোৰ নথকা

অভেপীয়া—বিণ. অভাগা; অভা-গীয়া; দুৰ্ভগীয়া; যেনে—অভে-গীয়াৰ কপালত হাঁহে [illegible] নাই।

অতোৰ—বি. আতোৰ; জোৰৰ অভাৱ

অমইঞ্জাত—বিণ. অমৰ্য্যাদ' নিলাজ; নিধক

অমুক-তমুক-ঢমুক, অমুক-তমুক—নাম নধৰাকৈ বহুত বস্তু বা মানুহৰ বিষয়ে কৰা উল্লেখ; যেনে—অমুক-তমুক-ঢমুক বুলি এসোপা কলিয়ে হ'লনে ?

অমুৰি—বি. অশান্তি, যেনে—বাই-জৰ কথাত তাৰ গলাৰ অমুৰি।

অমূৰুখ—বিণ. মূৰ্খ, অজ্ঞান (সাধাৰণতে ঘিনৰ অৰ্থত।) যেনে—আমি অমূৰুখ মানুহ, একো নাজানো।

অৰইণ—বি. = অইবাণ

অৰং দৰং—বি. দূৰ-দূৰণি

অৰং দৰং ঘূৰি ফুৰ্, অৰং দৰং মাৰ—বহু দূৰ চাইলৈ যা

অৰং-ভেং-দৰং-ভেং—বহু ঘাঁতৰে ঘাঁতৰে

অ'ৰহণা, অ'ৰহাণা—বি. দক্ষিণা; কোনো ধৰ্মকাৰ্যৰ ফল পাবৰ আশা কৰি ব্ৰাহ্মণ-সজ্জনক দান দিয়া ধন

অৰহণ মাহ / ৰহণ মাহ—বি. পোলা মাহ

অলমাল—বিণ. ধনপৰাল

অসহ—বিণ. অবুজন; যি আনৰ বুজনি নামানে

অসহনুবেজি—বি. আনৰ বুজনি মানিব নোখোজা কাৰ্য্য যেনে—তাৰ অসহনুবেজিখান চাওঁ।

অসাঁঠনুৱা—বিণ. অসাঁঠন; কামত নিপুণতা নথকা

অঁহে কাচ্, অহঁে মাত—আহে মাত, গভ্য গোপন কৰ্

অসোধ / শুৱা নোহোৱা—বিণ. যেনিকৈ শুনোৱাৰ কাৰণে কোনেও কিনিব নোখোজা; কোনেও দৰদাম দিব নোখোজা; যেনে—আজি হাটত ভাদোল অসোধ।

অস্তে—ক্ৰি. বিণ. আস্তে; লাহে-লাহে

অহৰ-সোমৰ—টানে আপদে; যেনে—পুৱেণি ঘিউখিনি ভালকৈ থবি, অহৰ-সোমৰ লাগবু।

অহিনখোক—বি. অহিনকোণা, ৰৰ আওহতীয়া ঠাই; মানুহ-দুনুহ যাব নোৱাৰা থল

অহেতীয়া—বিণ. আওহতীয়া; সদায় ব্যৱহাৰ নোহোৱা; (ঠাইত খাটে।)

আ

আঁ কঁজি মৰ্ত দেখ্—কথাৰ আৰম্ভণিতে সকলো বুজ

আইআমৰ নাম, আই নাম—শীতলা দেৱীৰ নাম

আইৰ ৰজৰ ভাই/এজেনৰ দেজেক-সৰত নথকা নিজিব (উপলুৱা-সূচক মাত) যেনে—আইৰ মাকৰ ভাই, দিজেৰ মাকৰ সতিনাকৰ

বিভিনাকৰ বাই (ককবা)

আই ধৰ্ ধৰ্ বাই ধৰ্ ধৰ্, আই ধৰ্ বাই ধৰ্—নিৰুপায় হৈ ব্যাকুলতা দেখুৱা; যেনে—আই ধৰ্ ধৰ্ বাই ধৰ্ ধৰ্। আগতকে মাইনহাক ধাবী হৱাৰ ইতাহে হ'ল ধৰ ।। (ককবা)
২। আগৰপে ঠেং হাত মেলি বহি আছিল, ইতা বাবহিয়া আহা দেখি আই ধৰ্ ধৰ্ বাই ধৰ্ ধৰ্ লগেইছি ।

আই ধৰতকে বাই ধৰ চাৰ—প্ৰথম বিপদতকৈ পিছৰটো ডাঙৰ

আইলং বাইলং কৰ্; আইলং বাইলং কুৰা—অলীয়া বলীয়া কোৱা

আঁগৈহা—বি. আঁহীয়া, কেঁচা মাছৰ দৰে গোন্ধোৱা; কেচেৰা-কেচেৰ

আউটি পা—আঁত পা; উৰাদিহ পা

আউটি-ভাউটি—বি. হাত বা ভু-খেৰে দেখুৱা হাঁহি উঠা ভঙ্গি

আউধি—বি. হাই-উকলি;
যেনে—ছলিপলিৰ আউধি লাগুছি।

আউৰীয়া—বিণ. পাগল মৰমা; বল শিকাৰলৈ টান (গৰু-মহত থাটে।)
২। বলিয়াৰ দৰে কাম কৰা; যেনে—সি আউৰীয়া কুৰেইছি ।

আউল ধৰ্—আল ধৰ্; পৰিচৰ্য্যা কৰ্; শুশ্ৰুষা কৰ্; যেনে—মুঠাৰ আউল ধৰি থাকিলিয়ে মোৰ পেট ভৰ্ব নে ?

আউলগাচেমি, গাচেমি, গাজা-গাচেমি; জাচেমিগাচেমি—বি. আঁক-পেচাম; সৰু সৰু প্ৰয়োজনীয় কাম; শুশ্ৰুষা

আউজিয়া বাউজিয়া কুৰা—চেৰা-বলিয়াৰ দৰে কাম কৰ্

আঁউহই, আঁহই—বি. আঁউৰী; আঁউলী; যেনে—আঁহই পুণিবাই বাটৰ হাল । তাতে লাটেই সৰ্বত্তি কাল ।। (ডাকবচন)

আওট্—অ. ধা. ভগোআই থাক্; ভৰৰি ভৰৰি থাক্

আওচেমি—বি. বৰষুণ দিবলৈ যেনে বিজুলী চেবেৰণিৰে আকাশ ছানি ক'লা কৰি পেলোৱা অৱস্থা; যেনে—পশ্চিমকালৰপে আওচেমি কৰি আনুছি, সোনকালে বৰষুণ হবো ।

আকইহে/আকইহে—ক্ৰি. বিণ. অকলে; তেনেহলে; যেনে—তুমি এনে তেনে কৰ্বা, আকইহে তেও বাধা হৈ তোমাৰ ওচৰ পলো আহি ।

আকাট বিকাট—বি. নাকত বেয়া গোন্ধ বা জিভাত বেয়া বস লাগিলে মুখ বিকটাই দিয়া কাৰ্য্য

আকল—বি. আবৰ্দ্ধ, বগা আঠা ওলোৱা এবিধ গছ

আকলৰ ভন্— অসাৰ্থক সময়ত খোৱা থাক্; যেনে—আকবান

উপিয়াই দি আকাশ অহু ।

আকাশবিষ— বি. অকমবিষ, গৰধৰক ভাল নথকা এবিধ বনৌষধি গছ

আকোৱা ৰাৰ্—আকোৱালি ধৰ্

আখামুখা—বি. উশামুখা, সত্বা শিচিন্তাকৈ কৰা নৰালবি

আখাৰ—বি. আখৰ

আখৰা—বি. আখৰা; ম'বা-ছোৱালী জন্মাৰ পাছত জন্ম সময় উলিয়াই লৈ ৰাশিচক্ৰ গণি কৰা সংক্ষেপ সৌৰবণী; যেনে—বাহিৰোৰা চাবাৰ কাৰণে আখাৰা-খান দি পঠেৰিচোন ।

আখেই—বি. আখৈ

আখেড়ি—বি.— [illegible]

আগ আন্—ভাত দিম চাই ওষ হৈ পকা শালিধানৰ শীহ কেইটামান কাটি ধৰলৈ আনু

আগ খা—মৃতকৰ শবাধৰ উপ-মকে পিয়াতী হিচাপে প্ৰথমতে জলপান বা ভোজ মুখত দি

আগ-চাউল—বি. বিয়াৰ পাছত দৰা-কইনাৰ মূৰৰ ওপৰেদি মাঙ্গলিক বিধান মতে ছটিয়া শালি চাউল

আগ জালি—আগতে জালি লৈ; যেনে—আগ জালি মই গাড়ীৰ মানুহক খোৱৰ দি যেহো ।

আগত চুনি; আগতই চুনি—বি. অল্প বহুৰ; যেনে—আগত চুনি কৰ-

লিকিৰাৰ বিয়া পাতুৱা কুকুটো ।

আগবঢ়েৰীয়া, আঢেকীয়া—বিণ. আগুৱাই; বহুৰৰ প্ৰথমতে উৎপন্ন হোৱা; যেনে—হাটত আগবঢ়েৰীয়া বিকা ওলেইছি ।

আগ মাৰ্, আগোৰ্—আগচ্; আগচি ধৰ্; আগ ভেট্; যাৰ গোৱাবাকৈ সন্মুখত থিয় হ; যেনে—মই যাই থাকোঁতে সি আগ মাৰি ধৰ্লা ।

আগ্ বেহী থাৰ—বি. বাৰণি সভাৰ-পৰা প্ৰথমতে সৰা চোকা থাৰ

আগজ চৰণ—বি. আগধন; কোনো লোকৰ মজুৰী বা কোনো বস্তুৰ মূল্যৰ অংশ হিচাবে আগতীয়াকৈ দিয়া ধন

আগহেতীয়া—বিণ. গৌহাতেবে কাম কৰাত অভ্যস্ত

আগাগোৰা—বি. আতিগুৰি; আদিৰ পৰা অন্তলৈ বিবৰণ; যেনে—ঘটনাটোৰ মই আগাগোৰা সকলো জানো ।

২। বিণ. একেটা খুপতে কেই-ডালমানৰ আগ থকাৰ পিনে আন কেইডালমানৰ গুৰি থকা; যেনে—বাঁহপিতাল আগাগোৰা হৈ আছেই ।

আগিলা—বিণ. আগেৰে হোৱা; পূৰ্বৰ; যেনে—আগিলা বছৰ খেতি ভাল হৈছিল ।

আঙুৰন—বি. আঙুৰান; ডিবোজা মানুহে বুকুৰ ভাগত মেৰিয়াই লোৱা দীঘল আৰু বহল কাপোৰ এবিধ

আগেতীয়া—বিণ. = আগৰতীয়া

আগোৰ্—স. ধা. = আগ মাৰ্
২। বখ্; চৰা; যেনে—লিকিৰা-টোই গৰু আগুৰ্‌বা পাৰা হৈছি।

আঘাণ—বি. আঘোণমাহ

আঘণু, আঘাণা—বি. আঘণা, আঘোণ মাহত জন্মা; স্ত্ৰী—আঘেণী, (মানুহত খাটে।)

আঙ্‌খোমুৰা—বিণ. কুৰূচ; কুৰূপ, আওগটীয়া (গালি)।
স্ত্ৰী—আঙখোমুৰী

আঙ্‌ঠা—বি. অঙঠা; আঙঠা; জুই থকা এঙাৰ

আঙ্‌ঠি—বি. আঙঠি; হাতৰ আঙু-লিত পিন্ধা এবিধ অলঙ্কাৰ

আঙাৰা—বি. এঙাৰ; জুয়ে পুৰি এৰা কাঠ বা বাঁহ আদিৰ ক'লা অংশ

আঙিয়া, আঙেনিয়া—সা.ধা. শীঘ্ৰ; লেহেৰি খোচল্; পথাৰত বৈ থোৱা পকা ধানৰ শীহ এটা এটা-কৈ গোটা

আঙেলি—বি. আঙলি; ধান, ভাবোল আৰু আন ভেলেৰিৰ লক ভটিৰ ঠোকৰ ঠেঙুলি
২। বি. লক আঙঠা; যেনে—লুবাঠৌত জুইৰ আঙেলি এটা আনি কোলোবডে জুইকুৰা ধৰু।

আঙেনিয়া = আঙিয়া

আঙুলা—সা. ধা. আঙুলিয়া; আঙু-লিৰে দেখুৱা

আচ্‌পোহ—বি. আচোপুচো; আৱৰ-সাৰ্থ

আচল, আচলপতি—বিণ. বৰ দুষ্ট; যেনে—ই এটা আচলপতি লি-কিৰা।

আচোৰাৰ, আচোৰাৰী—বিণ. চোকা; ডকৰীয়া; যেনে—বৌৱাটো সহজে ধৰা টান; সি বৰ আচো-ৰাৰ কাৰণেহে ধৰ্‌বা পাৰা।

আছ্‌বেণি—বি. আছাবেকণি; কাউি হৈ থকা বৰবুণৰ হিচকনি

আছাৰা—বি. আছুৱা, মাটি থোকা কৰি ছটিয়াই বা পিটি থোৱা ধানখেতি

আছাৰা-আছেৰি—বি. ধং আৰু বিৰক্তিত ক'ব বৰ ডঁলৈ দলিয়াই দিয়া কাৰ্য্য

আছাবাজাৰ—বি. খেৱালি কাম

আছ্‌মেই—বি. আচিনাই; আচি-নাই; চকুৰ পিৰিকতিত থোকা লক কৌহা

আজাজকাৰে আলাজ কুৰা— একো মজলাৰ ভাত জুমি লিজৰ উজেলা লিছি কথ্

আজাজা—বিণ. অজলা; একো

সজনা; হোজা; স্ত্ৰী—আজেলী আজি নে কালি আহ নে শালি,

আজিৰ নে কালিৰ আহৰ নে শালিৰ—অৱশ্যে হ'বলগীয়া, সদায় চলি থকা, যেনে—বাৰিষা বৰষুণ দেই, সি জানা কথা। সি আজিৰ নে কালিৰ আহৰ নে শালিৰ।

আঁজুলি:—বি. আঁজলি, অঞ্জলি, দুয়ো হাতৰ তলুৱা লগালগিকৈ ধৰি মেলি দিলে যেনে হয়

আজেৰি—বি. আজৰি, কামবন নথকা সময়, যেনে—তাৰ কাম বহুত, অলপো আজেৰি নাই। ২। বিণ. আজৰি থকা, যেনে—খখুৰি-পাচিবোৱাটো তাৰ আজেৰি পৰৰ কাম।

আজুৰি সাৱেৰি—বহু কষ্ট কৰি চপাই কোচাই লৈ, যেনে—সি বাপেকীয়া সম্পত্তিখিনিকে আজুৰি সাৱেৰি আনি খাই আছেই, নিজে একো ঘটুৱা পাৰা নাই।

আটক-নাটক, আটোক নাটোক—বি. অকুলনভাৱ; যেনে—বছৰ আটক-নাটক হলি কাজ চলাৱা টান।

আঠজুৰা, আঠাজেতীয়া—বিণ. আজতীয়া (যাঁচিত থাকে।)

আঠুৱনী—বি. একপ্ৰকাৰ বেজালি ৰয়

আঠাশিঠাকে—ক্রি. বিণ. কোনো-মতে তিতাকৈ, কোনোমতে পানিৰ পৰাকৈ; যেনে—গাখীৰ জলপান, জলপানখিনি আঠাশিঠাকে খালোঁ।

আতানি, আতাণি—বি. ল'বালৰি, যেনে—তাৰ ঘৰক যাবা আতানি লাগিছি।

আত্ বিতকে, আদ্ বিতকে—ক্রি. বিণ. আথেবেথে; আতোপুতো কৰি, দেখা মাত্ৰে আদৰ চেনেহৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰি, যেনে—সি আলেহীগিটাক আতুবিতকে বইভা দিলা।

আঁতৰ, আঁতাৰ—বি. আঁওচ, হাল বাওঁতে নাঙলেৰে আঁওচি দেৱাই লোৱা মাটিখণ্ড

আঁতাৰৰ বাহিৰ তোৰলৰ ভিতৰ—কিছু পৰিমাণে সম্পৰ্ক থকা সম্পূৰ্ণ সম্পৰ্ক নথকা

আতিয়াজখোৱা, আতিয়াজ বছৰ—বি. আক তেওজৰেলি, যোৱা বছৰৰ আগৰ বছৰ

আথাকে—ক্রি. বিণ. = অথাকে

আথেৰ—স. না. এওঁলোকৰ, এই ঘৰ মানুহৰ, যেনে—আথেৰ ঘৰত মানুহৰ মাজতো নুতনো দেখোন।
আথেৰ ঘৰত কৈঁথাৰ বাপ।
মহে বোলে ঐ বাপ॥
(মহহোঁপুনা গীত)

আখেৰখান—স. না. এওঁ; এখেত; (অধিক সন্মান দেখুৱা অৰ্থত খাটে।) যেনে—আখেৰখান বা কেতিয়া আইছি?

আদ্কলহ—বি. কলহতকৈ সৰু, লোটাতকৈ ডাঙৰ কলহ

আদ্খখুৰি—বি. মজলীয়া ধৰণৰ খৰাহি

আদ্চৌপৰিসভা—বি. গধূলি আৰম্ভ কৰি বিয়াহৰ ওজাৰ গীত মাতেৰে ৰাতি পুৱাবৰ সময়ত শেষ কৰা বাসুদেৱ পূজা। এইসভা আগবেলা আৰম্ভ কৰি গধূলিও শেষ কৰা হয়।

আদকৰা—বিণ. আদৰৰ; চেনেহ-পোৱা; যেনে—আদকৰা বাছা মোৰ কান্দি ভাত খায়। ডাঙ্গ খুন্দা ডাঙ্গ দেখি লৰৰি পলায়॥ (লোক-গীত।)

আদি কৰি—প্ৰভৃতি; ইত্যাদি

আদিদেউ—বি. নাৰায়ণ; বিষ্ণু

আধতুৰা—বি. আধটীয়া কাঠ; কাঠ বা বাঁহৰ সৰু টুকুৰা

আধকৰা মাৰ্—আনে আধকৰা কৰি এৰা কাম শেষ কৰ্; যেনে—মোৰ জীৱনটো লোকৰ আধকৰা মাৰোঁতেই গ'ল, নিজে একো কৰ্বা নহ'ল।

আধাআজেনি—বি. আধানাদি; অপচয়

আধাকেচ্টীয়া—বিণ. কেৰেচীয়া; দুষ্ট; নিলাজ

আধাখল্লীয়া, আধাখেজ্পীয়া—বিণ. আধা কৰা; সম্পূৰ্ণকৈ শেষ নোহোৱা; যেনে—সি কামটো শেষ নকৰি আধাখল্লীয়াকৈ এৰিলে।

আধাখন্দা—বি. পিঠাগুৰি খুন্দোতে চালনীত নসৰকা চাউলৰ টুকুৰা

আধাখেচেৰা—বিণ. আধাকেঁচেৰা; আধাকেঁচেল্‌ৱা; অপেণত; যেনে—পৰীক্ষাত বেয়া কৰি সি পঢ়িবা এৰ্‌লা। ইতো আধাখেচৰা হৈ থিতি-গুলি কৰি ফুৰেই।

আধাবৰীয়া—বি. ঢেঁকীৰে চাউল কাঢ়ি উঠি চালনীৰে চলাৰ পাছত ওলোৱা ধান মিহলি চাউল

আধাবৰীয়া মাৰ্—এবাৰ চাউল কঢ়াৰ পাছত ধান মিহলি হৈ থকাৰ কাৰণে আকৌ কাঢ়্

আধাৰ খতিয়া—আধাৰ বাত; পোৱালি বা আন চৰাইক খুঁতিয়াই আহাৰ খুৱা, (চৰাইত খাটে।) যেনে—কাউৰে আধাৰ খতিয়েইছি, আলেহী আহিছ্‌বু।

আধামূলীকৈ, আধামূলীয়াকৈ—ক্ৰি. বিণ. উপযুক্ত মূল্য নোলোৱাকৈ; যেনে—হাট ভাঙো ভাঙো হোৱা দেখি কলগিটা আধামূলীয়াকৈ দিবা লাগা হ'ল।

আধিয়াৰ—বি. আধি; উৎপন্ন শস্য আধা দিয়াৰ বন্দবস্ত

আজাৰকেশ—বি. কুঁহিয়াৰৰ পাতত হোৱা ক'লা বৰণৰ চাৰণিৰ নিচিনা ৰোগ

আন্ধু—বি. আলান্ধু; এলান্ধু; ঘৰৰ বেৰ, চাল আদিত লাগি থকা ধোঁৱা আৰু মলিৰ থুপ

আন—বি. আঙ; নাওৰ ভিলাৰে সৈতে খুঁৱলি বন্ধা এহাতমান জোখৰ জৰী

আন্বয়—বিণ. (আনয়-পুথি) সদৃশ; যেনে— সিকিবাটো একেবাৰে বাপেকৰ আন্বয় ।

আনাহে-বানাহে—ক্রি. বিণ. অথলে; কামত নহাকৈ; যেনে—সি বাপেকৰ সম্পত্তি আনাহে-বানাহে খেদালে ।

আপদ চেঁচা—আপদ সেঁচা; আপদ বাড়

আপ—বি. আবুৰ

আপৰ গোপৰ কথা— গোপনীয় কথা; প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰা কথা

আপে গোপে—গোপনে; কেৱে নজনাকৈ; যেনে—ঘটনাটো সিহঁতে বৰ আপে গোপে ৰাখিছে ।

আপিতা, আপেতা—বিণ. আপঁইতা, পুৰঠ নোহোৱা

আপেদীয়া—বিণ. আপদ অনা; আপদে এৰি নিদিয়া ; যেনে— আপেদীয়া যেনি যায় । চলে থিয়াই থোৱে খায় ।। (ফকৰা)

আপেতা – বিণ. = আপিতা

আপেজি—বি. আপালি; ঘৰত অৰ নবিয়া আদিৰ কাৰণে হোৱা বিপদ ; অজান

আপোনপেটীয়া—বি. আপোনপেটা; নিজৰ পেটলৈ বাথো চিন্তা কৰোঁতা; স্বাৰ্থপৰ

আফল—বি. আকাল; ঠেকেচা

আফল-সিফল কৰ্—খং বা বিৰক্তিত অ'ৰ বস্তু ত'ত ঠেকেচা মাৰি থ

আবৰা, আবাৰা—বি. একো নজনা মানুহ ; ২। বিণ. বুজিব নোৱাৰা; বুজাব নোৱাৰা (মানুহত খাটে ।) স্ত্ৰী-আবৰী, আবেৰী

আবেইমথ, আবেইমথা— বিণ. (আবৰী মথ) কোনো কথা বুজিব নোৱাৰা মানুহ; মুৰ্খ লোক; অবলা মানুহ

আবেৰ বেং কৰ্— পৰিকাৰকৈ ক'বলৈ অসমৰ্থ হ

আমমেলি, আমবেজি—বি. আমবলি; গছৰ পাতত বাহ সাজি থকা এবিধ ৰঙচুৱা বিষাক্ত পৰুৱা

আম্‌হী, আমেহী—বি. কেঁচা আম চকলিয়াই ৰ'দত শুকুৱাই ৰখা গুটি

আমাগোমা—বিণ. গোমাল; ভাৰ-বীয়া; যেনে—ৰঙৰটো আমাগোমাকে আছেই, বৰষুণ হব পাৰেই ।

আমৰা—বি. অমৰা; আমৰা; এবিধ টেঙা আৰু কেঁহা ফল আৰু তাৰ গছ

আম্‌জা, আম্বাজা, আম্বোজা—বিণ. টেঙা হ'বলৈ ধৰা; যেনে—চুৰাখিনি পলাৰাত ৰখা হৈছিল কাৰণে আম্বাজা হ'ল ।

আয়েই—বি. আৰৈ; পখি বা মিতা সম্বন্ধ থকা লোকৰ মাক

আমেতি—বি. অম্বুবাচী; আহাৰ মাহত সূৰ্য্যই আৰ্দ্ৰা নক্ষত্ৰৰ প্ৰথম চৰণ ভোগ কৰা আৰু পৃথিৱী ঋতুমতী হোৱা বুলি ধাৰণা কৰা সময়

আমেনি—বি. আমনি; একেটা কাম ঘনে ঘনে বা বহু সময় ধৰি কৰাৰ বিৰক্তি

আয়-অলঙ্কাৰ—বি. আ-অলঙ্কাৰ; গহনা

আয়াম—বি. আয়ম, বৰলোকে কৰাৰ দৰে কৰা ব্যৱহাৰ, যেনে—ভাৰ বাজাৰ আয়াম।

আৰ্ কিয়া—বিণ. সহজে ধৰা নিদিয়া, (গৰু ম'হত খাটে।) যেনে—আৰ্ কিয়া মইহক ধন শিখাৱা টান।

আৰ্ বছৰ—বি. যোৱা বছৰ

আবা, আবাকলি— বি. থকুৱা কানৰ অয়াল

আৰিয়া—বি. কণীগুটি বাহিৰ কৰি নেপেলোৱা (ম'হত খাটে ।)

আৰিয়া ধৰ্—বুজিবলৈ কেঁপেৰি পিচ্ (গৰু ম'হত খাটে ।)

আৰেইআৰেৰীয়া—বিণ. চুটি অথচ চোকা (মন্ত্ৰত খাটে ।) ২। পইচৈ নোকোৱা (কথাত খাটে ।)

আল—বি. কাঠৰ জোৰা মিলাবলৈ দিয়া অতিৰিক্ত কাঠৰ টুকুৰা

আলগীয়া হ/ কাষেৰীয়া হ/ চুকা হ/ নৰা হ/ মাৰ্ বা নৰা হ—মাজে-কীয়া ঋতু পা

আল্গে আল্গে—ক্রি. বিণ. ক'ভো নোছোৱাকৈ; স্পৰ্শ নকৰাকৈ; যেনে—আল্গে আল্গে থাই আলেই থৰা কলপিটা আন্ ।

আলঙ্, আলাম-- বি. গামোচা আদিৰ মূৰত বচা ভাওৰ ফুলৰ কামৰ নক্স লতা ফুল

আলজ্—অ. ধা. ঝাঁউৰ; পিঠিৰ ভৰ দি বহ্ বা থিয় হ

আল্হা, আলাহ—বি. বিহ্চিনা; দু.পা; যেনে—সি ভবি দি যেৱা টাই খচি কুচ্ছি, আল্হাও মাল্পেই নে ?'

আল্তাবুলীয়া—বিণ. আল্তাৰ দৰে ৰঙৰ; গাখীৰ কমকৈ দিয়াৰ কাৰণে ৰঙচুৱা হৈ থকা ; (চাহপানীত খাটে ।)

আলাপ—বিণ. আলগ; লগ নলগা; পৃথক; বেলেগ; সম্বন্ধ নথকা; যেনে—আলাপ মাজৰ বাটেদি যব ।
আহোঁতে লাঠি যাওঁতে চৰ ॥
(ফকৰা) ।
যেৱা কাম কৰাৰ কাৰণে বেলেগ তাক আলাপ কৰি থৈছি ।

আলাপ নিলাপ্ কৰ্, আলাপ বিলাপ কৰ্—মুখলৈ অহিছা কৰ্

আলাহ আলাহ—বিণ. আলাই-আৰানি; নিবাৰত; খাবলৈ থাকি-লৈ ঠাই নথকা

আলাচাউল, আলোৱা চাউল—বি. আৰৈ চাউল; সিসিজিয়াকৈ ৰ'দত শুকাই বনা ধানৰ চাউল

আলাম—বি. = আলং

আলামালা—বিণ. এলাপেচা; সামান্য যেই সেই

আলি-সিয়েনি—বি. দুডোখৰ কাপোৰৰ মূৰ লগলগাই আলিৰ দৰে কৰি দিয়া সিয়নি

আলিবোন, আলি—বি. পথাৰৰ আলি আৰু পানী থকা ঠাইত গজা কটাৰীৰ দৰে ধাৰাল পাতৰ এবিধ বন

আলেইজাবেৰী— বিণ. এলাই-জাবৰী; গা-মূৰ নোধোৱা জাধলী (তিৰোতা মানুহত খাটে।)

আলৈ-বিলৈ—বি. আলৈ-বিলৈ, দুখকষ্ট; জীয়াতু

আলেনি—বি. অপচয়; অৱহেলাৰ কাৰণে হোৱা ক্ষতি; অৱহেলাত হোৱা আলৈ আহকাল; যেনে—ৰাঙ মৰাত কেঁচুৱাটোৰ আলেনি হ'ল।

আৱাঁ—বি. এৱাঁ; মূৰ বিষোৱা, নাকত বেদনা হোৱা এবিধ ৰোগ
২। দৈ নলগা গাখীৰ
৩। বিণ. ভালকৈ পাগ নলগা; যেনে—ইটাগিলা আঁৱা হৈ আছেই।

আৱাঁ পিঠাগুৰি—নভজা পিঠাগুৰি

আস্তিক—বিণ. হিতৈষী; উপকাৰ চিন্তা কৰোঁতা; যেনে—ইয়াত মোৰ একঘৰ আস্তিক মানুহ আছেই।

আহাছেদী— বিণ. (আশাছেদী), আশাভঙ্গকাৰিণী (তিৰোতা মানুহক তিৰস্কাৰ কৰাত খাটে।)

আহিন মাহিন, আহেন মাহেনি, আহেনি মাহেনি—বি. অহা-যোৱা; যেনে—এইপিনি আহেন মাহেনি নকৰ্‌বি।

আহুগালি—বি. নাম নধৰাকৈ উধে-মুধে পৰা অভইচ গালি

আহুজ—বি. অশৌচ; বংশৰ ল'ৰা ছোৱালী জন্মা বা বংশৰ মানুহৰ মৰণৰ কাৰণে নিৰ্দিষ্ট কেইদিনমানৰ বাবে হোৱা অশুচি অৱস্থা

আহুজীয়া—বিণ. অশৌচীয়া; অশৌচ পালন কৰি থকা; অশৌচৰ সময়ৰ ভিতৰৰ; ২। জন্মৰ কেই-দিনমানৰ ভিতৰৰ কুমলীয়া অৱস্থাত থকা (কেঁচুৱাত খাটে।)

আহুমন্ত্ৰ—বি. চেলাৰ কামোৰৰ বিষ-ভৰা অভইচ নামৰ এবিধ মন্ত্ৰ

আহেই চুমি = আগত চুনি

আহেন মাহেন, আহেনি মাহেনি = আহিন মাহিন

আহোঁৱা—বিণ. কচি নলগা; যেনে—হেকেটিয়া মাহ চোৰেনি মাহোঁৱা আহোঁৱা লাগেই।
২। মইৰভীয়া; যেনে—ই এনে আহোঁৱা মিকিৰা, কোনো কথাইবি ইয়াক সন্তুষ্ট কৰ্‌বা নৰি।

ই

ই সি, ইহি তিহি—ইটো সিটো; যেনে—বহি থাকোতকে ই সি কিবা এটা কৰ্ ।

ইকিৰা—বি. ইকৰা; খাগৰিৰ দৰে এবিধ বন ; ২। এবিধ বগা চাউ-লৰ আহুধান

ইখোৱা, ইচুনি/এই খোৱা, এই চুনি বি. এইবেলি; এই বছৰ

ইচ্ছাই—অব্য. অনুপাতে, অনুসৰি ; যেনে —কল ইচ্ছাই পুলি । মাক ইচ্ছাই ছলি ॥ ২। খাৱা ইচ্ছাই বৰ ধানৰ চিৰা ।

ইতা, ইত্তা—স. না.—এতিয়া

ইতেই, ইন্তেই, ইন্তেইখানে—স. না.—এতিয়াই, এইমাত্ৰ

ইদাই-সিদাই—ইবিধ-সিবিধ; যেনে—মই ইদাই-সিদাই বৰ্ব গোটেই আনো ।

ইনাখানে—স. না. ইদিনাখন, অমুক দিনা, যেনে—ইনাখানে মেলত কোনবা এটাই তাৰ কথা যেৱাকে কৈছিল ।

ইহ্ ইহ আহ্ আহ্—বেজাৰ ভাব প্ৰকাশ কৰা শব্দ

ই হোপা, এইহোপা—বিণ. এইবোৰ (তুলনাৰ্থত)

উ

উঁহুঁকিৰা—বি. উঁহুটনা; উঁহুৱা-কলু; উঁহুৱে জোলা খাটিৰ দৰে

উকলি আহ্—বনি আহিব ধৰ্

উকলি পেলা, উকেলি পেলা—লোকত গোপন কথা বাহিৰ কৰ্

উখুনি—বি. = অখুনি

উখুনিয়া—না. ধা. = অখুনিয়া

উগুনা, উগুনা-ভুহুৰা, উগুৰা, উগুৰা ভুহুৰা, ভুহুৰা—বি. মচিয়া বা চোতালত বতাহত উৰি আহি বা কাৰ কৰোঁতে গোট খোৱা লেল-লীয়া বস্তু; যেনে—উগুনা ভুহুৰা পিলা সাৰি পেলউ, চোতালখান চাকা হক ।

উগা-দুবেলি—বি. উগা দুবাৰ দৰে ঘূৰি ঘূৰি নচা এক প্ৰকাৰ নাচ

উগা—না. ধা. উৰাত সূতা মেৰা ; যেমে—সূতা উৰাবাই পাৰা নাই, কাপোৰ লগাৰ কেতিয়া কৰ্মুবেছে জানেই ।

উচল—বি. উচাল, ওপৰলৈ হঠাতে দিয়া বল

উচাটচাট—বি. বং; আক বিবজিযে কৰা নবালবি ; যেমে—কিলো মনুহিৰ উচাটচাট । নুণ তেল গানুৰা নাচাৰৈ বাট ॥ (ফকৰা)

উচুটা, উচুটিয়া—স. ধা. উচাটনি দি; কথাৰে যেয়া কাৰলৈ ইচ্ছা জগাই দি

উৰাট, উৰাট—বি. উৰুটি; ধোৰ কাটোঁতে কিহবাত লাগি ভৰিৰ

আঙুলিত পোৱা আঘাত

উচুৱা-উচুমি—বিণ. ওখ-চাপৰ; অ-সমান ; যেনে—মইচোৰৰ বব উচুৱা-উচুমি হৈ আছেই, চাঁচি সোমান কৰ্ ।

উঠ-কিল বহ-কিল—ডাঙৰ কিল ; যেনে—চোৰৰ পিঠিত উঠ-কিল বহ-কিল পৰিল ।

উঠাউঠি—বি. ইটোৱে সিটোৱে বিদায় মগাৰ অনুৰোধ ; যেনে—পিছে হতা উঠাউঠি কৰোঁ ।

উঠা উঠি হ—তৰ্কা তৰ্কিৰ চূড়ান্ত অৱস্থা পা ; যেনে—কথা কওঁতে শেহত সিহঁতৰ উঠাউঠি হ'ল ।

উড়ন—বি. উড়ন; পিছফালে অ-ধিক ভৰ হোৱাৰ কাৰণে আগ-ফালে দাং খাই যোৱা কাৰ্য্য; (গৰুগাড়ী আদিত খাটে ।)

উতযোল—বি. অধীৰ; অধৈৰ্য্য

উতীয়া—বিণ. ওভ থকা ; এলেহুৱা

উতীয়া-চুটীয়া—বিণ. এলেহুৱা ; যেনে—উতীয়া চুটীয়া গোৰাং পৰীয়া ।

উদ্ গোৰোৰিকে, উদ্ ভিতৌৰিকে—ক্রি. বিণ. বহু পৰিমাণে ; যেনে—সি বিয়াঘৰীয়াত উদ্ গোৰোৰিকে খাই ৰবত আহি বাতিয়াল ।

উদ্ দৰং—বি. উপদ্রৱ ; যেনে—উদেঙীয়া গৰুৱে উদ্ দৰঙত খাঁটীৰ গৰুগাছ বাখা টান ।

উদং মুদং, উদ্রি মুদ্রি—বিণ. আবৰণ নথকা ; যেনে—বাহিৰত হুমি ভনি সি উদং মুদং হৈ লৰ মাৰা ।

উধন—বি. উধান; চৰু ধৰি ৰাখিবৰ বাবে সাজি লোৱা মাটিৰ তিনিটা খুটি

উপজ্—অ. ধা. ওপজ্; জন্ম গ্রহণ কৰ্

উপৰচখুৱা—বিণ. যাৰ দেখা পাৰ-লগীয়া বস্তবোৰ সাধাৰণতে চকুত নপৰে

উপ্‌চেনি, উপৰচেনি, উপ্‌ৰেনি—বিণ. ওপচমুৰীয়া ; যেনে—ধান উহাওঁতে চৌটোত উপৰেনিকে ধান দিয়াত ধানগিলা পৰি গ'ল ।

উপৰৱালা—বি. ওপৰৱালা; উপ-বিষ্বজন; অধিকাৰ থকা লোক

উপকৰাই পা—ভূত-প্রেতৰ ছিদিৰ লাগ্

উপুৰাউপুৰি—বি. ওপৰাওপৰি; এ-টাৰ ওপৰত আনটো হোৱা অৱস্থা

উপেঙি তল্‌কা দাড়ি হ—বয়সত কৰ হৈ মইৰতালি দেখুৱা

উকৰ্—অ. ধা. ওকৰ্ ; ছিচিকি পৰ্

উকুৰা ঘা/চিটকা ঘা—ওকৰা পিক-লা; ল'ৰা-ছোৱালীৰ গাত ধ'ত ভ'ত হোৱা ঘা

উবাহ—বি. কেঁচা খাঁহৰ ওপৰৰ থকা সেঁউজীয়া অংশ ; ঋ মৰৰ

কাষত বা ভৰিৰ পেৰোৱাত পাত-নকৈ এৰি খোৱা ছালৰ খাঁহ

উভট কন্দেজি, উভাট কন্দেজি,

উভাট ভাট—বিণ. অবাচ্য; অশ্লীল; শুনিলে লাজ লগা (কথা বা মাতত খাটে ।)

উভাব্ ভাব—বিণ. ছেদেলিভেদেলি; যেনে—গৰুই শাকতলীখান উভাব-ভাব মাৰিলা ।

উমাগাবতে—ক্রি. বিণ. আন্দাজতে; সঠিককৈ নজনাকৈ ; যেনে—সি উমাগাবতে কৈছি, আচলতে একো নাজানেই ।

উমাহতে—ক্রি. বিণ. উটেনিজে; দুই বা তাতকৈ অধিকজনৰ ভগী-য়াকৈ

উমেই উমেই—ক্রি. বিণ. উমি উমি

উৰ্ কা—বি. উল্কা; খিৰ্বৰ আগৰ দিন

উৰণ হ—পুষ্পিতা হ; প্রথমবাৰ ঋতু-মতী হ

উৰণটকীয়া, উৰণটেকা, উৰণটেকীয়া—বিণ. উৰিৰ পৰা খোৱা (চৰা-ইৰ পোৱালিত খাটে ।)

উৰমল, উৰমাল, উৰমৰ—বি. ৰু-মাল; মুখ-হাত মচা সৰু কাপোৰ

উৰ্ হ্—অ. ধা. উলহ্, ৰবৰ চাকে-দি সৰকি ৰবুণৰ পানী পৰ্

উৰহেনি—বি. উলহনি, ৰবৰ চালৰ খাৰেদি সৰকা পানী

উল্ ট্—অ. ধা. ওলট্; ফিৰ্; ঘূৰি আহ্ ২। লুটি খা

উল্ টা—বিণ. ওলোটা; বিপৰীত ২। স. ধা. লুটিয়া; তলৰ কাল ওপৰ কৰ; ২। ভাঙৰ কাম কৰ্ (ব্যঙ্গ অৰ্থত)

উল্ টা-উলটি—বিণ. ওলটা-উলটি, ওলট-পালট ; যেনে—উলুটা-উলটি কথা মোৰ ভাল নালাগেই ।

উল্ টা-পাল্ টা, উলাট্-পালাট্—বিণ. তলওপৰ

উল্ মুজেই দি—পাতনি মেল; আলো-চনা কৰাৰ তংসূত্র উলিয়াই দি

উলাট্-পালাট্ = উলুটা-পালুটা

উলুংপোতজিয়া—বিণ. উলুংপাতলা; চঞ্চল; অনপোৰোৱা

উৱাবাৰা, উৱাবাৰ্তা—বি. উৱা-বাতৰি

উৱাহ—বি. উশাহ

উৱাহনিয়াহ, উৱাশিয়া—বি. উশা-হনিশাহ

উৱাহ মুটি, উহামুটি—বিণ. অতাল চতালিৰ মোতাৰা ; অকপালুৱা (মানুহত খাটে ।)

উহ্-উহেনি, উহ্ মুহেনি—বি. অৰ-মত নিশাহ বন্ধ হোৱাৰ দৰে উশা অৱস্থা; গৰমত উহমুহনি লগা অৱস্থা ; যেনে—মন উহুউহেনি লাগিছে, বতাহ হলো ।

উহা—বি. উশাহ; ২। বিণ. উনুৱা;

যেনে—উহা চাউল। ৩। স. ধা. উধা, পানীত সিজা।

উহাতকে আলোৰাৰ মতমতি বেছি—অধিকাৰ থকা জনতকৈ আনৰ বৰ কথা।

উহাৰাৰ মাৰ নি—উশাহ ল'ব নোৱাৰা কৰ্; যেনে—নেকনেকীয়া ধানৰ ভাৰখানে তাৰ উহাৰাৰ মাৰ নিছি।

উহ্যাচুটি—বিণ. = উৱাহচুটি

উহানিহা—বি. = উৱাহনিযাহ

উহোনি—বি. ৰ্হধুহীয়া গৰম যেনে—আজি বৰ উহেনি ধৰ্ছি।

এ

এইখোৱা, এইচুনি = ইচুনি

এইছা—বিণ. এনেকুৱা; অতিশয়; যেনে—আগ্ৰাখানৰ এইছা ক্ষতি হৈছি, কৰা লাগা নাই।

এইছা বেইছা—বি. ভগৰ ধুপৰ কথা; যেনে—মানহটো বৰ ছিধা, এইছা বেইছা একো নাজানেই।

এইছা সেইছা—বিণ. ইটো সিটো; সি এইছা সেইছা বহুত বগালা, মোৰ কিন্তু বিশ্বাস হৱা নাই।

এই ভাৱে—ক্ৰি. বিণ. এনেকৈ; এই ধৰণে

এইহোপা—বিণ. = ইহোপা

এওঁৰা—স. মা. এওঁ = এওঁলোক; (ব্যঙ্গাৰ্থত)

এক্‌কঠীয়া—বিণ. এজন মানুহে ভাত সিজাই খাব পৰা (সৰু চৌত খাটে।)

একণুৱা—বিণ. একণীয়া, বিযুৰীয়া, মোৰৰ এটা নথকা; যেনে—এক-ণুৱা পাৰোৱা।

এক কথাৰ—বিণ. এককথীয়া; কথা নেৰা; কথাই কামে এক, অঙ্গীকাৰ নেৰা।

একৰ কাঁই বোটাল্, এ কৈয়া বোটাল্ কন কনকৈ গোটাই বহু জমা কৰ্ (মঙ্গলদৈ অঞ্চলত গৰ-খীয়া ল'ৰাই খলি বা খোলেই-গুটি খেলোঁতে পেলৰ নিয়ম অনু-সৰি কোনোজনে পটুতাৰে এটা এটা গুটি বুটনি জমা কৰাকে একৰ কাই বোটিলা বোলে।)

এককাচি চাৰ, এককাঠী চাৰ—একাঠী চৰা, একোৰ বেছি

এককাতীয়া—বিণ. একতীয়া; হেল-নীয়া; এচলীয়া

এককাখেৰীয়া, এককাষেৰীয়া—বিণ. এপাতিত থকা, যেনে—ভাখে-ৰীত ভহাখানখিনি এককাষেৰীয়া কৰি থৈছো।

এককুৰীয়া—বিণ. উৎসাহী; কোনো কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি যোৱা; বিপদ বিৰিনিলৈ ভয় নকৰি কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি যোৱা

এককুঁহীয়া—বি. একোঁহীয়া; এটা কোঁহ বা অণ্ড সৰু হৈ যোৱা ৰোগ

একঘৰীয়া, এঘৰীয়া—বিণ. সমাজে এৰি থোৱা

একখেৱা—বিণ. অখেৱা; এখেৱা; মূৰৰ এপাতি কটাৰ কাৰণে ভোং হৈ থকা.
২। বি. ভেলে হল; যেনে—পানীৰ ওপৰ একখেৱা এভালে বিছা কাৰণে সি চৌৰাজী হৈ আছে।
৩। বিণ. ৰস নথকা; গতানুগতিক, আমনি লগা; যেনে—বক্তাজনৰ কথাবিলা একখেৱা ধৰণৰ, শুনি ভাল নালাগে।

একচাত্—বিণ. সকলোৱে মিলি একমতৰ হোৱা, যেনে—এই কামটোৰ কাৰণে গোটাইক্‌খান একচাত্ হৈ গৈছিল।

একচেলীয়া—বিণ. এচলীয়া; এখন চালৰ (ঘৰত খাটে।)

একচিট্‌কা, একচিট্‌কামান—বিণ. এচিকটা, অকণমান, অলপমান

একজুনি—বি. এটা বস্তৰ; এটা বস্তুৰ

একচেঁহীয়া—বিণ. এচেঁহীয়া; আগে গুৰি সমানে নথকা (বাঁহ বা কাঠত খাটে।)

একধাৰাৰ পৰ—এবাৰ মন্ত্ৰ মাতি ভাবোঁতে যিমান সময় লাগে; কম সময়

একডেৰীয়া—বিণ. কেৱল এভাল থকা; যেনে— একডেৰীয়া অমোলৰ সাথো।

একচেলীয়া—বিণ. এচলীয়া; একাষলৈ চাপৰ

একঢেৰীয়া—বিণ. একালে অধিক ওজন থকা; যেনে—একঢেৰীয়া ভাৰ কঢ়োৱা টান।

একদেঁতীয়া—বিণ. এদঁতীয়া; এটা দাঁত থকা, যেনে—একদেঁতীয়া হাথী।

এক ধমক—এখন্তেক; অলপ সময়; কিছু পৰ; যেনে—ইয়াত এক ধমক জিৰাওঁ। ২। এটা চেৰা; যেনে—মযো এক ধমক লাগি চাওঁ।

একনিচেখীয়া—বিণ. একাষৰীয়া; একলীয়া; একালে থোৱা

একপৰীয়া ৰং—আগৰেলা আৰম্ভ কৰি শুকনান্নী ওজাৰ গীত মাতেৰে পধুলি শেষ কৰা মনসা পূজা

একপৰীয়া সভা—আগৰেলা আৰম্ভ কৰি বিয়াহৰ ওজাপালিৰ গীতমাতেৰে পধুলি সামৰণি মৰা বাসুদেৱ পূজা

একপছীয়া, একপিঠীয়া— বিণ. এপিঠীয়া, আন কাম শেষ কৰি এটাত মনোযোগী হোৱা; যেনে—সি অইন সকলো এৰি একপিঠীয়া হৈ পঢ়াত লাগিছে।

এককেণীয়া—বিণ. একলীয়া; একালে থকা বা থোৱা; ২। এটা কাণ থকা; যেনে—এককেণীয়া চাউল।

একমবা দি—আধাবধা হ; দুৰ্বল হ; যেনে—পাছৰ পুলিটো এক মবা দি কোনোমতে জী উঠ্‌ছি।

একালকণ্ডীয়া—বিন. কাবো লগত মিলিব নোখোজা; যেনে—একাল-কণ্ডীয়া লোকক কোনোই ভাল নাপাবৈ।

একে একে—ক্রি. বি. বিতংভাবে, যেনে—মই তাক একে একে সক-লো কলোঁ, তথাপি সি ভুল ক'লা।

একে থাকে যাবা—অহনি বেমাব হৈ মবা; স্ত্রী—একে থাকে যাইতী (গালি)

একেলা—বিণ. অকলশবীয়া, লগ নথকা, যেনে—সি একেলা মানুহ।

একোন্তে, একোন্থে, এতোকোন্তে, এতোকোন্তে—অব্য. এনে হ'লে, এনেকুৱা কবিলে, যেনে—তাক মাতি আন্‌, একোন্তে চব চিজিল হবো।

একোপদে, একেপধো, একোপোনে, একোপোন্নে—কোনো বকমে; কোনো পধো;' বহু চেষ্টা কৰিও; যেনে—একোপোনে জোবা নাল্‌গেই।

একমুৰীয়া—বিণ. একলীয়া; এচু-কীয়া; যেনে—গাওঁতে সি একমুৰীয়া হৈ থাকক।

একমুচীয়া—বিণ. একানে এটা মুৰে মেবাই ধবা; যেনে— কাপোৰ-খান বাটা দেখি ভেনেই এক-মুচীয়াকে উবৃছ্।

এখেন-পেখেন—বি. খোৱা-খোৱাত নানা ওজব; যেনে—ইয়াখি 'ইটো নাখাওঁ, সিটো খাওঁ' এখেন-পেখেনখান সহ্য কৰাই টান।

এগেনা—বিণ. সম্বন্ধীয়; লগা-ভগা (ব্যঙ্গ অৰ্থত)

এংকে, এন্‌কে—ক্রি. বিণ. এনেকৈ, এই ধবণে

এট্‌টিমান, এটুমান, এট্‌টুমেনি, এতোষ্টিমান— বিণ. ইমান; এই পবিমাণৰ, (হাতেৰে দেখুৱাই দিয়া কম পবিমাণত খাটে।)

এটাই পা বৈ যাক শটাই পা বৈ তাক—একেলগে বহু বিপদে লুবি দি ধবে

এড্‌খিনিমান—বিণ. এই জোখৰ, (হাতেৰে দেখুৱাই দিয়া কম জোখত খাটে।)

এতোকোন্তে, এতোকোন্তে— ক্রি. বিণ. = একোন্তে

এতোষ্টিমান— বিণ. = এট্‌টিমান,

এন্‌কে—ক্রি. বিণ. = এংকে

এপেৰ্‌টিটকা, এপেৰ্‌মান, এপেৰ্‌-মানি, এপেৰমেনি—বিণ. একেবি-মান, অলপ, কম পৰিমাণৰ

এমান—স. না. ইমান, এই পৰি-মাণৰ

এবা-ওকোলা—বি. খাই এৰা বস্তু, যেনে—লিকিবাটোই আৰু তাব এবা-ওকোলা খায়ে ডাঙৰ হ'ল।

এবাণ—বি. এৰণ; যেনে—কামৰ-পেৰে এবাণ পালিবে সি কাবো।

বিধিৰ লেখন এৰাব নাবাৰ।

এৰেকৰ পেৰেক, এৰেকৰ ঘৰৰ পেৰেক = আইৰ ঘৰৰ ভাই

এহোপা—বিণ. এসোপা; বহু পৰিমাণৰ

ঐ

ঐচ্ ঐচ্ — অব্য. = অইচ্ অইচ্

ঐৰাৱতৰ সোপ্টা—হাতীপটি; আকাশত অসংখ্য নক্ষত্ৰ থুপ লাগি থকা দীঘলীয়া বাটৰ নিচিনা চিন

ঐয়া-ভয়া, ঐয়া-তৈয়া—বি. ইজনে সিজনে 'ঐ' 'তই' বুলি মাতামাতি কৰা ব্যৱহাৰ

ঐহা-হিহা—বি. ইজনে সিজনৰ ওপৰত সিজনে ইজনৰ ওপৰত দায়িত্ব এৰি দিয়া অভ্যাস

ও

ওক—বি. বমি কৰাৰ ভাব

ওকজেদেঙী—বি. এবিধ বগা জেঙাই লতা; (ইয়াৰ গন্ধত ওক আহিব খোজে, কিন্তু আঞ্জা ৰান্ধিলে খোজ নাপাকে আৰু ই পেটলৈ ভাল।)

ওকাট্—স. ধা. ওকালি; মলজ্বৰ আদি খঁকাৰাই পৰিষ্কাৰ কৰ্; ২। ভিতৰৰ দোষ আদি টানটানকৈ কৈ প্ৰকাশ কৰ্; যেনে—দতৰ বাপত ভাই সকলো কথা ওকেটি দিলা।

ওকোন-ঠোকোন, ওকোন-মোকেনি—বি. ওকোন-মোকোন; খোজা বস্তু পেটলৈ নগৈ ওলাই আহিব খোজা ভাব

ওগোৰগোৰিয়া—বিণ. = অগৰগৰিয়া

ওচৰ-পাজৰ—বি. ওচৰৰ ঠাই

ওজা—বি. গুৰু; বিয়াহৰ গান আৰু সুকনান্নী গান গাই দিয়া লোক; ২। বেজা; বেজ

ওজাআউ—বি. জালিখানত ধৰীয়া আনিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ওকাণ জাতি মাছৰ কুঁহা মকৰাকে নাল লগাই সাজি লোৱা পাত্ৰ

ওথোৰ-থোথোৰ— বিণ. যেনেতেনে কণমানুৰা জোৰা

ওদাজবাঁহ—বি. বহ; বৰা; গাড়ীৰ চাংখনৰ তলত দুয়োকাষে দীঘলে দীঘলে লগোৱা ভোটা বাঁহ

ওনেইগোনেই—বিণ. প্ৰচুৰ; বহু পৰিমাণৰ, লগাবিলিঙকৈ অধিক; যেনে—বিয়াখনত বৰ 'ওনেই-গোনেই, কিয়াল থাকি?

ওখোল-মোখোল— বি. নানাবিধ মকৰা কাম; যেনে— 'দুখীৰ ওখোল-মোখোল মাথি ভালেদি নাপাওঁ'।

ওখোৱা ওকাট্, ওখোৱা আল্—মেলেনা মুকাট্; ঘৰৰ মাৰা মুক-

সুৰা লেতেৰা কাম কৰ্

ওৰসোধন/পেটা পিয়াল, পেটা বিচাৰ, পেটা-সোধন—বি. কোনো কথাৰ আঁতিগুৰি বিচৰা কাৰ্য্য; (তাচ্ছিল্য অৰ্থত)

ওৰহেণি, ওবেণি—বি. ওবণি

ওৰা, ওৰাই—বিণ. ওৰে; গোটেই; যেনে—ওৰা দিন; ওৰাই দিন

ওলমাওলমিকে— ক্রি. বিণ. বেছি পৰিমাণে; যেনে—এইবাৰ গাছত আম ওল্মাওল্মিকে লাগিছে।

ওল্মোটা কাঢ়্— হাতেৰে ধৰি তললৈ ওলমি থাক্

ওলোই নপৰ্—দিবলৈ সত নাযা; যেনে—মান্‌হটোই পাখীৰ অনপমান খুজিলা; তাইৰ ওলেই নপৰিল।

ওলেই পৰা—বিণ. চকুৰ মণি ওলাই যোৱা কাৰণে নেদেখা হোৱা স্ত্রী—ওলোইপৰী; (গালি)

ওৱাই— অব্য. (আশ্চৰ্য্যবোধক); যেনে—ওৱাই, এই ছোৱালীটোৱে ইমান খং!

ওৱাপাহ দি—আশা এৰ্;
২। সঙ্গ ত্যাগ কৰ্

ওৱা মন দোৱা—এবাৰ কৰা কল দুনাই কৰিবলগা হোৱা

ওৱাহোৱা—বিণ. = অসোধ

ওহ আহ কৰ্—উনযাম কৰ্; যেনে—ধান কাট্‌বালেগি ওহ আহ কৰ্‌বা হ'ল।

ওহ ল—উহ ল; ভিতৰুৱা কথা জানিবলৈ তলে তলে চেষ্টা কৰ্; যেনে—আচল ঘটনাটো জান্‌বালেগি তই অলপ ওহ লউচোন।

ঔ

ঔখুলীয়া ফুট, ঔফুলীয়া ফুট—বহীযা পগা'ওঁতে ঔটেঙাৰ খোলৰ দৰে ভমক ভমককৈ উঠা ফুট,

ঔচ্ ঔচ্, ঔহ্ ঔহ্—আহ্ আহ্ (কুকুৰক মতা মাত)

ঔ পৰ্, ঔ সৰ্— পিঠিত কিলভুকু পৰ্; যেনে—চোৰে ইটা'ও সৈ কাঢ়া নাই; পিঠিত ঔ পৰ্‌লি সৈ কাঢ়্‌বু।

ঔৱা—বি. ঔটেঙা গছৰ পাতৰ নিচিনা পাত থকা এবিধ বনৰীয়া সৰু গছ

ঔ সৰ্ = ঔ পৰ্

ঔহ্ ঔহ্ = ঔচ্ ঔচ্

ক

কঁইটেৰি—বি. কাঁইবৰি; মাছৰ পাইকাৰী বেপাৰী

কইহমাঙা, কহিমাঙা— বি. গা-গছৰ পৰা এঠা ওলোৱা এবিধ গছ

কইনাবুজোনি—বি. কন্যাবুজন; বিয়াৰ কইনাৰ খোজৰ নিচিনা বীৰ গতিৰ খোজ

কঁকাল, কোঁকাঃ— বি. কঁকাল; শৰীৰৰ মাজৰ অংশ

কঁকালসিৰা—বি. কঁকালৰ সিৰ বাগৰি হোৱা বেদনা

কচক, কৰঙা—বি. কেচেক; এড়ী পলুৱে পাত খোৱা এবিধ গছ

কচুকলা—বি. কচুকলা; কচুৰ খোৰৰ পৰা ওলোৱা কলৰ দৰে ফল

কচু দি—শিকা দি; শাস্তি দিহ্

কচুপাঃি পা—শিকনি পা; শাস্তি পা

কচু দি, কচুপালি দি—সেকা দি; উপযুক্ত শাস্তি দি

কচুং—বি. এবিধ বিছাজাতীয় পোক; ২। কচুলা পোকে ডকাৰ কাৰণে খজুৱাই গাত উঠা। চকলা-চকলি; ৩। এবিধ গছ আৰু বিলাগুটিৰ দৰে ইয়াৰ বিষাক্ত গুটি

কঞ্চা—বি. কুঁহি তামোলৰ মুখৰ কোমল অংশ

কঞ্চাকঠাল—বি. কেঞ্চাকঠাল; মাটি কঠালৰ দৰে পাত থকা এবিধ বনৰীয়া সৰু উদ্ভিদ

কঞ্চাতামোল—বি. অতি কোমল তামোল

কঞ্চাবোন—বি. গুৰিত কেঁহেকনৰ দৰে সৰু আলু হোৱা, দীঘলীয়া পাত থকা এবিধ বন

কট্তনুৱা—বিণ. তানকৈ পূৰ সোহোৱা; (ধান আদিত পাচে।)

কঁঠা—বি. কাঁইট

কঁঠাখুতুৰা—বি. গছত কাঁইট থকা এবিধ খুতুৰা

কঁটাজাম—বি. কোটাহিজাম্; এবিধ সৰু জাম্

কঁটাবাঙানা—বি. কোটাহিবেঙেনা; এবিধ বনৰীয়া কাঁইটীয়া সৰু জোপোহা গছ আৰু তিতা ভেকুৰীতকৈ ডাঙৰ তাৰ ফল

কঁটাবাঁহ বি. কোটোহা; কাঁইটীয়া আথি থকা এবিধ বাঁহ

কঠিকুৰীয়া—বিণ. অনবৰত খেমাবে এৰি নিদিয়া

কঠিখেক্চা—বি. ঠিকাখেকেচা;
যেনে— হাল বাওঁতে হাল্জা মৰিল গলিত মৰিল গাই।
পানী খাওঁতে দমৰা মৰিল কটিখেক্চা খাই॥ (ফকৰা)

কঠিখিঙা দি—ঠিকা ওপৰলৈ তুলি তললৈ মূৰ কৰ্,
যেনে— দিহান দিলোঁ দিহান দিলোঁ
মই বকৰাৰ বী।
আৰু এটা দিহান দিলোঁ
কটিখিংগা দি॥
(দিহাম)

কঠিমোচোৰা—বি. মল ত্যাগ কৰাৰ পাছত মলৰ দুৱাৰ পানীৰে ধুই তকাম মাটি বা বলত ঘহ্

কঠিসোহ্কা/জেংঠিসোহ্কা— বিণ. পোচ এৰা; অপাকমান

কঠাৰী—বি. কটাৰী

কঠেলীয়া, কোঠেলীয়া—বিণ. কঠীয়া; ভাতকৈ নিসিজা (ভাত আৰু কোমল চাউলত থাকে ।)

কঁটুৰা—স. ধা. কঁটিয়া; জোৰকৈ মুখত সুমুৱাই দি

কঠনা—বি. কঠনা; এবিধ মজলীয়া ধৰণৰ বনৰীয়া জোপোহা গছ আৰু তাৰ বগা ফুল

কঠাল—বি. কঁঠাল; এবিধ গছ আৰু ইয়াৰ বহকৰুৱা ফল

কঠাল কুঁহীয়া বাটি—গাত কঁঠালৰ কোঁহৰদৰে ফুল তুলি সজা কঁহৰ বাটি

কড়াকপ, কড়াকপট, কহকপট—বিণ. দৃঢ়; লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা; যেনে—সি দুৱাৰখন কড়াকপট মাৰি যুমেই আছেই ।

ক'ণকা—অ. ধা. কণিকিয়া; কণিয়া; গজালি 'ওলাব ধৰ্

কণ্ঠেলীয়া—বি. নৈ, খাল আদিৰ বা কোনো ওখ ঠাইৰ দাঁতি

কণ্ঠীয়ামোৰ—বি. ককণা মোৰ, ককণীয়া মোৰ; এডলীয়া মোৰ; কাপোৰৰ সূতা বা চাৰি আদিৰ এডাল পৰি এডাল উঠা মোৰ

কণপটা—বিণ. সমূলি ধ্বংস হোৱা; বংশ পৰিয়ালেৰে ধ্বংস হোৱা স্ত্ৰী—কণপটী (গালি)

কণা—বি. কেণা; ভুল, লেঠা; যেনে— বিচেনীখান বোওঁতে মাৰত কণা লাগ্‌ছি ।

কণীয়াৰ বেঁটা—গুৰ্‌গুৰীয়া; যেনেনী তিৰোতাই পিছৰজন নুনিহৰ ঘৰলৈ আহোঁতে লগত লৈ অহা পূৰ্ব্বৰ স্বামীৰপৰা ওপজা ল'ৰা

কণ্ডি—বি. তামোলৰ বটা; ফুলৰ কৰণি; যেনে—হাতে ফুলৰ কণ্ডি লৈ আইকে গাদৰোঁ গৈ ।

(আইনাম)

কথেনি— বি. সুকনান্নী আৰু বিয়াহৰ ওজাই পালিসকলৰ লগত গীত গাওঁতে শুনি থকা সাধাৰণ লোকে বুজাকৈ দাইনাপালিৰ লগত কৰা সৰল ভাঙনি

কপ্‌টা—স. ধা. থুবিয়া; মুঠিয়া; পিন্ধা কাপোৰৰ 'ওলনি থকা অংশ হাতৰ আঙুলিৰে সৰু সৰু ভাঁজ কৰি কোঁচা

কপল, কোপাল—বি. কপাল

কপলকোঁটা, কপালকোঁটা— বি. এবিধ বনৰীয়া শাক; (ইয়াৰ কোঁপোলা ঢাকনিৰে আগুৰি থকা সৰু গুটিৰ ফল লাগে । সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে এই গুটি কপালত মাৰি দিলে শব্দ হয় ।)

২। সোণপকৰা; কপালত কোঁট লৰ পৰা কাহৰ আকৃতিৰ এবিধ সৰু পোক

কপুৰ, কফু্ৰ—বি. কৰ্পূৰ; কাফুৰ, এবিধ সুগন্ধি বগা বস্তু

কফ্‌ড়াং—বিণ. কঙাল, কফ থকা (মানুহত খাটে।)

কমনিস্তাপ্, কমেনি স্তাপ্—উপাৰ লৰ লোৱাবাৰ নিচিনা হৈ জাউৰি পাতি ওপৰি থাক (মাছত খাটে।)

কমৰ—বি. কমাৰ

কমৰৰ ঘৰত সোলকা কটেনি—পাকৈত হৈয়ো নিজৰ কামৰ প্ৰতি অমনোযোগ

কম—বি. কলি,

২। শিমলু আদি গছৰ ফুল মৰি যোৱাৰ পাছত হোৱা ফল। ইয়াৰ ভিতৰত তুলা আৰু গুটি থাকে।

কৰপ্য—বি. সৰু হেতা

কৰঙ্গা—বি. কৰাল

কৰাজি—বি. কাম বন কৰিব পৰা মানুহ (ঘৰৰ পৰিয়ালত খাটে।)

কৰা আজি—বি. খেতিৰ পথাৰৰ মাজত মানুহ অহা যোৱা কৰিব পৰা অলপ ডাঙৰ আলি

কৰেই—বি. কৰৈ, এবিধ সুকাঠী গছ

কৰেইগুৰা—বি. কৰাইগুৰি, ভকা-শ চাউল ভাজি খুন্দি কৰা গুৰি

কৰেইগুৰাত শিপাচ লাগ্—আ-কোৰলোজালিকৈ লাগ্, (সাধাৰণ-লোকে ভবাৰ মতে বাইকৰাই হৈ লোক কৰাইগুৰি পাবলৈ পিপাচে মিলিয়া লেবাকৈ কথাক নিচিনাকৈ)

কহা—বি. কাপোৰৰ চুকত বন্ধা এঠীয়া ডাঙৰ ফুল

কলাডাঁহী—বি. কলপটুৱা, ডোঙা সাজিব পৰাকৈ কটা কলগছৰ টুকুৰা

কঁলচীয়া—বিণ. অলপ ক'লা

কলতা—বি কলিতা; হিন্দু জাতিৰ এটা সম্প্ৰদায়

কল্‌হ—বি. কলহ, পানী খোৱা এবিধ পাত্ৰ

কলগাহাম—বি. গ্ৰামোফোন; গানৰ ৰেকৰ্ড বজোৱা এবিধ যন্ত্ৰ

কলাখেৰীয়া হতাহ—বি. অতি-পাত আগ্ৰহ

কলিৰ দাম, কলিৰ দামৰা—বৰ থকুৱা

কৱৈ—বি. কাৱৈ, পিঠি আৰু বুকুত কাঁইটীয়া বাব আৰু গাত বাকলি থকা এবিধ মাছ

কৱৈঠোপা, কৱৈঠোপোমা—বি. কাৱৈচিলা, কাৱৈ মাছৰ খোলা; সৰু কাৱৈ মাছ

কঁহৰ—বি. কঁহাৰ; কঁহৰ বাচন পৰ্কোতা

কঁহুৱা—বিণ. কেঁহা; কেঁহা ডাঙোল বা পিন্ধিবা চোমালে মেলে লাগে তেনে স্বাদৰ

কঁহুতা—বি. অলপ কেঁহা কথা বাস

কহিমালা— বি. = কইমালা

কহিৰ—বিণ. অতি কৃপণ; যেনে—সি ধনী হলি কি হবো, মস্ত কহিৰ, কাকো এক পইচাও নেদেই ।

কাইচলতলি, কাইতলি, কাচতঃ-তলি—বি. কাষলতি; মানুহৰ বাহুৰ ওপৰ মূৰৰ তলকালে থকা কোমল ঠাই

কাইটংবাইটং / টাল্‌বাহানা,

টেৰিবেৰি, টেৰিবেৰি—বি. টেৰি-মেৰি; বগৰস্ত মতে নচলা কৰ্য্য

কাইতলি— বি. = কাইচলতলি

কাইতলি দাৰিয়া—কাষলতিৰ তলত শব্দ কৰি আনন্দ প্ৰকাশ কৰ্

কাইতলীয়া শীহ — পকা ধানৰ ছোপাত থকা চুটি শীহ

কাউচি—বি. কোনো বস্তু পাবলৈ কৰা নেৰানেপেৰা খাটনি

কাউচি কাট্‌, কাউচি পিট্‌, কাউ-চিয়া—বৰকৈ খাটনি কৰ্

কাউৰ অকণি—বি. কোৱাঁওকণি; চাউলৰ মাজত হোৱা ওকণিৰ দৰে ক'লা বৰণৰ এবিধ পোক

কাউৰমণি—বি. কোৱামণি; এবিধ সৰু উদ্ভিদ আৰু মাটিমণিৰ সমান, মূৰত ক'লা দাগ থকা তাৰ বগা গুটি

কাউৰৰ আৰ্কাম বাবেহি কাম—কাউৰীয়ে 'কা কা' কৰি থকাৰ দৰে 'নাই নাই' বুলি হাহাকাৰ কৰি থকা অভ্যাস

কাউৰে ঠোঁহা মুগা হান কৰ্—বহুজনে ব্যৱহাৰ কৰি নষ্ট কৰ্; বহুলোকে খাই লৈ বস্তু-বাহানি নি নষ্ট কৰ্ (গৃহীত খাটে ।)

কাউজি—বি. এবিধ ভাওৰ থবাহি

কাকা, কাকাই, কাকো— বি. ককাই; (নিজতকৈ ডাঙৰ সহোদৰক মতা সম্বোধন; নিজতকৈ বয়সীয়া লোকক মতা সম্বোধন)

কাঁকাৰা—বি. কাঁকৰা; কেঁকোৰা; ২। তলা

কাঁকাবাছাৰি—বি. তলাছাৰি

কাকিবল—বি. কেবেলা; এবিধ লতা আৰু তাৰ পাচলি খোৱাৰ উপযোগী তিতাফল

কাকেই—বি. কাকৈ; বাঁহৰ কামি এচলাৰ পৰা সাজি উলিওৱা মূৰৰ চুলিৰ জোঁটভঙা যতন

কাংকুৰিয়া-শালকা, কাণকুৰিয়া—বি. কাণকুৰিকা; পিঠি ক'লা, বুকু বগা এবিধ শালিকা চৰাই

কাচতলতলি—বি. = কাইতলি

কাচানা—বি. কাচন; সাজন; যেনে—কাচানা কাচিলা । (বিয়ানাম)

কাঁচলাই—বি. পোৱালি জগাৰ বেছি দিন নোহোৱা কীৰতী গাই

কাচাৰকিচিৰ—বি. অশুচি অশুচি ভাব; যেনে—চুৰেমিক পেইচু, কাচাৰ কিচিৰ লাগ্‌ছি; পা ধোবা লাগ্‌বু ।

কাঁচিয়া—বিণ. কাঁচি; দৈ হ'বলৈ

আকন্ত কৰা (এইটো গাঁৱলীয়াত থাকে।)

কাজো—বি. কাছ

কাজৰবীয়া—বি. সকলো বা পুৰা-পাতল পত্তা মানুহ বৰ

কাঞ্চা—বি. কেঞ্চা, মাথোমাথী লোক

কাজাংগৌৰী -বি. এবিধ কেতু-বিজাতীয় কজলা ৰবণৰ ম‍ুল থকা বনৌষধি

কাণ্টাংকোণ্টোং—বি. কেটেৰকেটেৰ, যেনে—কৰ্পেইৰ তলতে ধুনাই দি উমালো। কাকাই কাকাই কাণ্টাংকোণ্টোং কৰেই। (বিয়ানাম)

কাঠকুৰা—বি. চীন জাতিৰ কুহিলা

কাঠমাৰি দি—গেঁঠেলা মাৰ্, ওখহি চীন হৈ উঠ্; (গাঁও লোৱা খহ আদিত থাকে।)

কাঠলেই, কাঠালেই—বি. মানুহৰ গাত কাৰ্বি উৰহাই ভুলিৰ পৰা এবিধ বিষাল পকুৱা

কাঠিকৰ, কাঠিগৰ, কাঠিয়াৰ—বিণ. নিপুণ; পাকৈত, পাৰ্গত

কাঢ়া—বি. চোকা; তীব্ৰ; যেনে—তেওঁ খঙত কাঢ়া কথা কৈ দিলা।

কাঢ়ামূঠীয়া—বিণ. শাসনত কঠোৰ; খৰচ কৰাত মুঠিটানকৈ চলা

কাণকণুৱীয়া দি থাক্—যাৰ-যাকীয় কাৰলৈ মনোযোগ নিদিয়াকৈ থাক্; ২। মুতনা জাও ধৰি থাক্

কাণকুৰিয়া—বি.=কাণ্কুৰিয়া শালকা; ২। বি. কণাকানি; কাণৰ ভিতৰত থকা মলি; যেনে—ছুলিৰ আঁটাহে কাণৰ কাণ্কুৰিয়া উঘেৰ্‌লা।

কাণকুৱা, শাল্কুৱা—বি. কুহিলা; পানী থকা ঠাইত গজা চিৰিলি চিৰিলি পাতৰ কোমল সোপোকা এবিধ সৰু গছ

কাণ টঙা—কাণ উনা; কাণ পাত

কাণঢেহীয়া, কাণতেলীয়া, কাণ-ফেটীয়া, কাণফেলীয়া—বিণ. কাণ-টাহা; কাণত তাল মাৰি ধৰা (চৰত থাকে।) ২। বি. কাণত তাল মাৰি ধৰা চৰ,

কাণ চোঁক্—মকবাই কাণৰ কোনো অংশ চুহি খা কৰ্ (সৰু ল'ৰা-ছোৱালীত থাকে।)

কাণকাৰখানা—বি. কাৰ্যকলাপ; কাযযোৰ

কাণমুকেৰী—বিণ. কাণিমুকেৰী; অলপবান বেলি ৰখা, (মুখাৰত থাকে।)

কাণিসাঁজ—বি. কুটপখুলি, বেলি মাৰ যোৱা পিছত আন্ধাৰ হোৱা সময়

কাতাবা—বি. কতবা; আৰুৱণলাই,

কাতিয়াটঙা—কাতীলৈকে ঘুলোৱা জোন

কাণিকঁধা—বি. কাপোৰ-কানিৰে সৈতে কি অলপ সম্পত্তি ·কাজ

সকলোখিনি ; যেনে—বুঢ়ী বধিল ভালে হ'ল । কানিকঁথা মোৰে হ'ল ॥ (ফকৰা)

কান্নী—বি. কাচনী ; কাপোৰ বাতি কাটোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ বতন

কানিমহলা কুৰা, কানিমহলা কুৰা, কানিশলা কুৰা, কানিশলা কুৰা—কেটাহি পোৰ্ ; কটা কানি পকাই তাৰ এমূৰত জুই লগাই দি যাব ওপৰত কিছু সময় কোবাই থাক্

কান্দুলি—বি. কান্দুলি; চিতলতকৈ সৰু তেনে আকৃতিৰ এবিধ মাছ

কান্দুলিপেটা—বিণ. কান্দুলি মাছৰ পেটৰ আকৃতিৰ পেট থকা
স্ত্রী—কান্দুলিপেটী

কান্দেনিমুৰা—বিণ. কন্দনামুৰা ; কান্দো কান্দো অৱস্থাত থকা , স্ত্রী—কান্দেনিমুৰী

কান্ধত খিজা পেলা—খাবলৈ বৰকৈ লোভ কৰ্

কাবাৰ কোৰা--কাবোবাৰ কোনোবা ; আপোন হৈও সম্পর্ক নথকাৰ নিচিনা হোৱা

কামছেৱা—বি. পোহৰ ঠাইৰ কাষত গা লুকাব পৰা স্নপ আন্ধাৰ ; যেনে—চোৰটো খৰৰ কাষৰ কামছেৱাত লুকাই আছিল ।

কামত দিয়া, দানত দিয়া—বৃত্তকৰ মূল পৰাবত দানত দিয়া

কাজাল্—স. ৰা. কাবোল্ ; দাঁতেৰে আঘাত কৰ্ ; ২। অপবাদ দিচ্; বদনাম কৰ্

কামাবা—বি. দীঘলে দীঘলে কানি হেঙাৰত থকা বাঁহৰ চটা

কামাবা মৈ—বি. বাবাল অংশ মৈ টনা গৰু বা ম'হৰ পিনে 'দি' টনা মৈ

কামেবিকলটা—বিণ. কটকিনা ; পইচা খৰচ কৰিবলৈ টান পোৱা

কায়দা—বি. আৰবী ভাষাৰ বর্ণ পৰিচয়ৰ কিতাপ

কাৰণ-পুৰণ—বি. যোগ গুচাবৰ কাৰণে প্রয়োগ কৰা মন্ত্র - বা বেজালি ঔষধ ; যেনে—ছ'লটোৰ বেমাৰ ভাল কৰবালে আপুনি যেদি কিবা কাৰণ পূৰণ জানেই দেকচোন ।

কান্না—বি. কাচ্নী ; চেঁউৰী পোৱালি জগোৱাৰ আগৰ অৱস্থাৰ মাইকী , গৰু

কালশনি—বি. ঘোৰ অনিষ্টৰ মূল ; যেনে—বৰী নহয় এটা কালশনি হৰ চাপৰ্ছি আহি ।

কাহাজেই কুহজেই, কুহজেই

কাহাজেই—ক্রি. বিণ. বিঠা মাড বাতি কুচুলাই

কাহবা—বিণ. ৰবকৈ কাহি থকা; স্ত্রী—কাহৰী

কি—অব্য. (প্রশ্ন বোধক অর্থত); যেনে—বই খাব কি আঁক লগ পাৰেঁ।

কিচিৰ—বি. ধৰণ; প্ৰকাৰ; যেনে—কিমান কিচিৰৰ বস্তু বি শৌকাণ্‌পালত আছেহি !

কিচিমে কিচিমে— বিধে বিধে, নানা ধৰণৰ

কিটিঙা—বিণ. কটঙা, কেচেঙা; নীৰস, টান; কটুৰ, ২। বাঢ়িৰ নোৱাৰা (মানুহত খাটে।) স্ত্ৰী—কিটিঙী

কিনাআঙুলি—বি. কেঁকোআঙুলি. হাত আৰু ভৰিৰ সৰু আঙুলিকেটা

কিৰাই ধৰ্—কিৰাই পা; জুকে ধৰ্

কিয়া—অব্য. কিয়, কেলৈ; কি কাৰণে

কিয়ালে—ক্ৰি. বিণ, কিয়, কেলৈ, কি কাৰণে (কেতিয়াবাহে ব্যৱহাৰ হয়।) যেনে—কিয়ালে লাগিছে ধন কিয়ালে লাগিছে ধন। আহা সখী যাওঁ বৃন্দাবনে ঐ ৰাম। (গোপিনীগান)

কিলাকুন্দি—বি. কিলাকুটি

কিলাকুন্দীয়া জলপান—বৰ জুতিৰে পেট ভৰাই খোৱা জলপান

কিলাকুন্দীয়া ভাঁজ—কিলাকুটিৰ ভাঁজৰ নিচিনা ভাঁজ থকা (আলিবাট, মাটি আদিত খাটে।)

কুঁইহাব—বি. কুঁহিয়াৰ

কুকুৰুকুকে—ক্ৰি. বিণ, মুকলো কাম কাটি কৰি নবাজনিকৈ; যেনে—আগে হলি লাহাতে, ইতো চানত পৰি কুক্‌কুকুকে থাকিবা।

কুকুৰতেঙা, কুকুৰথৰীয়া—বিণ. কুকুৰতেঙীয়া; কুকুৰৰ স্বভাৱৰ নিচিনা স্বভাৱৰ, অলপতে খং উঠা

কুকুৰ-সাউৰ—বি. কুকুৰে সাধাৰণ গতিত দিয়া দৌৰৰ দৰে দৌৰ

কুকুৰশিঠা, কুকুৰগুঠা—বি. কুকুৰ গুহ, নীৰস শাক থকা, পকিলে ৰঙা হোৱা গুটি থকা এবিধ গছ

কুকুৰা—বি. কুকুৰা; ইটাবুলীয়া পাখি থকা মজলীয়া আকৃতিৰ এবিধ চৰাই

কুকুৰাহাখী—বি. সৰু, চাপৰ, গোদোকা হাতী

কুচুটীয়া—বিণ. আনৰ ভাল হোৱা সহিব নোৱাৰা, ঈৰ্ষালু; ২। যেনে-দীয়া কথা কৈ আনৰ হাঁহি তুলিব পৰা

কুচিচ মেলীয়া/গাৰ্ঠক চেলীয়া—বি. গুচৰচুবুৰীয়া; একে পাৰ্বতে বাস কৰা মানুহ

কুজুৰমুৰুৰ, কুজুৰামুৰুৰা—বিণ. কুঁজাৰ নিচিনা; পিঠিত পকুৰ বোজা থকা কাৰণে কঁকাল পোনাব নোৱাৰা

কুইকুটা—স. ধা. তাকুটুকুটা, শাৰ যেনেপ যেনেপ আৰুত হাতৰ আঙুলিৰে ছুই বা জোৰাৰ ভৰিৰে হাঁহি জোৰ্

কুটুকুটীয়া—বিণ. কুটুকুটীয়া, খৰিক; চঞ্চল; একে ঠাইতে

নাথাকি ইটো সিটো বস্তু ছুঁই দুটালি কৰি ফুৰা

কুঠাৰ পাৰ্, কুঠাৰমাৰ্-কুঠাৰেৰে ঘপিয়া

কুঠাৰ মাৰ্—অপকাৰ কৰ্

কুচিয়া—বি. কুচি; বৌতকৈ সৰু, তেনে আকৃতিৰ বগা ৰাকলি থকা এবিধ মাছ

কুঠীয়াক মুঠিয়েই থাক্—অপাৰগক কাম কৰিবলৈ খাটনি ধৰ্; যেনে—কুঠীয়াক মুঠিয়েই থাকাতকে তই নিজে নাথা কিয়া ?

কুতৰ্পী—বিণ. কুবুধীয়া, তলে তলে আনৰ অন্যায় কৰা

কুপেতি—বি. কপৌ;

তুলনীয়—

কুপেতিয়ে ঝাম্পে যেন
মহামত্ত হস্তী যেন
ক্ষুদ্র হৰিণাত যুদ্ধ হাবে ।
(ভাগৱত—৮ম)

কুৰ—বি. কোৰ; এচাৰি আদিৰে নৰা মাৰ

কুৰিৰ—বি. কুবেৰ; ধন সম্পত্তিৰ গৰাকী দেৱতা এজনা

কুৰিৰ লাগ্—সাঁচি থোৱা ধনত কুবেৰে লক্

কুমুৰা—বি. কোমোৰা; এবিধ লতা আৰু পাচলি খোৱা তাৰ বহুগুটীয়া ডাঙৰ ফল

কুৰকুটি-কুৰকুটি—বি. ভেকুটি; আনৰ হাঁহি তুলিব পৰাকৈ হাত-মুখ আদিৰ অঙ্গিভঙ্গি দেখুৱাই কৰা ধেমালি

কুৰা, কুৰাৰাৰি—বি. কোৰোহা-মাৰি; পৰন্তিজাল পানীৰ পৰা দণ্ডাত ব্যৱহাৰ কৰা, ওপৰ মুৰত বচী লগোৱা বাঁহৰ দাং

কুঁৰী, কুঁৱা—বি. কুঁৱলী; জাৰকালি মাটি বা পানীৰ পৰা ওলোৱা ডাঠ জলীয় ভাপ

কুকংকাবাং—বি. আৰম্ভণি; সূচনা; যেনে—বিয়াটোৰ বিয়াৰ কিবা কুক্কাবাং কচ্ছিনে নাই ?

কুকন্দীয়া, কুকল/পেটকুকন্দীয়া-বিণ. পেটকেকণীয়া; আনৰ ভাল সহিব নোৱাৰা

কুহ—বি. কুশ; হিন্দুৰ দেৱকাৰ্য্য আৰু পিতৃকাৰ্য্যত ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ বন

কুহ্মেলীয়া—বিণ. কুহমীয়া; অলপ তপত

কুঁহলেই কাহালেই—ক্রি. বিণ. = কাহালেই কুহলেই

কুঁহিতামোল—বি. কোমল তামোল; ভিতৰৰ শাহ টান নোহোৱা তামোল

কেউকলমীয়া—বি. বহু কামত পাৰ্গত; বহু কামত হাত থকা

কেউমেউ—বি. কেওমেও; কাওবাও; কাতৰ বচন; কোনো বস্তু পাবলৈ বা শাস্তিৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ কৰা কাতৰ বচন

কেকোৰাগেথোৰ, কেকোৰমেকোৰ—বি. কেকোগেথো; কোনো কাম কৰিবলৈ আপত্তা, পিছ

পৰা ভাব; ২। পখুৰ বন্দুৰ ভাব বৈ বেঁকা হোৱা অৱস্থা

কেংমৰা—বিণ. পুকপালি সোহোৱা; দুৰ্ব্বল; নিশকতীয়া

কেচ্ চিয়া—বি. কেচেবা; দিবাজ স্বভাৱৰ, দুষ্ট স্বভাৱৰ; ২। দুটা জাতৰ মতা আৰু মাইকীৰ পৰা জন্ম পোৱা (হাঁহত খাটে।)

কেঁচেই—বি. কেঁচু

কেঁচেইমেটা—বি. কেঁচু মটা

কেঁচেইহাব—বি. কেঁচুৰ আকৃতিৰে গোটাকৈ গঢ়া কপৰ হাব

কেজেং—বি. ভগ্নাল, আচকাল

কেক্চি/মেখবাক—বি. কেচি; চুলি বা কাপোৰ আদি কটা অস্ত্ৰবিশেষ

কেক্চিপোকা—বি. গঁড়পোক; নাৰিকলৰ খোৰ পাত কটা এবিধ ক'লা বৰণৰ পোক

কেটামান, কেট্ চিমান, কেন্থুমান—বিণ. কেইটামান; অলপ পৰিমাণৰ

কেচেঁৰ খেঙেৰ, কেচেঁৰা খেঙেৰা—বি. কেচেঁৰ কেঙেৰ; কৰ্কশ মাত, কটু বচন

কেংকে, কেন্কে—ক্রি.বিণ. কেনেকৈ; কি ধৰণে

কেট্ জেত্—বি. কথা দি কথা নৰখা কাৰ্য্য ; যেনে—সি আগত্তে দিব বুলি কৈ পইচাখিনি দিবাৰ পৰত কেট্ জেং মাৰিছিল ।

কেট্ কেত্—বি. কেৰকেৰ; বস্তুৰ মূল্য কমাবলৈ কৰা তোৰাকুই

কেনেই কাচ্, কেনেই কাচ্—কোনো বস্তু পাবলৈ মৰকৈ কুটনি খাটু

কেম্ খাকে—ক্রি. বি. কেনেকৈ; কোনো প্ৰকাৰে

কেমান—স. না. কিমান; কি পৰিমাণৰ, কি যোখৰ

কেম্ কেটা—বিণ. মস নথকা; শুকান; যেনে—খাঙামাগিটো শুখেই কেম্কেটা থাকিছি ।

কেম্ মেকুৱা—বিণ. ভালকৈ বাঢ়িব নোৱাৰা ; যেনে—বুঢ়াৰ এটা মাত্ৰ কেম্ মেকুৱা দিকিবা আৰু কোনো নাই ।

কেমেথীয়া, কেমেখেনীয়া—বিণ. গেৰুখেনীয়া; চেঙনীয়া অৱস্থা পাবলৈ উপক্ৰম কৰা

কেক জিয়া—বি. কেবেলুৱা; এবিধ বঙা বৰণৰ গছৰ ঠাইয়া পোক

কেংখেত্তা দি, কেং খেত্তা তাপ্—অৱশ হৈ পৰি থাক্

কেজেই-বেং—বিণ. নিশকতীয়া; চেবেলা; ক্ষীণ (মানুহত খাটে।)

কেহবাজি—বি. কেহবাক; বগ উদ্ভিদ যাই চিয়াহী তৈয়াৰ কৰিব পৰা এবিধ বন

কেহিনা—স.না. কাহানি; কোন দিনা

কেহ্নিবা, কেহ্নবা—স.না. কাহানিবা; কোনোবা দিনা

কেঁহুৰি—বি. কেহেৰু; পথাৰত গজা দীঘল পাতৰ এবিধ ঘূণ আৰু অবিত্তযোৱা, খালে মিঠা লগা মূল

কেৰেকদি—বি. জঞ্জাল; বিনন্তি জন্মোৱা জঞ্জাল

কোক—বি. ভিত্তি নোহোৱা ভাণ্ডৰ খালৈ ; ২। সহজে বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰা ঠাই

কোকলোঙৰ বাহা—সহজে বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰা ঠাই ; যেনে—কটেৰীখান ক'ৰ কোকলোঙৰ বাহাত থৈছা বিচাৰি নাপাওঁ।

কোঁকাল—বি. = কঁকাল

কোঘ—বি. কাষ, দাঁতি

কোট্ কোট্‌কে—ক্রি. বিণ. লৰালৰিকৈ নোচোবোৱাকৈ

কোট্ কোটীয়া কৰা—চলাথ কৰি বিচাৰ, যেনে—হাঁহগিটাই কোট্ কোটীয়া বাই শামুক খাইছি।

কোঁটাল—স. ধা. কঁটাল্; বাঁহৰ আৰি, গছৰ ডাল আদি কাটি উলিয়া

কোটোৰাক্‌চুৰি—বি. বিৰক্তি আৰু অৱজ্ঞাৰ ভাবেৰে দেখুৱা মুখৰ ভঙ্গি

কোঠ—বি. কোন; ৰৰণী, বাঠি আদিৰ ওভতা জোং

কোণা—বি. কোণ; চুক

কোণামেৰীয়া—বিণ. এচুকীয়া; এটা কোণত থকা; যেনে—কোণামেৰীয়া গাওঁখান সিহঁতৰ গাওঁ।

কোথোৰা, কোথেৰি—বি. কোথাৰি; চক বা কলহ বহুৱাই বান্ধিবৰ বাবে বেত, বাঁহ, খেৰ আদিৰে সজা আধাৰি

কোথেৰি থকা—কোথাৰিৰ দৰে পাক লগাই থাক্ (সাপত খাটে।)

কোপাল—বি. = কপাল

কোম্‌বা—স. না. কোনোবা

কোম্বাকোনি, কোম্বাকেনি—স. না. অনিৰ্দিষ্ট কেইজনমান

কোম্‌বাই কিবা কৰ্—হবা কৰ্; হবা দি, কোনোবাই আহদি খুৱা; কোনোবাই কুমন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰ্

কোৰা—বি. কোৰোকা

কোৰ্ কোটা-কোৰ্ কুটি—বিণ. কোৰোটাকুকটি, ওখচাপৰ, খলাবমা; অসমান

কোৰপোটা-কোৰপুটি / সোৰপোটা-সোৰপুটি—বিণ. বেটিকৈ সোপাৰা পৰা

কোৰ্ মোৰা—অ. ধা. কোৰকোৰা, পেটৰ ভিতৰত কোৰ্ মোৰ্ শব্দ কৰ্

কোৰোচ—বি. কবচ, এবিধ গছ আৰু পেৰিলে তেল ওলোৱা তাৰ গুটি

কৌৰাৰ—বি. কৌৰব; কুৰুৰ পুত্ৰেক; কুৰুৰ বংশৰ মানুহ

কোৰেৰী—বি. কুৰুৰ জীয়াৰী

কৌহৰ্কুহীয়া—বিণ. শকত-আৱত, হৃষ্ট-সবল; যেনে—বুঢ়াৰ ছৱটা কৌহৰ্কুহীয়া বেটা আছেই।

কোহা—বি. কোশা; দেৱপূজা আদিত ব্যৱহাৰ কৰা মুখৰ কাষে বহল হাতেৰে ধৰাৰ শিনে অঙ্ক এবিধ তামৰ পাত্ৰ

কৌঁৱাৰ্চ্ছি—ক্রি. বিণ. কোঁহ বাহি কাটিব দৈহে; যেনে— ভোকে খাওঁতা কাৰণে পকটোৰ নাইবপে কৌঁৱাৰ্চ্ছি ভেল উৱেঁছিহি ।

খ

খক্চা—বিণ. সভা নিচিন্তাকৈ কঠুৱা যাতেবে কোৱা (কথাত খাটে ।), যেনে— সভাত খক্চা কথা কলি লাজ পাবা লাগেই ।

খঁখ—বি, খংক, খোৱাৰ অভিপাত লোভ

খঁখখখ-বি. খাওঁ খাওঁকৈ কৰা লবালবি; তুলনীয়—

খঁখখখ মকৰে ভোজনৰ বেলা ।

আপোনাৰ কাণত মকৰে হেলা ॥

(ডাকবচন)

খখৰা—বিণ. খাবখং ২। বি. বা-পেকৰ ঠিক নথকা সন্তান

খখুহি—বি. খৰাহী

খচ্‌কে—ক্রি. বিণ. তৎক্ষণাৎ; লবা-লবিকৈ

খচ্‌খচীয়া—বিণ. কামত খৰাখৰি কৰা

খঁখচা, খ'চা—বি. খবিচ

খঁচা খুলা হাঁহি—খিলখিলীয়া হাঁহি (খবিচা জাল হ'বলৈ বাঁহ পাত খুলোতে খিলখিলাই হাঁহিব লাগে বুলি বিশ্বাস) (ডাক্তিয়া অর্থত ।)

খছ্‌খেটীয়া—বিণ. খছ্খচীয়া; যাকে কা নোহাবিলে খালি পিতলি দৈহে থকা যেন লগা

খজা লাগ/খজাখাদ্—গধাৰ খব্; খোৱাৰ পাচত খাঁটিহ বস চুহি লেটুকীয়া হবলৈ আহুত কৰু

খট্খটীয়া—বিণ. পানী নথকা; শুকান; যেনে— মাটি ভোকত শুকাই খট্খটীয়া হৈ থাকেই ।

খটাসুৰ—বি. অতি দুষ্ট

খটুৱা—বি. সেন্দুৰ আদি থবৰ কাৰণে সজা কাঠৰ সৰু খটুৱা

খনাখনি—বিণ. বহুপৰিমাণৰ; (কা-মৰূপত ভাঙ্গিলা অর্থত ।)

খনিকৰ— বিণ. বকবা কামত পাৰ্গত

খন্তিপাতা—বি. চৰাই পোৱালিব গাত গজা খন্তিৰ আকৃতিৰ পাখি

খপুৱা পৰ্—জুৰ লাগল সেৰ হ; কৰকৈ বন্ধ দিবলৈ হব (বি-শেষকৈ কলৰ জোপাত খাটে ।)

খপৌজপৌ, খৌজবৌ—বি. খপ-জপ; 'কি কৰোঁ কি নকৰোঁ' কৈ বিতত থকা কাৰ্য্য

খব লাগ্—গছত থকা ডাল মাৰিকলৰ বাকলিৰ খঁড খুঁত উবাহি বা খাক ভিতৰৰ পাহত চেকুৰা-চেকুৰি দি

খৰ উঙাহ কাঢ়—পিমল-পীয়লকৈ উঙাহ কাঢ় ২। পীয়ল পীয়ল হৈ উঙাহ হৈ মৰাৰ ভিল লেকুৱা

খঁৰকা—বি. খৰিকা; খাই উঠি মুখ খোওঁতে দাঁতৰ ভিতৰৰ খোৱা বস্তুৰ টুকুৰা উলিয়াবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা সৰু কাঠী; ২। শৰণ খেৰৰ চুটি টুকুৰা

খ'ৰকাই দি মাদাম কৰা—উপ-যুক্ত ভাৱে কাম নকৰি কেৱল কৰাৰ নাম কৰ্

খৰ্কা-জহা—বি. আগৰপিনে ডুং খকা এবিধ জহা ধান

খৰগুণীয়া—বিণ. বেছি পাক খোৱা

খৰ্চা—বি. খৰচ

খ'ৰচা—বি. = খ'চ্চা

খৰভাজেনী—বিণ. আনতকৈ খৰকৈ কাম কৰি দেখুৱাব খোজা (তাচ্ছিল্য অৰ্থত তিৰোতাত খাটে।) যেনে—খৰভাজেনী কাপোৰৰ মাক। খটৌ খটৌ বোৱেই তাঁত॥ (ফকৰা)

খৰমজুৰা—বি. তৰমুজা; খৰালি মাটিত বগাই হোৱা লতাজাতীয় গছ আৰু তাৰ ৰহগুটীয়া ফল

খৰমা—বি. কৰমা; সাধাৰণতে ভাদ-আহিনত পকা এবিধ আহু ধান

খৰ্মা-তলী—বি. কৰমা ধান কৰৰ উপযোগী মাটি

খৰ, খৰমিঠৈই—বি. ভুনীয়া গুৰ পগাই ফুটত তুলি বৰণীয়া কৈ সজা বা চাবিচুকীয়াকৈ সৰু সৰু কৈ কটা মিঠৈ

খৰ্লি, খলি, খলিদিন, খলিমাহা—বি. খৰালি; খৰালিকাল; খাৰি-যাৰ পিছৰ বতৰ

খৰা—বি. পানীয়ে ভগাৰ কাৰণে হোৱা আলিবাটৰ দ অংশ

খকৰা-কঁুহিয়াৰ—বি. এবছৰ কটাৰ পাছত মূঢ়াৰ পৰা ওলোৱা গজালিৰ পৰা হোৱা কঁুহিয়াৰ

খকৰা পৰ্—কঁুহিপাত আৰু বাকলি অ'ত ত'ত শুকান হ'বলৈ ধৰ্ (ফলত খাটে।)

খল্পাচাৰি/চটীয়াচাৰি—বি. এখন-দীয়া চাৰি; ডলত কেনেপ নিদি-বাকৈ আৰু বাও নাবাফি মুখি খোৱা চাৰি

খলহানা, খলহিনা, খঃহিয়া—বি. খলিহা; খলিহনা; কাৰৈ মাছৰ আকৃতিৰ এবিধ সৰু মাছ

খল্হেই—বি. খলিহৈ; সৰিয়হ, তিল আদিৰ তেল পেৰোঁতে ওলোৱা পিটা

খলি, খলিগুটি, খোলেই, খোলেই গুটি—বি. খলিখেদা; এটা শাৰীত পাঁচটাকৈ একেলগে দুশাৰী খলি কৰি খলিটোৱে পতি পাঁচটাকৈ গুটি দি কৰা খেল

খলিহা ভুতে ধৰা—ৰব খকুৱা

খলি, খলিদিন, খলিমাহা—বি. = খৰ্লি

খলৌ-মলৌ / খিলৌ-মিলৌ— বি. পনীয়া বস্তু জমাচবা কৰোঁতে হোৱা শব্দ; যেনে—দৈ শাৰীৰৰ খলৌ মলৌ। মুখৰ ভতাহ বুকত পলৌ॥ (ফকৰা)

খহৰা ভোকেলী—বি. চুকভেকুলী; গাত খহ থকা, খৰৰ চুকৰ এবিধ ভেকুলী

খহৰাগোন্ধ—বি. গন্ধক; চৰ্মৰোগ-নাশক ঔষধজাতীয় এবিধ বস্তু

খাইখাজোচ—বি. মূলধন সুধাই পোৱাৰ পৰিবৰ্তে বন্ধকী মাটি নিৰ্দিষ্ট সময়লৈ ভোগদখল কৰাৰ বন্দবস্ত

খাই দাই, খাই দেই—ক্রি.বিণ. খাই বই; খাই উঠি

খাইপাহাৰা—খাই পাতকলা; অপ-নাগী; উপকাৰীৰ শলাগ নোলোৱা; স্ত্রী—খাইপাহেৰী

খাইভোঁহ—বিণ. খাই-গাহৰি অকৰ্মণ্য; অকামিলা

খাউৰীয়া— বি. খাওঁতা ঘৰৰ খাওঁতা পৰিয়াল; ২। বিণ. অকৰ্মণ্য

খাউৰীয়া দি—এদিনীয়াকৈ খাই বৈ বেতন নোলোৱাকৈ কাম কৰি দি; যেনে—দহটা মানুহে ধানকাটা খাউৰীয়া দিলে।

খাখা, খোখা—বিণ. তলিউদং; হতভ টকা-পইচা সমূলি নোহোৱা হোৱা; যেনে—জুলি পচেই পচেই সি খোখা হ'ল।

খাখাৰ—বি. খেকাৰ; ডিঙিৰ পৰা উলিওৱা কফ

খাখাৰখাৰা, খাখেৰিখাৰা—বিণ. খেকাৰখোৱা; বেয়া কাম কৰোঁতা (গালি); স্ত্রী—খাখাৰখাইতী; খাখেৰিগাইতী

খাজি—বি. খোকাউৰি; চকু আদি তুলি খবৰ কাৰণে সজা খোকাৰ আকৃতিৰ বাঁহৰ বস্তু; ২। গাখীৰ, গুড় আদিৰ টেকেলি ধৰি ৰাখিবৰ বাবে তলত আধাৰি দি সজা সিকিয়াৰ আকৃতিৰ সৰু বস্তু

খাজিলা—স. ধা. খঁকনিয়া; পেটৰ ওপৰ ভাগ পিঠিৰ ফালে খোঁচাই দি

খাখেৰি—বি. খাখৰ; নাকৰ ভিতৰৰ শুকান শেঙুন

খাগৰা—বি. খাগৰি; কুঁহিয়াৰতকৈ সৰু ডেঙৰ আকৃতিৰ বন

খাঙাৰা—বি. খাং; বাঁহৰ কাঠীৰে সজা এবিধ সঁজুলি

খাটিয়া—বি. সৰু খাট

খাটিৰ, খাটিৰা—বি. খটিৰা; নিৰ্দিষ্ট দিন; যেনে—নিৰ্ণিতাটোৰ বিয়াৰ খাটিৰ বহ্‌ছু।

খাটিৰ দি—দিন ঠিক কৰ্

খাটিৰা—বি. = খাটিৰ

খাটিৰা ভাৰ—বি. বিয়াৰ দিন ঠিক কৰিবলৈ দৰাঘৰীয়াই কইনাঘৰলৈ নৈ যোৱা ভাৰ

খাটিৰে—ক্রি. বিণ. কাৰণে

খাটিৰেখাটিৰে—বন্দবস্ত কৰা দিন অনুসৰি; যেনে—সি খাটিৰে খাটিৰে টকাখিনি বুজাই দিলে।

খান্দি—বি. অধিকতৰ পাবলৈ ধৰা

ইচ্ছাৰ প্ৰকাশ; যেনে—তাৰ বিহে খাপি, এইখিনি সৰ্বহাত খাকা টান।

খামুচা—বি. খামোচ; হাতৰ আঙু-লিবোৰ চপাই চেপি ধৰা কাৰ; ২। খিণ. হাতৰ আঙুলিকেইটা কোঁচাই ধৰি যিমান আনিব পাৰি তিমান পৰিমাণৰ

খামা—বি. টোকন, খোৰা আদিৰ মুখ নাকাটিবলৈ লগোৱা মো আদিৰ বেৰী

খামালা—বি. খমলা; গোটমৰা জু-নীয়া বস্ত

খাৰগাঁঠি—বি. সৰুগাঁঠি; ভৰিৰ গেৰোৱাৰ ওপৰত থকা গাঁঠি

খাৰৰ ছটা—খাৰণি-সটা; খাৰ সবোৱা সাধাৰণ পাত্ৰ

খাৰ্পি—বি. বাউসি মেলি দিলে ভৰিৰপৰা বিমান ওখ হয় তিমানৰ জোখ; যেনে—পানী এক খাৰ্পি হবো।

খাৰীচোলা—চহা মানুহে পিন্ধা এবিধ হাত নোহোৱা বা চুটি হাতৰ চোলা

খালুনীয়া ঔষধ—পনীয়া খাৰ আৰু আন কেইপদ মান বস্তুৰ ৰস পাগি তৈয়াৰ কৰা গাৰ বেমাৰৰ ঔষধ .

খালাংখিচিং, খিখিজিখি, খিজিং-খিচিং—বি. খেলিমেলি; বিশৃঙ্খল

খালেই—বি. খালৈ; বাঁহৰ দৈবে কৈ যোৱা ঠেকেলিৰ আকৃতিৰ মাছ থোৱা বতন

খালেইতো মৰ্ছি বা—পাৰলগীয়া বস্ত উপযুক্ত ঠাইত নিবিচাৰি ঠাইতে পাবলৈ ইচ্ছা কৰ্

খাৱাতেল, খোৱাতেল—বি. খাই তেল; সৰিয়হৰ তেল

খিউ / চিউ—বি. একে উশাহতে 'খিউ' বা 'চিউ' শব্দ দীঘলকৈ টানি এডবা মাটিৰ ভিতৰত খুৰা ল'ৰা-ছোৱালীৰ এবিধ খেল

খিজ্—সা. ধা. ভৰ্ৎসনা কৰ্; দোষৰ কথা কৈ মৃদু গালি পাৰ্

খিজেনি / দাঁতি খিজেনি— বি. ভৰ্ৎসনা; মৃদু গালি

খিখিজিখি—বি. = খিলিংখিচিং

খিলটা ওলা, খিলটিঙা ওলা—বৰকৈ ক্ষীণ; হাড়-ছাল ওলা; যেনে—দাঁতি খিজেনি খাই খাই ছ'ল-টোৰ খিলটা ওলাল।

খিলাবাৰি —বি. তাঁতশালৰ টো-লোঠা ধৰা শলা; কান-দিয়া বাৰি; টোলোঠা টানকৈ ধৰি ৰাখিবৰ বাবে ইয়াৰ এমুৰত থকা বিন্ধাত সুমুৱাই বেঁকাকৈ বখা বাৰি

খিলিখিচিং—বি. = খালাংখিচিং

খিয়েতি—বি. খ্যাতি; যশস্যা

খিয়েতি পেজা, খিয়েতি পেলেই এৰ্—অপযশ দৈ বা; যেনে—ভাল ঘৰৰ ছুলি হৈ নি চোৰ কৰি কালনুলেপি খিয়েতি পেলেই এৰ্ৰা।

খুজুৰী—বি. খঞ্জৰী; একাষে খকোৱা এবিধ সৰু বাদ্য

খুঁটি ভৰ বা—শব্দ কাঢ়িব কৰি খাব

খুঁটিয়া—বি. খুঁটি; কড় মানুহৰ ভাত বাঢ়োতে চৌ কৰি বাকি-ৰখা ব্যৱহাৰ কৰা গছৰ ডালৰ বা বোৰ মাৰিৰ তিনিটা খুঁটি

খুঁটিয়া মাৰ্—চৌ খুঁটি জুৰি নিজে নিজৰ ভাত সিজাই খা

খুখুৰি—বি. খুকুৰি, অলপ সন্দেহ, অলপ অতৃপ্তি

খুচুং খাচাং, খুচুৰ-মুচুৰ—বি. ইটো সিটো সৰু ধৰুৱা কাম, যেনে— বুঢ়াই বাৰীত খুচুং-খাচাং কৰি আছেই।

খুট্ খাট্, খুটুং খাটাং—বি. সৰু কাজিয়া, যেনে— শাহুৱাক বোৱাৰীয়াকৰ ভিতৰত খুট্খাট লাগি থাকেই।

খুতৰ—বি. খুতুৰা, টুকুৰা

খুতুৰা—বি. খুতৰা, চাঁকলি; এবিধ বনৰীয়া শাক

খুজেন্তি—বি. খজুৰতি, খজুৱা বেমাৰ

খুন্—স. ধা. খান্

খুন্হ, খুনুহ্—বি. বহুত দিন মনত সাঁচি লৈ থকা বেয়া ভাব; যেনে—মোৰ খুনুহতে সি জিকি-বাটোক অপকাৰ কৰা।

খুনুহ পাব্, খুনুহ পাৰ্—মনত সাঁচি লৈ থকা হিংসা পূৰণ কৰ্

খুলহাজি, খুলহেঁজি—বি. খুলশালি; বৈণীৰ ভাই বা ভনী

খুলীয়া-ভাউৰীয়া—বি. অংকীয়া ভাওনাৰ লগত কিছু মিল থকা মংগলদৈ অঞ্চলৰ ভাওনা

খুহ্খুহোনি—বি. খুদুৰনি; উসুল-খুগুল ভাব

খেচামি, খেচেমি—বি. আমনি লগা খাটনি

খেজুৰি—বি. খাজুৰি

খেত্খেত কাৰেই, খেতখেতীয়া, খেতেঙা—বিণ. হাড় ওলোৱা; ক্ষীণ (বিশেষকৈ গঁাহ পাৰত খাটে।)

খেদ—বি. আগ্ৰহ; হেঁপাহ; যেনে—কুঁইহাৰ ডোবল মহপহুকে খাটি আইছি, গৰু ম'হৰ খৰ খেদ।

খেদি খা—জুতি লগা কাৰণে আগ্ৰহ কৰি খা, যেনে— বঁঠা বিলৰ মাছৰ বিহে জুতি, খেদি খাবা লাগা।

খেনি—বি. কম পৰিমাণৰ বোজন; যেনে—বাৰ হাত কাপোৰত পৰে-লি খেনি পৰা নাই।

খেৰ্খেৰীয়া—বিণ. পাতল; কম বোকা; (বাচনত খাটে।)

খেৰতলী—বি. খেৰণি; উসুৰনি; খেৰ থকা ঠাই

খেকেৰখেকেং—বি. অনৰ্থক কথা বতৰা বা কাম; যেনে—চুকি-

মখাই ওচৰতে খেলেংখেচেং কৰি আছেই।

খেলাখল্‌পীয়া— বিণ. হেগাচো-ৰোকা; বিশৃঙ্খল; যেনে—ইয়াৰ কামগিলা খেলাখল্‌পীয়া, একো চিজিল নাই।

খেলুৱেই—বি. খেলুৱৈ; খেলাওঁতা

খেলৌখেচৌ—বি. কেইবাজনো মানুহে একেলগে কৰা অদৰকাৰী আলোচনা; যেনে—তহঁতে কি খেলৌখেচৌ কৰি থাকা? কিবা এটা কৰি পেলউ।

খেৰলি, খেৰেলি—বি. খেৰালি, বাহুৰ ওপৰত লৈ এটা ভাগ পানীলৈ দলিয়াই দি মাছ ধৰা এবিধ জাল

খেহ্‌খেহা—অ. ধা. অসন্তোষৰ ভাব প্ৰকাশ কৰ্; যেনে—মোৰ ওচৰত খেহ্‌খেহেই থাকিলি কি লাভ হবো?

খেহেতি—বি. মলিৰ খূপ; যেনে—বানপানীত আহা খেহেতিগিলা বোৰাতলীৰপেৰে গুচেই দি।

খৈমাটি—বি. খড়ীমাটি; লিখাৰ উপযোগী এবিধ বগা মাটি

খোখা—বি. বাঁহৰ দৈৰে বৈ লোৱা এবিধ বতিন; যেনে—খোখাটোত মহৰা আছেই।

২। **খোখা**—বিণ. = খাখা

খোখা পাত, খোখা পিট্‌—পাৰলৈ আনা পালি থাক্; যেনে—তাৰ তাগৰখিনি পাইছিয়ে আৰু পাবো বুলি খোখা পাতি আছেই।

খোচ্‌নাম—বি. খুচনাম; সুনাম; যশস্যা

খোচোনা—বি. খৰ্চনা; খেৰীঘৰৰ খুঁটা সলোৱা আদি কাম কৰোঁতে ছাল দাণ্ডি দিয়া চোকা

খোচোৰা / লাৰা—বি. ওখনেৰে ধানৰ মৰণা তল ওপৰ কৰা কাম; যেনে—ধান সৰা নাই যেদি আৰু এক খোচোৰা দি।

খোখোন্দা—বিণ. অকামিলা; অকৰ্মণ্য; বাঁহ-বেঁতৰ কাম নজনা; যেনে—

খোখোন্দাই খখুৰি বোৱেই।
পাত পাৰি ঔটেঙা খৰেই॥
(ফকৰা)

খোত, খোদ—বি. খৰ; খৰবাগৰ; মূৰটো তললৈ গুজি ধৰি ভৰি দুখন ওপৰলৈ তুলি বিপৰীত কালে পেলোৱা কাম

খোত খাই পৰ্—বোজ কাঢ়োঁতে উলটি পৰ্

খোদাল—স.ধা. খোদাল; বোকা-তোল্, লেতেৰা কৰ্ (পানীত খাটে।) ২। ওলট পালট কৰ্; যেনে—ছলিগিটাই কিতাপবোপা খোদেলি পেল্‌ৱা।

খোদেজি-পুৰাণ—বি. খেলিমেলিৰ বাহ; যেনে—গিহাঁতৰ বিয়া মহৰ এখান খোদেলি-পুৰাণ হৈছি।

খোদোল-মোদোল—বিণ. ওলটপালট; খেলিমেলি ; যেনে—ইয়াঁতে কিতাপ কাগজবিলা খোদোল মোদোল কৰি পেলেইছি ।

খোপেৰি, খোপেলি—বি. অন্ধকাৰ চুক, আওহতীয়া ঠাই

খোবেতী—বি. খুৰী, খোৰা তিৰোতা

খোমা—বি. প'হা, বেতেৰি, তেল পেৰোঁতে সৰিয়হ ভৰাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা বেঁত বা পাটগৈৰে বৈ লোৱা সৰু যতন

খোমাগাজা—বিণ. পলাৰ দৰে ওফন্দা গাল থকা, স্ত্রী—খোমাগানী

খোৰ, খোলং—বি. গুটি-খেল, কেইবাটাও গৰখীয়া ল'ৰাই লৰু মাটিত লগাই কৈ মাৰি পঠিয়াই কৰা এবিধ খেল

খোলাচাপেৰী পিঠা / হাতাৰমুখী-পিঠা—বি. পিঠাগুৰি গুলি লৈ তপত চৰুত দি খুৰণীয়াকৈ সজা পিঠা

খোলাত দিয়া মাছ / চৰুত পোৰা মাছ—বাকলি নুগুচুৱাকৈ বাছি, ধুই, হালধি-নিমখ সানি, তেল নিদিয়াকৈ তপত চৰুত দি খৰখৰীয়া কৰা মাছ (পুঠি-খলিহা আদি সৰু মাছৰ এনেকৈ খোলাত দিব পাৰি ।)

খোলেই, খোলেইগুটি—বি. = খলিগুটি

খোলোং—বি. খোৰোং, খোল

খোৱা—বি. বছৰ; যেনে—এইখোৱা জেঠ-আহাৰত বৰষুণ হোৱাই নাই । ২। বাৰ, যেনে—মযো একখোৱা খুৰি চাওঁ ।

খোৱাতেল—বি. = খাৰাতেল

গ

গইছ্—বিণ. গধুৰ; ওজন থকা ; যেনে—বানৰ ভাৰখান বৰ গইছ্ হৈছি, দাঙ্ব্ নৰি ।

গজখোৱা—বিণ. ধ্বংসকাৰী, যাৰ হাতত বস্তু ধ্বংস হয়

গজমুৰা লাগ্—বাঢ়িব নোৱাৰা হ; যেনে—সাৰ-গোবৰ নাপাই গছৰ পুলিপিটা গজমুৰা লাগিল ।

গজলা—বি. গজাল, কাঠ বাঁহ আদিত মাৰিবৰ কাৰণে তৈয়াৰ কৰা লোৰ একাষে জোঙা কৰা চুটি খুঁটি

গজলা—বিণ. গজলিয়া, সহপহকৈ বাঢ়িবলৈ উপক্রম হোৱা; ভিতৰত গাৰ নোহোৱা (গছত খাটে ।)

গঠীয়া-ঘূমক—বি. গঠীয়াঘূৰি; লোৰে তৈয়াৰ কৰা চুটি ছিলৈ, ২। চুটি-চাপৰ মানুহ (ব্যঙ্গ অৰ্থত)

গজেজি, গাজেজি—বি. গজালি; গাজ; মহ, ইকৰা আদিৰ পোখা, নতুনকৈ গজি উঠা বাঁহ ২। বিণ. নতুনকৈ গজি উঠা;

যেনে—গাজেলি বাঁহ।

গড়খাই—বি. গড়খাৱৈ; পানী বৈ যাবলৈ খান্দি দিয়া জান

তুলনীয়—

গড়খাই পুতি গড় ভাঙ্গিলা নিশেষ।
গুচিল পতাকা ধ্বজ তোৰণ বিশেষ॥
[ভাগৱত—৪র্থ]

গড় দি—কাটিবৰ সুবিধাৰ কাৰণে ওৰ পকা ধানৰ গছ দীঘল বাঁহ এডালেৰে একাষৰপৰা হেচুকিয়া

গড়নিয়া, গড়হেনিয়া, গন্নিয়া—বি. গেৰণিয়া; মাটিৰ তলত বৈ যোৱা বাঁহৰ ভগা খুঁটা আদিৰ অংশ

গঁড়া—বি. খঁৰা; গণ্ডা; চাৰিটাৰ লেখ

গড়ীয়া—বি. বাঁহৰ বেৰ ধৰি ৰাখিবৰ বাবে খনুৱাৰ তলত দিয়া সৰু দীঘল বাঁহ

গঢ়ন, গঢ়ন-বানচ, গঢ়োনি, গঢ়েনি-বানচ—বি. অলংকাৰ গঢ়াৰ বাবে সোণাৰীক দিয়া মজুৰি

গণ্ডাগণ্ডি, গেণ্ডাগেণ্ডি—বিণ. বহু সংখ্যক; যেনে—আজিকালি গাওঁতো মটৰ চাইকেল গেণ্ডাগেণ্ডি হৈছে।

গদি—বি. গাদি; দা-কটাৰী আদিৰ ধাৰৰ বিপৰীত ফাল

গধিয়া—বিণ. গালি-মাৰ খাই খাই লগধা হোৱা; যেনে—মাক-বাপেকৰ গালি খাই খাই সি গধিয়া হৈছে।

গধুলি-বেলা, গধুলি-বেজিয়া—বি. গধূলি; গন্ধিয়া

গনা—বি. গোনা; ডাঙৰ মতা ম'হ; ২। বিণ. খুজাক; হাই-কাজিয়া কৰি থকা; যেনে—ডেকা তেজ পাই গাওঁখনত সি গনা হৈ উঠিছে।

গন্নিয়া—বি. = গড়নিয়া

গন্থনা—বি. আলোচনা; যেনে—আমি গোটাইখিনি ভায়ে কথাটো গন্থনা কৰি চাওঁ।

গপেনি, গেলপোন—বি. বতাহ নবলাৰ কাৰণে হোৱা গৰমৰ গপ্ গপনি

গভন—বি. নৈ, পুখুৰী আদিৰ পাৰৰ অলপ দ অংশ

গভিয়া—বি. বেতন নোহোৱা চাকৰ

গভিয়া ৰ—কেৰাৰি খাট্, গেৰাৰি খাট্; বেতন নোহোৱাকৈ কাম কৰি দি

গৰ্জা দেউতাই বৰষুণ নেদেয়—আড়ম্বৰ বেছি হ'লেও ফলপোৱা নাযায়

গঁৰাল—বি. গঁৰাল, জন্তু থবলৈ কৰা ঠাই

গৰল জাম্—কটা বা হলে বিন্ধা বা উঠিছে বৰকৈ বিষা

গৰহেনিয়া—বি. গ্ৰহণী ৰোগ

গৰিয়া, গৰিয়াল—বি. গাৰি; কাপোৰৰ মূৰত বা মাজত ডাঙৰ সূতা বৈ পৰা ৰেখা; যেনে—পকোৱা সূতাৰ গৰিয়াল দিয়া

খনিয়া

গজগঁতা, গজতা, গজহতা—বি. গঁজা; ঠিতিত ধৰি আগলৈ ঠেলা মাৰি দিয়া কার্যা

গলচিহ্ন—বি. গলৰ ভৰি; যেনে—দুখ নকৰাকে গলচিহিৰ গোবৰ-লেপি খাবা পাইছা ।

গলৌ-গপৌ, / গিজিং-গিথিং— বি. উগ্‌লথ্‌গ্‌ল ভাব; কি কৰোঁ কি নকৰোঁ ভাব; যেনে—যেন-লেগি যাওঁনে নাযাওঁ গলৌ-গপৌ লাগ্‌ছি ।

গলৰ ডোল, গলৰ মাদেলি—হাড়মাল; এবিধ নোৱাখা খোজা; যেনে—মামবীয়া ছলিগিটা মোৰ গলৰ ডোল হৈছি ।

গলি, গলিঘৰ—বি. গোহালি; গৰু বন্ধা ঘৰ

গহিৰা—বি. কেৰামতালি; কাকো কেৰেপ নকৰা স্বভাৱ; যেনে—তাৰ বৰ গহিৰা, ভাঙাথে মাতি-লিও ন'কৰা নোখোজেই ।

গৰৈ—বি. গৰৈ; গলতকৈ সৰু, তেনে জাতিৰ এবিধ মাছ

গৰৈ-পিপিলা—বি. গৰৈচিকিকা; সৰু গৰৈ মাছ

গাওঁকুচেৰিয়া—বি.=কুচিচঅঞ্চলীয়া

গা খালাচ হ—সন্তান প্ৰসৱ কৰ্

গাগাজ—বি. গাগল; আৰি জাতীয় বাকলি নথকা এবিধ মাছ

গা-জোজাৰা, গোজাৰা—বিণ. তেৰৰ সম্পূর্ণ বন্ধ; যেনে—ভৰ্‌ত মোৰ গা-গোজাৰা দেখিহে বিচেৰি আইছু ।

গাহ—বি. গছ

গাছখোলা—বি. খাচেচোকা; ঠোঁ-টেৰে গছ খুলি পোক খোৱা এবিধ চৰাই

গাছবজি—বি. বাজবৰালি; বৰ জাতৰ ববালি মাছ

গাছী—বিণ. গছী; গছেৰে সৈতে থোৱা (বাগত খাটে ।)

গাছুৰেই—বিণ. গছোবাই; গছত উঠাত পাকেত মানুহ;
যেনে—তৰপানীৰ গাছ্‌ৰেই ।
টেপোৰ টেঙাৰ গাছ্‌ৰই ॥
(ফকৰা)

গাছ্‌ড়ি—বি. গাঁওৰি; গাৰ কোনো ঠাইত হোৱা বেদনাৰ কাৰণে কাৰমতি বা ফকতমৰ চুকত হোৱা কেঁচুনা

গাজিনী—বি. গাগিনী; মূৰত জালকৈ চিকা, গা-গাতৰ, দীঘল পেট থাক ঠেং থকা এবিধ পতঙ্গ

গাজিমাৰ, গাজিৰাখাৰ—বি. অধ বিশ্বাসৰ কাৰণে হোৱা অনর্থক কষ্ট

গাজেলি—বি. গাজলি; নেৰৰ শুৰ

গাজলি—বি.=গজেলি

গাঞা—বি. গঞা; একে গাওঁতে থকা লোক

গাঞাগিৰেড়ি—বি. গোতগিৰেড়ি; গাওঁৰ আক নিজৰ সম্প্ৰদায়ৰ লোক

গাটোকা—বি. গামোচা; তাঁত-শালত বৈ লোৱা গা মোচা কাপোৰ

গাঠুৱা—বিণ. গাঠনু; চাপৰ আৰু শকত; বাঢ়িব নোৱাৰা (মানুহত খাটে); যেনে—লিকিবাটো গাঠুৱা লাগি আছেই, বাঢ়ুবা পাবা নাই। স্ত্ৰী—গাঠুৰী

গাঠীয়া—বিণ. চুটি-চাপৰ

গাঁতা—বি. গাঁত; মাটি খহি হোৱা বা মাটি খান্দি কৰা অলপ দ ঠাই

গা'নকা/জাতেনি--বি. বাঢ়াৰ সুলক্ষণ

গাফেলি—বি. গাফিলি, আ'ওহেলা; অমনোযোগ

গা-বান্ধ—আনে কূটমন্ত্ৰ কৰিব নোৱাৰাকৈ, দেওভূতৰ ছিদ্ৰ নালাগিবলৈ মন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰ; ২। কুমন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰ্; যেনে—কোনোবাই গা-বান্ধি থৈছি, সেই কাৰণে গা-খালাচ হৱা নাই।

গাবুঝি ক—গা-দাঙি ক, সাহকৰি ক

গাভিন্—বি. গাভিনী; গৰ্ভৱতী (জন্তুত খাটে।)

গাম্‌ফ্ৰৌ—বিণ. হলৌ; গাৰ জোখত কৈ ডাঙৰ আহল বহল, (চোলাত খাটে।)

গাম্‌বুঢ়া—বি. গাওঁবুঢ়া; গাৱঁৰ মুখীয়াল হিচাপে চৰকাৰে নিযুক্ত কৰা লোক

গাৰ বস যা, গাৰ সদ যা—গাসুৰি যা; তিৰোতা মানুহৰ ঋতু কালত বা অইন সময়ত অধিক ৰক্তস্ৰাৱ হ

গাঁৰিভোজ—বি. মানুহ মৰিলে অশৌচৰ অন্তত খেল-জাতিক খুউৱা ভোজ (চহামাত)

গাঁৰি ভোজ খাৱা—বিণ. অশৌচৰ অন্তত দিয়া ভোজ খাবলৈ পোৱা (গালি; এটা সম্বন্ধপদৰ যোগত ব্যৱহাৰ হয়); যেনে—বাপেৰ গাঁৰি ভোজ খোৱা; স্ত্ৰী—বাপেৰ গাঁৰি ভোজ খাইতী

গাল—বি. দাঁতি, কাষ; যেনে—নদীৰ গালত গাছ এডাল আছেই, সেই গালে নাযেবি।

গালুৱা—বিণ. গালি পৰাত পাকৈত; স্ত্ৰী—গালুৰী

গাৱেঁ মাৱে সোমান—নিজৰ গাৱঁৰ বাইজৰ মতক মাতৃৰ বচনৰ দৰে শ্ৰদ্ধা কৰিব লাগে

গাহান—বি. গীত; গান; যেনে—চুলীয়াইঁতে গাহান গাইছি।

গাহাম—বি. ধৰ জুতিৰ; যেনে—ভোজ কেনে? গাহাম, গাহাম।

গিৰহ—বি. গৃহস্থ; ঘৰৰ গিৰিহঁত; মালিক; স্ত্ৰী—গিৰহ্‌তেনী; গিৰাতেনী

গিৰিখাদা—বিণ. গৃহস্থী ধ্বংস কৰা মানুহ; স্ত্ৰী—গিৰিখাইতী

গিৰিঘৰীয়া—বি. গিৰিঘৰৰ মানুহ;

কোনো এখৰৰ মানুহ

গিৰিমৰা—বিণ. গিৰিৰ্হঁত মৰি চুকুৰা; (গালি উপভৈাৱা গৰু আদিত খাটে।) স্ত্ৰী—গিৰিমৰী

গিয়েতি—বি. নিজৰ জাতিৰ লোক; যেনে—বাইজে বাজা, গিয়েতিয়ে গঙ্গা। ২। মানুহ মৰিলে শৰাধৰ দিনা প্ৰথমতে জা-জলপান বা ভোজ-ভাত মুখত দি পো-পোৱালিক শুদ্ধ কৰা লোক

গিয়েতি-সেৱা— বি. জ্ঞাতিসকলৰ আশীৰ্বাদ কামনা কৰি দিয়া ভোজ

গিৰিত্‌কে—ক্ৰি. বিণ. গিৰিসাই; বেগতে; সোনকালে

গিলা—প্ৰ. (বহু বচনত ব্যৱহাৰ হোৱা প্ৰত্যয়)

গিস্নিং গিথিং—বি. = গলৌ গণ্ডৌ

গুছি ল-গোছ ল, ভাল দিন বাৰ চাই ৰীতিমতে শালিধানৰ খেতি বোৱা আৰম্ভ কৰ্

গুটিয়া—না. ধা. কটা শৰণ খেৰ-বোৰৰপৰা আখৰ কাঢ়ি গোট গোটকৈ বান্ধ্

গুতিয়া—না. ধা. ধান কটাৰ পাছত পথাৰত বৈ যোৱা ধানৰ শীহ এটা এটাকৈ বুটলি এক গোট কৰি গোঁঠ

গুদাম—বি. বুটাম; ২। মঙ্গলদৈ নগৰ (পুৰণি নাম)

গুপুনী—বি. গোপিনী সবাহ, তিৰো-তা মানুহে নাম-গুণ গাই কৰা সবাহ

গুমাজ—বি. গোমোঠা; ডাৱৰীয়া; যেনে চাকি বতৰ (বস্তুবত খাটে।)

গুৰ্‌ধীয়া—বি. গৰখীয়া, গৰু চৰোৱা ল'ৰা

গুৰখীয়া ছেঁৱা—বি. একখণ্ড মেঘে কিছু সময়ৰ বাবে বেলিৰ চোকা ৰ'দ ঢাকি ৰখাৰ কাৰণে পৰা ছাঁ

গুৰখীয়া ভ.ৰ—বিয়াৰ দিনা কইনাৰ ঘৰলৈ নিয়া আগভাৰ

গুৰখীয়া-সেনীয়া—বিণ. চাৰিটা গৰখীয়া ল'ৰাই সাজিভাৰ কৰি কঢ়িয়াই নিয়পৰা (পহু আদিত খাটে।)

গুৰি—বি. গুৰা, জাল বা মকৰী পানীত তল যাবলৈ খাতি দিয়া লো, শীহ আদি বস্তুৰ গুটি

গুৰাটোকোৰা/চোকা—বি. তামো-ল, নাৰিকল আদি গছৰ পাতত ওলমাই থাহ সজা এবিধ সৰু চৰাই

গুতলী / হাগাবাকাৰা—বি. গুন্দনি; হগনাতলী

গেজাকিজা—বি. কিলাকুটিৰে মৰা টান আঘাত

গেজা খা—ভৰিৰ তলুৱাত অকস্মাৎ টান বস্তুত হেঁচা খাই বেদনা হ

গেজাতুকি, গেজাতুকু, গেযেজীয়া-তুকু—বি. টানকৈ মৰা ভুকু

গেট্‌টেপা, গেস্‌টেপা, গেব্‌টেপা, গেলেহ্‌গেটা—বিণ. বাঢ়িব নোৱাৰা, খুটিবুটীয়া (মানুহ আৰু জন্তুত খাটে।)

গেঠেলেনি—বি. লেহেৰ গতি; যেনে—বিটোহে গেঠেলেনি, সি আজি স্কুল নাপাবো ।

গেণ্ডাগেণ্ডি—বিণ. = গণ্ডাগণ্ডি

গেণ্টেপা—বিণ. = গেট্‌টেপা

গেন্‌তাহ, গেন্দাহ—বি. গণিতা; কেৰেপ, যেনে—সি আমাৰ কথাক গেন্‌তাহ নকৰ্‌লা ।

গেদা, গেৰা / হেৰাগেৰা—বি. গেদ; জ্‌লীয়া বস্তুৰ পাত্ৰত তলত পৰা মলিয়ন অংশ; যেনে— তহঁতে ভালখিনি খাই গেদাখিনি মোল্‌লেগি থৈছা ।

গেম্‌থিয়া-গেম্‌থি—বি. দন্ত ভাবেৰে কওঁ নকওঁকৈ কোৱা কথা; ২। যাওঁ নাযাওঁ ভাব

গেমেহকে—ক্রি. বিণ. শব্দ হোৱাকৈ (যাব কিলত খাটে ।)

গেমেজীয়া ভুকি—বি. গেমেহা-ভুকু, শ্বেৰেহ শব্দ হোৱা ভুকু

গেৰ্‌কেনি—বি. গেৰ্‌কনি; মলিন বস্তু, পানী আদি পেলোৱা ঠাই

গেৰ্‌টেপা—বিণ. = গেট্‌টেপা

গেঁৰ লেধীয়া, গেঁৰেধীয়া—বিণ. গেঁৰলেনীয়া; পেটটোৰেই যাৰ সাৰ; পেট্‌ৰা; (সক ল'ৰা-ছোৱালীত খাটে ।)

গেঁবাডিয়া—বি. গেঁৰ ভাণ্ডৰ, সক-টিকা

গেৰা—বি. = গেদা

গেৰি—বি. আঁতৰত থকা মানুহক সম্বোধন কৰি মাতা বিং

গেকৰা, গোৱা—বি. গোবোৱা; গোবোৱা; ভৰিৰ পতাৰ পিছফাল

গেজগেনি—বি. = গগনি

গেজেইমালেতী—বি. নাভি; গেজাই ফুল; আবকালি ফুলা এবিধ ফুল

গেন্দেৰা—বি. কুকুৰনেচীয়া বাঘতকৈ সৰু এবিধ জন্তু । ইয়াৰ দুবিধ মুচি-গেন্দেৰা আৰু হাগা-গেন্দেৰা

গেন্দেৰা পিট্‌—কেৰ পাত্‌; ইটোৱে সিটোক আক্রমণ কৰিবলৈ সাজু হ; (মেকুৰীত খাটে ।)

গেসেইপেটা—বিণ. = গেট্‌টেপা

গেলেংকানি—বি. পাতল মলমল কাপোৰৰ টুকুৰা

গেহেনা-গেহেনি, গেহেনা-গেহেনি, কথা—বি. খিজলনি; কিবা এটা কথা কৈ আন এটা কথাৰ ভাৱ প্রকাশ

গেলেংগেথেং, গেলৌগেথৌ—বি. গা বেয়া লগা ভাৱ; যেনে—অসময়ত ভাত খাই গা গেলৌ-গেথৌ লাগ্‌ছি ।

গোকোজা, গোকেজীয়া— বিণ. মঙহাল আৰু উঠঙা (মানুহত খাটে ।) ২। ভাল ব্যৱহাৰ নজনা; ভাল কথাৰ ভু নোপোৱা

গোগজ, গোগাজ—বি. দ ঠেক গাঁত; কেঁকোৰাৰ গাঁত

গোজোংগোপাজ— বি. জলমূৰকৈ খোজ কঢ়া (মানুহত খাটে ।)

গোজোং গোজোং—ক্রি. বিণ.-জলমূৰকৈ গহীনভাৱে (খোজ কঢ়াত

খাটে।)

গোট্‌খুলীয়া—বিণ. চুটি-চাপৰ আৰু আটিল (মানুহত খাটে।)

গোট্‌গুটীয়া—বিণ. কটকটীয়াকৈ এটা এটাকৈ গুলাই থকা

গোটাই, গোটাইখন, গোটাইকৃখান, গোটাইগিলা— স. না. গোটেই, সকলোখিনি; সকলোবোৰ; আটাই-বোৰ

গোটা-বং—বি. ওপৰদিনা গধূলি অগাই পিছদিনা দিনটো যথা মনসা পূজা

গোটেনিয়া—বিণ. সম্পূৰ্ণ; অংশ নকৰা; যেনে—গোটেনিয়া লাউ এটাকে দি, কাট্‌বা নাল্‌গেই।

গোটেলি—বিণ. গোটাসজীয়া; গোটা আকৃতিৰ (বাঁহত খাটে।)

গোদোহা—বিণ. গদহা; শকত আৰু মতহাল

গোদোহা, গোদেলি—বি. মৰণা মাৰোঁতে ওলোৱা ধান মাহ আদি গছৰ টুকুৰা আৰু দুঁইৰ বাকলি আদি

গোধাজাম—বি. গুটি নলগা বন-বীয়া জাম

গোধাঠেঙীয়া—বিণ. গদহা ভৰি থকা (মানুহত খাটে।)

গোধাপুলী—বি. কণাপুলীতকৈ ডাঙৰ এবিধ মঙচুৱা আকৃতিৰ পুলী

গোধা-পাবোৱা—বি. ঠেঙবগৰা সৰু-লৈকে পাখি থকা এবিধ পাৰ

গোধাচিতা—বি. এবিধ ডাঙৰ চিতা

গোন্দোৰা / বোন্দোৰা—বিণ. কেঁৰা-বত বা থতত গধূৰ কৰি থকা (মুখত খাটে।)

গোন্ধ—বি. দেৱপূজাৰ দিনৰ ওপৰ নিশাৰ অধিবাস

গোন্ধচেনা কচু—বি. গাজকচু; এবিধ গোন্ধ থকা শাকজাতীয় কচু

গোন্ধচৌপৰী সভা / চৌপৰী সভা—বি. ওপৰদিনা গধূলিৰপৰা পিছদিনা গধূলিলৈকে বিয়াহৰ ওজাৰ গীত-বাদ্যেৰে সৈতে কৰা বাসুদেৱ পূজা

গোন্ধাওা—বিণ. = গা-গোন্ধাওা

গোন্ধমৰি—বি. গুৱামৰি; সাধাৰণতে ডাবোলৰ লগত খোৱা এবিধ মছলা

গোপাত—বিণ. নষ্ট; ধ্বংস; যেনে—পলুপিলা মৰি গোপাত হ'ল।

গোপলেঙীয়া, গোপকেমীয়া—বিণ. গৰু চৰাব পৰা ধৰণৰ; যেনে—গোপলেঙীয়া ছুলি এক-মথাই আৰ পাব্‌বা ধজিছ।

গোফেজি—বি. গুফলি

গোফোং, ফোবাং—বিণ. স্পষ্টকৈ কথা কওঁতা নোকোৱা; যেনে—জিকিৰা-টো গোকোং, মুখেদি কথা উলাবা নোৱাৰেই।

গোকা—অ. বা. গোৱা; পেটৰ আহাৰ জীণ দিওতা শক্তি কম হৈ উপৰাৰ নিচিনা হ

গোবৰথ্‌কীয়া— বিণ. গোবৰখেনীয়া; মগুহাল; ভালকৈ পাখি নগজা আৰু শকত (পাৰৰ পোৱালিত খাটে।)

গোবেৰি—বি. ভিতৰত অতিশয় বেদনাৰ কাৰণে মুখেৰে ওলোৱা ফেন আৰু লালটি; যেনে—গিৰস্তৰ কুবত চোৰৰ মুখেদি গোবেৰি বাহিৰ হৈছি।

গোবেৰি কৃত্যাং—বিণ. নষ্ট; সৰ্বনাশ; যেনে—সাথন নহৰা বান্ধেনি, আণ্ডা গোবেৰি কৃত্যাং ক'লা।

গোমৰ—বি. ৰহস্য; গুপুত কথা; যেনে—সি যি ভাণ্ডি কৰা নাই, কিবা এটা গোমৰ আছেই।

গোমৰফাক--বি. ৰহস্য ভেদ; গুপুত কথাৰ প্ৰকাশ

গোম্‌ঠা—বি. গোমোঠা; গোমা; বিবৰ্ণ (মুখত খাটে।)

গোৰ্‌ঙা—বিণ. গোতোং, দ আৰু থোৰখোৰা; মেলাহি নহয়

গোৰদাৰু—বি. অপদেৱতাৰ ছিদ্ৰ নালাগিবলৈ গৰ্ভৱতী তিৰোতাৰ গাত আৰু কেঁচুৱাৰ ডিঙিত বান্ধিবলৈ বেজে মন্ত্ৰ মাতি, জৰীত ওলমাই, এড়ীৰ চোকোলাত ভৰাই দিয়া ঔষধ

গোৰসদিয়া, সদিয়া—বি. পূৰ্বপুৰুষৰ যশ বা অপযশ; যেনে—ইংৰাজে ভাল কাম দিবা লাগিলি গোৰসদিয়া বিচেৰ্‌ছিল।

গোৰা—বি.=গেৰুৱা

গোৰাগুণ্টি—বি. বংশৰ আতিগুৰি

গোৰাচাৰ—বি. অত্যাচাৰ বা অপব্যৱহাৰৰ কাৰণে এৰা দিয়া কাৰ্য্য; যেনে—ধান চাউল আধা-আলেনি কলিল মহালক্ষ্মীয়ে গোৰাচাৰ দেই।

গোৰালোটা—বি. ভৰিৰ গেৰোৱা লেটাই যোৱা (ধুতিত খাটে।)

গোৰেহি—বিণ. গোৰালি; গুৰিৰ কালৰ; যেনে—গোৰেহি বাঁহ।

গোল—বি. বাত বেমাৰী মানুহৰ ভৰিত বিন্ধা কৰি মহানিমৰ ডালৰ টুকুৰা এটা সুমুৱাই বিষ পানী ওলাব দিয়া বাট

গোলমাল—বি. আলোচনা; যেনে—ঘৰৰ পৰিয়ালৰ লগত গোলমাল কৰিহে কথাটোৰ উত্তৰ দিবা পাৰিম।

গোঁহাই—বি. গোসাই; দেৱতা; ২। গোস্বামী; ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ অধিকাৰী

গোঁহাইঘৰ—বি. নামঘৰ; ২। দেৱমন্দিৰ

গোঁসাইখেৰথান— বি. পূজনীয় গোঁসাইজনা; ২। বনৰীয়া হাতী

গোঁহাই কথা—উপকথা; সাধুকথা

গোঁহাই কৰ্—পূজা কৰ্ ২। ঘৰত নাম-কীৰ্ত্তন পাত;

গোঁহাইলাগা—বিণ. দেৱতা বা অপদেৱতা থকা; যেনে—গোঁহাই

লাগা পুখুৰী

গোৰোকচেনা—বি. গোৰচনা; গৰুৰ পিত্ত ৰসৰপৰা হোৱা এবিধ হালধীয়া মূল্যবান্ বস্তু

ঘ

ঘক্ঘক্কে—ক্রি. বিণ. ঘক্ ঘক্ শব্দ কৰি (পানী খোৱাত খাটে।)

ঘচৰমচৰ, ঘচৌমচৌ—বি. বিশৃঙ্খলা; যেনে—যোগাৰ হৰা বিয়াখানত সি আহি ঘচৌমচৌ লগালা।

ঘজিয়া, ঘৰ্জিয়া—বি. ঘৰজোঁ-ৱাই; শহুৰেকৰ ঘৰতে থাকি ঘৰ সংসাৰ কৰি থকা মানুহ; যেনে—ঘজিয়াৰ খং গাতে মাৰযায়।

ঘটৰ্-মটৰ—বি. এই বস্তুকত ঠিক থাকিল, ঘটৰ্-মটৰ নচলবু

ঘটৌ-মটৌ—বি. লৰচৰ; যেনে—পা-ৰ সময়ত টেবুলখানত ঘটৌ-মটৌ নল্গেৰি।

ঘনকচুনি—বি. ঘনেপতি, বাৰে বাৰে

ঘ'ৰী—বি. ঘৈণী; গৃহিণী

ঘপ্কে, ঘপ্কৰি, ঘপহকে; ঘপহকৰি—ক্রি. বিণ. ঘপৰাই; ঘপকৰে; তৎক্ষণাৎ

ঘৰ আজ্ঞাৰ বাইজ গোহৰ—লোক-লোকালি; ঘৰপুৱা

ঘৰচিকা, ঘৰচুকা—বি. ঘৰচিৰিকা,

ঘৰচুকা—বিণ. ঘৰতে সোমাই থকা (মানুহত খাটে।)

ঘৰচীয়া, ঘৰ্চীয়া—বিণ. ঘৰ-চীয়া, পোহনীয়া

ঘৰ্জিয়া—বি. =ঘজিয়া

ঘৰপাতা—বিণ. অধিক জনা দেখুৱাই কাৰৰ দিহা দিয়া (ব্যঙ্গ অৰ্থত) স্ত্রী—ঘৰপাতী

ঘৰবৰ চা—বিয়া সম্পৰ্কে দৰা ঘৰৰ নিমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰ্

ঘাগেৰী—বি. পাগৰি; ডাঙৰ কলহ

ঘাঙাৰ—বি. খেকাৰ; মুখৰপৰা উলিয়াই পেলোৱা কফ

ঘাটুৱেই—বি. ঘাটৈ; ঘাটোৱাল; নৈৰ ঘাটত নাৱেৰে মানুহ আদি পাৰ কৰা লোক

ঘাৰত লাগ্, ঘাৰ চুকা খা—উন্ম-ত্তিত বাধা পা (কড়ি খেলাওঁতে চালৰ কোণত পৰা কড়ি হঠাতে বাহিৰ নহয়। সেয়েহে কোৱা হয়—ঘাৰ চুকৰ কড়ি।
থাক ছুমাহ পৰি॥
সেইবাবে ওপৰৰ বচন কাকিৰ অৰ্থ উন্নতিত বাধা পা।)

ঘাৰমেনা, হাতমেনা—বি. মানুহৰ বাহু দুটাৰ গুৰি

ঘাৰত-লাগ্ =ঘাৰ চুকা খা

ঘাৰত লাগা—অন্তৰত লাগি থোৱা (কথাত খাটে।)

ঘায়া—স. ধা. ঘপিয়া; ঘাপ মাৰ্; ঘাৰ থকা অস্ত্ৰেৰে আঘাত কৰ্

ঘিটঘিটীয়া—বিণ. একো নেদেখা; ডাঠ (আন্ধাৰত খাটে।)

ঘিট্‌ পলয় আন্ধাৰ—ঘোপমৰা আন্ধাৰ
ঘিটিং—বি. আনক নোকোৱাকৈ গুচি যোৱা কাম; যেনে—সি খাই দেই ঘিটিং, (তুচ্ছার্থত)
ঘিদৌমিদৌ—বি. চকুৰে একো নেদেখা অৱস্থা; যেনে—শলাখৰ হঠাৎ নুমাৱাত ঘৰৰ ভিতৰত আমাৰ ঘিদৌমিদৌ লাগিল।
ঘিলৌমিলৌ—বি. = খলৌমলৌ
ঘিয়েজ্ঞি—বি. ঘেৰাখি, এবিধ সুগা চানেকীয়া সুগন্ধি ফুল
ঘিস্তিপাৰ্, ঘিস্তেই পাৰ্, ঘিস্তি-পাৰি খা / ঘোকপাৰি খা— বহু মানুহে একেলগে আহি পাবেবানে খা
ঘুটুক মুটুক, ঘুটুৰ মুটুৰ, ঘুটু লেই—বিণ. চুটি-চাপৰ; (মানুহত খাটে।)
ঘুটুলুকা—বি. হেটুলুকা; যাইকৈ বসন্ত কালত ওলোৱা হেটুলুক হেটুলুককৈ মতা ঠোঁট বঙা এবিধ চৰাই
ঘুটু লেই—বিণ. = ঘুটুক মুটুক
ঘুমেইগৰীয়া—বিণ. কেৱল শুই থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰা; এলেহুৱা; যেনে— ঘুমেইগৰীয়া গৰুইদি খেতি কৰা টান।
ঘুমেটি—বি. ঘুমটি; টোপনি
ঘুৰী—বি. বিয়াহৰ ওজাই কঁকালত পিন্ধা জামা
ঘেঙা—অ. বা. ঘেঁহা; কথা কণ্ঠতে বা পচোঁতে একেটা শব্দকে উচ্চাৰণ কৰিবলৈ কেইবা বাৰো চেষ্টা কৰ্; যেনে—ঘেঙেই ঘেঙেই পুথি পঢ়িলি বস নাপায়।
ঘেঙুৰ—বি. ঘুঙুৰ; উদকাই ৰোগ
ঘেঙুৰীয়া—বিণ. ঘনাই কাহি খেকাৰ পেলাই থকা (মানুহ খাটে।)
ঘেঙেত্তকে— ক্রি. বিণ. ঘেকেৰাই; (কুকুৰ আদিয়ে কামোৰাত খাটে।)
২। খং কৰি; কেটেৰাই
ঘেচেৰীয়া—বিণ. পুৰঠ নোহোৱা; অপৈণত, (আম আদিত খাটে।)
২। কমবয়সীয়া; যেনে—ঘেচেৰীয়া ছলি।
ঘেটা মাৰ্—ক'ৰবালৈ লক্ষ্য কৰি গৈ বাটত আন ঠাইত সোমাই সময় নষ্ট কৰ্, যেনে—স্কুলৰ-পেৰে আহোঁতে ইমান পলম হ'ল কিয়? দোকানে দোকানে ঘেটা মাৰি আইছা নেকি?
ঘেলৌমেলৌ —বি. অৱশ অৱশ ভাৱ; জুৰ জুৰ ভাৱ
ঘেপেই ঘেপেই—ক্রি. বিণ. কোনো কাম নোহোৱাকৈ এলেহুৱা ভাৱে
ঘেলেই মেলেই, ঘেলেং মেলেং—বি. গাত বাগিয়ে ধৰাৰ নিচিনা ভাৱ; জুৰ জুৰ ভাৱ; যেনে—নতুন বণিণ চাউলৰ চুঙাপিঠা খাই গা মেলেই মেলেই লাগ্‌ছি।
ঘেহ্‌জুটীয়া, ঘেহ্‌জেটীয়া— বিণ. বৰ লেভেৰা (কাপোৰত খাটে।)

ঘোক পাখি খা—খিতি পাব্

ঘোগ, ঘোগা, ঘোজোত্—বি. নৈয়ে সোঁত পেলাই এবি খোৱা দ ঠাই

ঘোঁৰা দিয়া এড়া—দুপতীয়া এড়ি পুৰি

ঘোঁৰাবাক—বি. ঘোঁৰাব আকৃতিব মাছ বিচাবি ফুৰা এবিধ ভূত (ই হেনো কাছৰ জোবোৱাৰ পানীৰ দাঁতিত থৈ মাছ ধৰে। সেইখন দিব পাবিলে ইয়াক চাকৰ হিচাপে ৰাখ পাবি।)

ঘোঁৰাবাকৰ ঘোল্তা দি—খাচৰ বস্তুটো হাত কৰি ল (ঘোঁৰা-বাক শব্দত বহুবাই কোৱা আছে।)

ঘোল চাল, ঘোল চালি দি—সকলো ভিতৰুৱা কথা তৎক্ষণাৎ কৈ পেলা; যেনে—বাপ্কে কথা লুকেইছিল, পুত্ৰকে কিন্তু ঘোল চালি দিলা।

ঘোলোং—বি. = ঘোগ

চ

চকলা—না. ধা. চকলিয়া; চকল চকল কৰ্

চকাড়ুব খা, চকা মাৰ খা—বেবি ডুব খা

চকা পাটত বহ্—মূৰ্খা অন্ত ৰাখলৈ উপক্ৰম কৰ্

চখু—বি. চকু

চখুতোৰা—বি. চকি আহি, চকুত পৰা এবিধ খোক

চঙ্গলা—বি. চঙিলা, ছিৰধী ছিৰলী পাত থকা এবিধ গছ; আক ইয়াৰ ছেঁই

চটামটা—বিশ. চকামকা; লেক-লেকেৰু; বিথিকি বিথিকি

চতিয়া—বি. কলপটুৱাৰ খোল খণ্ড কৰি পিটিৰ ভাঁঠ অংশ একলাই বহন কৰি ভোৱা চটা

চতিয়া চাবি—বি. = খলপা চাবি

চটৌ মটৌ, চৱৌ ভৱৌ—বিশ. ভৱনথীয়া

চতিহুল—বি. কেবোণ; যেনে—কিবা চতিহুল লাগিল, হবাযাগা বিয়াখান নহ'ল।

চতিজাতি মাত—খতইচ মাতেৰে পৰা বাদি

চদাহ, চদাহা—বি. এবিধ বনকচু

চন্দাৰ, চন্দ্ৰাৰ—বি. চৰ্দাৰ; বিয়াৰ উবিদ্যা আদি প্ৰদেশৰ বোৰা আহে মাটি কটা মানুহৰ দলৰ মুখী-য়াল

চন্দ্ৰতা—বি. ঘৰৰ বেৰৰ ওপৰৰ খালী হৈ থকা অংশ ঢাকিবলৈ বাঁহৰ দৈবে বৈ বান্ধি দিয়া খৰাপৰ; আকৈৰ চুকত বান্ধি দিয়া খৰাপ

চপৰা চপোৰি, চপিৰা চপেৰিকে-ক্ৰি. বিশ. চকলা-চকলিকৈ

চপা—স. ধা. চপিয়া; সেওঁচিৰৰ আৰে ভঙিবলৈ কণাহৰ পঁচ

টানি দীঘল কৰ্

চন্দোৰা—বি. হিন্দুৰ মৰা মানুহ সংকাৰ কৰাৰ পাছত সেই ঠাইত বাঁহৰ আগলি চাৰিটাত তৰি দিয়া কাপোৰ

চৰপটী—বি. বিচনী

চৰম—বি. চোম; মুখ বা গাত ফুটফুটীয়াকৈ বগা বা ক'লা দাগ পৰা এবিধ ৰোগ

চৰু পেলা—অশৌচ আদিৰ কাৰণে অশুচি হোৱা চৰু পেলাই দি (মাটিৰ চৰুত খাটে।)

২। অশুচি হোৱা আখল মচি কাচি আৰু ব্যৱহাৰ কৰা কেৰাহী আদি পুৰি ধুই পখালি শুদ্ধ কৰ্

চৰুত পোৰা মাছ=খোলাত দিয়া মাছ

চৰেই—বি. চৰাই; পক্ষী

চলবলীয়া—বিণ. ভৰি-হাত লৰাই হাঁহি থকা (কেঁচুৱাত খাটে।)

চম্‌ভম্, চহবহ, চোটঘাট—বি. আহ্-যাহ্

চমেনি—বি. চলা; বহুত ঠাই আগুৰি থকা বন্ধন পানী

চলৌভলৌ—বিণ.=চটৌবটৌ

চহ্‌কী কৰ্—ডাঙৰ কাম কৰি দি (ব্যঙ্গ অৰ্থত)

চহ্‌বহ্—বি. চম্‌ভম্

চাউৰীয়া—বি. চাওঁতা; দৰ্শক

চাউলে চকই তলক যা—সমূলি নষ্ট হ, ডাঙৰ অনৰ্থ হ; যুদ্ধ বৰ্; বেনে—খেতিৰ বতৰ, হাঙ্গৰ গৰুহাল মৰি চাউলে চকই তলক যাবো।

চাওঁতকে—ক্রি. বিণ. চাতকৰে, হঠাৎ

চাঁচ—বি. চেঁচুক; ব'দ নপৰা ঠাই

চাট্‌টুমান, চাট্‌টুমেনি—বিণ. কম পৰিমাণৰ; অলপমান (পৰিমাণত খাটে।)

চাত্তি—বি. চাকি; বন্তি

চান—বি. বস্ত্র গণোতে বা জো-খোঁতে সাধাৰণতে কুৰিৰ লেখৰ বা জোখৰ হিচাপ ৰাখিবৰ বাবে বেলেগে থোৱা সেই বস্তুৰে লেখৰ বা জোখৰ বাহিৰৰ কিছু অংশ (তামোল গণোতে বা ধান আদি জোখোঁতে এনে কৰা হয়।)

চাপেনী/খাচিখাইতী, খাচেনী—বি. বিয়া নোহোৱাকৈ কোনো পুৰুষলৈ যাচি সোমোৱা তিৰোতা

চাপেনীয়া—বি. চপনীয়া; সম্বন্ধ নথকা মানুহৰ ঘৰত পেট পুহি থকা মানুহ (২। গিৰিহঁতৰ ঘৰ এৰি আনৰ ঘৰত থাকিবলৈ লোৱা (কুকুৰ আদিত খাটে।)

চাপিৰা—না. ধা. চপৰিয়া; হাতৰ ভৰুৱাৰে আঘাত কৰ্

চাৰিয়া—না. ধা. চাৰ মাৰ্, ৰঠাৰে পানীত মৃদু আঘাত কৰ্

২। খুৰলিত থৈ ঢেঁকী দি খোৱাৰে লাহে লাহে আঘাত কৰ্

চাম্‌টা—বি. চমটা; চাবুক; মানুহক শাস্তি দিবৰ বাবে চামৰা এটুকুৰাত

মাল লগাই লোৱা এবিধ বস্তু

চামেনি—বি. চামনি; গ্ৰাৰীৰ উত্তলাৰে ওপৰত উঠা সৰ; ২। কোনো জুলীয়া বস্তুৰ ওপৰত আপোনা আপুনি উঠা কেনৰ নিচিনা বস্তু

চালণী—বি. চালনী; অন্য বস্তুৰ লগ হৈ থকা বা ধূলি-মাকড়িৰে লগ হৈ থকা বস্তু চালি পৃথক কৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বাঁহৰ কাঠীৰে বৈ লোৱা এবিধ সঁজুলি

চালাং-চুলুং, চুলুং-চালাং—নিজৰ কাম এৰি ইফালে সিফালে চাই সময় কটোৱা কাৰ্য

চাহেনি—বি. নিজৰ বিষয়ে কৰা বৰাই

চিউ—বি. = খিউ

চিকহআলু—বি. ভাদ-আহিন মাহত খাব পৰা এবিধ গছ আলু

চিকিনি—বি. চেকনি

চিকিৰধ—বি. চিকৰা; গৰু-ছাগলী আদিৰ গাত কামুৰি তেজ পিয়া এবিধ সৰু পোক

চিকুট—বি. চিকোট, দুই নখেৰে চেপি ধৰি কৰা আঘাত;

চিকুট্—স. ধা. চিকোট মাৰ্; চিকোটেৰে আঘাত কৰ্

চিকুনা—স. ধা. চিকোনা; ধুনীয়া কৰ্

চিকৌখিলৌ—বি. চিকাচন্দা; শুচি-অশুচিৰ বাছ-বিচাৰ;

২। খোৱা বস্তুৰ ভাল বেয়াৰ বাছ-বিচাৰ

চিচা—বিণ. চিকন; এৰ বৰে ৰুৰে সৰু; যেনে—মলৰ আগ চিচা বটাৰ আগ চিচা মোৰ সাধু সকলো মিছা ॥

চিঞৰ—বি. চিঞৰ, আটাহ; দুখ পাই বা ভয় লাগি টানকৈ কৰা শব্দ; ২। অ. ধা. দুখ পাই বা ভয় লাগি টানকৈ শব্দ কৰ্

চিত্তিকৰ, চিত্তিকৰ—বি. চিত্ৰকৰ; খনিকৰ; মাটিৰ প্ৰতিমা গঢ়া শিল্পী

চিত্তা—বি. দীঘলীয়া এডখা মাটি

চিপ্‌জেঙীয়া/জেঙ্‌ঙা—বিণ. চিঙ্-জেঙীয়া; মেলাহি, গোজোং নহয়

চিপা, চিপিনা—বি. চিপিয়া; গাড়ীৰ মুৰটো ভালকৈ ধৰি ৰাখিব পৰাকৈ দুচলা বাঁহৰ ওপৰ মুৰৰ অলপ তলত ফুটা কৰি বহীৰে জুৰি কৰা সঁজুলি

চিপিনা—বি. চিমটা; জুইৰ অঙঠা চেপি ধৰি উলিয়াই আনিবৰ বাবে সাজি লোৱা যন্ত্ৰ

চিপিৰং—বি. চিপ্ৰাং

চিপিৰাকাটা—বিণ. খৰচ কৰিবলৈ টান পোৱা; কৃপণ
স্ত্ৰী—চিপিৰাকাটী

চিল্‌ঙা—বি. আটাল; ওপৰ-চাং

চুই খাই নাৱা—খৰকৈ আপত্তি কৰ্; যেনে—এইবাৰ তাতীৰ লিখিবাৰ বিৰাখান পাঙুৱা শুধ্-ছিলৌ, সি চুই খাই নাবায়।

—৪

চুকৰ কোণা—সহজে বিচাৰি নোপোৱা ঠাই

চুচি-কাটা—বিণ. গোল নহয়; দীঘলীয়া (মানুহৰ মুখত খাটে ।)

চুচুল্‌ঙা—বিণ. আগৰ কালে সকলৈ কটা

চুঙা-টোকান—বি. খুন্দনা; বুঢ়া মানুহে তামোল খুন্দি খাবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা কাঠৰ চুঙা আৰু লোৰ মাৰি

চুটা —বি. অজুহাত, ছেলু, যেনে—সি বি কোনো চুটা উলেই নাযাবাই থাকবু ।

চুড়াপেলেনি—বি. চূড়াকৰণ, হিন্দুৰ শাস্ত্ৰীয় বিধান অনুসৰি সৰু ল'ৰাৰ চুলি খুৰোৱা এটা সংস্কাৰ

চুলুং-চালাং—বি. = চালাং-চুলুং

চুৰাখৰ—বি. চুৰাদাদু; এক প্ৰকাৰ খৰ বেমাৰ

চুৰাখাৰা—বিণ. দুষ্ট, নিধক; মাজ নোহোৱা, স্ত্ৰী—চুৰাখাইতী

চুৰাৰ ছৰ্‌মা—জুলীয়া গুৰৰ তলত পৰা দানা

চুষ্টি—বি. গাফিলতি, যেনে—চাকৰটোৰ কামত বৰ চুষ্টি, মন হৈ নুঠেই ।

চেউৰি—বি. চতি, ঘৰৰ দুয়োখন চালৰ মাৰলিত লাগি থকা দুটা খুটাৰ মূৰ লগ লগোৱাকৈ পথালিকৈ দিয়া কাঠ বা বাঁহ

চুৰেনী, চুৰেনতলী—বি. চুৰানী; অশুচি বস্তু পেলোৱা ঠাই

চেকোৰাৰ—বি. গছৰ পুলি আদি গৰু-ছাগলীয়ে খাব নোৱাৰাকৈ চাৰিওফালে দিয়া বেৰ

চেখুৰা—বি. চেকুৰা; গোটখৰা তেজৰ সৰু অংশ; ২। স. ধা. চেকুৰ মাৰিবলৈ দি

চেকেৰ্‌টেঙা, চেঙেৰ্‌টেঙা—বি. টেঙেচি শাক

চেঁচু ফুট্‌—বেলিৰ পোহৰ নোপোৱাৰ কাৰণে নিস্তেজ হৈ যা; (ৰ'দৰ তাপ বেচি নলগা শাক-পাচলিত খাটে ।)

চেনাবাখাৰ—বি. যখাৰ; ছাগলীৰ মূত পৰি থকা ঠাইৰ খুলিৰ খাৰণি-সঁতাৰপৰা খাৰ উলিয়াই পাগি তৈয়াৰ কৰা দানা

চেনাবেনা—বিণ. থানবান, স্থিৰমতি

চেনু—বি. চেচু; আমৰ আঠা

চেনুৱা—বিণ চেচু থকা; বেছিকৈ আঠা থকা (আমত খাটে ।)

চেপ্‌টা—বিণ. চেপেটা, গোটা নহয়; ওপৰ ভাগ সমান আৰু বহল

চেমেনীয়া--বিণ. চেমনীয়া, যৌৱনত ভৰি দিবলৈ অলপ বাকী থকা

চেৰ্‌গু—বি. চেৰ্‌গু; পেটুৰ ভিতৰত থকা বিস্তাৰ শেষ অংশ

চেৰপেটা মাগ্‌—মাটিত বুকুৰে লগাই থাক্‌; মাটিৰ লগত মিলি থাক্‌

চেৰ্পা—বি. চেৰেপা; কেতকুৰি; অহকাজি ৰবৰ্ণ ৰতৰত মানুহ আক পক্ক-ম'হক কামোৰা এবিধ সৰু পোক

চেৰ্মা, চেৰ্খেদা—বি. জন্তুৰ প্ৰাণ বা মগুহ পুৰিলে হোৱা গোন্ধ

চেৰ্ঙা, চেৰ্ঙা—বি. কিছু সময়ৰ বাবে ওলোৱা ৰ'দ

চে'ৰা—অ. ধা. চেৰেলিয়া; অধিক পৰিমাণে পাতলকৈ মল ত্যাগ কৰ্ (পক্ক-ম'হত খাটে।)

চেৰা-চেঁৰখোৱা—বি. ক্ষয় যোৱাৰ কাৰণে ব্যৱহাৰৰ অনুপযোগী হোৱা চেঁকীখোৱা

চেৰমেহা—বি. নিস্তেজ অৱস্থা; (শাক-পাচলি আদিত খাটে।)

চেৰমেহা লাগ্—বেলিৰ পোহৰ না-পাই মৰিবলৈ উপক্ৰম কৰ্

চেৰেপ—বি. চেৰাপ; ফটিকা; মদ

চেৰেং—বি. মৈমনসিং আদি অঞ্চলৰ পৰা আহি অসমত বাস কৰা পমুৱা

চেৰেং বেৰেং—বিণ. শুনিলে বিৰক্তি লগা (চিত্ৰৰত খাটে।)

চেৰ্ঙা—বি॰ = চেৰ্ঙা

চেলেনি—বি. ভালবি লগোৱা কাৰ্য্য

চেঁহী—বি. চিয়াহী; লিখাৰ উপ-যোগী তুলীয়া বস্তু

চৈত—বি. চ'ত; ভাৰতীয় বছৰৰ শেষ মাহ

চৈতা—বি. চ'ত মাহত ওপজাৰ কাৰণে থোৱা নাম

চৈতেলি—বি. চৈত্ৰলি; আগৰ দিনত সংস্কৃত পাঠশালাৰ ছাত্ৰসকলে চ'ত মাহত মানুহৰ ঘৰে ঘৰে গাই ফুৰা শ্লোক

চোকা—বি. = গুৱাটোকোৱা

চোকোলা—বি. চোকোৰা; মাহ আদি গুটিৰ ওপৰত থকা পাতল চাকলি

চোখ—বি. চোক; জিভাত লগা জুতিৰ অধিক অনুভৱ

চোখা—বিণ. চোকা; ধাৰ থকা; ধাৰাল; ২। জিভাত লগা; ৩। শীঘ্ৰে কাম কৰিব পৰা; পাৰ্গত

চোচ—বি. গাধৈ; ঠুকি ঠুকি মাজত কালি বহল কৰা বাঁহৰ টুকুৰা

চোচাৰ্—অ. ধা. চোচৰ্; কোনো বস্তুৰ ওপৰত ঘঁহনি লগাই যা

চোচেনি—বি. কল, নাৰিকল আদিৰ শুকান পাত

চোটঘাট—বি. = চল্ ভল্

চোতাল ধৰীয়া, চোতাল মৰা—বি. চোতাল পোক, চোতালখাপ; চোতালত গাঁত কৰি থকা এবিধ সৰু সৰু ক'লা বৰণৰ পোক

চোপা—বিণ. খৰ নহয়; আগ বঢ়া নহয়; যেনে—এওঁ মতুন বিলেনি, হাত চোপা।

চোপেহি—বি. চোপহ; কঠালৰ কোঁহৰ ওপৰত লাগি থকা দীঘল দীঘল কোমল বস্তুৰ ছটা

চোপোৰা—বিণ. জুতি নলগা; দীঘল

চৌঁৰাত—বি. চোঁৰাত; গাত লাগিলে বেদনা কৰা এবিধ বনৰীয়া সৰু গছ
চোল—বি. চলু; হাতৰ আঙুলিবোৰ ওপৰ মুখকৈ চপালে হোৱা ঠোলা
চোলোং—বি. চলং; কাছৰ পিঠিৰ কাষৰ কোমল অংশ
চৌৰাৰ—বি. চোঁৰৰ; চঁৰৰী পহুৰ নেজৰ নোমৰ মুঠা বান্ধি পূজাৰ বেদীৰ ওপৰত মেলি দিয়া চন্দ্ৰাতপত আঁৰিবলৈ বা মান্যবন্ত জনক আদৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বস্তু
চৌকা—বি. চাৰিআলি; যেনে—জনাৰামচৌকা
চৌপৰীসভা--বি. = গোষ্ঠচৌপৰীসভা
চৌপাত—বি. গৰু-ম'হৰ দাঁত কম গৈ হোৱা বুঢ়া বয়সৰ একপ্ৰকাৰ হিচাপ

ছ

ছকঠীয়া—বি. জাবকালি ওৰা কাপোৰ এবিধ, সৰু খনিয়া
ছট্‌ক্—অ. ধা. ভয়খাই ক'ৰবালৈ উৰি যা (পাৰ চৰাইত খাটে।)
ছটা—বি. খাৰণি-সঁতা; ২। এবিধ পিঠাপোৰা যতন
ছটামটা—ক্ৰি. বিণ. দেখনেদেখকৈ; যেনে—মানুহৰ মাজত তাক ছটামটা দেখা পালোঁ, ইতা ক'ক গেল কৰা নবোঁ।
ছতা—বি. ছাতি
ছলিকপতি—ক্ৰি. বিণ. কম বয়সীয়া হৈয়ো; কম বয়সীয়া হোৱা সত্ত্বেও; যেনে—ছলিকপতি তাৰ কথাখিনি যেয়া শহৰ ।
ছলি-পলি—বি. ছা-ছুলি; সা-সন্ততি
ছাগাল, ছাগেলী—বি. ছাগলী
ছাগাল লাদেৰি, ছাগাল লাদুখি—বি. ছাগলাদুৰি; ছাগলীৰ লাদৰ দৰে সৰু গুটিৰ ফল থকা এবিধ গছ
ছাগাল-বাগাল—বি. চঞ্চলতা; পাতলামি; পাতল স্বভাৱ; যেনে—ছাগাল-বাগাল কৰি পঢ়িলি ক'ত মনত থাকবু ?
২। বিণ. চঞ্চল; পাতল; যেনে—ই বৰ ছাগাল-বাগাল লিকিৰা, ক'তো সুস্থে বহি নাথকেই।
ছাট্—স. ধা. চুটি কৰি কাট্; (সাধাৰণতে চুলিত খাটে ।)
ছাট্‌পৰ্—বন্ধ হ; প্ৰচলন হবলৈ এৰ্; যেনে—স্কুল দুখানৰ মাজত অবিয়াঅবি হৱাত এখাম ছাট্ পৰিল ।
ছানখেৰ—বি. শৰণ খেৰ; মৰ হোৱা খেৰ
ছানা—বি. সৰু; কম বয়সীয়া; যেনে—ই তাত্‌কে ছানা।
ছানমাই, ছান্মাই, ছানামাই— বি. সৰু আইজনী
ছানাডেকা—বি. সৰুডেকা; ভায়েক কেইজনৰ ভিতৰত সৰুজন

ছান্‌গা, ছান্নাগা, ছান্নাবাগা—বি. সৰুবোপা

ছাজিয়া—বি. পচাশালিৰ ছাতৰ; যেনে—কলৰ ছালিয়াগিলা ইতা-হে আইছি ।

ছঁয়ামায়া-ডক—বি. মাৰৈ পূজাত সুকনান্নী ওজাৰ গীতৰ লগত, বেউলা লখিন্দাৰৰ বিয়াৰ সময়ত নিশাহত সৰ্পৰ বিষজাল লাগি লখিন্দাৰ মূৰ্চ্ছা যোৱা আৰু বেউলাই পদ্মাৱতীক সন্তুষ্ট কৰা কাৰ্য্য দেখুৱা দেওধনীৰ নৃত্য

ছিঙ্‌—অ. ধা. ছিগ্‌; ভাগি টুকুৰা হ

ছিটক্‌—অ. ধা. ছিটিক্‌; ওকৰি পৰ্‌; সিঁচৰতি হৈ পৰ্‌

ছিট্‌কা—বিণ. ওকৰি যোৱা

ছিট্‌কা-ঘা—বি. = উকুৱাঘা

ছিয়া—স. ধা. ছে; কাট্‌; দুই বা বহু টুকুৰা কৰ্‌; ২। যেৰেৰে যৰৰ চাল চাক্‌

ছিৰাকানি—বি. কটাকানি; যেনে—ছিৰাকানিতো সোণা থাকেই ।

ছেঁউ—বি. ছেঁই; মাহজাতীয় গছৰ গুটি ভৰি থকা দীঘলীয়া বস্তু; যেনে—মাটি মাহৰ ছেঁউগিলা পুৰঠ হৈছি ।

ছেকাছেলমা—বিণ. ছেগাচোবোকা; মাজে মাজে কোনো ঠাইত থকা, মাজে মাজে নথকা; (ব'ৰ, ৰবৰ গত গজি উঠা শাকপাচলি আদিত খাটে ।)

ছেৰাপেৰা—বিণ. = পেলা

ছেঁকৰা পৰ্‌—সৌন্দৰ্য্য হানি হ; এবা পৰ্‌ যেনে—আগতে সিহঁতৰ দোকানৰ কি বাবৰানি, ইতা ছেকৰা পৰ্‌ছি ।

ছেজেৰি—বি. পেনুৰৈ; পানী বা ৰ'দ নপৰা ঠাইত গজা দুৰ্বল উদ্ভিদৰ সৰ্বাঙ্গ

ছেঁয়া—বি. ছাঁ; ছায়া

ছোৰেনি—বি. ছেও; ছোৱা; টুকুৰা; অংশ; ভাগ; যেনে—বাঁহটোৰ চাৰ্‌ ছোৰেনি কৰ্‌ ।

ছোহাই বাহাই / ঠোহাই বাহাই—ক্রি. বিণ. পৰিয়ালৰ ভাতৰ সৰু সকলোৱে সৈ; যেনে—ইহঁতক ছোহাই বাহাই ভোজ খাবা পেল ।

জ

জপ্‌ৰতপ্‌ৰ, জব্‌ৰতব্‌ৰ—বিণ. বহু জলাশত পৰা; বহু কষ্ট পোৱা

জমছোল—বি. মাৰৈপূজাত সুকনান্নী ওজাপালিয়ে গোৱা এবিধ চোল

জৰীয়া—বিণ. জেৰীয়া; সুতাৰ দৰে নেৰ খাই থকা; পাক লগা

জলকুৱা—বি. পানীৰ ওপৰত উঠা কুঁৱলী

জলচা—বি. ধৰ্মৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা সভা

জলপেই—বি. জলকাই; এবিধ টেঙা ফল আৰু তাৰ গছ

জলবৰ—বি. লেতেৰা; আশুচু; (মানুহত খাটে ।)

জলীয়া—বি. টকা থ'বৰ বাবে কাপোৰ সোৰেৰে বোৱা, দুয়ো মূৰে ৰছীৰে ৰছী টানিলে বেল খোৱা আৰু বন্ধ হোৱা বিশেষ ধৰণৰ মোনা

জৰা—স. ধা. জোৰা; পুলি গজি-ৰৰ বাবে গুটি পচা

জৰৰা—বিণ. জোওৰা; জোৰাই থোৱা

জঁৱে, জঁৱেই—বি. জোঁৱাই; জীৰ স্বামী

জঁৱৈমুৰা দি—নজোঁৱাইৰ দৰে চুচুকচামাক কৰ্

জাখেই—বি. জাকৈ, বাঁহৰ কাঠীৰে সজা এবিধ মাছ ধৰা যতন

জাগা—বি. ঠাই

জাগাৰ—বি. আহাৰৰ দোমাহীৰ দিনা পাতিদৰংগাৰঁৰ বুঢ়া-গোঁসাই থৰত বাজহুৱাভাৱে পতা শিৱপূজা উৎসৱ

জাতি—বি. পূজাৰ ফুল-বেলপাত, নৈবেদ্য, বলিকটা ছাগলী আদিৰ মুৰ নিবেদন কৰা বৰকাঁহী ধৰি ৰখা, সাধাৰণতে পিতলৰ তিনিটা ঠেং থকা সঁজুলি

জাতিকাঁহী—বি. জাতকাঁহী; বলি-কটা ছাগলী আদিৰ মুৰ আগ-বঢ়াবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা জাতিৰ ওপৰত ৰখা ডাঙৰ কাঁহী

জাতিতেল—বি. মিঠাতেল; সৰিয়হৰ তেল

জাতিয়াৰ—বি. ধাননিৰ মাজত গজা এবিধ বন

জাতেনি—বি. = গাঁনকা

জানাজানি—বিণ. জনাজনি; জনা-জাত; অনেকে জনা; অনেক মানুহে খবৰ পোৱা; যেনে— এই কথা জানাজানি হলি বিপদ।

জাবেৰি—বি. জাবৰি, ভাবৰি; পেৰি ৰস উলিওৱা কুঁহিয়াৰৰ জাবৰ

জামোৰ, জালমোৰ—বি. জাও-মোৰ; বাঁহৰ চৰা আদি সঁজুলি মোৱা এবিধ মোৰ

জাবকটা—বি. জাবকঁইটা; জাব-কাঁইট; জাবৰ কাৰণে নোমৰ গুৰিত হোৱা সৰু সৰু টোপোৰা

জালমোৰ—বি. = জামোৰ

জালাকজুলুক—বিণ. চিমিক-চামাক; কম পোহৰ দিয়া, বেছিকৈ জলি নুঠা

জালুৱেই—বি. জালোৱা; জালো-ৱাই, জালেৰে মাছ ধৰা মানুহ

জিকেৰি / ঝিকেৰি— বি. খৰকৈ বজোৱা ঢোল তালৰ একপ্ৰকাৰ ঘন চাৱ

জিংজিঙা—অ. ধা. সামান্যভাৱে উন্নতি কৰ্

জিন—বি. মুছলমানসকলৰ বিশ্বাস মতে মানুহৰ দৰে জ্ঞান থকা এবিধ অদৃশ্য জীৱ

জীৰিণ—বিণ. জীৰ্ণ; হজম

জীয়তৰাৰী—বি. জীয়াৰাঁৰী; স্বামীয়ে জীৱিত অৱস্থাত পৰিত্যাগ কৰা তিৰোতা

জুইবাহা, জুইৰ বাহা, জুৰাহা, জুৰবাহা—বি. জুইশলাৰ বাকচ

জুইহাল—বি. জুহাল; সদায় জুই থকা ঠাই

জুইকিৰ্ণতা, জুইকিৰ্ণতিতা— বি. জুইকিবিওতি

জুওন্দি—বি. জুমুৰি; জুই খাবলৈৰ কাৰণে ধানখেৰেৰে চেলাৰ দৰে ভাঙৰকৈ বাটি বখা বস্তু

জুবাহা, জুৰবাহা—বি. = জুইবাহা

জুলকি—বি. জুলুকি; বাঁহৰ কাঠীৰে সজা মাছ ধৰা এবিধ যতন

জুলি—বি. সৰু নলা বা খাৰৈ; যেনে—কুঁইহাবৰ খলাৰ মাজে মাজে জুলি কাটিব লাগেই।

জেউৰীয়া—সাধাৰণতে ন-বোৱাৰী প্ৰথমবাৰ গৰ্ভৱতী হলে তেওঁৰ হেঁপাহৰ বস্তু মাকৰ ঘৰৰপৰা যোগাৰ কৰি খুউৱা ভোজন

জেওাৰ ৰতৱ, জেওাল ৰতৱ— কিন্‌কিনীয়া বৰষুণ হৈ বাটপথ লেতেৰা হোৱা ৰতৱ

জেঠেই—বি. জেঠাই; আই বা বোপাইৰ নায়েক

জেদ—বি. জিদ; অবিৰাঅৱি

জেমটা—বিণ. জেধীয়া, টানিলে সুতাৰ দৰে দীঘল হোৱা

জেমটাজৰীয়া—বিণ. কথাৰ মাঁহ নিছিগা; ২। কৃপণ

জেলেং—বি. জেলেপ; চাকিৰ তলকালে চাকনীৰ দৰে দৈ দিয়া থলপ

জোন্‌কীপকৰা—বি. জোনাকী পকৰা

জোনগোঁহাই—বি. জোনবাই; জোন; চন্দ্ৰ

জোনক—বি. জেনেক; পকিলে মিঠা হোৱা এবিধ টেঙা ফল

জোনেলি-মোনেলি—বিণ. কেউফালে ধৰকৈ পোহৰ হোৱা

জোপকামাৰা—বিণ. চাপৰ আৰু পোহৰ নপৰা (বৰত থাটে ।)

জোৰকা মাৰ্, জোবোৰা মাৰ্— বুৰ মৰাকৈ বঁহিপিহি সিদিৰাইক পা যো

জোহুকা জাম্—বিণ. বেমাৰ আদিৰ কাৰণে মন মাৰি থাকু; যেনে— পাৰো মাটো জোহুকা লাগি আছেই, মৰেয়ে নেকি ?

জোঁবা—বি. জোঁৰ; জুই লগাবৰ বাবে সহজে জ্বলা শুকান বাঁহৰ খৰি বা মৰাপাটৰ ঠাৰি আদিৰ আটি

জোবা—বি. সামৰ্থ্য; বলে বাহুবলে আটা জৰুৰা

জোবা কাট্, জোবা চা—বাটি এহাতে জোৰ লৈ আনখন হাতেৰে দা বা কটাৰী লৈ পানীত থকা মাছ কাট্

জোৰেই—বি. যেগেও; বাৰ আঙুলিৰ জোখ; বুঢ়া আঙুলি আৰু মাজৰ আঙুলি মেলি দিলে যি-মান হয় তিমান জোখ

জোলোঙা—বি. জলহ; জখলা

ঝ

ঝাঁক—বি. জক; অকস্মাত উঠা বং;
২। অ. ধা. জ্বলি উঠ্;
৩। একান্ত মনে নাচি থাকি বা নাম গাই সংজ্ঞা হেৰুৱাব দৰে হ;
৪। গাত দেৱতা লম্; যেনে— ঝাক উঠিলি দেওধনীয়ে ভূত-ভৱিষ্যতৰ কথা কৰ পাৰেই।

ঝকৰা, ঝকৰাভাত—বি. কৰ্কৰা-ভাত; ওপৰ দিনা বা বহুসময় আগতে ৰান্ধি থোৱাৰ কাৰণে ঠাণ্ডা হোৱা ভাত

ঝগৰ—বি. জগৰ; অপৰাধ; দায়-দোষ

ঝংকট, ঝঞ্ঝাট—বি. কেণা; বি-জুতি; বিসঙতি

ঝগৰা—বিণ. জগৰা; আপৰ থকা; চুলি নকণিওৱা; স্ত্রী—ঝাগেৰী

ঝগৰাআলু, ঝগহআলু—বি. যাধি-যাব শেৰভাগত যাৰ পৰা গাত বহু শিপা থকা এবিধ গছ আলু

ঝগৰা ধুন্—অনৰ্থক পৰিহাস কৰ্

ঝপংকে— ক্রি. বিণ. জপংকৰে; জপং শব্দ কৰি; (অকস্মাৎ পানীত পৰাত খাটে।)

ঝপ্‌ঝপা—অ. ধা. জপজপা; বিধু-ধিত পৰি ঘূৰি ফুৰ্

ঝপটিয়া—সা. ধা. জপটিয়া; একে লগে লগ লগা

ঝপা—বি. জপা; কাপোৰ ধুৱৰ বাবে বাঁহৰ কাঠীৰে সাজি লোৱা গঁজুলি; ২। স. ধা. বন্ধ কৰ্; ঢাক্

ঝপেই জাল দি খা— পথ্য-অপথ্য বিচাৰ নকৰাকৈ খা; যেনে— বৈদে হাক দিয়া সত্ত্বেও সি ঝপেই জাল দি খাই পুনৰ বেমাৰত পৰিল।
২। জুতি নিবিচাৰি খা

ঝৰঝৰীয়া—বিণ. জৰজৰীয়া; শুকাই কাবো গাত কেও নলগা হোৱা

ঝলঝলীয়া—বিণ. জলজলীয়া; কটকটীয়া; নির্মল

ঝলা—বি. জলকীয়া; জিভাত ধৰা এবিধ বহুগুটীয়া ফল; ২। বিণ. জিভা বা গাৰ ছালত পোৰণি জন্মোৱা; জাল থকা;
৩। পৰিষ্কাৰ কৰ্; (অলংকাৰ আদিত খাটে।

ঝহৰমহৰ—বি. সাপৰ বিষ ভাঙিব পৰা বুলি বিশ্বাস কৰা এবিধ পোক

ঝহোমহো— বিণ. জলৌঅলৌ; অপৰিপাটী

ঝাই, ঝাঁজ—বি. ঝাঁই; জক; অকস্মাৎ উঠা বং

ঝাঁও—বি. ভাতৰ চৌ

ঝকঁঝকে—ক্রি. বিণ. চঁাওকৰে; একেবাৰে বহুতে হাত জৰিবে আঘাত কৰাৰ নিচিনা শব্দ কৰি; চাওঁতকৰে; হঠাতে

ঝাক—বি. জাক; মানুহ বা জন্তুৰ সমূহ; ২। একেলগে পৰা বৰষুণৰ টোপালসমূহ; ৩। একেলগে আহি ঠৈ অহা বতাহ

ঝাকেতীয়া—বি. জাকতীয়া; বহু কেইজন লোক একেলগে থকা পৰিয়াল; যেনে—ঝাকেতীয়াৰ দা ভৰেইদিও যায়।

২। বিণ. একে যবতে বহু পৰিমাণে থকা; যেনে—ঝাকে-তীয়া গিৰি।

ঝাকি—বি. জাকি; পথাওঁতে থালীবপৰা উপচি মপৰিবৰ নিমিত্তে বহী ওপৰলৈ তুলি আকৌ পেলাই দিবৰ সুবিধাৰ কাৰণে তলিত কুটা কৰি সাজি লোৱা পানীলাউৰ খোলৰ সঁজুলি

ঝাজি—বি. জঁাজ; উটি অহা কাঠ বা ইকৰা, খাগৰি আদিৰ দ'ম

ঝাঙেৰি—বি. টান শব্দ মাতি কৰা বিৰক্তিৰ প্ৰকাশ; যেনে—মোৰ কথা শুনিয়ে দি ঝাঙেৰি মাৰি উঠিল।

ঝাপৰ—বি. জাপৰ; নুবুৰাই বা বাকচি পীঘলকৈ বৰা ছুলি

ঝাপি—বি. জাপি; বাঁহৰ কাঠীৰে বৈ টকৌ পাতেৰে ছোৱা ৰ'দ-বৰষুণৰ হাত সাৰিবৰ কাৰণে ব্যৱহাৰ কৰা বতন

ঝামাজেই—বি. উঁইতকৈ ডাঙৰ এবিধ বগা পৰুৱা। ই কাঠুৰিলে বিষায় আৰু চেঙ্চোৱাৰ।

ঝাৰা ফুৰ্—বাহিৰ ফুৰ্; বহু জাগা কৰ্

ঝাককৰা—বিণ. আবৰিত থকা

ঝাককৰা ফুপেতি—বি. হাকতা কণৌ; এবিধ ডাঙৰ কণৌ

ঝাজ—বি.=ঝাই

ঝালুক—বি. জালুক; এবিধ সৰু পাণজাতীয় লতা আৰু তাৰ ঘূৰণীয়া কলা গুটি

ঝিক্—অ. ধা. জিক্; তিত্; ঝিক্

ঝিকা—বিণ. তিতা; যেনে—দি ঝিকা কাপোৰখনকে পিন্ধি আছেই।

ঝিকেৰি—বি.=ঝিকেৰি

ঝিৰিঝিৰি, ঝুৰুঝি—বি. ঝিঁঝিৰি; শিকলি

ঝিঙা—বি. জিঙা

ঝিঙাৰ পানী পেলা—খোৱা বস্তু দেখি খাবলৈ লোভ কৰ্

ঝিলক্—অ. ধা. ঝিলিক্; পোহৰ হ; উজ্বল হ

ঝিলপি, ঝিলপেই—বি. জেতলপি; মাটিলাইনৰ তৰি বা মজলা গুলি কুটা থকা বতনৰ মহা-ৰভ পাৰ খুৱাই দি থিতত জাপি চেনিৰ বাত চুৱাই ৰখা পিঠা

ঝিকিক-মিকিক—বিণ. জিলমিলীয়া; জিলিকা; তিৰবিৰীয়া

ঝিল্‌কেনি—বি. জিলিকনি; তিৰবিৰণি

ঝিলূ—বি. খেৰীঘৰৰ চাল বান্ধিবৰ বাবে কেঁচা বাঁহৰ কামি বা গুৰিৰে গুঁঠি দিয়া চেলাৰ আকৃতিৰ গোঁঠনি

ঝিলূকামি / পাতকামি—বি. ঝিলুৰ মাজে মাজে বৈ দিয়া চালৰ দীঘল কামি

ঝীয়া—বি. জী; জীয়াৰী
২। ছোৱালী

ঝীয়াসোধ্—বিয়া কৰাবলৈ ছোৱালী চা

ঝুঝুৰি—বি. = ঝিঝিৰি

ঝুপুৰা—বিণ. জুপুৰা; ডাল-পাত থকা চাপৰ (গছত খাটে।)

ঝুন্‌ঝুনীয়া-পোকা—বি. অকাঠী কাঠ বা শুকান অপইতা বাঁহত ধৰা এবিধ পোক

ঝুন্‌কুটা-ঝুন্‌কুটি—বিণ. তেল আদি ঘঁহি যতন নোলোৱা কাৰণে কেঁকোৰা-কেঁকুৰি হোৱা (চুলিত খাটে।)

ঝুলি-বোঁকোওেলি—বি. ঝুলি; কান্ধত ওলমাই লোৱা জোলোঙা আদি;

যেনে—ঝুলি-বোকোওেলি
গোটেই দি পাৰ্বতী
ভিক্ষা মাগিবালে যাওঁ ॥
(গীত)

ঝুজিৰ্‌পুৰি—বিণ. তিতিবুৰি নাগতি হোৱা; ২। বৰ দুখকষ্টত পৰা

ঝেক—বি. ঝেং

ঝেকদুৱাৰ—বি. বাঁহৰ জেওৰৰ মজা জপনা

ঝেকেনি—বি. চেকনি; বাঁহ গছৰ গাঁঠিৰপৰা ওলোৱা ডাল

ঝেঙেৰা-ঝেঙেৰি—বি. জেঙেৰা; কেটেৰা মাতৰ ব্যৱহাৰ

ঝেঙেত্‌কে—ক্রি. বিণ. জেঙেৰা মাৰি

ঝেঁট্‌কা—বি. খোজ কাঢ়িলে ঠেঙত ঠেং লাগি হোৱা বেমাৰ; (গৰু-মহত খাটে।) ২। জেতুকা

ঝেন্‌ঝেনা—অ. ধা. ঝেন্ ঝেন্ শব্দ কৰ্; (ভগা ছিঙা বস্তু বা যান-বাহন আদিত খাটে।)

ঝেনেত্‌কে—ক্রি. বিণ. তৎক্ষণাৎ ঝেনেত্ শব্দ কৰি (তেলনি মৰাত খাটে।)

ঝোকা—স. ধা. জোকা; আমনি কৰি খং তোল্

ঝোকোৰা-ঝোকেৰি—বি. জোকা-জুকি; ইটোৱে সিটোক জোকাই খং তোলা কাম

ঝোকোৰা—বি. জোকোৰা; খেকেৰা; বিৰক্তি প্ৰকাশ কৰা কথা আৰু মুখৰ ভঙ্গি

ঝোঁট—বি. জোঁট; আকজাল

ঝোটাপোটা, ঝোটাজুটি—বি. ঝোঁটা-

পোটা; ইটোৰে সিটোৰে কৰা টনাটনি

ঝোপোহা—বি. জোপোহা; চাপৰ হাবি; ২। বিণ. ডাল পাতেৰে ভৰি থকা আৰু চাপৰ

ঝোৰ—বি. জোৰ; ভুলা ধুনা ধনুৰ গুণ

ঝোৰ্—স. ধা. পাখি গুচাই মঙহ কুটিবৰ উপযোগী কৰ্; (হাঁহ-পাৰ আদিত খাটে।)

ঝোল্‌ঙা—বি. জোলোঙা, মগ-নিয়াৰ আদিয়ে কান্ধলতিৰ তলত ওলমাই লোৱা মোনা

ঝৌ-ঝৌকে—ক্রি. বিণ. জৌ জৌ কৰে; সৰু সৰু গুটি বা পানীৰ টোপাল একেলগে পৰোঁতে হোৱাৰ নিচিনা শব্দ কৰি

ট

টকলা—অ. ধা. টকলিয়া; টকালি মাৰ্

টকলি—বি. টকালি; ফুৰ্তি পাই বা আনন্দ ভৰা বুজাবৰ মনেৰে তালুত জিভা লগাই কৰা শব্দ

টকাও নাথিল ধাৰ, কইনাও নহ'ল তাৰ—মহাধিনি ধন খৰচ কৰিও সুফল পোৱা নগ'ল

টকাদিয়া / ডকাদিয়া—বি. এবিধ বিষাল পকৰা

টকুৰা—বি. টাকুৰী; সুতা কটা বা পকোৱা এবিধ সৰু যন্ত্ৰ; যেনে—ঐ বপুৰা,

> ভৰিত নৈ কাটেই সুতা
> এড়ীৰ টকুৰা।
> ঐ বপুৰা।
> (বেমেজীয়া গীত)

টং—বি. টঙী; খেতি ৰখা চাংঘৰ

টঙ্‌ৰা—বিণ. টকা পইচা খৰচ কৰি নিৰুপায় হোৱা; যেনে—হুলিৰ পচা খৰচ দি দি সি টঙ্‌ৰা হ'ল।

টন্—স. ধা. ডৰ্; নেল্; বৰলাই দি কিল খুৱাই খাড়্; (ভাঁতৰ কাপোৰ, আঠুৱা, জাল আদিত খাটে।)

টন্‌ক্—স. ধা. টনহ্, শৰীৰৰ জোৰা লৰি বেদনা পা; যেনে—লৰ মাৰোঁতে তাৰ খাৰণীটো টন্‌কিছে।

টঁনজৰী—বি. টনিজৰী; তাঁত বওঁতে বওঁতাৰ পাৰ কালৰ কোঁলোঠাৰে তাঁত বন্ধা জৰী

টঁনজৰীহান— ক্ষীণ আৰু দুৰ্ব (মানুহত খাটে।)

টনা টকুৰা এৰ্—কাহ্‌টি বেৰা; ভয়ত ডত লাগাই লৰ মাৰ্

টন্‌কা—বি. টনকা; নিস্তব্ধতা; নিজৰ অৱস্থা; (মাৰ্ খাটুৰ লগত ব্যৱহাৰ হয়।)

টাঙ্‌পিহিজি, টাঙ্‌পিহোজি, টেঙ্‌পি-হোজি—বি. বগিয়া বগিকৈ কৰা

দুটালি; যেনে—কি টাঙ্‌পিছেলি কৰি থাকা, যা যেদি যা ।

টাঙান—বি. টাঙন; টাঙোন; ডাঙৰ মাৰি

টাঙান-ঘেঁাৰা—বি. তেজী মতা-ঘোঁৰা; ২। আৱশ্যক নহলেও গাৰ বল দেখুৱাই ফুৰা (গালি)

টাঙান মাম্লাই মাৰা / ৰব মাম্লাই মাৰা / মাম্লাই মাৰা / লবা মৰে মাৰা— চিকিৎসা কৰিবলৈ সময় নোপোৱা মহামাৰীত পৰি মৰা স্ত্রী—টাঙান মাম্লাই মাৰী, ৰব মাম্লাই মাৰী, মাম্লাই মাৰী, লবা মৰে মাৰী (গালি)

টাঙেনি—বি. পেৰিবৰ বাবে কটা খুঁহিয়াৰৰ বিশেষ জোখৰ তলা-লেৰে বন্ধা আঁটি

টানে টটহে—বিপদে আপদে

টাক—বি. গোবৰ পেলাবৰ বাবে কোদালৰ নিচিনাকৈ কাটি লোৱা কাঠৰ যতন

টিকিচ্‌কে, টিঙিচ্‌কে—ক্রি. বিণ. হঠাৎ টিকিচি বিকিচি হৈ

টিকিনি, টিকেনি—বি. টিকনি; বিন্দু আটিজৰ পুকমে মূৰত ৰখা চুলিৰ সৰু কোচা

টিকিয়া—বি. চিলিমৰ খোঁৱা যাব পৰাকৈ নলীৰ মুখত দিয়া এঙাৰৰ মুৰণীয়া টুকুৰা

টিকিৰা, টিপিৰা, টিলটেপেৰা, টেপেৰা—বিণ. চুটি চাপৰ (মানুহত খাটে); স্ত্রী—টিপিৰী, টেপেৰী

টিকিলা—বিণ. টিলিকা; চুটি চাপৰ; যেনে—টিকিলা হালুৱা; ২। অ. প্র. টিলিকি মাৰ্

টিকিলি—বি. টিলিকি; হাতৰ বুঢ়া আঙুলিৰ মূৰত মাজৰ আঙুলিৰ মূৰ লগাই কৰা শব্দ; ২। হাতৰ বুঢ়া আঙুলিৰ মূৰত মাজৰ আঙুলিৰ মূৰ লগাই পিচলাই দি কোনো বস্তুত কৰা আঘাত (সাধাৰণতে কঁঠাল পকা নে কেঁচা চাবৰ বাবে এনে কৰা হয়।)

টিঙিচ্‌কে—ক্রি. বিণ. = টিকিচ্‌কে

টিঙিৰা—বি. শিঙৰা; মুখৰ দুয়ো-কাষে বাহিৰৰ পিনে কাঁইট ওলাই থকা এবিধ সৰু মাছ

টিঙিৰামুৰা—বিণ. শিঙৰা-মূৰীয়া; হঠাতে খং উঠা; খঙাল; স্ত্রী—টিঙিৰামূৰী

টিপিৰা—বিণ. = টিকিৰা

টিলটেপেৰা—বিণ. = টিকিৰা

টুকুৰ—বি. টুকুৰা, খুতুৰা

টুপ্‌টুপীয়াকে—ক্রি. বিণ. ওপচ-মূৰীয়াকৈ; যেনে—কেৰাহিত্ত খাদ্য টুপ্‌টুপীয়াকৈ উঠেইছি ।

টুপুনি—বি. টোপনি; মূঢ়টি

টুপিয়া—স. ধা. খুৰিয়া; খনিয়া ভাৰোৰ ভিতৰত মুৰুৱাই পাগৰ খুৰি সাজ্

টুপিয়া, টোপ্—স. ধা. ছাই; কৰা কাৰি বতনাই ঘৰৰ চাল বান্ধ্

টেকুৰ—বি. দামুৰিৰ এবাল

টেঙ্‌চি, টেঙ্‌চি টেঙ্‌চি, টেঙ্‌চিয়া—বিণ.—টেঙেচিয়া; অলপ টেঙা

টেঙ্‌চেলেই—বিণ. টেঙৰ; ধূৰ্ত্ত

টেংপিছেলি—বি. = টাংপিছিলি

টেঙা বাঙানা—বি. বিলাহী বেঙেনা

টেঙুৰ-ভেঙুৰ—বিণ. ভালকৈ খোজ কাঢ়িব নোৱাৰা; খোৰাই খোৰাই খোজ কাঢ়া

টেপেনা পিঠ্, টোকোনা পিঠ্, টোপোনা পিঠ্—কিবা পাবলৈ আশা কৰি থাক্

টেপেৰা—বিণ. = চিকিৰা

টেপোল—বি. টেপল; পোটোকা; খুলা খাই ভিতৰলৈ সোমাই যোৱা অৱস্থা; (পিতলৰ বাচন আদিত খাটে।)

টেপোল পৰ্, টেপোল খা, হেৰপেটা-লাগ্—পোটক্; খুলাখাই কোনো অংশ ভিতৰলৈ সোমাই যা (পিতলৰ বাচন আদিত খাটে।)

টেৰ—বি. ইঙ্গিত; গম; যেনে—মই আগতেই কথাটোৰ টেৰ পাইছোঁ।

টেৰটেৰীয়া—বিণ. ডিঙি হেলাই যোৱা (সাধাৰণতে কথাৰ আদি টেঙাত খাটে।)

টেলকা—বিণ. টেলেকা; ডাঙৰ আৰু উঠঙা চকু থকা; ২। আনৰ কথাৰ ওপৰত মাত দিয়া

টেলেক্‌কে—ক্ৰি. বিণ. আনৰ কথাৰ ওপৰত কথা কৈ

টোকোনা পিঠ্ = টেপেনা পিঠ্

টোকেনীয়া—বি. টোকোলেৰে মুখ কৰোঁতা; ২। বিণ. টোকোনাৰ সমান; টোকোনৰ উপমেয়ী যেনে—কাটিলেও কাটা যাবৰ

টোকেনীয়া বাঁহ।
দলিলিও দলা যাবৰ
হেকেডীয়া বাঁহ॥
(ককবা)

টোকেৰী—বি. টোকাৰী; গুণ লগোৱা এবিধ বাদ্য যন্ত্ৰ

টোঙ্—স. ধা. টুঙ্; ছিঙ্; ছিঙি ছিঙি গোটা (শাক আৰু ফুলত খাটে।)

টোঁটোৱা—বি. ভাবোল ফোপাই মুখৰ ভিতৰত একলীয়াকৈ ৰাখি খোৱাৰ কাৰণে যোৱা টঁকা অংশ

টোপ্—স. ধা. = টুপিয়া

টোপত পৰ—আহাৰ খাবাই খৰ টৈ থাক্ (পৰ কথাৰ আগৰ মুখ্য পৰু আদিত খাটে।)
২। যোৰ পিঠ্

টোপ মন্—বহু সময় ধৰি পাবলৈ আশা কৰি থাক্; যেনে—দিনৰ দিনটো টোপ মদি থাকিও কথা দৰ্কিনা এটাকে পোৱা নাই।

টোপোনা পিঠ্ = টেপেনা পিঠ্

টোপোৰা—বিণ. গোল; ধুৰণীয়া; যেনে—মুখখন টোপোৰা, চুলি-
পিতাল জোখোৰা,
আই জোক বাজাত দিব,

বাজাত দিব ।

(নিচুকনি)

টোহোলা—বি. মগুহাল আৰু উঠঙা

টোহোলা দি, টোহোলা দি উঠ্—উধখিছ উঠ্

টোহেলি—বি. সূতা ভৰাই লৈ জাল বোৱা সৰু কটৰা

টৌ মাৰ্, টৌখুটিয়া-মাৰ্—টৌ জুৰি নিজৰ ভাত নিজে বাছ্

ঠ

ঠকা—বি. টকা, বাঁহৰ পাব এটা ফালি শব্দ হোৱাকৈ সজা বাদ্য

ঠগাবান—বি. ঠগাবাটি; বানবাটি; এবিধ ঠগা লগোৱা বাটি

ঠগী—বি. নৈবেদ্য; শৰাই

ঠঙঠঙীয়া—বিণ. ওখ আৰু শকত (মানুহত খাটে ।)

ঠাউৰ—অ. ধা. চম্ভাল্; জঞ্জাল মাৰিবলৈ সমৰ্থ হ; যেনে—একেলা দেহা, আৰু ঠাউৰিবা নবাত পৰ্ছু ।

ঠাকুৰসেৱা—বি. সত্যনাৰায়ণ পূজা

ঠাহ্—স. ধা. হেঁচি হেঁচি সুৰা

ঠাঁটীয়া চৰ, ঠাঁঠীয়া চৰ—ঠাঁচ্ কৰে শব্দ হোৱাকৈ হাতৰ তলুৱাৰে গালত কৰা আঘাত; যেনে—ঠাঁঠীয়া চৰত আঠীয়া মাহিব কৰিব ।

ঠাঠ—বি. গঢ়; যেনে—ছিৰিকিৰা টোৰ ঠাঠ ভাল ।

ঠাঠা হ—কথা ৰাখিব নোৱাৰি হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হ

ঠাৰা—বি. ঠাৰি; কল আদিৰ গুৰিৰ, গছত লাগি থকা অংশ; যেনে—পাণৰ ঠাৰা; ২। বাঢ়নী আদিৰ পাত কয় হৈ বোৱা অংশ

ঠাৰা ওলোৱা লগা—বুঢ়ি বাঢ়নীৰে কোবা

ঠিকনা—বি. ঠিকনা; নিশ্চয়তা; ২। থকা ঠাই; ৩। মঙ্গল; শুভ অশুভৰ গণনা

ঠিকনা চাৱা—মঙ্গলতিৰ যাবা ভাল বেয়া গণনা কৰা

ঠিহানিহা, ঠিহিনিহিৰ, ঠিহিৰনিহিৰ—বিণ. জোখতকৈ বেছি হোৱা; যেনে—চাউল হ'ল ঠিহানিহা ।

আকে কল্লু পটাপিহা ॥

(মহোখু লা গীত)

ঠুঠা—বিণ. কোঙা; পঙ্গু; যেনে—তেনেই ঠুঠা হলোঁ, হাত ভৰি দি কাম কৰ্বা নবোঁ ।

২। অ. ধা.—মুৰামুৰি হ; নিমুৰ-নিপোৰ হ

ঠুনুকা—বিণ. ঠুনুকা; সহজে ভগা

ঠেং খাটা কৰ্—কাৰৰ সনৰত ঠখাই অসুবিধাত পেলা

ঠেংঠেঙীয়া—বিণ. ক্ষীণ আৰু ওখ

ঠেঙেনা-ঠেঙেনি—বিণ. জেবেলি-ভেদেলি হৈ পৰা

(ধানগছ আদিত খাটে ।)

ঠেংশিহন, ঠেংশিহিনা—বি. ভৰি-শথান; বিচনাৰ ভৰিৰ কাল

ঠেঁঠুৰা—বি. ঠেঁটুৰা; ঠেঁটুৰৈ; আ-ৰত হাড়-ভৰি অৱশ হোৱা অৱস্থা

ঠেনা—বি. ঠানী; গছৰ সৰু ডাল; যেনে—এণ্ডা এণ্ডা এণ্ডা
ধ'ৰবাৰ নাই ঠেনা।
(গাঁথৰ)

ঠেহলা—বিণ. ঠেহাল; অলপতে ঠেহ লগা; স্ত্রী—ঠেহলী; ঠুহলী

ঠেঁঠ—বি. ঠেঁট; চৰাইৰ মুখ

ঠোঠা-মুৰা—বি. মাছৰ কাণৰ কাষৰ কাঁইটীয়া অংশ;
যেনে—
আইনক নোদোহোঁ কপলক দোহোঁ।
ঘাঠি গেল মাৰি ঠেঁঠা মুৰা চোহোঁ॥
(ফকৰা)

ঠেঁঠা—বিণ. খোনা; ঠেঁটা; কথা কওঁতে একেটা আখৰ বা শব্দকে বাৰে বাৰে উচ্চাৰণ কৰা

ঠোৰ্কা—বি. আলৰ টনি ধৰবলৈ মাজতে গাঁঠি থকা বাঁহৰ দুকালে দুটা চুঙাৰে সজা বস্তুন

ঠোহ—বি. ঠেহ; খোহ; যেনে—
খোহ লাগিল ঠোহ লাগিল
খিকা দিলোঁ তাতত।
ঠোহ্ঠোহ্কে মাৰি দিলা
এটাও নৰ'ল পাতত॥
(ফকৰা)

ঠেঁাহা—বি. চৰাইৰ মুখত যিমান ধৰে তিমান বস্তু; ২। বস্তু ভৰাবৰ বাবে সজা কাগজৰ মোনা; ৩। ঠুহা; মাছ ধৰা এবিধ বস্তুন

ঠেঁাহা-ঠুহি—বি. খামচৈ ধৰা কঢ়া-আজোৰা

ঠোহোজাগালা—বিণ. ওকণা গাল থকা; স্ত্রী—ঠোহোজাগালী

ঠোকা—বিণ. ঠগ থকা; খুটীয়া

ড

ডকডকীয়া—বিণ. তেজাল; ডাল চেহেৰাৰ

ডকৰা—বিণ. উদ্ধত; সহজে বশত নহা; যেনে—সি বৰ ডকৰা ছলি, কথা নুশুনেই। ২। নিলাজ

ডকাদিয়া—বি. = টকাদিয়া

ডৰকচা, ডৰকেঁচা—বিণ. আধাপকা

ডাকন্ত কেঁচা—বিণ. একেবাৰে কেঁচা

ডাকুলী—বিণ. বৰ ডাঙৰ আৰু চোকা মুখৰ (তিৰোতাত খাটে।)

ডাকান—বি. ডাকুৱাৰ আখিত দুটা চিৰৰ বাবে ঠৈৰ কাৰাত বান্ধি দিয়া বস্তু

ডাকুৰ—বিণ. ডাঙৰ; সততে প্ৰাৰ খৰি খং কৰি থকা; স্ত্রী—ডাকুৰী

ডাকুৰা—বি. টৈ-টকা; কাঠি টৈ-মাওঁতে ব্যৱহৃত খুঁটি দিয়া ঠাইৰ আগঙ্কিৰ বস্তুন

ডাংকুৰা—বিণ. ঘৰে ঘৰে কথাৰ মহলা মাৰি ফুৰা; যেনে—দিনৰ ঘৰত মন মাৰি নথকি আইদেৱ ঘৰে ঘৰে কি ডাংকুৰৈ ফুৰা।

ডাঙাৰ—বিণ. ডাঙৰ

ডাঙৰ-পা—বি. ডাঙৰবোপা; বৰ বোপা

ডাঙৰপাই—বি. ডাঙৰ পিতা; বৰ পিতা; বৰবোপাই

ডাঙেৰি—বি. ডাঙৰি; ধান কাটোঁতে সাধাৰণতে চৰিশটা মুঠি লগ লগাই বন্ধা একোটা বোজা; যেনে—ক'লী আঙেৰী

বৰ ধানৰ ডাঙেৰি ॥

(বিয়াৰ নিস্পাপদ)

ডাঙেৰি-সূতা—বি. মোটা সূতা

ডাদেৰি—বি. ভয় খোৱাকৈ মৰা ধমক; যেনে—কাকাই মা'ৰলা ডাদেৰি ।

বৌ পৰিল বাগেৰি ॥

(ককবা)

ডাপুৰ—বি. শিং থকা জন্তু আদিয়ে আক্ৰমণ কৰিবলৈ কৰা চেষ্টা

ডাপুৰ দি—আক্ৰমণ কৰিবলৈ খেদি যাহ্ (জন্তুত খাটে ।)

ডাবুৰি—বি. ডেকাহি; ডাবি; ধমক

ডাবৃচা—বি. মাচিৰ ওপৰত পখালিকৈ বাচি যোৱা এবিধ সৰু বন

ডাৰি—বি. পথাৰত মাছ মাৰোঁতে ডিবোঙা মানুহে বন জাকৰ যেৰ বাছি তালৈ মাছ উজাবি নিওঁতে পানীত হাতেৰে ডুব ডুবকৈ কৰা শব্দ

ডাবিয়া—স. ধা. ডাবি দি; ভবিয়া; ধং কৰি ভয় দেখুৱা;

২। অ. ধা. ডাবোল মা লেই জাতিৰ গছৰ ফুল ধৰ্

ডাবৰ, ডাবুৰ—বি. গৰু-ম'হৰ কিছু পৰিমাণৰ বাঁহ খোৱা কাম; যেনে—গৰুহাল দেখেলুৰি; এক ডাবুৰ খাহ্ ।

ডালখখুৰা, ডাল হাবিত থাকা—বৰ খকুৱা; স্ত্রী—ডাল হাবিতথাইতী

ডালখৰীয়া/ধৰীয়া—বি. ডালশলীয়া; যবৰ চাল, গছ আদি বগাই ফুৰা এন্দুৰ জাতীয় এবিধ প্ৰাণী

ডাল ধোৱা দি—আগতে ভিজাই নোখোৱাকৈ সময়ৰ মূৰত লৰালৰিকৈ ধুই আন্ (মাহ-চাউল আদিত খাটে ।)

ডা'লুমা-বাখাৰ—বি. ডালিমা; পকা ডালিমৰ গুটিৰ নিচিনা ৰঙা আৰু মুৰণীয়া এবিধ বাখৰ

ডাল বাঁহ জোৰা দি—এডাল পোন দীঘল বাঁহৰ লগত আন এডাল লগ লগা

ডাল-হাকুচি—বি. দীঘল বাঁহৰ হাকুচি

ডালৰ বান্দাৰ—নিঃকিন লোক; নিগজ্জ মানুহ; যেনে—'কি দিন কি ধৰ, ডালৰ বান্দাৰ ।'

ডালুৱা—বিশ. ধূৰ্ত; চটাচিঙা

ডালুৱা বান্দাৰ—ঘৰে বাৰীয়ে অনবৰত উৎপাত কৰি থকা বান্দৰ

ডিঙেৰি—বি. ডিঙৰা; মাছ ধৰিবৰ বাবে বাঁহৰ কাঠীৰে সজা এবিধ বতল

ডিমেৰীয়া—বিণ. পেটৰ ভিতৰত কণী থকা; যেনে—ডিমেৰীয়া পুঠি।

ডিৰা-ভিৰা—বি. ল'ৰা-ছোৱালী নথকা; নিসন্তান (তিৰোতা মানুহত খাটে।)

ডেং—বি. ডেও; ভৰি বহলকৈ মেলি দি জাপ মৰাৰ দৰে কোনো বস্তুৰ ওপৰেদি পাৰ হোৱা কাৰ্য্য; যেনে—সি ডেং মাৰি খোকাখিনি পাৰ হ'ল।

ডেৰি, ডেৰিডোকান, ডেৰিডোকাৰ, ডেৰিডোকেৰি—ক্রিণ. পনীয়া বস্তু খাগৰি ভৰি পৰা; যেনে—পানী পৰি বৈঠাখান ডেৰিডোকাৰ হৈ পৰিল।

ডেৰেহীয়া, ডেহ্‌নেহীয়া—বিণ. আধা শুকোৱা (খনিজ খাটে।)

ডোখেৰীয়া, ডোখোৰা—বি. শুৱা নথকা পীৰা

ডোপ—বি. দ পানী থকা, পিতনিৰে ভৰা ঠাই

ডোবজ—বি. ডোবোলা; পীৰনীয়া এডৰা মাটিৰ চাৰিওকালে দিয়া আলিৰ মাজৰ এক খণ্ড

ডোবজকুৰী—বি. একেটা ডোবোলাৰ ভিতৰত কেইবাজনো ল'ৰাই লৌৰি লৌৰি কৰা এবিধ খেল

ডোম্বোৰা—বি. গাৰ ছালত ওলোৱা খত

ডোল্‌চকুৱা, ডোলুচকুৱা—বিণ. ডেব ডেকিকা; চেঁচু কত খাকা এবিধ লেহকা বন

ড্‌মৰু, ডম্বৰু—বি. ডিমৰু; এবিধ গছ আৰু তাৰ ফল; ২। ঢক্কা; এবিধ বাদ্য

ডোম্বৰু—বি. ঢক্কা; এবিধ বাদ্য

ঢ

ঢক্—অ. ধ্বা. শব্দ; পকা খহাৰ দৰে ভলতে খাগৰি পৰা

ঢাকনি—বি. ঢাকন; যি বস্তুৰে ঢকা হয়; যেনে—

পিৰি লোহোৱা পৰা,
ঢাকান সৰকা ঢক ॥
(লোকগীত)

ঢাচা—বি. ঠাচ; ধৰণ; যেনে—
সেই কাৰণ্‌, মানুহৰ মাজত মাছ বেলেগ।

ঢাবা—বি. ঢৱা; ঢাকি; খাৰৰ দৈৰে বৈ থোৱা মানুহ বহা আসন

ঢাবাঢাপৰ, ঢিবিঢাপৰ—বি. ঢাম শব্দ হোৱাকৈ মৰা চাপৰ; যেনে—
বুকুৰ বুজেছি আকাৰে উৰুৱে।
মুখুৰৰ বুজেৰি চাবা ঢাপৰে ॥
(কৰুৱা)

ঢাকি মাৰি দি—শেষ কৰি দি; যেনে— বিজেনিয়ে পাৰীয়ু ঢাকি মাৰি দিছি।

চিয়া—বি. ভাওৰ ন ১; যেনে— গুড়ৰ চিয়া; ২। পোক-পৰুৱাৰ মাউথে থকা দাড়ু

চিৰিহ্‌কৈ—ক্রি. বিশ. 'চিৰিহ' এনে শব্দ হোৱাকৈ

চিৰিহাচাপৰ—বি.=চাবাচাপৰ

চিহ্‌ চিহ্‌কৈ, চিহ্‌ পাৰি—ক্রি. বিশ. এনেহৰা হৈ গাৰ সুৰ নোহোৱাকৈ (গোৱাত খাটে); যেনে—মন্ত্ৰ মুনৃহিটোই চিহচিহকৈ হুলেই থাকেই, কাম বন্‌ একো নাই।

চুকা—বি. দুখ যাতনা; ২। সংসাৰৰ দুখ যাতনাবিপৰা হোৱা শিকনি

চুজিয়েই—বি. চুলীয়া; চোল বজো-ৱাত পটু লোক

চুমেনি—বি. গা এবাৰ আগলৈ এবাৰ পিছলৈ হলোৱা কাৰ্য্য

চেঁকীবৰাখা / বাৰা—বি. চেঁকীৰে ধানবনা; চাউল কৰা আদি কাম

চেকুমা—বি. চকুৱা; তাবোলি; বাঁহ আদিৰ ভকান বৌধা

চেকোৰ—বি. চেকৰ; সোণাৰ দুয়ো মুৰে লগোৱা খাতুৰ বেঁকা বাৰি

চেখলা, চেখাজ—বি. চেঁকীশাল; চেঁকী থকা ঘৰ

চেখলু, চেখেলীয়া—বিশ. অকাৰিলা (মানুহত খাটে।

চেংকুকচ্‌, চেংকুকচ্‌—বি. চেঁকী দিওঁতে 'চেংকুকচ্‌' এনেকৈ খাখে ৰাখে হোৱা শব্দ

চেঙেৰানাকা—বি. শেঙুননকা; অনবৰত শেঙুন ওলাই থকা; স্ত্রী—চেঙেৰানাকী

চেঙেৰা লাগ্‌—কালি ছিৰাছিৰ হ; যেনে—বাঁহৰ আগটো কালি চেঙেৰা লাগিল।

চেপা—বিশ. লেহেৰ; গা নবাৰ দো-খোলা; নবালবিকৈ কাম কৰিব নোৱাৰা; স্ত্রী—চেপী

চেপাচোল—বি. বিয়া আদি উৎ-সৱত বজোৱা দীঘল চোল। এই চোলৰ ভাওৰকালে দুভৰপীয়াকৈ হোৱা। বজোৱাৰ আগতে প্ৰথৰ ভৰপৰ মাজত থকা ফুটাৰে পানী ভৰাই দিয়া হয়।

চেৰ্‌কেনি—বি. চেৰেকনি, মেখৰ প্ৰাজনি

চেৰমেৰেই, চেৰেইমেৰেই দি, চেৰেং মেৰেংকৈ—ক্রি. বিশ. চৰাই মৰাই; বৰ আতুৰ বা ভাগকৰা হৈ (বাগৰি পৰা অৰ্থত খাটে।)

চেৰেহ্‌কে, চেৰচেৰকে—ক্রি.বিশ. 'চেৰেহ' শব্দ হোৱাকৈ

চেহেৰা—বিশ. চেহ্‌কা; আটিল মহৰ; দেখাত শকত-আৱত হ'লেও গাত বল-শক্তি নোহোৱা

চোৰোঁ পীতিকে—ক্রি.বিশ. কোনো-মতে; বহু কষ্টৰ ম্লাফেৰি

চোল—বি. ভঁৰাল বৰৰ চাঙখন ধৰি ৰাখিব পৰা ডাওৰ কাঠৰ টুকুৰা

চোলবিবি, চোলমাদেলী— বি. বিবি; ভিঙিত পিন্ধা চোলৰ আকৃ-তিৰ এবিধ অলঙ্কাৰ

ঢোলৰ বাবি মুৰা—নিৰুপায় অৱস্থাত পৰ্; (ঢুলীয়াৰ খুঁৰত কেৰাপন ঢুলীয়াৰ ছেও-নাচনৰ প্ৰতিযোগিতা হয়। কোনো দলে ছেও দিবলৈ অপাৰগ হ'লে ঢোলৰ মাৰিডাল ঘূৰাই ঘূৰাই ছেও দিয়াৰ ভাও দিয়ে।)

ঢোঁহোবা—বিণ. ঢিলা বান্ধৰ

ত

তওল—বি. তওাল; তৰাল; খেতাৰ আদি বাছিবৰ বাবে আগশিতা বাঁহৰ পাত পাতকৈ তুলিয়াই বোৱা ছুটি

তওলমোচোৰা দি— তুলিওৱাৰ পিছত তৰালৰ মুঠাটো ধৰি যেনেকৈ মোচৰে তেনেকৈ মোচৰ্

তত চা—প্ৰমাণ চা; ধাতু বুজিবলৈ চেষ্টা কৰ্; যেনে—মই তাৰ ততহে চাইছোঁ কিমানৰ মানুহ।

তত্তৰকে, তৰততৰ্কে—ক্ৰি.বিণ. অলপো নোবোৱাকৈ; বেগাই; যেনে—সি বিহে তত্তৰকে খোজ দিবু, নাগ ধৰাই টান।

তত্তৰীয়া লাগ্—চেতনা হেৰুৱাৰ দৰে হ; যেনে—মূৰত কুৰ মাৰি দিয়াত সাপডাল তত্তৰীয়া লাগিল।

তথাতথি, তথামথা, তথামুখি—বি. বোঁৱাকেৰা; বিচুৰ্তি অৱস্থা; যেনে—ভোৰে গুৰুৰৰ মাৰুৱে তথামথা দেখিলা।

তপ্কে/পছ্কে, পোত্কে/[illegible], ঝোছকে—ক্ৰি.বিণ. খপ কৰে উপৰাই; হঠাতে; যেনে—এই কথাৰে উত্তৰ মই তপ্কে দিয়া টান, ভাবিবা লাগিব।

তপিয়া—বি. তপিনা; কঁকালৰ তলৰ পিছফাল

তৰ্তৰ্কে—ক্ৰি. বিণ. = তত্তৰকে

তৰ[illegible]—বি. এবিধ বামত হোৱা সৰু ফলধীয়া গছ আৰু তাৰ ফুল

তৰ্হি—বি. তাহি; পিতলৰ কাঁহী

তঁৱা, তৱিয়া—স. ধা. জোঁৰে; তিয়াই খোৱা বস্তু পানীৰ ধৰা তুলি থ; যেনে—গাখীৰৰ খানপিটা তৱোই থৈছু।

তৰাবৰ, তৰাখোৱা—বি. তৰা; নিশা আকাশত ওলোৱা জুলু নক্ষত্ৰ আদি

ত'ৱিয়া—স. ধা. = ত'ৱা

তৰেপি—বি. তিৰপি; অপেক্ষা; যেনে—ইয়াৰ তৰেপি নাই, আজিও যেই যাওঁ যাওঁ লগেইছু।

তৰেপি নহৰা—বিণ. একে ঠাইতে সৰহ সময় থাকিব নোৱাৰা

তলগম—বি. ভাল বেয়া; হিতাহিত; যেনে—সি একো তলগম নলয়েই; কথা কৈয়ে যায়।

জলগামহা — বি. জলকাচ; তলপোন; পোছ; মুনিহ মানুহৰ পিন্ধা কাপোৰৰ সন্মুখৰ পিনে কঁকা-লৰপৰা দুই কৰঙনৰ মাজেদি নি পিছফালে সোঁমাজত খুচি থোৱা অংশ

জল্থৌমুৰা — বিণ. তপা; মূৰত চুলি নথকা; যেনে—

জল্ থৌমুৰা জল্থৌমুৰা
খল্ হিলা মাছৰ ঝোল।
জল্থৌমুৰা ঘুমেটি গেইছি
কাণত ধৰি তোল॥
(ফকৰা)

স্ত্ৰী—জল্থৌমুৰী

জলপাৰা—বি. জলতপৰা; বিচনা চাদৰ; বিচনাৰ ওপৰত পৰা কাপোৰ

জলামহা — বি. জলানলা; ভূ-ভটং; আতিগুৰি; উৰাদিহ

জলুৱা—বিণ. জলত থকা; জলনৈ সোমোৱা; জলে জলে থোৱা; যেনে—জলুৱা শিয়াৰ।
জলুৱা সোঁত।

জকে—ক্ৰি. বিণ. সকলোৱে একে লগ হৈ; যেনে—কাৰাৰ ঘৰত জুই লাগা বুলি শুনি গাওঁৰ মানুহ জকে সেইদিগি লৰ দিলা।

জাংঘু, জাম্ঘু—বি. ধঁপাত

জাজা - বিণ. উজ্জ্বল; তেজাল; যেনে—সি এটা জাজা ঘোঁৰা কিন্ছি।

জঁতাশাল—বি. ডাঁতশাল

জাথেৰ—স. ধা. তেওঁবিলাকৰ

জাথেৰখান—স. লা. তেখেত; সেই মাননীয় ব্যক্তিগৰাকী;
২। তেওঁলোক

জাপিহা—বি. ধনাই কৰি থকা অগ্ৰাল; যেনে—দেশৰ ছুলিৰ জাপিহাত ৰাবীৰ আম-কঁঠল নৰৰাত পৰ্ ছি।

জাবিদাৰ—বিণ. ধকুৱা কামত নিপুণ; নিজৰ সা-সম্পত্তি হানি নোহোৱাকৈ ৰখাত পটু; যেনে—মানুহটো বৰ জাবিদাৰ, ঘৰ দুৱাৰ বৰ টিকৈ ৰাখ্ছি।

জাম্ফলু—বি. ৰবকধীয়া; ৰব ৰব কথা কৈ সেই মতে কাম কৰিব নোৱাৰা

জামুলীয়া—বিণ. জামোলৰ ভিতৰৰ ৰঙৰ দৰে ৰং থকা; (পান-চবাইত্ত খাটে।)

জাৰাজাৰি—বি. জৰাজৰি, লৰালৰি; ২। ক্ৰি. বিণ. লৰালৰিকৈ; খৰকৈ; তত্তাতৈয়াকৈ

জাবেলি—বি. হঠাতে আঘাত পাই হোৱা আচম্বাই; যেনে—বাঁহ-ডালে কুব মাৰি দিয়াত সি জাবেলি খাই পৰিল।

জাবিয়া—স. ধা. তাঁতত একেও সুতা সুমুৱাই সোপভিযোৰ পাৰ ফালনৈ টান্; (দলা ধৰাহি আদিৰ দৈ অধিক ওচৰ চপাই দিয়া কার্য্যত খাটে।)

ডাঙা—বি. ডলা; গঁচৰ; বাঁহুলি-গঁচৰ

ডাঙ্কুৰীয়া—বি. পানীত গজা ঠেঁটাজাতীয় সৰু সৰু পাত থকা এবিধ উদ্ভিদ

তালাফল—বি. তালকান্দ ৰোগ আদিৰ বাবা আতুৰ হৈ হাত, ভৰি, মূৰ আদি নাৰি থকা কাম, যেনে—মূৰৰ বিহত ৰঙা নাপাই গৈ তালাফল লগাইছি।

তালুৱৈই—বি. তাল বজোৱা মানুহ, ২। তাল বজোৱাত পাকৈত মানুহ

তাৱৈই—বি. তাৱৈ; সখি বা মিতাৰ পিতা, ২। পিতাৰ সখি বা মিতা

তিখিৰা—স. ধা. তিতকৰাকৈ উঠা, যেনে—কোনোবাই তাক তিখি-ৰেইছি, নহ'লি এনেকৈ মাতিবে।

তিত্‌কি, তিত্‌কি-তিত্‌কি—বিণ. তিতিকি; অলপ তিতা

তিত্‌তাক্‌ৰী, তিত্‌তেক্‌ৰী—বি. তিতাভেকুৰী

তিন্‌আলি, তিনিআলি-চৌকা—বি. তিনিমুনি বাট; তিনিটা বাট লগ লগা ঠাই

তিন্‌ভাবেলি খা—মুখত বৰকৈ জোকাৰণি পাই ৰোঁৱাকোৱা লেখি পৰিৰ খোজ; যেনে—বাপেকৰ চৰ্‌টো লিকিবাকৈ তিন্‌ভাবেলি খাই পৰিল।

তিন্‌থেৰীয়া খেল—এখনতে বিশ্বৰ পেলাই তিনিটা লাডি তাৰ পাছত ভোজাৰ দুটা আৰু পেলো-ৱা দুটাৰ টিক কাৰবটো বুলি বোজা খেল

তিব্‌ক্‌—স. ধা. চিপতে ধুৰ্; যেনে—কথাটো তিব্‌কি গৈছা নে?

তিব্‌তিব্‌কৈ—ক্রি. বিণ. মৰা-নৰিকৈ; শব্দ নকৰাকৈ আৰু মৰাত খাটে। (শব্দ অৰ্থত।)

তিব্‌তিবীয়া—বিণ. দীঘল আৰু আগৰ ফালে চিকা। (বাঁহ, গছ-গছনিত খাটে।)

তিৰাসেৰি, তিপেসি—বি. হিন্দু মানুহৰ মৰাৰ সৎকাৰত যোৱা বাৰ, তিথি আৰু নক্ষত্ৰৰ দোষ

তিৰীভুকুং—বিণ. তিৰোতাৰ কেকাদ; তৈণীৰ বশ; তৈণীৰ প্ৰতি অধিক আসক্ত

তিৰীমুৰা—বিণ. জাতি-পোক-পতংগ; (পুৰুষত খাটে।)

তী-তী—অব্য. আহ্‌ আহ্‌ (তোতাক মাতিবলৈ হাঁহক মতা শব্দ।)

তুব্‌তুব্‌কৈ, তোব্‌তোব্‌কৈ—ক্রি. বিণ. চুপে চাপে; শব্দ নকৰাকৈ; যেনে—তাৰ কথা শুনাৰ লগে লগে মেলবপেৰে সি তুব্‌তুব্‌কৈ ওচি গ'ল।

তুৰ্‌পীয়া—বিণ. সাধাৰণ; ভাত্তৰ সহয়; যেনে—
তুৰপীয়া হাবিত বাঘ থাকেই ।
সি এটা তুৰপীয়া যেনা ।

তুল—বিণ. লক্ষ্যত স্থিৰ; লক্ষ্যভেদ কৰাত পটু; যেনে—চিকাৰীজনৰ হাতখান ৰৰ তুল, গুলি মাৰিলে চৰেই ম'ৰবুই ।

তুলতুলীয়া—বিণ. পুৰ; ভৰিথকা; যেনে—
কৰা আনাৰ মুখ চিলচিলীয়া ।
খাবা আনাৰ পেট তুলতুলীয়া ॥
(যোজনা)

তুলেহী—বি. তুলসী

তুহ-নখা—বি. নখৰ ওপৰৰ উভহা

তেংক্‌ৰা তেংক্‌ৰি, তেংক্‌ৰীয়া—বিণ. বেঁকাবেঁকি; ভাঁজ থকা

তেংক্‌চ্‌ তেংক্‌চ্‌, তেংক্‌চ্‌ তেংক্‌চ্‌কে, লেংক্‌চ্‌ লেংক্‌চ্‌কে, লেংচুত্‌, লেংচুত্‌কে—ক্রি. বিণ. খোৰাই খোৰাই

তেত্তুকে, তেন্‌কে/সেংকে, তেন্‌কে—ক্রি. বিণ. তেনেকৈ; সেইদৰে

তেত্ত্ৰ—বি. তেঁতৰ; আঁৱৰিবোৰ বিণ. তেত্ত্ৰীয়া

তেজবাগেনি—বি. গ্ৰহণী; শৌচ কৰোঁতে পেট কামোৰা আৰু বিষ্ঠাৰ লগত তেজপাও পৰা ৰোগ

তেজামায়া—বি. তেজমুই; এবিধ কাঁইটীয়া লতাচালেকীয়া গছ

তেত্‌কে—ক্রি. বিণ. তিমানে; সেই পৰিমাণে; যেনে—
যেত্তুকে কাটেই নাকৰ পাহি ।
তেত্তুকে নুগুচেই দাঁতৰ হাঁহি ॥
(ককৰা)

তেন্‌দৰ/সেনদৰ—বিণ. তেনেকুৱা; সেই ধৰণৰ

তে'নৰা, ক্বাৰাক হ— তেনি যা; সিফালে যা, আঁতৰ হ

তেনুক—বি. দুৰ্বল; সিঁথকতীয়া; যেনে—লিকিবাটো ৰৰ তেনুক, কি কৰি খাবো ?

তেল মাথ্‌; তেল মাৰ্‌, তেলটেঙা গুহ—তোষামোদ কৰ্‌; ভালৰি বোলা

তেলগুপী—বি. তেলগাজ; চিক-চিকীয়া ক'লা ৰৰণৰ এবিধ চৰাই

তেলুৱা—বিণ. তেল্‌চা; তেলচীয়া; কেঁচা তেলৰ গোন্ধ থকা; কেঁচা তেল কেঁচা তেল লগা

তেলামহি—বি. তেলচিকটি; তেল লগাৰ কাৰণে কাপোৰত হ্ৰম্ভ হোৱা মলি

তেলীয়া—বিণ. তোষামোদ কৰি ভাল পোৱা

তেলে কামাৰা—যাৰে তাৰে লগত অযাৰতে যুঁজিবলৈ খোজা (মানুহত খাটে ।)

তেজৰ ভাৰ—বিয়াৰ আগদিনা কইনা ঘৰলৈ পঠোৱা পাখীৰ গুড় আদিৰ ভাৰ আৰু অলংকাৰ আদি; জোৰণ

ডোকজুকীয়া—বিণ. ডুকজুকীয়া; কম পিছল

ডোগাৰাঁতি—বি. ডোৰ বওঁতে ভৰাল জোৰা দিয়া গাঁঠি

ডোগায়োৰ—ডোৰ যোৱা বোৰ

ডোজন—বি. নান্দীমুখ শ্ৰাদ্ধত দিয়া নিৰামিষ পিঠাপনাৰ নৈবেদ্য

ডোল্-নোডোল্, ডোলা-পৰা—বি. ঘৰৰ চেনেহৰ কম বেছি; যেনে—গোটাইপিটা একে ঘৰৰ ছলি, কাকো ডোলনোডোল নকৰ্ বি।

ডোহা—অ. ধা. অটা; যথেষ্ট নহ্; মিনাম লাগে তিবান যোগান নহ্; যেনে—সি ছলিপিটাৰ ধৰ্ম্ম দি ডোহাৰ পাৰা নাই।

ডোহো-ডোহা—বি. পাখী কেঁচুৱাৰ কান্দোনৰ শব্দ; যেনে—

আথেৰ এবৰ তুহৰ ডোঁহো।
ছৰি কান্দাই ডোহা ডোহো॥
(মহোৰ্ষ্যা, নীতি)

ড্ৰিপেনি—বি. = ডিৰপেটি

থ

থকাদমকা—বি. থকা ধমকা; এবাৰ উঠি বাহতে আকৌ তোক কাৰ্য্য এ জোৰক দিহলা ৰুদ্ৰ কাৰ্য্য

থকৌ থকৌ—বিণ. থৰক-ঘৰৰ, যোৰ কাঠোতে দিয়ে [illegible] লোৱাৰ।

থৰিয়া জাপু—জুৱাৰ পিঠুৰ দুই লোৱাৰ ৪ বাৰুৰ মিটিমা থৈ থাক; যেনে—বাহুপিটা লেজেৰে পানীত থবছিলা লাগি আছেই।

থৰী, থুৰী, থোৰা—বি. দম; যেনে—লিবিৰাপিটাই থৰীয়ে ধান কাটছি। মানুহেই দুই পোৰা যাত্ৰা দৈছি।

থলপতো—বি. থলপদ্ম; স্থলপদ্ম; মাটিত যোৱা আৰু পদ্ম, ফুলত অধিকতে ফুলা একবিধ গছ ফুলৰ পদুম ফুলৰ দিচিমা ভাব ফুল

থলম—বি. পোতন; পোতা ঠাই

থাকি—অব্য. (তুলনা কৰা অৰ্থত মাহিবা দিনাৰ আগ পাছ তুলা-বহৰ ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ) যেনে—তোত থাকি সি ভাতিব। তাত থাকি মই আগে উৰুহিম

থাকেথি-থাকেথি—বি. পুৰাত আভুৱাৰ কৰিবলৈ ভৰত থাকথি কণাই ভুৰুতে পৰা যাই।

থাকতা থাকতৌ থাকথাকথাকথাক—থানবান্ সি নেতি

থানৰ দেৱতা থানে থানে গেঞ্জ—য'কে কাপুক, তৰে দ

(বুৰঞ্জী, অৰ্থ্য।)

থেৰকেৰ বেৰকেৰ, থেৰকেৰ, থেৰকেৰী—থাকিকুৰি পোৰোক; [illegible] সকলক গুধকা; যেনে—সি [illegible] থেৰ বেৰকেৰক দিয়া হৈ থৈ, একো বুদ্ধি নাপালে।

খেলগুৰি মেলগুৰি—লেতেৰা; অস্পষ্ট; বেলগুৰি; বিশৃংখল; যেনে—তাৰ খেলগুৰি আখৰ পঢ়িব নোৱাৰি।

খানি—বি. খাউনি; পানীত নামি ভৰি দুখন মাটিত লগা কৰি হাত ওপৰলৈ দাঙি ধৰিলে হাতৰ আঙুলি দেখা অৱস্থা; যেনে—পুখুৰীটোৰ মাজপানীত খানি নাপায়।

খাপৰ—বি. হাতৰ তলুৱাৰে কৰা আঘাত

খাপিখুপি—ক্রি. বিণ. খুপুৰিয়াই; ২। কোনো ঘটনাৰ বহু কথা গোপন কৰি; যেনে—ডাঙৰ মানুহৰ ছুনি কাৰণে সকলোৱে তাৰ দোষ খাপিখুপি ৰাখিলা।

খানি-খুনা—বি. খুনুকু খানাহ্ শব্দ; সক ন'বা-জোৱালীৰ মাজৰ নিচিনা খাত

খাপিয়া—স.ধা. খপিয়া; খাপ মাৰ্; ওপঁচ বা মৰ আমিষে ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰ্; (চোৰাই আদিত খাটে।)
২। হাতেৰে ধৰিব খোজ্

খাবিখুপি—ক্রি. বিণ. এবে ঠাইতে গোটাই; যেনে—খাম-খিটি খাবিখুপি খত।

খিখিৰা—বিণ. তালকৈ মিঠিৰ খোৱাবাকৈ চক আদিত খো-ৰাকৈ খেলিক দিয়া

খিহিৰানিহিৰ—বিণ. সাধাৰণতে থকাতকৈ অধিক পৰিমাণে ভৰোৱা বা থকা

খিয়া—বিণ. থিয়; পোনে পোনে ওপৰলৈ উঠা; এচলীয়া নোহোৱা; ২। শুই বা বহি নথকা; যেনে—খিয়া পৰা।

খিয়াই—ক্রি. বিণ. থিয়ে; থিয় হৈ থাকি

খিয়াই তল যা, খিয়াই মৰ্—ডাঙৰ বিপদত পৰ্

খিয়াখৰুৰি—বি. বেলাহি নহয় অথচ তললৈ দ থকাহি

খিয়াগখিয়া—বিণ. কাৰলৈ মনো-যোগ নোহোৱা; কাম-বন নকৰি য'ত ত'ত খিয়া খি কৰি থকা; যেনে—লিকিৰাটোই খিয়াখখিয়া দি থাকেই, কাম-বন নকৰেই।

খিয়াভৰি—বি. খিয়াগোৰ; থিয়হৈ ভৰিৰে কৰা আঘাত

খিয়াসেণ্ডা দি—খিয়দণ্ডা দি; থিয় হ'ব পৰা হ; (সক ল'ৰা-ছোৱালীত খাটে।)

খিয়ানাম—বি. কেইজনমান মানুহে ভোৰতাল আৰু চাপৰি বজাই নাচি নাচি গোৱা নাম

খিয়া-বাটিখোৱা—বি. ধাৰ্মী পৰিয়ালৰ সন্তানৰ চিন ৰখাৰ্থে শিশুৰ অনুলি মুখত খিয়কৈ কৰা নকি ঘব

খিয়াসঁ।খোৰ—বি. ভিৰিটো ওপ-ৰলৈ তুলি খিয়হৈ দিয়া গাঁতোৰ

থুংকুৰা, থুৰ্ থুৰা—স. ধা. থুং কুৰিয়া; থুৰ্থুৰিয়া; থুং থুং শব্দ কৰি মুখৰপৰা পেলা

থুপুৰা—স. ধা. থুপুৰিয়া; খোটা; একেলগ কৰ্

থুন্থা—বি. থুন্পাক; পইচা নথকৈ খাঁহাব কৰা দুকানৰ জৰী টানিলে মুখ বন্ধহৈ যোৱা আৰু মেলখোৱা সৰু মোনা

থুলী—বি. আমৰ ওকাম আবাটিৰ সাহ টানিয়াই এটা মুখ কাটি তামোলৰ বটাত মুখত খোৱা ধঁপাত থবৰ বাবে সজা বস্তু

থেকচ্—স. ধা. থুকুচ্; হাতেৰে থুপুকিয়াই ধৰি অলপ অলপ আঘাত কৰি খো; (কাপোৰত খাটে।)

২। হাতেৰে ধৰি দুধ পেৰোৱাক পেলাই থ; যেনে—মাকে হুলি-টোক কলা "থনে থনে থাক্, নহলি থেক্‌চিব খাহা।"

থেকেচা—স. ধা. থেতাল্; খুন্দি চেপেটা কৰ্; আধাভঙা কৰ্;

২। বিণ. খুন্দা খাই চেপেটা বা আধাভঙা হোৱা

থেকেচা কৰা—কামত অমনোযোগী হ; যেনে—হালুৱেইটোই থেকেচা কৰিহে আছেহি, মাটি বোকাত আগবাঢ়িবই পৰা নাই।

থেঁহেৰা থেহেৰি—বি. বোহনাশি তনা নুতনাকৈ, কৈ দোষ ধৰা কথা; যেনে—বুঢ়ী আমাকে থেহেৰা থেহেৰি কৰি ভাত খাব নাই।

থোকা—বি. কেইবাডাল কোঠ থকা থোং লগলগাই সজা, মাছ্‌কাৰ আদি হানি ধৰিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা যতন

থোপাকটা—বি. এবিধ গছ আৰু একেলগে থুপাই থকা তাৰ কাঁইট

থোপাসৰহ—বি. খেতিয়কৰ হালত একেলগে পাবী পাবীকৈ থকা কেইবাটাও কাঁহিৰ থুপ

থোপোনা—বি. থোপা; একেলগে থকা ফুল বা ফলৰ থুপ; যেনে—এক থোপোনা বেতগুটি।

থোপোনা-থুপুনি— ক্রি. বিণ. কেইব থোপা একলগ হৈ; যেনে—লেচুডাল এইবাৰ থোপোনা থুপুনি লাগিছি।

দ

দ—অ. ধা. দেই যা; পোকাৰ পিঞ্জিলা হ; যেনে—ধৰবে জালাৰ কাৰণে মাহলিটা দহিছি।

দকচা, দকা—বি. ডাঙৰ খণ্ড; ডাঙৰ টুকুৰা (মাছ-মঙহত খাটে।)

দকনা—বি. বিবাহৰ তৰাই কাৰৰ পৰা ওলাবাই কঁকালত মৰা বিশেষ ধৰণৰ টঙালি

২। জনজাতীয় মহিলাই গাত মেৰিয়াই লবৰ বাবে তাঁতশালত বৈ লোৱা বিশেষ ধৰণৰ চাদৰ

দখম—বি. অখম

দগা—স. ধা. তপত লোৰে গৰু-ম'হৰ তপিনাত দাগ দি (কোনো কোনোৱে চিন ৰাখিবৰ কাৰণে তেনে কৰে।)

দগৰি খা—দকচি খা; হেঁপাহ পলু-ৱাই খা; বৰকৈ খা

দং-দং-কৰেই—বিণ. ওখ আৰু শকত আৰত; (মানুহত খাটে।); যেনে— দং-দংকৰেই মুনুহি মানুহটো হৈ দুডালমান খৰি ফালি দিবা নবা।

দংহ্—স. ধা. দংশ্; কামোৰ্; দাঁতেৰে আঘাত কৰ্;
২। ধ্বংস কৰ্;
যেনে—উদেভীয়া গৰু সুনেই কুঁহিয়াৰতলীখান দংহিলা।

দত—বি. দোৱাত; মৈলাম, মহী-চুঙা; চিয়াঁহী লোৱা সৰু পাত্ৰ

দন্তাল—বিণ. দঁতাল; দীঘল আৰু মুখৰ বাহিৰলৈ ওলোৱা দাঁত থকা (হাতীত খাটে।)

দন্দ—বি. দন্দ; হাই-উৰুমি; কা-জিয়া-পেচাল

দন্দুৰা—বিণ. দন্দুৰা; পালিশপনি পৰাত পটু; কাজিয়া কৰাত পাকৈত;
স্ত্ৰী—দন্দুৰী

দমুকা—বি. ভৰিৰ তলুৱাৰ গেৰো-ৱাত অলপ উখহি বিষোৱা ৰোগ

দৰ্খীয়া, দৰখীয়া—বিণ. দৰখেৰে বন্ধ কৰি ৰখা; যেনে—দৰখীয়া গৰু।

দৰজ—বি. ভগাছিগাৰ চিন; আঘাত লগাৰ চিন;
বিণ. দৰজুৱা

দৰভাও—বি. দৰদাম; দাম

দ'ৰা—স. ধা. দৰিয়া; বৰালি মাছৰ দাঁতেৰে কপাহৰ গচিত লাগি থকা আঁহবোৰ মুকলি কৰ্

দৰেবস্তে—অব্য. অবিকল; গাই-লাখ; যেনে—লিকিৰাটো দৰে-বস্তে বাপেকৰ নিচিনা হৈছে।

দলপ্ওৱা—বি. পানীৰ ৰঙলিত থকা এবিধ চৰাই

দ'লা, দল্ৰা—বি. দ'লিয়া; কুঁ-হিয়াৰৰ ৰহীৰ থালী আলি গাঁতৰপৰা তুলিবৰ সময়ত ওকালে কৰঙকাৰ যোটনি মুৰাই মুৰাই প্ৰস্তুত কৰা গোটা পুছ

দলিবাৰি—বি. দলিবৰিয়া; চপৰা দলি ভঙা হাতুৰীৰ নিচিনা কাঠৰ যতন

দল্লা—বিণ. দেই যোৱা

দহৰ—বি. বেগা চিকাৰত বন্দীয়া হাতী ধৰিবলৈ পোহনীয়া হাতীক দিয়া ইঙ্গিত

দহাদিহি—ক্রি. বিণ. দিহাদিহি; কেইটাপিনে; যেনে—ৰবহান আ-হাত সভাৰ মানুহখিনি দহা-দিহি গ'ল।

দক্ষিণ-চকুৱা—বিণ. কেঁৰা-চকুৱা

দক্ষিণ-চাঁচ—বি. দক্ষিণকালৰ চেঁ-চুক; দক্ষিণকালে ছাঁ থকা কাৰণে সমুখি ৰ'দ নপৰা ঠাই
বিণ. দক্ষিণচেঁচীয়া

দাইনা—বি. মাছ দলেঁাতে দৰা নোযোৱা মাছ

দাউৰা গৰু—বি. জাককুৱা গৰু; গাই গৰুৰ পিছত দৌৰা দমৰা গৰুৰ জাক

দাও মাৰ্— কোনো সুযোগ লৈ হঠাতে বহু লাভ কৰ্

দাংখান—বি. এটা অঞ্চলৰ অধি-কাংশ মানুহ; যেনে—আজি গাওঁৰ দাংখানে দেউল চাবা ওলাল।

দাঁত কৰ্চ্, দাঁত কামোৰ্—খৰকৈ খং কৰ্

দাঁতত দাঁত দি পৰি থাক্—একো নোখোৱাকৈ লঘোণে থাক্; যেনে—খাবলৈ একো নাই, আজিটো দাঁতত দাঁত দি পৰি আছোঁ।

দাঁতি-খিজেলি—বি. = খিজেলি

দাঁতিনা—বি. ধৰছোৱা বেতৰ আগফালৰ পাত উৰলি যোৱা ঠাৰি

২। কৰ যোৱা বাচনীৰ আগৰ অংশ

৩। খীণোৱাৰ কাৰণে ওখোৱা দেহৰ হাৰ; যেনে—বিছোনিত থাওঁতে ছলিটোৰ দাঁতিনা ওলাই গৈছি।

দাদি, দাদৌ—বি. ককাই; খুৰা (সম্বোধন কৰোঁতে খাটে।)

দানত-দিয়া—বিণ. = কানত দিয়া (গালি)

দান-ঢাকা—বি. মৃতকৰ আদ্যশ্ৰাদ্ধত দিয়া দান ঢাকি দিয়া কাপোৰ

দানবাধান, দোৱানবাধান—বি. সিদ্ধান্ত কৰিব নোৱাৰি কৈ থকা ইটো সিটো কথা

দান্ৰা—বি. দানত দিয়া;
স্ত্ৰী—দান্ৰেনী

দাপানা—বি. দাপনা; পশু আদি জন্তুৰ এখন ঠেং বা মানুহৰ এখন ভৰিৰে সৈতে ভৰিখনৰ একালৰ মঙহাল অংশ;

২। দকনা

বৌৱাচৰ দাপানা খানা জুৰি আনা।
ধুবাবা মাথানা কিয়া এ॥
(বিয়াৰ গীতাৰ)

৩। বৈত ভৰি দিয়াৰ বাবে লগোৱা কলা বাঁহৰ টুকুৰা

দাপানা উজা—ভৰিৰ আক ভৰিৰ মাজত থকা হাড়ৰ জোকা দম্

দাপেলি—বি. দাপণি; বিয়াৰ দিনা দৰাই হাতত লোৱা নাল লগোৱা কাঁহৰ বা পিতলৰ দাপোণ

দাপেৰীয়া—বি. দৰাপিটা; (বৰ-ঘৃণত খাটে।)

দামল, দামাল—বি. দলং

দামাদামি—বিণ. প্ৰচুৰ; বহুত;

২। বি. দৰ-দাম

দাৰ—বি. অলপ ভুল; যেনে—কথাৰ দাৰ ধৰেঁ। বুলুলি বহুত ধ'ৰবা পাবি।

২। কাপোৰৰ বোৱনত হোৱা খুঁত

দ'াৰৰ মুখেদি বিহ নাম্—অপকাৰী জনৰদ্বাৰা অপকাৰৰ কাৰণ দূৰ হ; যেনে—দাঁৰৰ মুখেদি বিহ নামিল, বস্তুখিনি ক'ত থৈছিল সি কৈ দিলা।

দি—অব্য. দৰে; নিচিনাকৈ; যেনে—মই কৰা দি সি কৰা নাই।

দিগজয়—এবিধ দীঘল কল

দিগাৰ, দিগেৰি—বি. উপাৰ

দিগি, দিগিৰ—বি. ফালে; পিনে; যেনে— কোনদিগি; আমাৰ দিগিৰ। তুলনীয়—

'দুই দিগি কুম্ভহ মাজত লগা।
আছাৰ কোটি চেদ যোগা।'
(ডাকপ্ৰবচন)

দিনেপহৰে—ক্ৰি. বিণ. দিনৰ ভিতৰতে; আছাৰ নৌহওঁতে

দিপেৰি—বি. = দিগাৰ

দিপৰ, দিপৰবেলা, দিপেৰীয়া—বি. দুপৰীয়া

দিপৰমালতী, দিপৰমালোতী—বি. দুপৰীয়া ফুলা এবিধ সৰু বঙা ফুল

দিপেৰীয়া—বি. = দিপৰ

দিটান—বি. সাঁথৰ

দুইধেৰীয়ামোৰ—দুটামোৰ; প্ৰথমে দুটা পেলাই দুটা ডাঙি তাৰ পাছত প্ৰথমবাৰ তোলাৰ এটা আৰু পেলোৱা দুটাৰ ঠিক মাওঁ-ফালৰটো ডাঙি বোৱা মোৰ

দুকুলা, দুকুৰী—বি. খৰাছিঙকৈ ডাঙৰ পাচিতকৈ সৰু বাঁহৰ দৈবে বৈ লোৱা সঁফুলি

দুদকুৰি—বি. দুদখৰি; এবিধ পাঁচ'গাৰবৰ দৰে এঠা ওলোৱা দীঘল পাতৰ এবিধ গছ

দুপ্—অ. ধা. দপ্; আঙুলিৰে হেঁচিলে বাকলি তললৈ বহি যা; আধা পকা হ

দুবেচ চিৰা—বি. এবিধ আহধান

দুমদুমীয়া—বিণ. পূৰাকৈ ভৰা; যেনে—চাৰণাই গৰুটোৰ পেট দুমদুমীয়া লাগ্ছি।

দুৰাৰ ভিমা কচু—দুৱাৰ কণীৰ আকৃতিৰ এবিধ কচু

দেউল—বি. ৰ'হাগ মাহৰ সক্ৰান্তি দিনতে মন্দিৰৈ অঞ্চলৰ বেলেগ বেলেগ ঠাইত হোৱা বিষ্ণুপূজা আৰু তাৰ কণতে হোৱা মেলা;

২। বিণ. বহুত; যেনে—এইবাৰ দেউল আম লাগ্ছি।

দেউলা-দেউলি—বিণ. প্ৰচুৰ; যেনে—কি চাবি, ৰেবটোত দেউলা-দেউলি ৰঙালাউ।

দেও উৰাব্—কঠোৰ শাস্তি দিদি মনত থকাকৈ শিকনি দি; যেনে—সি আজি দিনৰ দিনটো ঘৰত নাই, আহক, তাৰ দেও উৰোৱিম।

দেওঘটা—বি. জিলী; অহকালি কাণত তাল মাৰি ধৰাকৈ মাতি থকা এবিধ পতঙ্গ

দেওচেনীয়াআলু—বি. সিজাই খালে মিঠা মিঠা লগা এবিধ কাঠআলু

দেওছালি—বি. পাঁচ বছৰৰ তলৰ ল'ৰা-ছোৱালী (ইহঁতৰ গাত গোঁসাই থকা বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।)

দেওদোবেৰি—বি. এবিধ বনৌষধি

দেওবাদি—বি. সুকলাম্নী ওজাৰ পালিয়ে বজোৱা ঢোলৰ ছেও বিশেষ

দেওবাঁহ—বি. এবিধ সৰু বাঁহ

দেওভাগিন—বি. নিজৰ ভনীয়েকৰ সন্তান

দেক্‌কি, দেক্‌কি-বিহুতি—বি. দেউকি; উচাপ; অকস্মাৎ ভয় পাই হোৱা গাৰ জোকাৰ

দেখেনী—বিণ. আনক নিজৰ ৰূপ-গুণ দেখুৱাই ফুৰা (অৱজ্ঞা অৰ্থত তিৰোতা মানুহত খাটে।)

দেনা—বি. দেউকা

দেৰি—বি. পলম

দেৰীয়া—বিণ. দাব থকা; এটা অংশ জোখতকৈ বাঢ়ি যোৱা

দেৰেচি—বি. ডাক্তৰখানাত ঔষধ আদি দিয়া লোক (কম্পাউণ্ডাৰ)

দেশৰ—বিণ. বহুত; যেনে—দেশৰ গৰু বাৰীখানত সুমেই শহপটং নষ্ট ক'ৰলা।

দোকেহীয়া—বিণ. ডবডেকা; যেনে—তাৰ গোটাইকিটা লিকি-ৰা দোকেহীয়া হৈ উঠিল, ইজা ভয় কিহৰ?

দোচেলীয়া, দোছেটীয়া—বিণ. দুই জাতিৰপৰা জন্ম পোৱা; যেনে—দোচেলীয়া গৰু।

দোত—বি. গাহৰিৰ নাকৰ ওপৰেদি জোঙা হৈ ওলাই থোৱা অংশ

দোতোমা—বি. মানুহ আৰু জন্তুৰ দাঁতৰ লৈতে (দাঁতৰ) তলৰ অংশ

দোদোৰা—বি. কথাৰ অস্পষ্টতা

দোদোৰা কৰা, দোদোৰা বকা—ভালকৈ বুজি নোপোৱাকৈ কথা ক; ক'বলৈ বুজি ভালকৈ ক'বলৈ অসমৰ্থ হ

দোদেখীয়া—বিণ. ভালকৈ বুজি নোপোৱা (কথাত খাটে।); যেনে—তাৰ দোদেখীয়া কথা মই একো ধ'ৰব নোৱাৰোঁ।

দোপা—বিণ. আধাপকা; হেঁচিৰে বাকলি তললৈ বহি যোৱা; (কল, কঁঠাল আদিত খাটে।)

দোপা আঠিয়াকল পাই
মিতাই বোলে কেন্‌কে খাই ?
হৰি হে দোপ দিলি ভিতৰক
যায় হে বাম।
(বিয়াৰ নিন্দাপদ)

দোপেটী—বি. দুখন সমান জোখৰ বৈ লোৱা কাপোৰৰ মাজত চিলাই কৰি লৈ তিৰোতা মানুহে গাত মেৰোৱা কাপোৰ; যেনে—দোপেটীৰ ভিতৰে

কইনাই কান্দেই।
শুনছা ঐ বাম তই
থাক লাগেই ॥
(বিয়ানাম)

দোৰেখি—বি. দুৰখি

দোভাজা—বিণ. দোৱাভাজা; এবাৰ ভাজি খুলি উঠি আকৌ ভজা (চিৰাত খাটে।)

দোজেঠীয়া—বিণ. দোচেলীয়া

দোবছৰী—বিণ. দুবচী; দুবছৰৰ মূৰত জগা (গাইগৰু আৰু মাইকী ম'হ আদিত খাটে।)

দোজেইমোজেই—বি. কি কৰোঁ কি নকৰোঁ অৱস্থা; যেনে—যোমেৰীয়া হাখীয়ে হঠাতে আহি ঘৰ ভাঙি্‌বা ধৰাত মাইজৰ দোজেইমোজেই লাগি পৰিল।

দোজেনী—বি. দুনৰি; দুনী; ৰাজ-লিক কৰ্মৰ উদ্দেশ্যে চাউল বা ধান ভৰাই তাৰ ওপৰত তা-মোল-পাণ দি ঢাকি দুনাই দিয়া দোণ বা সৰু খৰাহি

দোৱান—বি. ৰবটী; ছানৰ বটী; ঢোল আদি ছাওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা ছানৰ বটী
২। জালত ব্যৱহাৰ কৰা দীঘল বটী

দোৱানবাখান—বি. =দানবাখান

ধ

ধনা—বিণ. ধেনা; মুনিয়া; ভিতৰত শাহ নথকা

ধন্নী—বি. ধৰণী; সাঁকোমাৰি; জান-জুৰি পাৰ হ'বলৈ পতা সাঁকোৰ ওপৰত হাতেৰে ধৰি যাব পৰাকৈ বন্ধা সৰু বাঁহ;
২। কুঁহিয়াৰৰ বহী পাগোঁতে হানি-বিঘিনি নহ'বৰ বাবে বেজে মন্ত্ৰ মাতি জাৰি দিয়া বস্তু
৩। সাপে কামুৰিলে বিষ উজাব নোৱাৰাকৈ বেজে জাৰি দিয়া বান্ধনি

ধপ্‌ধপীয়া—বি. বন জাবৰ নথকা

ধৰ্মডাক চাব্‌—ধৰ্মৰ দোহাই দি; ধৰ্মৰ নামত শপত খাই ক

ধৰি—অব্য. কাৰণে; নিমিত্তে; যেনে—কিহত ধৰি দি আইতা ন'হ্লা ?

ধৰ্বীয়া—বি. = ভালধৰ্বীয়া

ধাউগেৰি ধাৰাভা—ভাঙৰ বিপদ হোৱাৰ• কাৰণে চিঞৰ-বাখৰ, কন্দাকটা; যেনে—এসপ্তাহ ধৰি ভাঙাৰ লিকিবাৰ জুৰ, ধাউগেৰি ধাৰাভা।

ধাও—বি. দৌৰ;
২। ভুমুকি; অলপ সময়ৰ কাৰণে দেখা দিয়া কাৰ্য্য

ধাও মাৰ্—বহু কামৰ মাজত সময় উলিয়া

ধাকুৰবাদ—বি. হৈ যোৱা কামৰ কাৰণে মনৰ দুখ; যেনে—গেল কথা গুচিল, ধাকুৰবাদ কৰি লাভ নাই।

ধাতাংখিতিং—বি. কাম নোহো-ৱাকৈ চোতালে পদুলিয়ে ইফাল সিফাল কৰি থকা কাৰ্য্য

ধান কাচ্—ধান দা

ধামাধুম—বিণ. অতিপ্ৰাপ্ত;
যেনে—গধূলি হবৰ বুলি আমি ভাবপেৰে ধামাধুম বেগ দিলোঁ।

ধাৰাজুই—বি. জলি থকা জুই

ধাৱল-বগা—বিণ. বৰ বগা;
যেনে—ধাৱল বগা গৰু।

ধাৰে ধাৰে—ক্ৰি. বিণ. বাবে বাবে;
যেনে— গৰুপিটাক খেদিলিও ধাৰে ধাৰে আছেই।

ধাংকো—বি. খোৱাপুলীয়া;
২। ঘৰৰ ধন-সম্পত্তি নষ্ট কৰা স্বভাৱৰ

ধিঁহা, ধেঁহা—বি. আগে কৰিব বুলি পা এৰাই চলা কাৰ্য্য; যেনে—ইটোৱে সিটোক ধিঁহা দি থকাৰ কাৰণে সিহঁতৰ কামটো হৈ নুঠিল।

ধুধুঁৰা—বি. ধঁতুৰা; এবিধ বন-বীয়া ফুলৰ গছ, ফুল আৰু তাৰ বিষাক্ত গুটি

ধুনধাপল—বি. খাতাং; উজাৰ; উছন

ধুপুনী, ধুপুনীচৰাই—বি. শৰৎ কালত ধন ধনকৈ খোজ দি বুলি ফুৰা এবিধ সৰু চৰাই

ধুমেলি—বি. প্ৰকোপ; যেনে—সিহঁতৰ দলৰ ধুমেলিত ভয়ত ভাল মানুহ থকাই টান হৈছে।
২। একেলগে বহু কাম;
যেনে— কামৰ এক ধুমেলি খেদালোঁ।

ধুমকুৰি—বি. হলকলী; বাৰিষা পুখিৰপাৰ আগটে খোপাখোপে ফুল লগা এবিধ গছ আৰু তাৰ টেঙা ফল

ধুৰী—বি. = গলধুৰী

ধুৰিয়েই চা—ডিঙিৰেৰি চা

ধুৰেমী—বি. প্ৰথম ঋতুমতী অৱস্থা

ধুৰেমী বিয়া—বি. তোলনী বিয়া; নোৱাই তোলনী; ছোৱালী প্ৰথম ঋতুমতী হোৱা উপলক্ষে তি-ৰোতা মানুহে পতা উৎসৱ

ধুপ লাগ্—বৰকৈ ৰ'দত কষ্ট পা; যেনে—জেঠমেহীয়া ৰ'দত হাল বাই বাই তাৰ ধুপ লাগ্‌ছি।

ধুপা—অ. ধা. ৰ'দ লাগি গাৰ বৰণ ক'লা পৰ্;
২। অধিক তাপ লাগি সেই যা (পিঠা আদিত খাটে।)

ধুলিয়ান—বি. মাটি চহাই শুকানে শুকানে ছটিওৱা আহুধানৰ খেতি;
২। মাটিত হোৱা টোপোলাৰ আকৃতিৰ ভেকুৰ জাতীয় উদ্ভিদ। ই শুকালে ভিতৰত ধুলি হয়। এই ধুলি আঙুলিৰ মাজৰ ঘাত চিটিকাই দিলে ঘা শুকায়।

ধেমেনা—বি. বিধৱা বা স্বামীয়ে এৰি দিয়া তিৰোতাৰ দ্বিতীয় স্বামী; যেনে—
আউলাপছু চাউলীয়া ভাত।
কোনে খায় ধেমেনাৰ মাত॥
(ককৰা)

ধেমেনী—বি. বিয়া নকৰোৱাকৈ চপাই লোৱা তিৰোতা

ধেঁহা—বি. =ধিঁহা

ধোচমাল—বিণ. শকত আৱত অথচ এলেহুৱা (মানুহত খাটে।)

ধোদেৰি / লালধোদেৰি—বি. গলৰ-পৰা বুখেদি ওলোৱা বিজল

ধোলোং-মোলোং, ধোল্দোৰ-মোল্দোৰ—বি. গাৰ ওপৰ ভাগত কাপোৰ নথকা; যেনে—নতুন বৰীলো সুৰত কাপোৰ নজৰাকৈ ধোল্দোৰ-মোল্দোৰ কৰি ওলাবা আগেই নে?
২। এলেহুৱা হৈ ইকাল সিকালকৈ সময় কটোৱা; যেনে—ঘৰৰ লিকিবাইঁতে ধোল্দোৰ-মোল্দোৰকে থাকেই, কাম বন একো নকৰেই।

ধোল্দোৰ—বি. খোল্দ; গছৰ ভিতৰ অংশ পচি হোৱা শূন্য ঠাই;
২। পানী বৈ যাবৰ কাৰণে আলিবাট বা পথাৰত পুতি দিয়া বাঁহ, তামোল, চাও গছ আদিৰ টুকুৰাৰে সজা নলী;
৩। তামোল গছ বা বাঁহৰ গাঁঠি খুলি মাছ ধৰিব পৰাকৈ খাল পুখুৰী আদিত পেলাই থোৱা নলী

ধোল্দোৰীয়া—বিণ. খোল্দোলা; খোল্দ থকা; যেনে—গছডাল খোল্দোৰীয়া, তক্তা ফাল্ বা নৰি।

ধোবাং বাং—বিণ. মুকলি; আবুৰ নথকা; যেনে—
আগকালে মাৰোঁ ভাং।
পিছকালে ধোবাং বাং।
(ককৰা)

ধোমোনা—বিণ. ডাঙৰ; শকত; স্ত্রী—ধুমুনী (আকৃতিত খাটে।)

ধোঁৱা—বি. ধোঁৱা; জুইৰ তাপ লাগি উৰি যোৱা পোৱা বস্তুৰ বাষ্প; ২। অ. ধা. ধোঁৱা ওলা; ধোঁৱাৰে আগুৰি ধৰ্; যেনে—কেঁচা খৰি দিয়াত জুইকুৰা ধোঁৱাহেই আছেই।

ন্ত্ৰী—নাটপৰী; নটবাইজী; নাচ-বাইজী

ন

নকৰা-কৰেঁধি—বি. আমে নকৰা কাম; অসাধাৰণ কাম; (ব্যঙ্গ অৰ্থত) যেনে—

নকৰা-কৰেঁধি এবাগুচিৰ ডেলেনি
বকৰাই খাৱা দি খাওঁ।
চপৰাতলীদি ধকৰাই টানি নেই
দোলাত যাৱা হান পাওঁ ॥
(ফকৰা)

নওলা, নওলামুখ—বি. পদূলি; পদূলিমুখ

নত্‌তনুৱা—বিণ. ক্ষীণ; শকত আৰত নহয়

নবকটেঙা—বি. বৰাবটেঙা

নমলীয়া—বিণ. নুৱলীয়া; শেহ বতৰৰ

নৰাকেহি—বিণ. নৰকত পৰা (গালি)

নৰা—বি. মাহেকীয়া ঋতু হোৱাৰ কাৰণে হোৱা অশুচি অৱস্থা

নৰাতলী, নাৰাতলী—বি. নৰাণি; ধানৰ নৰা থকা ঠাই

নৰা হ—আলগিয়া হ

নলীৱা, নেউলী—বি. শালত তেল পেৰোঁতে তেল ওলাই আহিবৰ বাবে লগোৱা ছটীয়া কাঠৰ বস্তুৰ

নষ্টপৰা, নষ্টযাবা, নাহযাৱা—বিণ. মৰণ নিলা; মৃত্যুৰ মুখত পৰা (গালি)

নলকাঠী, নলীকাঠী—বি. মহৰা কুৰাওঁতে যঁতৰ শলাকাঠী সুমুৱাই দিয়া বাঁহৰ বা ইকৰাৰ সৰু চুঙা

নলমুগুৰী—বি. নলৰ গজালি; যেনে—নলমুগুৰী খাৱা মঁইহৰ গাখীৰ ঘন।

না—বি. নাও; নৌকা

নাই, নাহি—বি. নাৰিকলৰ এটা মূৰত লাগি থকা নীৰস ঠাখি

নাইকটা—বি. সাপৰ কঁকালত থকা বিষাক্ত কাঁইট

নাইজোকা—বি. মূত্ৰ-মুৱাকেদি জোক সোমাই ভিতৰলৈ গৈ তেজপিয়া কাৰ্য্য

নাইতু—অব্য. নতুবা; নহ'লে; যেনে—সি যৰক যাক, নাইতু ইয়ালৈকে আহক।

নাই নুই কৰ্, নাই নাই নুই নুই কৰ্—অকুলনৰ ভাব দেখুৱা; যেনে—বিয়াল ঘৰ থাকিলিও সিহঁতে সদায় নাই নুই কৰেই।

নাও—বি. নাব

তুলনীয়—

মোৰ গুণ গাই কুবে মৰে মোৰ নাউ।
মোক কোমে তাকে মুলি সন্নি-কটে যাওঁ ॥
শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্ত্তন

—৬

নাউচিট্‌কা, নাউমান, নাউমেনি—বিণ. অকণমান; অলপমান; নামমাত্ৰ

নাউবীয়া—বি. নাৱৰীয়া

নাউৰীয়ামোমোলা—বি. নাওৰ আকৃতিৰ বাহ সজা এবিধ খবল

নাকৰ খেচ্‌খেচীয়া—বি. নাকখেচ্‌খেচীয়া; এবিধ বনৰীয়া হাঁহ জাতীয় চৰাই

নাকখাবেৰি—বি. গৰু-ম'হে খুঁজিৰৰ সময়ত নাকেৰে কৰা গুজৰণি

নাকুৰেনি-কান্দুৰেনি—বি. নাকনি-কাননি; নানাভাৱে কষ্ট দি কৰা দুৰ্গতি

নাখবাজ—বি. কাজিয়া; দন্দ

নাগাৰা—বি. নাগেৰা; নাম-কীৰ্ত্তন গাওঁতে ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ বাদ্য; ২। ভাৰ কঢ়িয়াবৰ বাবে বেঁতেৰে বা আৰ্পইতা বাঁহ-তমালেৰে সজা সিকিয়াৰ নিচিনা বস্তু

নাগৰু—বি. নামগোৱা দলৰ না-গেৰা বজোৱা মানুহ

নাঙ্‌ঠা, নাঙ্ঠা-মুণ্ঠা, নাঙাট্‌-মুণ্ডাট—বিণ. নাঙঠ; নাঙঠা

নাঙাল—বি. নাঙল

নাঙালকটীয়া ঘঁহা—ভবিৰ পিনে আৰু মূৰৰ পিনে ধৰি নাঙলৰ দৰে ভাঁজ উলিয়াই চিকা মাটিত চোঁচৰা

নাঙালনুৰ—বি. নাঙল সাজিবৰ উপযোগী গছৰ বেঁকা ডাল

নাঙেলী/নাইলাং—বি. গৰখীয়া ল'বাই গৰু-ম'হ চৰাওঁতে গোৱা আদিবসৰ গীত

নাচনশেৰীয়া, নাচানশিৰীয়া—বিণ. অলক্ষীযুক্ত; ধন ধান আদিৰে নটা; সদায় অভাৱত দিন কটাব-লগীয়া লিখন থকা

নাতিথকৰা—বি. কুঁহিয়াৰ কটাৰ পাছত মূৰাৰপৰা ওলোৱা গজালি কুঁহিয়াৰ

নাদিৰস্ত, নাদুৰস্ত—বিণ. বেয়া; কামত নখটা বিধৰ

নাবাজবাজ— বি. উখনা-উখনি; কথাৰ কটাকটি; যেনে— মিছা কথাত নাবাজবাজ কৰি সময় নেখেদেৰি ।

নামধৰু—বি. নাম গাই তাল-নাগাৰাৰ ছেৱে ছেৱে চাপৰি বজাই অজ্ঞান হৈ পৰা অৱস্থা

নামনিচান—বি. চিনমোকাম

নামাতাৰ ধৰলেগি সাতখান ভাৰ—কাখোৱাক ভালৰি লগাবনৈ দেখুৱা মিছা আগ্ৰহ

নামুৰেই—বি. নাম গোৱা মানুহৰ দল; যেনে—আজি ৰাতি গোঁ-হাইঘৰত নাম ধৰ্‌বালেগি তিন খোৱা নামুৰেই মাত্ৰিছি ।

নাৰ্‌কল—বি. নাৰিকল

নাৰা—বি. নৰা

নাৰাভলী—বি.= নৰাভলী

নাবোৱা—বি. নাব; পানী থাকলি থকা এবিধ বনৰীয়া আকৃতিৰ মাছ

নাল্‌গা তামোলত জেং বাহ্‌, নাল্‌গা তামোলত বেক বাহ্‌—অদৰকাৰী কামত লাগি কুৰ্‌ (তামোল নাৰিকল আদি ফল কলিৰলৈ ভোগালি বিহুৰ আগতে সেই-বোৰ গছত গাঁঠি দিয়া নিয়মৰ-পৰা এইষাৰ কথা ওলাইছে।)

নাহ্‌ৰাৰা—বিণ. = নাইপৰা

নাহাৰ—বি. নাগেশ্বৰ; নাহৰ; এবিধ ধুনীয়া ঝোপোহা গছ আৰু তাৰ ফুল

নাহি—বি. = নাই

নাহিকাৰ মুখ—কালিগীতৰ আগৰ-পিনে খোঁৱা ওলাই যোৱা ফুকণ্ডা

নাড়ী-দো, নাড়ী-ধো—আত উকটি পানি পাব্‌

নিক্‌টা, নিকিটা—স. ধা. নিকটা, বৰ্ণলিয়া; বাহিৰৰপৰা দেখাকৈ উলিয়া (মানুহৰ গাৰ ছাল, দাঁত আৰু খেৰীৰৰ ছাল আদিত খাটে।)

নিকা—স. ধা. নিৰা; শস্যৰ মাজৰ বন-আবৰ গুচাই খুচৰি দি

নিকামাটি—বি. বগা চানেকীয়া মাটি (সাৰাৰণতে ঘৰ মচাত ব্যৱহাৰ হয়।)

নিগুনি—বি. = নিগনি

নিগুনি-চখুৰা—বিণ. নিগনিৰ চকুৰ নিচিনা সৰু চকু থকা

নিগুনিৰ কুতক মাৰগানী মোল্‌—অতিকৰ পৰিৱাণৰ বৰুৰ বয় মুলি ভাব্‌

নিচ্‌কা—বি. নিচুকীয়া; এবিধ সৰু খৰাহি

নিছিলা—বি. নিছামাহ; মুখত তং থকা এবিধ সৰু মাছ

২। বি. কুঁহিয়াৰৰ আৰৰিৰ সৰু মুঠা বান্ধি পকা বহীত পেলাই প্ৰস্তুত কৰা মিঠা বস্ত

৩। স. ধা. বাকলি গুচা (কল আদি ফলত খাটে।)

৪। স. ধা. ধুকলী খেৰবোৰ পেলাই চাল পৰিষ্কাৰ কৰ্‌

নিছিলা-উত্তৰ—বি. দোষ এৰাবলৈ কোৱা যুক্তি নথকা ইটো সিটো কথা

নিছিলাকুট—বি. কুঁহিয়াৰৰ বহী পগাওঁতে প্ৰথম উতলৰ পিছৰ উতল

নিছেৰীয়া—বিণ. কাষৰীয়া; আলৰ-পৰা আঁতৰ

নিচাল চাল দি—নিচালে; সাৰস্থৰ নোহোৱাকৈ দীঘল হৈ; যেনে—বাতি বিয়া খেলেই ইতা ঘৰৰ গোটাইখান মানুহ নিচাল চাল দি পৰি আছেই।

নিত্‌দিনে—নিতৌ; সদায়

নিতেহি—বি. নিকাহি; ঘৰৰ বেৰৰ বাহিৰৰ পিনে ওলাই থকা চালৰ অংশ

নিৰমৰ—বিণ. নৰচৰ নকৰা; হাই-উকবি নকৰা

নিন্দিজি বন্দিবা লাগেই / যাকে নিন্দেই তাকে বন্দেই—এসময়ত যাক নিন্দা কৰিছিল তেওঁৰেই অনুগ্ৰহ বিচাৰিব লগাত পৰে

নিলাগ—বিণ. নিলগ; দূৰ; আঁতৰ

নিলেজি—বি. ধূন্দুলি

নিমূৰ নিথোৰ—বিণ. কোনোমতে জোৰা; যেনে—বষ্টীডালেদি নিমূৰ নিথোৰকেহে গাঁঠিটো দিবা কুলাল।

নিয়াতা, নেতা, নেওতা—বি. বিয়াৰ পাছৰ তৃতীয়দিনা দৰাই শহুৰেকৰ ঘৰৰ নিমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰি প্ৰথমবাৰৰ বাবে কৰা ভোজন

নিসিনি, নিহিনি, নিহেনি—বি. তপত ভাতৰ মাৰ

বিণ. নিহিনা, নিহেনীয়া

নিহিবা—স. ধা. চকুপকাই ধৰ্; যেনে—দুষ্টালি কৰা কাৰণে বাপুকে নিকিবাটোক চকু নিহিবেই ধচ্ছি।

নিস্টেপি—বি. ধৰণ; দস্তৰ; টিপনি; যেনে—সিহঁতে বাপুকৰ পিৰস্তী একে নিস্তেপিত বাধিছি।

নুণ—বি. লোণ; নিমখ;

যেনে—আথেৰ ঘৰৰ নুণজালুক।
ওলাল আহি কাঠজালুক।
(মহোখুলা গীত)

নেউজিপিট্—চিকাৰ ধৰিবৰে জোপ ল (চিকাৰী অভত খাটে।); যেনে—বাখে পৰু ধৰ্ বাজেপি নেউজিপিট আছেই।

নেউলী—বি. = নলীয়া

নেঘেট্ঘেটা, নেঘেলঘেলা—তাণ্ডৰ কাম কৰ্ (ব্যঙ্গ অৰ্থত); যেনে—সি বিহে উতীয়া চাপেৰিত পাৰ ধৰি নেঘেট্ঘেটাবো।

নেঘেলঘেল—বি. অতিপাত পনীয়া; যেনে-আগ্ৰা বান্ধিলো নেঘেলঘেল।
মানুহ খাতিলোঁ সাত খেল॥
(ককৰা)

২। বিণ. তাণ্ডৰ কাম (ৰঙ্গ অৰ্থত)

নেঘেল্ঘেলা—অ.ধা. = নেঘেট্ঘেটা

নেঙুৰ—বি. নেগুৰ; নেজ

নেচেৰা/পাকেৰ্ নেচেৰা পাকেৰি—বি. পাকৰি; শলাকাঠীত চুঙা নভবোৱাকৈ ফুৰোৱা সূতলাহি

নেজগোবেৰীয়া—বিণ. নেজৰপৰা গোবৰ নুগুচা; ২। কাম কৰোঁতে নানা লেঠা লগোৱা (মানুহত খাটে।) স্ত্ৰী—নেজগোবেৰী

নেঠ্—স. ধা. নেওঠ্; নেওঠনীৰে কপাহৰ গুটি গুচা

নেঠা—বি. নেওঠনী; কপাহ নেওঠা যন্ত্ৰ

নেতা—বি. = নিয়াতা

নেতা খা—বিয়াৰ তৃতীয় দিনা প্ৰথম বাবৰ বাবে শহুৰেকৰ ঘৰৰ নিমন্ত্ৰণ অনুসৰি ভোজন কৰ্

নেৰ্পেনীয়া / লেৰপেনীয়া—বিণ. নেৰপেচীয়া; দুৰ্বল; কাম কৰিবলৈ অপাৰগ

নেহৰ/ৰহন—বি. নহৰু; মাটিৰ তলত হোৱা মছলা ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ মূল

নেহোৰা কৰ্/পোহ কৰ্—কেৰেপ কৰ, গণিতো কৰ; যেনে—নিজৰ কামখিনি ভালকে কৰ্‌বা পাৰিলে কাকো নেহোৰা কৰাৰ দৰকাৰ নাই।

নৈবদ, নৈবদ্য, নৈবাদ—বি. নৈবেদ্য; দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে শৰাই আদিত সজাই আগবঢ়োৱা মাহ-চাউল আৰু উপকৰণ বস্তুৰ সম্ভাৰ

প

পকৃটা—স. ধা. পকাটিয়া; সেৰ খুৱা; সেৰা; ঘূৰাই পকাই খোৱা; গুণ বাচ্

পকাৰহীয়া—বি. কুঁহিয়াৰৰ ৰস পগাওঁতে কুট উঠাৰ আগৰ ৰস

পকি অপক হ, পকি উপক হ—ৰবকৈ পহ্ (কলবুলত খাটে।)

পকোৱা—বি. কটা তামোল-পাণ গুৰি কৰিবৰ কাৰণে বুঢ়া মানুহে খোলোঙাত লৈ ফুৰা পিতলৰ চুঙা আৰু লোৰ সৰু মাৰিৰ বস্তল

পখৰা-চিখিৰা—বিণ. পখৰা-চিতৰা; কেইবাটাও ৰং থকা; নানা বৰণীয়া

পখৰাধুন—বি. নিজৰ গুণ-গৰিমা আনিককে দেখুৱাবলৈ কৰা কিতাপি; যেনে—গাত জ্বলনাকেদি নাই যেতিও সি আমাক পখৰাধুন দেখুৱাইছি।

পখক—বি. পখৰা বৰণৰ হালোৱা গৰু

পচ্ ধৰ—পচিবলৈ আৰম্ভ কৰ্ ; যেনে—কলে পচ্ ধৰিছে; কাজলেপি থাকেই নে নাথ্‌কেই ঠিক নাই।

পঁচমুখীয়া-কচু—বি. একেটা পেখাত পাঁচখনমান মুখৰ মিচিনা চিন থকা এবিধ কচু

পটা—বি. মৰাপাট

পটাৰ ঠাৰি—খঁাহ একৰাই দিয়া মৰাপাটৰ কোমল ঠাৰি

পটাপাটপো—বি. ঔষধ, মচলা আদি বটিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা শিলৰ ছটা আৰু পোটা শিল

পট্‌ৱা—বি. ডোং সাজিবৰ বাবে কলগছ কাটি কৰা চুটি টুকুৰা

পতন, পোতন—বি. পতান; ভিতৰত চাউল নথকা ধান

পত্‌কে—ক্ৰি. বিণ.=তপকে

পতাজপিতীয়া—বিণ. শিং জলালৈ যোৱা (গৰু-ম'হত খাটে।)

পতিপাল—বি. প্ৰতিপালন; যত্ন

পতীয়াথাক—বি. এতলীয়া থাক; সৰু ল'ৰা-ছোৱালীক দিয়োৱা ভাল থাক

পথৰ—বি. পথাৰ; বহল মুকলি ঠাই

পথৰুৱা—বিণ. পথাৰেদি যোৱা (বাটত খাটে।)

পথেলি—বি. পথালি
পথেলি-কুমুৰা—বি. চুটি-চাপৰ শকত মানুহ (তুচ্ছাৰ্থত)
পথেলীয়া—বিণ. পথালিকৈ থকা
পথেলীয়া পিট—মোৰোকনি মাৰ্; নিজৰ কাম কৰিবলৈ অনিচ্ছা কৰ্
পদ—বি. গীত; নাম; যেনে—বিয়াপদ; আইধানৰপদ
পদ দি, পদ লগেই দি—গীত জোৰ্; গীত আৰম্ভ কৰ্
পদ পা—বৰ মানুহ বোলাবলৈ সুবিধা পা
পদ্ খিনা, পৰ্ হিদিনা—বি. পৰহি; যোৱা দিনটোৰ ওপৰদিনা
২। অহা দিনটোৰ পিছদিনা
পদুলী—বি. নামতী; নাম লগাই দিয়া তিৰোতা
পদো, পদোফুল—বি. পদুমফুল
পদোকচু—বি. আগুা খোৱাৰ উপযোগী এবিধ কচু
পন্তা, পানদিয়া-ভাত—পইঁতা ভাত; চেঁচা পানীত তিয়াই থোৱা ভাত; যেনে—

পন্তা খোৱাৰ নাম নাই।
বাৰী কোবাৰ নাম নাই॥
(ফকৰা)

পনা, পনেনি দি—বাঁট উঠ্; বাঁট ভোল্; ওহাৰৰ তল ভাগলৈ গাখীৰ নামি খীৰাবৰ উপযোগী হ
পনাত্কে—ক্রি. বিণ. ৰপৰাই; যেনে—সি আহি পাই পৰত্কে কথাটো শল্গি নিজে বিপদত পৰিল।
পৰ্পৰ্কে—ক্রি. বিণ. লৰালৰিকৈ; পলম নকৰাকৈ
পৰপাকী ভাত্, পৰপাতী ভাতু, পৰভাতী ভাত্—জ্যেষ্ঠজনৰ মৰণৰ কাৰণে পালন কৰা অশৌচৰ অন্তত হোৱা শৰাধৰ পাছত বা লগুণ-দিয়নী আদিৰ ব্ৰতৰ পাছত কোনো আপোন মানুহৰ নিমন্ত্ৰণ অনুসৰি সেই ঘৰত প্ৰথমবাৰ ভোজন কৰ্
পৰ্বত—বি. আকাশ (চহা ব্যৱহাৰ)
পৰ্খুদিনা, পৰ্গুদিনা—বি. অহা পৰ্হিলৈ; কাইলৈৰ পিছদিনা
পৰ্হি দিনা—বি. = পদ্খিনা
পকৰা—বি. গাত পাখি থকা, উৰিব পৰা আৰু বগাই যাব পৰা কীট; (যেনে—পানীপকৰা, জোন্কীপকৰা।)
পলশ—বি. পলাশ; এবিধ বনৰীয়া গছ আৰু তাৰ ৰঙা ফুল
পলুৱেই—বি. পলোৱাই; পল বাওঁতা; পলোৰে মাছ ধৰোঁতা
পলো, পলৌ—বি. পল; বাঁহৰ কাঠীৰে সাজি লোৱা জুলুকিতকৈ ডাঙৰ এবিধ মাছ ধৰা যতন
পস্তক—বি. পৰ; পত্ৰ; সময়; যেনে—খাবাৰ পস্তকত বহি থাকিলি কং উঠেই।

পহৰাৰী—বি. পোহাৰী; ডলা বা খৰাহীত পোহাৰৰ বস্তু লৈ বেচি ফুৰা তিৰোতা

পহিলা পহিলা, পহিলাতে, পোন-পহিলা, পোনপহিলে—ক্রি. বিণ. প্ৰথমতে; পোনতে; আদিতে

পাওৰা, পাৰা, পাৰোৱা—বি. পাৰ; পাৰ চৰাই

তুলনীয়—

'চাগ পাৰা পোহে যাঁহ।
দুই সিৰাতে বোৰে বাঁহ॥'
(ডাকপ্ৰবচন)

পাকেৰ্ চোৰা—বি. পাকেচোৰা; অলপ হালধীয়া ডাওৰ ঠেঁটিৰ চেঁৰা কাউৰীৰ নিচিনা এবিধ ক'লা চাওৰ চৰাই

পাকেৰ্ নেচেৰা—বি.=নেচেৰা

পাকেৰি—বি.=নেচেৰা

পাগ—বি. টৰ; ভাৰ খাঁতৰ কৰিব পৰা শক্তি; যেনে—১। খণ্ডাখানৰ বৰ পাগ; ২। ভাৰত অযোগ্য খালি পাগ্ লাগেই।

পাংগাছা, পান্গামছা—বি. কৰতে বৈ লোৱা কৰ পুতলৰ চুৰিয়া

পাঙাপুঙা কৰ্—ক্রিয়া এটা উদ্দে-শ্যেৰে ইফালে সিফালে চা; যেনে—সি বাটত পাঙাপুঙা কৰি থকাত মোৰ চকুত পৰিল।

পাচন / ফাচন—বি. হালৰ গৰুক তৰিবলৈ খোঁচা লৈ ব্যৱহাৰ কৰা লাঠি

ভণিলাভ খুটি লোৱাই থৰিবৰ বাবে এছাৰিৰ মুৰত লগাই লোৱা সৰু জোং

পাচেতি—বি. পচতি; জন্মাষ্টমীৰ আনুষঙ্গিক উৎসৱ (ভাদ-আহিনৰ দোমাহীত খটবাসত্ৰত আৰু কাতি আৰু আঘোণৰ দোমা-হীত ঔভলাসত্ৰত এই উৎসৱ আৰু মেলা হয়।)

পাচেনি—বি.=আউনিপাচেনি

পাছিলা—বিণ. পাছৰ; পাছত হোৱা বা থকা; যেনে—পাছিলা পূজা (যাবৈপূজাত থাকে।)

পাট্ দৈয়া—বি. পাচী-দৈ; পাচী বৰৰ বাবে দৈ তুলোৱা এবিধ বন

পাট্না—বি. কাপোৰ থুৰ বাবে বা থওঁতে বহিবলৈ সাজি লোৱা খুৰা নথকা দীঘল আৰু বহল এচলীয়া তক্তা

পাঠীয়া—বি. চকল; চেলেপু

পাত—বি. ধ্বংস, নষ্ট, মৃত্যু; যেনে—সি পাপী মহৰা পথৰত হাকাই দেখা পাত কৰিলা। ২। অলপতে তেওঁৰ মহাগুৰু (পিতৃ-মাতৃ) পাত হৈছি।

পাতকানি—বি.=বিজুকানি

পাতচক্ৰ—বি. আখৈ আদি ভুটাবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা মাটিৰ মেলাহি চক

পাত দি, পাত পানী দি—ভোজত বহা মানুহে ভাত খাবৰ কাৰণে পাৰী পাৰীকৈ পাত আৰু মুখ ধুবলৈ পানীৰ পাত্ৰ দি

পাণ-ধ'ৰ্কা—বি. ধুতিনীতি মানি চলা লোকক জলপান বা ভাত খাই উঠি মুখ ধোওঁতে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ দিয়া খৰিকা আৰু মুখ ধুই উঠি মুখত দিবলৈ দিয়া পাণ

পাতগাজাং—বি. পাতেগজা; দুপৰীয়া টেঙা; পাত মাটিত পুতিলে গিপা ওলাই তাৰ ওপৰেদি পোখা ওলোৱা এবিধ বনৌষধি

পাতঠানি—বি. গছৰ আগৰ পাত লাগি থকা ঠানি

পাত্‌লানী হ—পুষ্পিতা হোৱাৰ পাছৰ বাৰ বিধুতি হ

পাতেনী—বি. তিৰোতা মানুহে বুকুত পিন্ধা মেখেলা

পান্‌গামছা—বি. = পাংগাছা

পান্‌জোলা—বি. পানীজোলা; খঁহনি খাই বা অধিক তাপ লাগি ছালৰ ওপৰত জ্বালাপোৰা কৰা পানীৰ টোপোলা

পান্‌-দিয়াভাত—বি. = পন্তা

পান্‌পকৰা—বি. পানীপকৰা; পানীৰ ওপৰত আকপাতি বুৰি ফুৰা এবিধ ক'লা বৰণৰ পকৰা;
বেসে—পানীৰ চিকণ পান্‌পকৰা।
মাছৰ চিকণ মৰা ।।
(বোজলা)

পান্‌পেলীফুল, পান্‌বেজীফুল, পানীপিপেলী—বি. পানীপিপলী; পানীপিৰলি; শেৱালিফুল

পান্‌পোখেজি—বি. পানীকঁকলি; কঁকালৰ কাষৰ কোমল অংশ

পান্‌পোচা—বি. পানীপাচ; ঘৰৰ চালৰ তলৰ মাৰলিত লাগি থকা অংশ

পান্‌মণ্ডলীয়া, পানীমণ্ডলীয়ে ধৰা—বিণ. পানীমণ্ডলী নামৰ এবিধ ভূতুনীয়ে ধৰি খোৱা কৰা; লৰচৰ কৰিব নোৱাৰা ধৰণৰ খোৱা (গালি)

পানখিঁয়েলি—বি. পানী মুৱলি; পানীৰ নিচেই দাঁতি

পানীপিপেলী— বি. = পান্‌পেলীফুল

পানীমণ্ডলীয়ে ধৰা = পান্‌মণ্ডলীয়া

পানীয়া—বিণ. পনীয়া; পানীৰ নিচিনা পাতল

পাভোৱা—বি. পাভ; এবিধ বাকলি নথকা পাতল মাছ

পাভোৱামুৰী—বি. পৰা; আঙুলিৰ পাৰ উখহি হোৱা এবিধ বিষ বেদনা

পাভোৱা ভাজা খৰি—শুকান পাতল খৰি

পামুৰেই—বি. পমুৱা; পাম ধৰি খেতি-বাতি কৰা মানুহ

পামুৱেজি—বিণ. পাম ধৰি থকা

পাৰ্-পাৰ্-পিৰ্-পিৰ্—বি. শৰীৰৰ কোনো অংশত সৰু পকৰা কণাই গলে হোৱাৰ নিচিনা সাধাৰণ অনুভূতি

পাৰা—বি. = পাওৰা

পাৰী—বি. পৈৰী; মাইকী পাৰ
২। বাঁহৰ কাঠীৰে সজা চেপাৰ দৰে কোনো বস্তু এবিধ মাছ ধৰা যতন

পাবোৱা—বি. = পাওৰা

পালবোদন—বি. কাম কৰোঁতে ইজনে সিজনক সলনি দিয়া কাৰ্য্য; যেনে -ভাগাৰ নাপিলি তহঁতে পালবোদল কৰি জিৰেণি লবি ।

পালাক-পিলিক—বি. চঞ্চলভাৱে বা কিবা বস্তু চুৰ কৰাৰ উদ্দেশ্যে ইফালে সিফালে চোৱা কাম

পালাং—বি. পালেং; এবিধ শাক
২। কাঠেৰে সজা উন্নত ধৰণৰ শয্যাৰ আধাৰ

পালাজ্বৰ—বি. পালজ্বৰ; এদিন এৰি এদিন উঠা জ্বৰ

পালাপাচেনি—বি. = আউল পাচেনি

পালিয়া, পাজা, পাজিয়া—বি. পানীপাচ; ঘৰৰ চালৰ তলৰ অংশ

পালেতী—বি. আলবৰাতী; আলধৰা তিৰোতা মানুহ

পাল্লা—বি. পাল ২। কবল; অধিকাৰ; যেনে— এইবাৰ বেয়া মানুহৰ পাল্লাত পৰিছ ।

পাজা, পাজিয়া - বি. = পালিয়া

পাল্লা—বি. ধুৰা (চকী, মেজ আদিত থাকে ।)

পায়াস, পাহভাত—বি. পায়স; পাহ; পৰমান্ন

পাহ, পাহি—বি. নাকৰ ফাঁতি; যেনে—
যেতিয়াকে কাটেই নাকৰ পাহি ..
তেতিয়াকে নুশুচেই বাঁতৰ হাঁহি ॥
(ফকৰা)

পাহ্ মুখ্ কৰ্—সিঁয়ুৰ কৰ্; আনকালে মুখ ঘূৰা; যেনে—মোক দেখি সি পাহমুখ কৰিলা ।

পাহি—বি. = পাহ

পিকদানি—বি. পিকদান; পিক পেলোৱা বাটি

পিঁজিৰা—বি. পিঁজৰা; জীৱ জন্তু আটক কৰি থোৱা ঘৰ

পিঠাগালা / কজাকৰা—বি. পিঠাখোৱা; পিয়ালপাজ; তিতি থাক পাল উৎপন্ন এবিধ বোগ

পিঠেজি—বি. আগৰেহ; কৰিলা

পিত্ পানী—বি. পেটৰ তিতাধৰণৰা ওলোৱা টেঙা, তিতা পানী

পিত্ মণি—বি. পিতেই লক লক এবিধ মণি

পিতাজ—বি. পিতল

পিতাজচকুৱা—বিণ. পিতল বৰণৰ চকুৰ মণি থকা

পিতামুৰীয়া জাপ্—জোকৰ কমাত থাকলে মাপাই অধিক হ

পিতা, পিতাই, পিতেই, পিতো—বি. দোপাই; মৰমলগা সম্বো (সম্বোধনত ব্যৱহৃত)

পিপিৰা—বি. পিপৰা (ই সক সক ঠেঙেৰে বুলি যায়); যেনে—বিহপিপিৰা; বঙা পিপিৰা।

পিপিৰাই পৰ্বত খহা—বহু নিম্নস্তৰীয়া লোকে একেবাহে চেষ্টা কৰি ডাঙৰ কাম কৰ্

পিপেলী—বি. পিপলী; এবিধ পাণ জাতীয় লতা আৰু তাৰ জলা ফল

পিৰেঠি—বি. পিৰঠি; চকুৰপতা
২। নাৰৰ আগচিঙৰ তলৰ অংশ

পিলখ—স. ধা. পিলিক্; অমনোযোগীহে কাম কৰি একেটা কামতে লাগি থাক্

পিলিক-পালাক— বি.= পালাক-পিলিক

পিলু—বি. পেলু; পেটৰ ভিতৰত থাকি শৰীৰৰ তেজ শোহা কীট
২। হাঁহৰ নিচেই সৰু পোৱালি

পিলু পিলু পিলু—আহ্ আহ্ আহ্ (হাঁহৰ পোৱালিক মতা মাত)

পিজৌ-পিচৌ—বিণ. একেলগে আপুৰি থকা; বহুত (জোক, ওকণি আদিত খাটে।)

পিয়ান দি—কিয়ান দি; পোৱালি জগা; (গৰু, ছাগলী আদি পোহনীয়া জন্তুত খাটে।)

পুঙা কাটি—নতুনকৈ পোখা মেল; যেনে—ধানপানীয়ে হেঁচা মাৰি ধৰিছিল যেনিও ধাৰাসৰিনি পুঙাকাটি ওলাইছি।

পুঙা—বি. চুটি পেঙিলৰ মূৰত লগোৱা বাঁহৰ সৰু সৰু চুঙা

পুখ—বি. কুমন্ত্ৰণা; দুৰ্বুদ্ধি; যেনে—কোনবাই তাক পুখ দিছি।

পুজি—বি. মেজি; ধানখেৰ খড়-নাই দমাই থোৱা দ'ম
২। মাঘবিহুত পুৱিৰৰ বাবে ওখ আঁপইতা বাঁহ পুতি শুকান নৰা কলচোঁচনি আদিৰে সজা ওখ দোলৰ দৰে এক ধৰণৰ মেজি। ইয়াক ভেলাপুজিও বোলে।

পুজুলা-অকণি—বি. পিজলা, পিজলী ২। ওকণিৰ পোৱালি

পুতুখোৱা, পোতখোৱা— বিণ. পুতখোৱা; পুতেকৰ মৰণ দেখা স্ত্ৰী—পুতুখাইতী; পোতখাইতী

পুনপুনীয়া—বিণ. কোমল; মিহি; খহটা নহয় (কথাত খাটে।)

পুলিপোখা—বি. সতি-সন্তান; বংশধৰ

পুৰ্পুৰকে—ক্ৰি. বিণ. আনে গম নোপোৱাকৈ; হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে

পুকত্ কৰ্—গিৰিহঁতে ক'ৰ নোৱাৰাকৈ লৈ যা

পুকত্কে—ক্ৰি. বিণ. আনে গম নোপোৱাকৈ; অতি কম সময়ৰ ভিতৰত

পুৰাই পুৰাই, ফৰিং ফৰিং—ক্ৰি. বিণ. দোকমোকালিতে

পুৰৈতী—বিণ. পোঁৱাতী; অৰণ দিন আগতে সন্তান প্ৰসৱ কৰা বা পোৱালি জগোৱা

পুৱাসোমৰ বাতি, পুৱেত্ নিহা বাতি, পুৱেত্ নেহীয়া বাতি—বি. পুৱতী নিশা

পুৱেলিগীত—বি. বাতিপুৱা শোৱা-পাটিতে গোৱা ভকতীয়া গীত

পুৱেলিভোটা— বি. পুৱতি ভোটা, বাতি পুৱাৰৰ সময়ত পশ্চিম আকাশত দেখা দিয়া শুক্ৰগ্ৰহ

পুহা, পুহ—বি. পুহীয়া; পুহমাহত জন্মাৰ কাৰণে থোৱা নাম

পুৰেণি—বিণ. পুৰণি

পুৰণ্ চেমীয়া, পুৰেণিচেমীয়া—বিণ. পুৰণি চাৰৰ, পুৰণিকলীয়া; যেনে—নঙলা দেখিয়েই কব পাৰি এই ঘৰ পুৰণচেমীয়া গিৰি।

পুঁই, পুঁইশাক—বি. পুৰৈশাক

পুৰে বগা দাৰ দি—দোকমোকালি হ; বলকাট দি

পুৰ্ণসেৱা—ভকতীয়া উচ্চৱ বিশেষ

পুৰ্ণযেৰীয়া—বি. একশ্ৰেণীৰ বৈকৰ

পুৰাপুৰি—ক্ৰি. বিণ. পুৰাপুৰিকে; সম্পূৰ্ণৰূপে

পেক্‌পেকা / ফেক্‌ফেকা—অ. ধা. অনাহকত বকৰি থাক্

পেযেনিয়া—অ. ধা. পেযেনিয়া; একেটা কথাকে কৈ থাক্

পেটকুকলীয়া—বিণ. = কুকলীয়া

পেটপচা—বিণ. হিংসাকুৰীয়া স্ত্ৰী—পেটপচী (গালি)

পেটৰ-পোৱা—নিজৰ সন্তান

পেটজামৰু—বিণ. পেটাল (মানুহত খাটে।)

পেট্ কৰ্, পেইকা উঠ্— পেটত নাড়ী-ভুঁক বাহিৰ হ

পেটৰ কামোৰ—পেটৰ ভিতৰত কামোৰা কামোৰা ভাৱৰ বেদনা ২। কোনো বস্তু পাবলৈ মনত লুকাই ৰখা ভাৱ

পেটা—বি. মাছৰ পেটৰ ভিতৰত থকা নাড়ী-ভুঁক

পেটাপিয়াজ, পেটাবিচাৰ, পেটা-সোধন—বি. = ওৰসোধন

পেটেলা, পেটেৰী—বি. পেটাৰী; সক জপা

পেৰপেৰীয়া—বি. কোমল; জাবৰে চোবাবৰ উপযোগী সোহোৰা (যেছিকৈ সিজা ভাত আক কোমল তামোলত খাটে।)

পেজেলি—বি. বাজৰাবত লগাতকৈ অধিক হৈ নষ্ট হোৱা বৰ্জা; যেনে—ভোজৰ ভাত একসাঁজমান পেলেনি গ'ল।

পেৰাঁক—বি. পেঁক; বোকা

পেৰাক দি/বোকা দি—খান কৰৰ বাবে খাই বৈয়াই পথাৰৰ মাটি সম্পূৰ্ণৰূপে উপযোগী কৰ্

পে-আদেৰী— বি. আদৰমালতী; নিলাজী বন; লাজুকী বন; চুলেই পাত জাপ খোৱা এবিধ কাঁইটীয়া বন

পেৰাকৰ মুৰ খাইতী—খাবাঁৰ মৰণ দেখাঁতী (গালি)

পেনাজ, পেজান, পেজাম—বি. পনিয়াল; এবিধ কাঁইটীয়া গছ আৰু অহৰকালি হোৱা ইয়াৰ ফল

পোকা—বি. পোক; কীট; ২। সাপ

পোকা লাগ্—বিণ. শৰীৰত হোৱা ঘা কোহোৰাত মাখিয়ে কণী পৰাৰ পাছত পোকৰ জন্ম হ

পোকালাগা—বিণ. শৰীৰৰ ঘা কো-হোৰাত মাখিয়ে কণী পাৰি পোক জন্মাই অশুচি কৰা (গালি) স্ত্ৰী—পোকালাগী (মানুহত খাটে।)

পোকেধৰীয়া—বি. পুকীয়া; পোকে ধৰা (ফলত খাটে।)

পোখেলি—বি. খুৰলি; গাৰিশলি; ঢেঁকীৰে ধান বানোতে ব্যৱ-হাৰ কৰা খোলনি থকা শিল

পোত্কে—ক্রি. বিণ. = ভপকে

পোতখোৰা—বিণ. = পুতুখোৰা

পোতন—বি. = পতন

পোতাপ্খুৰী—বি. পিতনি পৰা খুখুৰী; যেনে—
থলত থল বাজা।
. পোতাপ্খুৰীত বাকেই বাজা ॥
(ফকৰা)

পোনপছিল, পোনপছিলে—ক্রি. বিণ. পহিল-পহিল

পোৰ্পোৰ্কে—ক্রি. বিণ. লৰা-লৰিকে; লোনকালে

পোৰাঘাট পিপেজি পথ—কটাৰাত কেঞাতেল; পেলাত ঢৌঅ; এটা অশান্তিৰ ওপৰত আন এটা অশান্তি

পোষ্কা মাৰ্, পুলুঙা মাৰ্—গা এৰা দি

পোলঙা/সলঙা—বিণ. কাষত ডাল নগজি ওপৰলৈ বাঢ়ি যোৱা (গছত খাটে।)

পোৱান—বি. পোনা; মাছৰ পো-ৱালি

পোহ—বি. পৰিয়াল; ভৰণপোষণ দি ৰাখিবলগীয়া লোক; যেনে—ছলিয়ে পলিয়ে শিহঁাত আঠোটা, এখানহালৰ পোহ।

পোহনবিয়া—বি. পুংসৱন; পত্নী প্ৰথম গৰ্ভৱতী হোৱা অৱস্থাত পুত্ৰ লাভৰ মানসেৰে কৰা বৈদিক সংস্কাৰ

প্ৰভুথেৰখান—স. না. প্ৰভু; প্ৰভুৱে; প্ৰভুজনা (গুৰুজনাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰোঁতে অধিক সন্মান দেখু-ৱাত খাটে।); যেনে—
প্ৰভুথেৰখান, পাগলেগি যাবা হৈছি।

ফ

ফইলং—বিণ. ফলংলং; ফলঙা; ফলংলঙীয়া; বুকলি; হাবি জঙ্গল নথকা

ফক্কৰ—বিণ. চেলেপু; ধূৰ্ত্ত

ফখুন্দা—বিণ. নীৰস; একো একো নলগা; যেনে—বহুৰা তৰিখিনি খাবা নবি, ফুখুন্দা ফুখুন্দা লাগেই।

ফচৌচৌৱা, ফোচোঙোত—বিণ. নিৰৰ্থক; তদা; যেনে—
নেল কৰেই হে কৰেই,
পাছ কথা ফচৌচৌৱা,
একো মীমাংসা নহ'ল ।

ফজিৰপ্‌ৰা— বি. দোকমোকালি; ধলপ্‌ৰা

ফজিৰ ফ'জিৰ—অ. বিণ. পুৱাই পুৱাই

ফ'ট্‌কা—বি. ফটিকা

ফটিহ—বিণ. ওকইদাং মাৰা লোক

ফত্‌কে—ক্রি. বিণ. = পত্‌কে

ফণি—বি. জাল গুঠিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা বাঁহৰ পাতি

ফন্দলু—বি. ফন্দিয়াৰ; গোপনে কুবুদ্ধি কৰা মানুহ

ফন্দ্ ধুৰা—ভানকৈ বাই ঘৈয়াই নিয়ম মতে কৰ্ (খেতিত খাটে ।); যেনে—ফন্দধুৰেই বোৱা নল্লি কি ক'ইহাৰ হবো ?

ফলফলীয়া—বি. পৰিষ্কাৰ; মল-কুহ নোহোৱা (ঠাই আক মুখত খাটে ।)

ফলফকৰ—বি. ফলমূল

ফলৰ, ফলাৰ—বি. বিয়া সৰাহ আদিত খুউৱা জলপান

ফলকৰা—বি. = পিঠাগাদা

ফলীয়া, ফলীয়াচৌকন—বি. ফলা বাঁহ বা ডাবোল গছৰ চাঁচি লোৱা চৌকন

ফচ্ছি—বি. গপ; ফিজাৰি

ফ'হতি, ফৌহেতি—বি. চিপা ৰছী

ফাইলাং, ফাইলৌ, ফাৱা—বি. কাকো নোকোৱাকৈ গুচি যোৱা কাম (নতু. অৰ্থত ।)

ফাকিতাং, ফাকিতাং—বিণ. ফাঁকি দি খুৱা খভাৱৰ

ফাংফুং—বি. আনক উপোৱা ধৰণৰ কথা; কাৰত মনোজ্ঞাল দিদি শব্দ কটোৱা কাৰ্য্য

ফাচ্—অ. ধা. ফাছ খা; নদিব লোৱাকা ছ

ফাচন—বি. = পাচন

ফাচাংফিচিং—বি. অৰ্থনোবোধী হৈ থকা কাৰ্য্য

ফাচাজেই ফুচুলেই— ক্রি. বিণ. খলাই-খটাই; বেলি; যদত ভাল লগাকৈ কথ কৈ

ফাটাফুঠা—বি. ভিতৰত লোৱা বস্ত অলপ দেখাকৈ ভাঙৰকৈ কৰা চুৰি

ফাতবাম্মি—বি. কুচ্‌বি

ফাকৰ—বি. কাপৰ; কাপৰ মাখিহান থহটা হৈ লোম গৰি যোৱা বোগ

ফাকক—বিণ. কপৰা; কাপৰে ধৰা স্ত্রী—ফাকেৰী

ফাৰাক হ = ভে'দ বা

ফাকফাটি— বি. মাজনৰ কামৰ ফিকাইদি থুবুৰাই মাজনফুৰৰ মনত খুৱাই দিবৰ বাবে সজা লোৰ কাঁইট

ফাকফাটি পজা—বিবাহ ভিতোজাৰ পত্নী হিচাপে গ্রহণ কৰা মাৰা-বৰ্ণ অনুষ্ঠান কৰ্

কাঠিয়োতা মাৰ্—শাৰল-কাচন কৰ্

কাহাকুহা—বি. কুচকুচনি; কুচকুচাই কোৱা কথা

কাহি—বি. ৰছী আদি টানিলে টান হৈ লাগি খুলি নোযোৱা গাঁঠি

কাহি লাগ্—এবাল দিঙঁতে বা বাছি খঙঁতে ভিঙিৰ গাঁঠি টান হোৱাৰ কাৰণে উশাহ ল'ব নোৱাৰা হ (গৰু-ছাগলীত খাটে ।)

কাহিলগা / সৰেই দি, সৰেইলগা—ভিঙিত কাহি গাঁঠি লগাই আত্মহত্যা কৰ্

ফ্রিকাদিনা, ফ্রিকিদিনা, ফ্রিব্ দিনা, ফ্রিব্ কাদিনা, ফ্রিব্ কিদিনা—বি. পিছদিনা

ফ্রিব, ফ্রিবি—অব্য. দুনাই; আকৌ; যেনে—মই আজি যাম, ফিৰ মঙলবাৰে ঘূৰিম ।

ফ্রিল্ ভিতা, ফ্রিলভিতা-বি. ফিৰিঙতি

ফ্রিবিস্তা—বি. দেৱদূত

ফ্রিলভি-ভিজলুক—বি. কণ জলকীৰা; এবিধ বনৰীয়া সৰু জলকীয়া

ফুকা—স.ধা. ফুৰা; ওঁঠ দুটাৰ মাজেৰে বাট উলিয়াই বতাহৰ চাপ দি

ফুৰকাই গলাটোপ ডাঙাব কৰ্—স কথা মানুহৰ মাজত প্ৰচাৰ কৰি ডাঙৰ কৰ্

ফুটিবাৰা, ফুটেনি—বি. বুকুৰে পিঠিয়ে খোচাৰ নিচিনা ষোৱা বেদনা

ফুটিয়াৰ—বিণ. ফুটফুনিয়াৰ; চতুৰ; সুযোগ বুজিব পৰা

ফুটেনি = ফুটিবাৰা

ফুল্ও—অ. ধা. ভেকুৰ লাগিবলৈ ধৰ্; যেনে—উহাৰা বনি চাউলপিটা ফুল্ ভিবা ধছি ।

ফুলন্তী—বি. ফুলতী; কাপোৰত ফুল বাছিব জনা তিৰোতা

ফুলপাঠী—বি. প্ৰথমবাৰ গাভিনী হোৱাৰ অৱস্থা নোপোৱা মাইকী ছাগলী

ফুলবাঁৰী—বি. আগবিয়া হৈ পুতিপতা হোৱাৰ পাছত স্বামীৰ ঘৰলৈ যাবলৈ নৌপাওঁতেই বিধবা হোৱা তিৰোতা

ফ্রেক্ ফ্রেকা—অ. ধা. = পেক্ পেক।

ফ্রেকৌফ্রেকৌ—ক্রি. বিণ. অমূলক কথা বাৰে বাৰে কৈ
২। আমোল আদি চোবাই শব্দ কৰি

ফ্রেচেৰা, ফ্রেচেৰাফ্রেচেৰ—বিণ. খেৰেপা; খেৰেপাখেৰেপ; মূতৰ গোন্ধ থকা

ফ্রেঁটাহে—বি. দোলাৰ ওপৰত লগোৱা কেঁট খুৱাই সজা এবিধ হৈছে

ফ্রেটেঙা দি—কাৰ বন নকৰাকৈ অঁত ওঁত ফিৰি হৈ থাক্; যেনে—দুৱাৰ মুখত কি ফেটেঙা দি থাকা ?

ফেটেঙা-ফেটেঙি—বি. কাম কৰ নকৰাকৈ অ'ত ত'ত খিয় হৈ থকা কাৰ্য্য; যেনে—ফেটেঙা-ফেটেঙি কৰি থাকিলি কি হবো, ধান কাট্‌বা নাযা কিয়া ?

ফেডেৰ-ফেডেৰ—ক্রি. বিণ. আতি-গুৰি নজনাকৈ (কথা কোৱাত খাটে ।)

ফেদেলিপুৰাণ—বি. আগমুৰি নো-হোৱা মিছা গল্প

ফেৰেকবাজি—বি. যিটো কৰিব লাগে তাৰ বিৰি পথালি হো-ৱাকৈ কৰা অন্য কাম; যেনে—হাল বাবাৰ পৰত ঘুমেই থাকি কি ফেৰেকবাজি পাত্‌ছা ?

ফেলুঙা—বি. ফেৰেঙণি; একে ঠাইৰ পৰা বেলেগ হৈ যোৱা দুটা ডাল ২। বিণ. = চিপলেঙীয়া

ফেহ ধুন্—অনাহকত দায়-দোষ ধৰি কোৱা কথাকে কৈ থাক্

ফৈ—বি. ফয়; ডাঙৰ বহী

ফোচ্‌কা গাঁঠি—খোৰোচা গাঁঠি; এমু-ৰত ধৰি টানিলে সুলকি যোৱা গাঁঠি

ফোচোঙোত—বিণ. = ফচোচোৰা

ফোঁটা—বি. ফোঁট

ফোহ্‌কে—ক্রি. বিণ. পতকে

ফোঁক—বি. ফোপ; কিত্ত; ভহ্‌যাৰ

ফোঁকলু—বিণ. ৰৰকথীয়া

ফোঁপা—অ. ধা. ফোঁপা; ৰখকৈ ছুটি উশাহ ল

ফোঁফেনি—বি. ফোঁপাউৰি; ঘণ্ডোৰ ডাঙৰ ডাঙৰকৈ বিয়া ডাকি / ২। খং বা অপৰত ডাঙৰকৈ ফোঁপোৱা কাৰ্য্য

ফোঁফোলা—বিণ. ফোঁপোলা; ভিত-ৰত শূন্য ঠাই থকা

ফোৰ—বি. ফোৰা; ফোহোলা; ছালৰ ওপৰত হোৱা, বিষ থকা আৰু পিছলৈ পকি বিষপানী ওলাই যোৱা টোপোলা

ফোঁহেঙি—বি. = ফঁহতি

ফোঁহেঙি পকা-পিছকালৰ ধাও ফুঁ-খলেৰে বহী পকা (ধানৰ ৰখাৰ ধাও কালৰ প্ৰথম পকচোঙ খাটে ।)

ৰ

ৰইঠাপেতীয়া আলু—বি. ৰঠাৰ আকৃতিৰে চেপেটা আৰু জনে ঠেক হৈ মাটিৰ তলৈ যাটি যোৱা এবিধ কাঠআলু

ৰকচ—বি. ৰাকচ

ৰখলা—স. ধা. ৰখলিয়া; ৰাকলি পুচা; ছাল এৰুৱা

ৰখিনা—বি. ৰখনিয়া; পিতনহুলা, মাকৰ গাখীৰ খাবলৈ এৰা (দাবুৰিত খাটে ।)

ৰখিনা হাৰ্—শিয়ন হাৰ; মাকৰ গা-খীৰ খাবলৈ এৰ্ (দাৰুঙি আদিত খাটে ।)

বগজ নাম্—অধিক ওজনৰ গাড়ী টনা বা বহুপৰ হালটনাৰ কাৰণে কান্ধ উখহি উঠ্

বগাচৰম্—বি. এবিধ বগা চানেকীয়া ছালৰ বেমাৰ

বগীফেন—বি. ফুটত উঠা বহী গাখীৰপৰা নুমোৱাৰ পাছত ঠাণ্ডা হবলৈ থবিলে ওপৰত চামনি হৈ উঠা বগা ফেন

বগুৰী—বি. বগৰী; এবিধ কাঁইটীয়া গছ আৰু তাৰ সৰু সৰু ফল

বগুৰীগুটীয়া—বি. কাণৰ তলৰ ভাগত ঠাণ্ডা লাগি উখহি উঠা বগৰীগুটিৰ সমান গুটি

বগুলা—বি. বগলী; মাছখোৱা এবিধ চৰাই

বঘা—বি. মতা বাঘ

বছ—বি. বছা; এবিধ বাকলি নথকা ডাঙৰ জাতিৰ তেলাল মাছ; যেনে—[illegible] চিতলৰ আধ্খান (ডাকবচন)

বছৰ-ধৰীয়া—বিণ. বছৰ উদানি; বছৰ-বৰীয়া; এবছৰৰ কাৰণে ৰখা; এবছৰ ধৰি থকা (চেকৰ নাকৰত খাটে।)

বজাকল—বি. বজৰীয়া; ভিতৰত সৰহকৈ গুটি থকা আঠীয়া কলৰ আকৃতিৰ এবিধ কল

বজ্না, বজনা—না. ধা. দমৰা গৰুৰ কণীগুটি খুন্দি বাজন কৰি লৈ হাল বাবৰ উপযোগী কৰ্ (মংহত্তে খাটে।)

বজাচামা—বি. জন্তুৰ পাকস্থলীত মলৰ আৱৰণৰ ওপৰত থকা বগা পাতল ছাল ২। কণীৰ বগা অংশৰ ওপৰত থকা পাতল বগা চাকনি; যেনে—

জতি হতাহ যাব।
বজাচামাই সাব॥
(যোজনা)

বজালি—বি. সাপৰ বিষ সৰা মন্ত্ৰ পুথি এখন

বটন, বটনগুৰা—বি. খাৰলি; সৰিয়হৰ গুৰিৰ লগত খাৰ মিহলাই কৰা এবিধ চাটনি

বট্—স. ধা. বাট্; গুৰি কৰ্

বটল—বি. পাখি গজা উঁই পৰুৱা

বটাকেন্দ্ৰীয়া আলু—বি. ইকৰা আদিৰ আটিৰ দৰে জোট বান্ধি মাটিৰ তললৈ বাঢ়ি যোৱা এবিধ কাঠ আলু

বঠীকুঁজা—বিণ. পিঠিত মৈদাৰ নিচিনা কুঁজ থকা
স্ত্ৰী—বঠীকুঁজী

বতৰ কৰ্—বতৰীয়া বস্তু প্ৰথম বাৰৰ বাবে খা; যেনে—এইবাৰ আম খাবাই নাছিলোঁ, কালিহে বতৰ কৰ্লু।

বতৰে ভতৰ—ভাল বতৰে শস্য উৎপন্ন হোৱাৰ কাৰণ

বতৰুৱা—বিণ. বতৰীয়া; কোনো এক বতৰত উৎপন্ন হোৱা

বতুৱা—বিণ. বটুৱা; খাৰ সৰকা (অৰত খাটে।)

বঁটিয়া—বি. বটিয়াৰ; পকৰ মূৰৰ কণীপুঠি খুন্দি নপুংসক কৰা মানুহ ২। মুছলমানসকলৰ সকু ল'ৰাক চুন্নত কৰা মানুহ

বন্দুৰা—বিণ. বন্দীয়া; বাদ বা কলহ পোৱা; বাদ থকাৰ কাৰণে খেল জাতিৰে একলীয়াকৈ থোৱা

বনজবৈ; বোনজবৈ—বি. (তিৰোতা মানুহৰ) ভনীয়েকৰ গিৰীয়েক

ব'নিধান, ব'ন্নিধান—বি. বৰাধান

ব'নী, বৈনী—বি. ভনী

বত্তে, বত্তকে—ক্রি. বিণ. কোনোমতে; যেনে—বত্তে মাটিখিনি বোলোঁ, আৰু দুই দিন থাকিলে পানীৰ অভাৱত ছন পৰিব হয়।

বৰঘৰী—বি. বৰবৈণী; ভাই-ককাই সকলৰ ভিতৰত ডাঙৰজনৰ পত্নী ২। সতিনীসকলৰ ভিতৰত প্ৰধান-জনী

বৰচিকণকে, বৰচিকণকে—ক্রি. বিণ. খুনীয়াকৈ; নিয়াৰিকৈ

বৰডেকা—বি. ডাঙৰ ককাই; ভায়েকসকলৰ ডাঙৰজন

বৰদ'ক/ভৰদ'ক—বি. মাৰৈ পূজাৰ শেষৰ দিনাৰ আগৰ ৰাতি নখিলাৰৰ মৃত্যু মুজাৰবৈ দেওধনীয়ে দেখুৱা বৰণৰ ভাও

বৰদেউলৰ দিনা হাজৰ পাজা—এটা কবিবলগীয়া ডক্মী কামৰ সময়ত ওলোৱা আন এটা কাম (বঙালী বিহুৰ দিনা বৰঃ দিনাৰ বৰদোলত উৎসৱিত কি ঠেৰ্জন ভাবে বৰদেউল বোলে।)

বৰদৈয়া—বি. বৰকোৱা; এবিধ চৰাই, পাতল, পিঠিত কাইট থকা মাছ

বৰমহ, বৰমহে থৰ—অ. বৰ ধৰিব; লেবেকি থকা কাৰণ ভেঁকুৰ লাগি ক'লা পৰি যায়

বৰমাৰাই মাৰা—টাওকণ্ঠীয়া বাণী

বৰহাণ, বৈহাণ—বি. বৰবৃণ

বৰহী—বি. বৰশী; মাছ ধৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ লোৰ কাঁইট আৰু তাৰ লগৰ বৰশী আৰু ধাঁহৰ লেকেচিৰ চিপ

বৰহীগাঁঠি—বি. বৰশীৰ কাঁইটত বৰশী লগাওঁতে দিয়া একপ্ৰকাৰ গাঁঠি

বৰহীয়াল—বি. বৰশী বোৱা মানুহ; যেনে—বৰহীয়ালৰ পুঙালৈপি চখু।

বৰাহদি—বি. বাৰাহ; জলা আৰু তিতা ভূঁই থকা, আদাৰ দিছিল, ঔষধত লগা এবিধ বন

বৰী—বি. বোৱাৰী; ভাই. পো, ভতিজা আদিৰ পত্নী

বৰেৰপুৰা, বেৰহেপ্‌পুৰা, বেৰপুৰা—বি. গোৰবোকালি, বৰপুৰা

বল বুবু—অনৱকাশী বা কৰিব নোৱাৰা কাম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা; যেনে—কাঠতাল খাহুৱা লৰা, একেৰে বল বুজি লাভ নাই।

বৰান—বি. দোং; খেতিৰ পথাৰৰ মাজেৰে পানী যোৱাই নিবৰ বাবে খন্দা ডাঙৰ খাল
২। কিনা সময়ৰ জোখতকৈ বেচিৰৰ সময়ত উলিওৱা অধিক জোখ

বৰা—বি. বৰলা; তিৰোতা মৰা পুৰুষ

বৰিমাছ—বি. বৰালিমাছ

বৰিসিয়েনি—বি. বৰালিমাছৰ গাত থকা সিয়নিৰ নিচিনা চিনৰ দৰে কাপোৰত দিয়া সিয়নি

বৰিয়াগোসাঁই—বি. শিৱ; মহাদেৱ

বলীজুৰী—বিণ. শক্তিশালী; জোৰ থকা

বহ—বি. বয়স; যেনে—
অহ নুকাম বহ লুকাম।
সোন্‌পায়ুৰা গাল দুখান ক'ত
লুকাম?
(ফকৰা)

বঁহা—থাৰ থকা পানীত পতাৰ উপযোগীকৈ বাঁহৰ কাঠীৰে সাঁজি লোৱা মাছ ধৰা এবিধ মুখবহল যতন

বহাঘৰ/মুকেলিঘৰ—বি. মাৰলঘৰ; চ'ৰাঘৰ; আলহী-অতিথি বহা ঘৰ

বা—বি. বাওধান
২। বিণ. বাও; ভিতৰত শাহ নোহোৱা; অসাৰ;
যেনে—বা ডিমা; বা ফুল

বাইছা—বি. বৈছা; বাৰ; কাম কৰাৰ এটা সময়; যেনে—এক বাইছা বয়ো নাগি চাওঁ।

২। বিণ. হালবোৱা কামত শিকা পোৱা (গৰু-ম'হত খাটে।)

বাইন—বি. বায়ন; বাজনা বজোৱাত পাকৈত লোক

বাইনান, বানিয়ান—বি. বনিয়ন; গেঞ্জি চোলা

বাউ ধুন্‌—কিবা এটা জেদ্‌ উলিয়াই অনবৰত বকি থাক্‌

বাকাৰা—বি. বাকৰি; ওখ মুকলি মাটি

বাউবাউকৈ, বাংবাংকৈ—ক্রি. বিণ. অনাইবনাই; উদ্দেশ্য নোহোৱাকৈ (ফুৰাত খাটে।)

বাকাল, বাকেলি—বি. বাকলি; ফলমূল আৰু গছৰ ভিতৰ ভাগ আবৰি ৰখা বাহিৰৰ অংশ; ছাল

বাকালা—বি. তজা ফালোঁতে গছৰ বাকলিৰ পিনে ওলোৱা ছটা
২। কিতাপৰ ওপৰত লগোৱা জিলদ

বাখানা—বি. শিকনি;
যেনে—বহ তোক বাখানা দিম।
২। ভাগ্যৰ ফেৰ;
যেনে—তাৰ বাখানা আছিল নহয়, তাতে মচ্ছিল যাই।

বাখানা লাগ্‌—ডাঙৰ বিপদ হ

বাখাৰ—বি. বাখৰ; উজ্জ্বল মণি;
২। মচলা; আগ্না আদিৰ জুতি বঢ়াবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা সুগন্ধি আৰু জাল থকা বস্তু

বাগ্‌খা—খাপ্‌ খা; মিলি যা; যেনে—খোৰাচো ঢেঁকীৰ খোলেলিত বাগ খাৱা নাই।

বাগৰা—বি. বগৰা; বাগৰি কুকুৰ; নিজৰ ঘৰবাৰী নথকাৰ কাৰণে ই'ত ত'ত থাকি ফুৰা

স্ত্রী—বাগেৰী (গালি)

বাঘদু, বাঘদুই—বি. পেটৰ অন্ত্ৰ-পাত কামোৰণি

বাঘজাল, বাঘমুৰি-চাল—বি. এক প্ৰকাৰ চাল খেল

বাঘনখা—বি. এবিধ অকাঠী, দীঘলপতীয়া গছ

বাঘতেল্কি—বি. বাঘৰ চকুৰে চকুৰে পৰাৰ কাৰণে এফেৰধৰে চাই থকা অৱস্থা

বাঘৰ তেল খোৱা, বাঘৰ পিঠেজি খোৱা—বৰ দুষ্ট;

স্ত্রী—বাঘৰ তেল খাইতী; বাঘৰ পিঠেজি খাইতী (গালি)

বাঘৰ নেগুৰেদি কাণ খুজা—দুঃসাহস কৰি নিজৰ বিপদ মাতি অনা

বাঘৰ নেগুৰত ধৰা—দুঃসাহসিক কাম কৰোঁতা (তুচ্ছার্থত)

বাঘৰ পিঠেজি খোৱা = বাঘৰ তেল খোৱা

বাঘৰাই—বিণ. বৰ চোকা (কুকুৰত খাটে।);

যেনে—চাল নহয় কেকুৰাৰ বাঘৰাই নাউ।

বাঘে-খোৱা—বিণ. বাঘে-খোৱা; বাঘৰ হাতত মৰিবৰ উপযুক্ত (গালি)

স্ত্রী—বাঘেখাৱী

বাংখুজা উৰা—নগুৰ নাগতি কৰ্

বাংশিঙ্—ভাও খোৰ

বাং বাংকৈ—ক্রি. বিণ. = বাউবাউকৈ

বাঙালা—বি. বেঙেনা

বাছেনি—বি. কোনোবাই আঙুলি বা কুৰ্মা প্ৰয়োগ কৰিছে নেকি বেজ আদিৰ ওচৰলৈ নৈ কৰা পৰীক্ষা

২। বস্তু বা পোহনীয়া পশু-পক্ষী আদি হেৰালে মকৰাতিৰ ওচৰলৈ নৈ কৰোৱা পৰীক্ষা

বাছেনীয়া—বিণ. আনে বাছি বাছি ভালখোৰ নিয়াৰ পাছত বৈ যোৱা; যেনে—ভাল ভাল আমপিটা বেচা গ'ল, বাছেনীয়াপিটা আছেই।

২। পছন্দ লোৱোৱা

যেনে—ইজা বিয়া মেলিলি কিয়া বয়সীয়া বুলি বাছেনীয়া হলো।

বাজেলি—বিণ. বাজা; বেঙেৰা (পুতৌ অৰ্থত)

বাজ—বি. শেনতকৈ ডাঙৰ এবিধ চিকাৰী চৰাই

বাজি / ভেং, ভেংচেডি—বি. ভাও; ঢেঁওবালি খটুৱাই বিহাকৈ লোৱা অন্যৰূপ

বাটযোৰা—বি. বাটচ'ৰা; মানী মানুহৰ আগচোতালৰ মুখত মানুহ আদি যোৱা কৰিব পৰাকৈ সৰু ঘৰ (বাটযোৰা দুৱিধ, যিয়া বাটযোৰা আৰু পথেলি বাটযোৰা। আগৰ দিনত ডাঙৰ খিতাপ থকা লোকে যিয়া বাটযোৰা সাজিছিল।

বাত্—স. ধা. বিন্ধা বা সুৰঙ্গা বন্ধ কৰ; টাপলি মাৰ্; যেনে—
ফুটা কলহটো বাত্ ।
সি হেঙাৰখান বাতুছি ।
ভাই লেপখান বাতিলা ।

বাত্তা—বি. বাৰ্ত্তা; বাতৰি; খবৰ

বাতি—বি. কঁহিয়াৰ বোৱা ভেটি; যেনে—বহুকষ্ট কৰি দুই বাতি-মান কঁহিয়াৰ বোলোঁ ।

বাঁতিয়া—স. ধা. বঁতিয়া; বমি কৰ্; পেটৰ ভিতৰত থকা বস্তু ওকালি মুখেৰে উলিয়াই দি

বাতোৰা—বি. বাত; এবিধ নজ-লীয়া ধৰণৰ বাকৰি থকা মাছ

বাদি—বিণ. ধৰণৰ; যেনে—এনেবাদি; কেনেবাদি; যেনেবাদি

বাদি খা, বাদি লাগ্— উদ্দেশ্য সাধিবৰ উপযুক্ত হ

বাদিয়াবাদি—বি. উখনাউখনি; তৰ্কাতৰ্কি, কথাৰ কটাকটি

বাদিবুদা—বি. কামৰ জুতি-বুধি; যেনে—সি কাম কৰেই হয়, কামৰ একো বাদিবুদা নাই ।

বাদিয়ান—বি. = বাইনান

বানা—বি. ওআপালিৰ বাগৰ অংশ বিশেষ

বামাধৰা-পাজি—বি. ওআৰ মুখৰ বাগৰ শেষৰ অংশ টানি গোৱা অৰ্থাৎ ওআৰ লগত গীতৰ ভাওনি দিয়া পালি

বানেতী, বানৰেতী—বি. ঢেঁকীৰে ধান বনা বা চাউল কৰা আদি কাম কৰা তিৰোতা

বান্দাবমুৰীয়া কঁঠল—বি. এজাতি সৰু কঁঠাল

বাপেৰি-বাৰি—বি. বহু কালিকৰ সুবিধাৰ বাবে বাঁহৰ দুৱাৰৰ সোঁমাজত লগাই লোৱা দুৱাৰখনৰ পথালিতকৈ অলপ দীঘল মাৰি

বাপক, বাপ্কী—বি. বাপেক, বা-পেকী (তৃতীয় পুৰুষৰ শব্দৰ লগত সম্বন্ধ হলে ব্যৱহাৰ হয় ।)
যেনে—তাৰ বাপক আইছি ।
নিজৰ বাপ্কীয়ে মৰম নুবুজিলি কোনে বুজ্বু ?

বাপক্টিয়াই—বি. বাপেকে; বা-পেক্টিয়ে (কথা কৈ থাকোঁতে অৱজ্ঞা বুজাবলৈ এই শব্দ ব্যৱ-হাৰ কৰা হয় ।
(চহা মাত)

বাপকাল, বাপজন্ম—বি. পিতাৰ দিন; পূৰ্বপুৰুষৰ দিন;
যেনে—বাপজন্মত নাই পাই ।
চাল্ডী নৈ লোৱা যায় ॥
(ফকৰা)

বাপমৰীয়া— বিণ. পিতৃ-বিয়োগ হোৱা; বাপেক মৰা

বাপা, বাপাই, বাপেই—বি. বো-পাই; পিতা, দেউতা

বাপাহেৰেই—বোপাই হেৰৌ; (তুচ্ছার্থ থাক মৰম লগা অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়।); যেনে—বাপাহেৰেই, এনে কথা নকৰিবি। বা বাপাহেৰেই।

বাপা—বি. বোপাই; বোপাই ঐ

বাৰ মতে—নিয়ম মতে; দস্তুৰ মতে

বাবুভাষা—বি. ভা-ভাওঁৰীয়া

বাৰখদুৰা—কোনো সম্পৰ্ক নথকা মানুহ (অৱজ্ঞা অৰ্থত) যেনে—আপোন মানুহক পুৰাবা নাপেলি বাৰখদুৰাক খুজেই কি লাভ?

বাৰপাচি, বাৰেপাচি—বি. অনেক বিধৰ; যেনে—তাৰ ৰচনাখনত বাৰপাচি ভুল।

বাৰভনী—শিঘ জৰা একপ্ৰকাৰৰ ৰঙ্গপুথি

বাৰ্ হিয়া—বি. বৰ্ষাকাল; বাৰিষা

বাৰা—বি. = চেঁকীৰ বাৰা

বাৰা কুৰা, বাৰা বান্—আনৰ ঘৰত চেঁকীৰে ধান বানি, চাউল খাঁৰি বগুৰিব ল

বাৰাংখিখিং—বি. নুবুজা কথা, যেনে—মানুহটোই কি বাৰা' খিখিং কৰে, বুজি নাপাওঁ।

বাৰেন্তী—বি. = বানেন্তী

বাৰেপাচি—বি. = বাৰপাচি

বাৰে-ভতৰী—বি. বাৰে-পৈয়াতী; বৰজনক পতিক্ৰমে গ্ৰহণ কৰা তিৰোতা (গালি)

বা জান্—তিতৰত পাৰ লোকোৱা হ (ধান আদি পগাত থাকে।)

বাজিভাত, বাজিভোজ—বি. ভোজ; ৰৰবপৰা খাঁতিৰি মধুৰীয়া-ভাৱে নৈৰ পাৰ আদিত খোৱা ভোজ

বাজিসৰীয়া—বিণ. বালি-খহীয়া; বালি বিহলি থকা (মাটিত খাটে।)

বা হ—পোৰালি কণাৰনে অৰ্দ্ধ হ (কণীত খাটে।)

বাহ্ কল—বি. বাহক, উৰৰত লগা, তিতা পাত আৰু ফুলৰ এবিধ গছ

বাহা—বি. বাহ; চৰাই আদিয়ে থাকিবলৈ আৰু কণী পাৰিবলৈ বনোৱা ঠাই; বন্দৰ বাসস্থান আদিৰ বস্তু;

২। মাইকী ঘৰৰ ওহাৰ ৩। বাহ; অলপ দিনৰ কাৰণে থকা ঘৰ

বাহাথোহা—বি. বাহ; থকা ঠাই; থাকিবৰ বাবে আশ্ৰয়, যেনে—অজানক জান দিকি

> বলে পাটৈৰ মই
> বাহাথোহা ভাঙি পৰীয়া
> জিয়া কৰেই নই।।

বাহা দি—চাউলৰ মদ (গুদা) বোকাৰে সানি কনীৰ তলত খুলা কৰি থৈ তিন ৰাখি মাহ আকৌ খুলি আনিলে জুলুকিবে চাব খাবিখন্

বাহা নাৰ্—প্ৰায় বাটি পুৱিয়া পোৱালি ফগোৱা লক্ষণ দেখুৱা (পোহনীয়া পাতিনী কতত খাটে।)

বাহ্যা পাত্—গাভিনী হোৱাৰ লক্ষণ দেখুৱা (গৰু-ছাগলী আদিত খাটে।)

বাহ্যা মাৰ্—চাউলৰ মল বোকাৰে পানীৰ তলত থৈ দি মাছু অহা বেলি পালে গুলুকিৰে চৰিয়া

বাহী ফুৰ্, বাহিৰ ফুৰ্—শৌচ কৰ্; মল ত্যাগ কৰ্

বাহীভোজ—বি. বিয়া-সবাহৰ বাবে পতা প্ৰধান ভোজৰ পিছত পতা ভোজ

বাহী-শ—বি. শ্মশানলৈ নিনিয়াকৈ পিছদিনালৈ ৰখা আগদিনাৰ মৰা শ

বাহু—বি. নখৰ উবাহু

বাহুৰা—বিণ. বঁহীয়া; আগদিনা তুলি থোৱাৰ কাৰণে মাৰ কম হোৱা (কাঠআলুত খাটে।)

বাহিনী, বাহেনী—বি. বাঢ়নী

বাহেন্ মাৰ্, বাহেনী মাৰ্—বাঢ়নীৰে কোবা

বিচ্‌কিনা—বি. বিকচিনা; খিপ

বিচনী—বি. বিচনী; পাত বজাই বনোৱাইন বাঁহৰ বৈ আদিৰৰ বৈ লোৱা পঁজুলি

বিচাৰ-খোঁচাৰ, বিচাৰ-শব— বি. খোলোৱা এজনৰ ভাল বেয়াৰ খা-খবৰ

২। খোৰপোহ

বিহামন্ত্ৰী—বিণ. অলপ কথাতে খঙত চিকিচি-বিকিচি হোৱা (তিৰোতা মানুহত খাটে।)

বিহামাদেলি—বি. বিছাৰ আকৃতিৰ এবিধ সৰু মাদলি

বিজাম—বি. বিজন; পখীয়া নেউলেৰা পিছল বস্ত্ৰ

বিছিনা—বি. বিছনা; শেতেলী

বিজেলী-বাঁহ—বি. বিজুলী বাঁহ; সৰু সৰু পাত থকা দীঘলপৰীয়া এবিধ বাঁহ

বিয়া—বি. বিবিণী

বিধা—বি. বিয়া; আহধান আদি নিৰাই দিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা এবিধ যতন

বিহু দিয়া-মাছ— বি. = খৰিকাত দিয়া মাছ

বিয়া দি—কিছুদিন মিতিবালি কৰি থাকি শেহত অপকাৰ কৰ্

বিমুৰুক, বিমুৰুক—বিণ. অতিশয়; তীব্ৰ; যেনে—বিমুৰুক জ্বৰ।

২। অধীৰ; অস্থিৰ; কিবা এটা পাবলৈ অতিশয় ব্যগ্ৰ; যেনে—পুতাকৰ ভুৰ টান হোৱাত বাপুকে বিমুৰুক হৈ ডাক্তৰ আনিবা গ'ল।

বিয়াতা—বিণ. বেইজা; স্বামী বা পত্নী থকা

বিয়াতাই নেওচান দি—বিয়া কৰোৱা স্বামীৰে পৰিত্যাগ কৰ্

বিয়াৰ—বি. বিয়ৰ; গৰু-ম'হ আদিৰ দাঁত পৰি পুৰ হোৱা অৱস্থা

বিয়াহৰ মুদুৰা, বিয়াহৰ মুদ্রা—প্ৰধান আহিলা (বিয়াহৰ ওজাই আগৰৰ গীত গাওঁতে হাতত আইধাতুৰে নিৰ্মিত বিশেষ ধৰণৰ মুদ্রা লৈ গীত গোৱা নিয়ম।)

বিয়েৰীয়া—বিণ. বেৰীয়া; পিপাহ খোৱা দাঁতৰ কোনোটো নৌ সৰোঁতেই সেই দাঁতৰ ওপৰ, তল বা কাষেৰে (আন এটা) গজি অহা

বিয়াল—বি. বিয়ন; বিয়পি বা (পনীয়া বস্তুত খাটে।)

বিয়েনী, বিয়েনীয়া—বি. বিয়নিয়াৰ; সকাম-নিকাম আদিত বস্তু বিলাওঁতা মানুহ

বিহকৰম—বি. বাঁহ-বেত আদিৰে সজা হাতৰ কাম

বিহ চাল, বিহ দি—ঘোৰ অপকাৰ কৰি শত্ৰুতাৰ সৃষ্টি কৰ্

বিহন, বিহান—বি. বিহয়াম; বঙালী বিহুত গাত লোৱা ন গামোচা

বিহপানী—বি. বিহ থকা বস্তু পানি বৈ থকা বন

বিহলোতী—বি. বিহলঙনী

বিহা—বি. কুবিতাল ধূপৰ লেখ (মনুহা লোকে সজা ধূপত খাটে।)

বিহ্ খা, বেহ খা—চন্ চৰ্বণি খা; নিশাহৰ মনীত গাঁঠি লগা যেন অনুভৱ কৰ্

বিহুহেৰী, বিহুহেৰীয়া—বিণ. বঙালী বিহুৰ সময়ত বিহু গান গোৱোঁতা

বিহুতি—বিণ. বিচুতি; ভয়; বিস্ময়; আচৰিত হোৱা অৱস্থা

বুকুচা—বি. বকট; বাঁহ বা বেতৰ বুৰুৰ ভিতৰ ভাগ

বুজি-বাজি—ক্রি. বিণ. ভালদৰে বুজি লৈ; গম-গতি লৈ

বুঢ়মাই, বুঢ়াই, বুঢ়াআই—বি. বুঢ়ীআই; আইতা; আবু

বুঢ়াগোহাঁই—বি. মহাদেৱ; শিৱ;

বুঢ়াগোহাঁই থান, বুঢ়াগোহাঁইৰ থান—শিৱমন্দিৰ; শিৱৰ থান

বুঢ়াই থাবাই—ক্রি.বিণ. বুঢ়া-ডেকা সকলোকে লৈ

বুঢ়াপা, বুঢ়াপাই, বুঢ়াপেই—বি. ককাদেউতা; আতা

বুঢ়ীগোসাঁনী—বি. দুৰ্গাদেৱী; পাৰ্বতী

বুঢ়িখেৰ, বুঢ়িখেৰ—বি. বুকুৰি-খেৰ; বেঁকী ধৰৰ চালৰ পুৰণি খেৰ

বেইমান—বিণ. অবিশ্বাসী; বিশ্বাস-ঘাতক

বেউখীয়া, বেংকুৰা, বেংকুৰীয়া, বেংতীয়া—বিণ. হবে বিহবে আলৰ বিবোৰিতা কৰি কাম কৰিবলৈ খোজা

বেউখীয়া কাই, বেংতীয়া কাই—অন্যায়ভাৱে কাম কৰিবলৈ খোজ্

বেওঁতা—বি. বাৰকৰা গৰু-ছাগলৰ তল থাই পোৱা চক; ২। বেংকেল

বেকটা—স. বা. বিকটা; আচুৰি বা অস্বাভিক ভাব প্ৰকাশ কৰ্ (বেপত থাটে।)

বেওৰিক—বিণ. বিপৰীত; বেঁকাকৈ যোৱা

বেংকুৰা, বেংকুৰীয়া, বেংভীয়া—বিণ. = বেঙৰীয়া

বেংভীয়াকাট্ = বেঙৰীয়া কাট্

বেংবেঙা—ক. ধা. বিংবিঙা, দুৰ্বা মুখুৱাকৈ কথা ক

বেংবেঙীয়া পিঠ্—স্পষ্টকৈ কথা কবলৈ অসমৰ্থ হ

বেজাৰ কৰ্—মৃদু গালি পাৰ্, যেনে—পলমকৈ আহাৰ কাৰণে পিতাই মোক বেজাৰ কৰ্ছিল।

বেজীয়ামাহ—বি. বেজীমাহ

বেঠা বন্ধা, বেটা বন্ধেই বান্ধ—ভোলনীয়া পো কৰি বান্ধ

বেতৰ্‌মাৰা দি—লোকা লৰ; চোৰ খাটি উলিয়াবলৈ মন্ত্ৰেৰে ধৰা বেত ধৰা মানুহ পঠিয়া

বেদাৰধৰা—বিণ. বেয়াকৈ হিৰা-হিৰ যোৱা; যেনে—হানুৰেইয়ে পইচাটোক কুৰেই বেদাৰধলা ক'লা।

বেধুম—ক্ৰি. বিণ. অভিপাত; বৰকৈ; যেনে—বাপ্‌কৰ কি বং উঠিল সিকিবাটোক বেধুম কুৰালা।

বেন—বি. বেৰ; বাৰীৰ চৌহদ

বেবোৰোল—বি. হুৱাদুৱা; কলা-কণ্ডা; যেনে—খোৰৰটো পাই বৰ্বীনত বেবোৰোল লাগি পৰিল।

বেব—বি. খঁটি; ওপৰত চক হুৱাৰ পৰাকৈ তিনিটা খুঁটি লগোৱা লোৰ দুৰণীয়া যতন

বেবা—বি. বেৰ

বেৰাখেৰা—বি. বেৰ, হেঙাৰ আদি

বেৰ্‌বেৰা—ক. ধা. বুজি নোপো-ৱাকৈ কথা ক

বেৰমেছি—বি. কাঠ আৰু বেঁকা-লৰ চিলা ছাল

বেৰমেতি নাম্—পশুৰ ভাব কঢ়িওৱাৰ কাৰণে কাঠৰ ছাল উখহি উঠ

বেৰহেপ্‌পুৰা, বেৰেপ্‌পুৰা—বি. = বৰেৰ্‌পুৰা

বেৰপুং, বেৰবুং—বিণ. অজলা; মূৰ্খ

বেসম—বি. লাজ আৰু সংকোচৰ ভাব

বেহাৰ বটা দি—বৰকৈ পিটি

বে-হিচাবী—বি. বিণ. খৰচপাতিত হিচাপ কৰি নচলা

বেহীমুৰা—বি. বেহীৰ দৰে ক্ষীণ, দীঘল, মুখ থকা (তুচ্ছাৰ্থত মানুহত খাটে।) স্ত্ৰী—বেহীমুই

বেহ খা = বিহ খা

বৈচেৰী-মন—বিণ. হিচাপত নপৰা খৰুৱা কাম

বৈঠগী, বাইশাল—বি. মাজত পেচ লগাকৈ এৰেছটা তক্তাৰ দু-ছুটাকৈ কালি সজা পুখি থোৱা পূৰণ চিনৰ আকৃতিৰ খগা

বৈনী—বি. = বনী

বৈনেই—বি. বৈনাই; ভনীয়েৰ ভাই

বৈবেগী, বৈবেগী ছাগেলী/ভবোনা, ভোবোৱা-ছাগেলী—বি. ভোৰোলা; ভোৰোলা-ছাগলী

বৈহাগ—বি. ব'হাগ, ভাৰতীয় বছৰৰ প্ৰথম মাহ

বৈহাণ—বি. = ব'হাণ

[illegible]—বি. [illegible] [illegible] [illegible] পোক কাৰণে খোজ মানুহৰ মাৰ জ্বী—মৈবেণী

[illegible]—স. ধা. ৰ; কাপোৰত খেনি মাৰ্ ২। শন্যৰ গুটি পিচ্

[illegible] দি=পৈঁৱাক দি

বোকাকুমুৰা—বিণ. পুৰঠ হৈ উপৰত বগা চামনি পৰা কোবোৰা ২। ৰব শকত (নমু খৰ্ভও।)

বোকোবা—বিণ. বকৰা ; খোদা

বোদেবগিয়া—বিণ. বেয়া; কামত নহা; যেনে—লিকিবাটো বৰ বোদেবগিয়া।

২। অসুখ অৱস্থাত থকা

বোদোক্ দোক্কে/ভোটোক্ টোক্কে—ক্রি. বিণ. নিযাওযাওকৈ; যেনে—ইয়াতে একেলাই বোদোক্দোক্কে কিমান বহি থাকিম?

বোন—বি. বন

বোনৰ্বৈ—বি.=বনৰ্বৈ

বোম্বোৰা—বিণ.=গোম্বোৰা

বোবোবাই থব্—মুখ কুচাই কথা ক'ব নোৱাৰা হ

বোৰপোটা-বোৰপোটি, বোৰবোটা-বোৰবোটি—বিণ. বোবোৰা-বুবুৰি; সৰু সৰু থহৰে ভৰা

বোবোৰা—বি. ৰবল; এবিধ বিধান তং থকা পতৰ

বোৱোৱা কুৰাবা দি—ৰবৰৰ কোবোৰাৰ দৰে ৰবকৈ কোবা (ৰবৰৰ থাহ ভাঙিলে যেদি অৰা কাঢ়বোৰক কোবাই কোবাই খাঁড়ৰ কথা হয়।)

বোজাই—ক্রি. বিণ. বোৱাবোৱকৈ; যেনে—নিৰিষত বোজাই, [illegible] থাক থাহি পালা।

বোজাবুজি—বি. কোবা-[illegible], পৰ্ণুণ আলোচনা; তুলনীয়—

বথ এৰি দুয়ো দলে বোজাবুজি কৰি।

দণ্ড দুই মাজে নিশি [illegible] ভাগলি॥

মহাভাঃ ঘি-পঃ

বোৱেনী—বি. শিপিনী; তাঁত বোৱাত নিপুণা তিৰোতা

বেহেতি-ডেলকা—বিণ. ঘৰে ঘৰে থাকা-ভাতৰ ভ্ৰুতি চাই ফুৰা

ড

ডকুৱাপুঠি—বি. এবিধ ডাঙৰ পুঠি মাছ

ডবুৰ্—স. ধা. ডেঁবুৰ্; বৰ্ষাকালত পোপোকা হোৱাত থকাৰ কাৰণে সেৰেপি ওপৰত ভিহি ধুলিৰ সিচিমা চামনি পৰ্

ডবুৰা—বিণ. ডেঁবুৰা, ডেঁবুৰ পৰা

ডপৰীয়া—বিণ. ডপীয়া; অনেক ডলৰ ভাগ থকা; যেনে—তিনিডপৰীয়া মাটিত পৰলেও প মাথাৰ। তাই হলি ডপৰীয়া।

ডচক, ডোচক, ডোচোক—বি. মুখ ডকলাই দেখুৱা অপভঙ্গিৰ ভাৰ

ভটৌপাত—বি. গৰু-ম'হৰ দাঁত ক্ষয় যোৱা হিচাপে বয়স ভাটি দিয়াৰ অৱস্থা বিশেষ

ভজা—স. ধা. ভেজা; মিহলা; এটা পাত্ৰত থকা বস্তু আন এটা পাত্ৰত থকা বস্তুৰ লগত মিহলি কৰ্ (পনীয়া বস্তুত খাটে।) যেনে—দুয়োটা কলহৰ গাখীৰ খালীটোত ভজেই লউ।

ভজহু—বিণ. অলহ; অধলা

ভতৰ—বি. ভতাৰ; স্বামী (চহামাত)

ভৎখাকল, ভত্‌খাকল—বি. ভিতৰত গুটি নথকা এবিধ ভাঙৰ কল

ভৎখাজাম—বি. ভাঙৰ জামু

ভকা—স. ধা. ভাপত দি; ভাপত সিজা; তেল নিদিয়াকৈ তপত চৰুত দি সিজা

ভকাৱা-পিঠা—বি. তিওৱা বৰা চাউল ভাপত সিজাই কৰা জলপান

ভবাবিয়াৰ—বি. গৰুৰ ভৰ ভেকা অৱস্থা

ভবৰ্ণক—বি. = ববৰ্ণক

ভৱপিয়নী—বিণ. বেছিকৈ গাখীৰ দিয়া সমৰৰ (গাই গৰু আদিত খাটে।)

ভবা—বি, পনীয়া গুড় বিলাবৰ সু-বিধাৰ অৰ্থে সুহজে ৰাকিব পৰাকৈ মুখত এটা ঘাট কৰি সজা মাটিৰ টেকেলি; ২। ভাবা, কেৰেয়া; যেনে—সি এটা হালুৱা গৰু ভবালেপি আনছি।

ভবিদি জাল বচা—ভলে ভলে কু-বুদ্ধি দি

ভ'ল্‌কা, ভ'লকাবাঁহ—বি.-ভলুকা বাঁহ; এবিধ ভাঙৰ বাঁহ

ভন্নী—বি. ভঁৱালী; বিয়া-সবাহত ভঁৰালৰপৰা গাখীৰ গুড় আদি উলিয়াই দিয়া লোক

ভাইজা—বি. ভতিজা; ভায়েকৰ পুতেক

ভাইজা ৰী—ভতিজী; ভায়েকৰ জী-য়েক

ভাউজী—বি. বৌ; নবৌ (ককাইৰ পত্নীক মতা সম্বোধন)

ভাউচি—বি. ভেৰাকুটি; আনক আনন্দ দিবৰ মনেৰে মুখ-হাত আদিৰে দেখুৱা অঙ্গি-ভঙ্গি

ভাউচি জোৰ্—ভেৰাকুটি দেখুৱা; আনৰ মনত বং লগাবৰ মনেৰে মুখ-হাত আদিৰে অঙ্গি-ভঙ্গি দেখুৱা; ২। ভাও ধোৰ্

ভাউৱীয়া—বি. ভাওনা; অভিনয়; ২। ভাও দেখুৱা মানুহ

ভাখেৰী—বি. ভঁৰাল; গুটি ধান জমা কৰি ৰখা ঘৰ

ভাঙনা—বি. ভাঙন; মুজৰীয়া আকৃতিৰ থাকলি থকা এবিধ মাছ

ভাঙাৰা—বি. মহাদেউ (ভেওঁ ভাং খায় বুলি বিশ্বাস কৰি এই নাম); যেনে—

অ' মোৰ ভাঙাৰা
ক'তে ক'তে পৰ্‌লি
হ'ল ....।
(কনায়ী গীত।)

ভাত্তি তোহেৰি—ক্ৰি. বিণ. একো বাকী নৰখাকৈ ভিতৰুৱা কথা উদঙাই দি

ভাটাভুটীয়া, ভাজভুজীয়া—বি. মল দুৱাৰত বঙা চিন থকা এবিধ সৰু চৰাই

ভাটেলী—বি. নিপুণা তিৰোতা (ব্যঙ্গ অৰ্থত।)

ভাটো—বি. ভাটৌ; পুহিলে মানুহৰ দৰে মাত মাতিব পৰা ঠোঁটৰ নিচিনা এবিধ চৰাই

ভাৱেনি—বি. ভাৱনা; সংশয়; সন্দেহ

ভাটী—বি. ভাটি; নৈৰ নামনি ভাগ;
২। দেশৰ পশ্চিমফাল;
৩। কোনো সময়ৰ পিছৰ অংশ

ভাতচুৱেনি, ভাত-মুখত-দিয়া—বি. অন্নপ্ৰাশন; ল'ৰা-ছোৱালীক প্ৰথম দিনৰ বাবে ভাত মুখত চোওৱা মাঙ্গলিক কাম

ভাথী—বি. ভাথী; কমাৰ আদি মিস্ত্ৰীয়ে শালত জুই জ্বলাবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা যতন

ভাফ—বি. ভাপ; বাষ্প

ভাবেজি-খুঁইহাৰ—বি. এবিধ উত্তম শ্ৰেণীৰ খুঁইহাৰ; যেনে—
আপ তিতা শোক মই।
কি ক'ম্ভা ভাবেনি বৌ॥
(দিহাম।)

ভাৱে খাঁ—ভতিগাৱে, ভতি কাপোৰ পিন্ধি ভোজন কৰ

ভাহ—বি. গোপনীয় কথা; যেনে—নিজৰ গিৰীৰ ভাহ, ভাঙি কুৱা ভাল নহয়।

ভিখিনা—বি. ভিকাহন; মাৰ্গ বা উপায়

ভিখিনা নহ—ভিকাহান আছু; মুক্ত নহ, লাভৰ মূল বা উপায় নাই হ

ভিচু, ভিচু—বিণ. = খোচ্‌মাৰ

ভিজন-বুৰণ—বি. অশৌচ আদিৰ পৰত ব্যৱহাৰ কৰা কানি-কাপোৰ আদি ভিজাই, খৰ-তোলাল মচি শুচি হোৱা কাম

ভিজলুক, ভিৰালুক—বি. ভয়কীয়া

ভিজাজেঙুৰী—বি. উজৰ বিষ-জো-লাজা; একাৰ বাৰা (জেঙুৰী পানীত ভিজিলে লেটলেট হৈ পৰে।)

ভিৰালুক—বি. = ভিজলুক

ভিঠি উঠ্—এৰাৰ সকলো পৰিমাণ বহি শেষ হ

ভিঠ্‌উঠা, ভিঠিউঠা, ভিঠিমৰা—বিণ. যৰৰ সকলো পৰিমাণ বহি শেষ হোৱা; মাৰ কৰলৈ যোজোনু হোৱা (গালি)
স্ত্ৰী—ভিঠ্‌উঠী, ভিঠিউঠী; ভিঠিমৰী

ভিদ্‌গা—বি. দুটা গৰুৰে হুঁৰ কৰি থাকোঁতে তৃতীয় এটাই আহি এটাক সহায় কৰিবলৈ যোগ দিয়া কাৰ্য্য; যেনে—গৰু দুটাৰ হুঁৰ নাচুঁকি, তৃতীয় গৰুৰ ভিদ্‌গা দিবা নেলৃষি।

২। খানৰ গাত ভেজা দিয়া কাঁটা;
যেনে—সি খানৰ গাত ভিৎখা দি
গোবৰপে হাত মাৰ্‌ বা খুন্‌ হি।

ভিন্‌ হি, ভিনি—বি. ভিনিহি; বাইৰ
স্বামী

ভিৰভিৰেই, ভিৰিহ্‌কে—ক্রি. বিণ্‌.
ভিৰাই; পিছলৈ গোচোৰাকৈ
(দৌৰাড খাটে।)

ভুকি—বি. ভুকু; হাতৰ মুঠিৰে
পিঠিত কৰা আঘাত

২। কুকুৰৰ ভুকনি

ভুম্‌কা—অ. ধা. ভুমুকিয়া; ভুমুকি
মাৰ্‌

ভুম্‌কা—বি. ভুকা; চূণ খৰৰ
বাবে ব্যৱহাৰ কৰা মাটিৰ টেকেলি

২। স. ধা. ভুকৰিয়া; আচল
বস্তৰ সলনি অন্য এটা দি পাওঁতা-
জনক সন্তুষ্ট কৰ্‌; নিচুকা

ভুৰঁৰা—বি. = উপুৰা

ভুঁইআজি—বি. ধান কণৰ বাবে
বাই দৈয়াই তোলা মাটিত দিয়া
ঠেক কেঁচা আলি

ভুই-ভুইকে, ভূয়ে ভুয়ে, ভৈভৈকে—
ক্রি. বিণ্‌. দদ্যাই দদ্যাই

ভেকেলী, ভেকেলী—বি. ভেকুলী;
পানী আৰু মাৰ উভয়তে থকা
এবিধ প্রাণী

ভেং, ভেংচেকি—বি. = বাখি

ভেং জোম্‌, ভেং ধৰ্‌—ভাও ধোৰ্‌

ভেঁট-ওআৰা—বিণ. ভেঁটচকুৰা;
যেপতে দেখা নোপোৱা (গালি)

ভেঁটুৱামুখত-দিয়া-পিঠা, ভেকু
পিঠা, হাড়মা পিঠা, হাড়মুৰা পিঠা
—বি. টেকেলিৰ ভিতৰত পানী
ভৰাই, উতলাই তাৰ মুখৰ ভাগত
কাপোৰ বা অন্য কুটা বকা বস্তুনত
পিঠাগুৰি আদি দি গঢ়া পিঠা

ভেভাটোপ—বি. নাকৰপৰা ওলোৱা
শেঙুনৰ টোপ

ভেভানাকা—বিণ. নাকত শেঙুনেৰে
ভৰি থকা

ভেভাবাঁহ—বি. জাতিবাঁহৰ নি-
চিনা এবিধ চিগা বাঁহ

ভেবাজ—বি. জঞ্জাল

ভেবেঙবেঙ্‌—বি. নিচেই অবলা
(বানুহত খাটে।)

ভেবেঙা—বিণ. ভেবেকা; অকৰা
স্ত্রী—ভেবেঙী

ভেম্‌—বি. ধঁপাত খোৱা মানুহে
হোকা বহুৱাই থোৱা এবিধ পাত্র;
যেনে—ভেমটো আন ভেমটো আন।
ভেম নহৰ কলহৰ কাণ ॥
(ফকৰা)

ভেৰপেট্‌—অ. ধা. ভেপেটা বাগ্‌;
যেনে—কেঁচা আলিটো নখচুৰি,
ভেৰপেটি যাবো।

ভেৰপেটা—বিণ. চেপেটা যেনে—
ভেৰপেটা শাক।

ভেৰপেটী-মোৰা—পেট ওলোৱা
কক মোৰা মাছ;
যেনে—ভৱাক নিদেই কোৱাই
পুঠি-খলিহাক নিদেই
ভেৰপেটী মোৱাই ॥
(ফকৰা)

ভেৰাশোঁঠ—বি. ভেৰ পনীয়া হৈ গা উখহা এবিধ ৰোগ

ভেৰাওঠীয়া—বিণ. ধনাই বেমাৰ হৈ থকা

ভেলুকব্, ভেলকলা—বি. ভেলেটা; এবিধ অকাঠী গছ

ভেল্ কা—বিণ. ভেলেকা; একে কালে ভেৰা লাগি চাই থকা; অজলা

ভেল্ কী—বি. ভেলেকী; ইন্দ্ৰজাল; এটা বস্তুক আন এটা বস্তু বুলি দেখুৱাব পৰা বিদ্যা

ভেজা-সাথোঁৰ—বি. চিত হৈ দিয়া সাঁতোৰ

ভেহ্কি—বি. ভেকাহি; খঙেৰে ডাঙৰ ডাঙৰকৈ মাত মাতি দিয়া ধমক

ভেহ্ কিয়া—সা. ধা. ভেকাহি মাৰ্, ডাবি মাৰ্

ভেহ্ ভেহেলি, ভেহেলুকলি— বি. পিটনি; বহু পানীত ওপঙি থকা আবৰ-জোঁথৰ আৰু মল-খাপৰি আদি বন

ভেহেৰা—বিণ. ভেবেৰা; আটিল নহয়

ভৈভৈকে—ক্রি. বিণ.—ভুই ভুইকে

ভোকা—বিণ. সহজ; সৰল; যেনে—

মোকা মানুহৰ ভোকা কথা।
গৰ্ লা পুজা চাউল কঠা ॥
(ককথা)

ভোকা-কপাহ—বি. মোটা আঁহৰ এবিধ কপাহ

ভোকাপুতি—বি.—ভকুৱাপুতি

ভোকেল্ ঠেঙীয়া ফুল—বি. ভেকু-লীৰ ঠেঙৰ আকৃতিৰে আগফালৰ ভোলা এবিধ ফুল

ভোকেলী—বি.—ভেকেলী

ভোকেলীৰ নেজুৰ শাতে লোহ খা—সামান্য পৰিমাণে অৰ্থ কৰিবলৈ এবাৰ লোৱাৰ ধৰতত লেখ হ

ভোকেলীপেনা—বি. নাদুকী; ভে-কুলীৰ পোৱালি

ভোখ মৰত উঠ্—ভোকৰ তীব্ৰ লাগ্; নযোগে থাকি বিতত হ

ভোচ্ ভোচীয়া—বিণ. নকত কিছু আটিল নহয় (লবু অৰ্থত।)

ভোচক, ভোচোক—বি.—ভচক

ভোজন-ভাখৰী—বিণ. অকৰ্মণ্য; অকামিলা

ভোটোৰা—বি. ভোট এৰা; খৰালী এৰা

ভোচোক্ চোক্ কে— ক্রি. বিণ.—ভোকোকলোহকে

ভোথাব্—অ. ধা. খাব পাৰ্; খাব লোৱোৱা হ ২। বৰ্দ্ধ হ

ভোখোৰা—বি. গজাল উঠাজিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা ক্ৰেপোৰাল দৰে এবিধ বস্তুল
২। বিণ. ভেখৰা; ভোটা
৩। খোপোৰা লাগি থকা

ভোখোৰা জাপ্—ভেৰেৰ্; ইচ্ছামতে কাম কৰিবলৈ অপাৰগ হ; কোনো কামত মনপাতে পৰি

থাক্; নিষ্ফল হ (মানুহত খাটে।) যেনে—সি কেইবাবাৰো পৰীক্ষা দি পাছ ক'ৰবা নৰি ভোৰোৰা লাগি আছেই।

ভোৰৰ্—অ.ধা. শিয়ৰি উঠ্ (নোমত খাটে।)

ভোৰোৰা, ভোৰোৰাছাগেলী—বি. =বৈৰেগী ছাগেলী

ভোমৰ্—অ. ধা. দূৰ দূৰণিত ঘূৰি ফুৰ্; যেনে—সংসাৰখান ভোমেৰি আহি ভৰি হাত নোখোৱাই ঘৰ সুমেইছা কিয়া?

ভোমা পৰ্—অৱস্থা বেয়া হ; যেনে—গিৰিষৰৰ অৱস্থা আগে ৰৰ বৌ বৌৱা আছিল, ইতাহে ভোমা পৰিল।

ভোলা-বাওনা—বি. ৰৰ বেঙেনা

ভোঁহ—বি. প্ৰাণীৰ পেটৰ ভিতৰত থকা নাড়ীভুৰু আৰৰি থকা পাতল ছালৰ মোনা

ভোঁহ-পেটা— বি. ভেৰেহা-পেটা; হোৰালাপেটা; পেট ওলমা ২। অকৰ্মণ্য; স্ত্ৰী—ভোঁহপেটী

ভৌতাঙি—বি. অৰ্থ নোহোৱা পাতল কথা

ম

মইৰা, মৈৰা—বি. মজিয়া; ঘৰৰ চাৰিবেৰৰ ভিতৰৰ সমান ঠাই

মইনাগিৰি—বি. লতাশালি; এবিধ ৰঙা বাকলিৰে বগা চাউলৰ শালি ধান

মইহ, মুইহ—বি. মঁহ; এবিধ চাৰিঠেঙীয়া জন্তু

মইহাজোক—বি. ডাঙৰ জোক

মকৰাই চোক্—মকৰাই চোহ্, মকৰাই চুহি কাণৰ লতিত ঘা কৰ্

মকলবাঁহ —বি. মোকালবাঁহ; জলু-কাতকৈ সৰু ঘন আখি থকা এবিধ বাঁহ

মকুৰা-মকুৰি—ক্ৰি.বিণ. মোকোৰা-মোকোৰে

মখা— বি. সান্দহগুৰি আদিৰ গোট লগা খুপ

মখাগাখীৰ—বি. দৈগাখীৰ

মখুৰা—বি. মোখোৰা; ধান আদি শস্য খাব নোৱাৰাকৈ গৰু-মঁহৰ মুখত বান্ধি দিয়া বাঁহ বা বেতৰ দৈৰে সজা মতন

মগনা—বি. মখনা; দাঁত নথকা বা মিচেই সৰু দাঁত থকা মতা হাতী

মঙহ, মংহ—বি. মাংস; মঙহ

মগনীয়া—বি. মগনিয়াৰ

ম'চ্চা—বি. মৰিচা; এবিধ পাচলি খোৱা শাক

মজ্জাত, মানমজ্জাত—বি. মৰ্য্যাদা; মান-সন্মান

মছু—বি. মনসাদেৱীৰ পূজা কৰিবলৈ কুহিলাৰে সজা বং

বিৰুৱৰ মন্দিৰৰ সিঁচিমা মন্ত্ৰ

মকৰা—বি. মকৰা; এবিধ কেঁকোৰা খাপৰি

মকৰা কুৰা—অনৰ্থক চেষ্টা কৰ্

মখেলীয়া—বিণ. মখলীয়া ধৰণৰ; যেনে—মখেলীয়া টো

ম'খকাবা, মখিকাবা—বি. গুঁইৰ আকৃতিৰ এবিধ সৰু সৰীসৃপ

মতনা, মুখন—অব্য. মাথোন, কেৱল

মথেনি—বি. সাগৰ মথনৰ উৎসৱ (কাতি-বিহুৰ দিনা যেবোনক সত্ৰত এই উৎসৱ হয়।)

মথেনীয়া—বিণ. বেছি পুৰঠ নহয়

মদৰ—বি. মদাৰ; বসন্তকালত ৰঙা ফুল ধৰা এবিধ গছ

মদেঁহী—বি. মদাহী; মদ খোৱাত অভ্যস্ত মানুহ

মধুকল—বি. অবিত্ৰ; এবিধ কল

মধুচেলেনি—বি. অতিশয় জালৰি লগোৱা কাৰ্য্য

মন্দুৰা, লপা—বিণ. মন্দ; কথা কবলৈ কৰিবলৈ অসমৰ্থ হৈ আৰু পোৱা

মন চা—কুমন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰি বোগৰ সৃষ্টি কৰ্; কুমন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰি মন চঞ্চল কৰ্

মনিয়া—বিণ. মুনিয়া; গাহ পুৰঠ নহৈ সৰু হৈ থকা

মনমনা—অ.ধা. মন কৰ্; মন মেল্

মনে খা, মনে পৰ্—পছন্দ হ

মনেচিতে আছে—মনৰ ভিতৰত ভাল ভাব থাক্

মনে পৰ্ = মনে খা

মনে-মিৰে—গোপনে; চোৰৰ লো-হোৰাকৈ

মন্ কীয়া—বিণ. মনকীয়া; পঞ্চম বা দশম দিৱসৰ নিৰ্বাহন দুদিন থাকি আই দি নিজৰ ঘৰত এদিন থকা উৎসৱ

মনালহ পেলা, মনসহ পেলা—বিনচ পেলা; বিনচ কৰ্; মৰা পোৱালি জন্ম দি (গৰু-ছাগলীত খাটে।)

মৰভেং—বি. মৰভেণ; মৰাক সিঁ-চিমাকৈ জাও কৰা কাৰ্য্য

মৰি মৰকবাহ দি—মৰিহৰি; প্ৰাণপণে

ম'ৰ্চা—বি. = ম'চা।

মৰা—বিণ. মৰণ দিনা (গালি) স্ত্ৰী—মৰী

মলতীয়া—বিণ. অলপ মলিন; অলপ মল থকা

ম'লাবাথি, মল্ৰাবাথি, মলৰা-বাথি—বি. চেঁকীৰ কিচাৰ কাষে চেঁকীটো ধৰি থকা, চেঁকীৰ ফুটা থাক কতবাৰ মাজত থকা মাথি

মৱা, মৱামাছ—বি. মোৱা মাছ; পুঠি মাছতকৈ সৰু এবিধ মাছ

মহিলা হ = আলসীয়া হ

মহোহো-পুজা, মহোহোহো-পুজা—বি. মহোহো; মহোহো আবোগৰ পুঁথিৰ বাতিত পৰৱীয়া ল'ৰাই গীত গাই মহ খেদা উৎসৱ

মাইকা, মাকা—বি. মাইকী; যেনে—মাইকী ছাগলী।

২। মাক; যেনে—নিজৰ মাইকাই যেদি হুজিৰ নোৱ মুখুমোই কোনে বুজবু ?

মাইনুহাক, মাইহ্‌নাক, মান্‌হীয়েক—বি. মৈণীয়েক (সি, তেওঁ আদি তৃতীয় পুৰুষৰ ব্যক্তিৰ লগত সম্বন্ধ বুজাবলৈ বিৰক্তি আৰু তুচ্ছাৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়। তই, তুমি এই দুটা দ্বিতীয় পুৰুষৰ ব্যক্তিৰ লগত সম্বন্ধ বুজালে মাইনুহাৰে, মাইহ্‌নেৰে, মান্‌হীয়েৰে ৰূপ হয়।)

মাইনহাক্ বাঁধী হুৱা—মৰণ ঘাট মৈণীয়েক বাঁধী হোৱা (গালি)

মাইমুই—বি. অতিশয় নম্ৰভাৱ

মাকটিয়াই—বি. মাকে; মাকজনীয়ে (কথা কৈ থাকোঁতে অৱজ্ঞা বুজাবলৈ এই শব্দ ব্যৱহাৰ হয়।) (চহা মাত)

মাকোহ-মোকোহ—বি. মনৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰা অৱস্থা; যেনে—কি মাকোহ-মোকোহ কৰি থাকা, কি কবা খুজ্‌ছা কউ।

মাকুন্দা, মাখুন্দা—বি. মতা হাতী

মাকুন্দী, মাখুন্দী—বি. মাইকী হাতী

মাছবেহীয়া— বিণ. মাছবহীয়া; অধিক মাছ ধৰিব পৰা (বানুহত ঘাটে।)

মাজাংমিজিং—বিণ. মিজিংমাজাং; আৱলবিৱল

মাজিমাৰা—বিণ. পালৰৰা; কাষত কাকি দিয়া

মাজুধান—বি. আদ্‌ধিনি; আধা অংশ

মাঝখেনীয়া - বিণ. আৰম্ভণি শেষৰ নাথাকি মাজতে ভিতৰ লোমোৱা; যেনে— কইনাঘৰীয়াৰ একো আপত্তি নাই, মাঝখেনীয়াই জঞ্জাল লগেইছি।

মাঝামাঝিকে, মাঝামাঝিজাকে—ক্রি. বিণ. মাজে সময়ে; যেনে—এই মাহত মাঝামাঝিকে বৰষুণ হৈ আছেই।

মাঝাৰা—বি. কাজিয়া-পেচাল

মাঝিলা—বিণ. মাজালী; মাজত থকা; যেনে—সিহঁতৰ মাৰেই-পুত্ৰাৰ মাঝিলা পুত্ৰাৰ দিনা ভাল ওৱা আছেই।

মাজু—বিণ. মাজু; ডাঙৰ আৰু সৰু দুজনৰ মাজত জন্মা
২। ডাঙৰো নহয় সৰুও নহয়।

মাজু মʼজী—বি. মাজু ভায়েকৰ পত্নী

মাজু ডেকা— বি. ডাঙৰ আৰু সৰু ভায়েকৰ মাজৰ ভায়েক

মাজেপাতাজে, মাজে মধ্যে—ক্রি. বিণ. মাজে সময়ে

মাজেজি-সূতা—বি. মজলীয়া ৰকমৰ সূতা

মাটিয়া—বিণ. মটিয়া; মাটিৰ বৰণৰ
২। মাটিত বগোৱা; যেনে—মাটিয়া লাউ।

মাঠ—বি. ডাঙৰ মাটিৰ কলহ

মাঠীয়া—বি. মঠীয়া; মাটিৰে তৈয়াৰী ডিঙি চুটি পেট বহল ডাঙৰ কলহ

মাত লাগ্—মুখ লাগ্; নজৰ লাগি নষ্ট হ; আনৰ লোভ লাগি বা আচৰিত হৈ কোৱা কথাৰ কাৰণে পীড়া হ

মাথাকঠোকা—বি. মাটোকটোকা; এবিধ বনৰীয়া শাক

মাথালি, মাথেলি—বি. মথাউৰি; পানী ভেটিবৰ বাবে দিয়া ডাঙৰ আলি

মাধি-চাউল—বি. আৰৈ-চাউল

মাথেলি—বি. = মাথালি

মানমজ্জাত—বি. = মজ্জাত

মান্হু—বি. = মানুহ; পুৰুষ

মাম্না—বি. হাইজা; মহামাৰী; একে সময়তে বহুতৰ প্ৰাণনাশ কৰা জহনী ৰোগ

মাম্নাৰ দেও— লেতেৰা-পেতেৰাকৈ ভুতৰ নিচিনা হৈ থকা মানুহ

মাম্নাত পৰা, মাম্নাত পৰি মৰা,

মাম্নাই মাৰা—হাইজা মহামাৰীয়ে মৰা (গালি)

মাম্না লাগ্—হাইজা ৰোগ বিয়প্

মাম্নীয়া—বিণ. মাউৰা ; বাক মৰা

মামী—বি. মোমাইৰ ঘৈণী

মাৰ—বি. পানীত উটুৱাই নিয়া বাঁহৰ চাক

মাৰগাঁঠি—বি. সহজে খুলিব নোৱাৰা গাঁঠি

মাৰণ—বি. মৰণ

মাৰণ মাৰ্—বস্ত্ৰ-বাহানি সিঁচৰতি কৰ্; যেনে—ছলিমখাই বৈৰী-থান মাৰণ মাল্লা।

মাৰ্-মাৰ্-মিৰ্-মিৰ্—বি. পেটৰ হানি-খুচি ধৰা বেদনা

মাৰ্ ছিন্না মাৰ্— আনৰ ঔকেৰ কামবোৰ কৰি ফুৰ্

মাৰেহ, মাৰেহ-পূজা—বি. মাৰৈ-পূজা; দুদিনতাকৈ বেছি দিন চলা মনসা পূজা

মাল-গামচা-মাৰা—বিণ. মাল-মাঁজুকৰ দৰে মইমতালি দেখুৱা (তিৰোতা মানুহত খাটে।)

মালচৰম—বি. মালযুদ্ধৰ বাদু

মাল্লা, মাল্লি—বি. মাৰলি ; ঘৰৰ চাল ধৰি ৰাখিবৰ বাবে খুঁটাৰ ওপৰত দিয়া দীঘল বাঁহ

মাল্লি-বোবোলা—বি. সাধাৰণতে ঘৰৰ চালত থকা এবিধ বিষাক্ত সাপ

মাহেহ মোহেহ, মাহি মহি—ক্ৰি. বিণ. মন ৰোহাকৈ কথা কৈ

মাহৈ—বি. মাহী ; মাইৰ ভনী; যেনে—মাইৰ ঘৈনাক মাহৈ

মুখ মেলি মেলি হাঁহে।
পিতাইৰ ঘৈনাক পেহী
মেৰেহে বুকৰ দেহি ॥
(ফকৰা)

মিচল, মিসল—বি. মিহলি কৰা কাৰ্য্য; যেনে—

অন্ধকাৰ নিশান্ত মিসল ভৈল দুই।
এহি বুলি বীৰগণে এক ভিতি হই ॥
মহাভাঃ

—৮

মিঠাটেঙা—বি. সুমথিৰাটেঙা

মিতা—বি. বিয়াৰ দিনা পতা সখি

মিতাকৰা, মিতাঘটীয়া—বি. বিয়াৰ দিনা মিত্ৰকলহ দাঙি দৰাৰ সখি হ'বলৈ নিৰ্দিষ্ট কৰি ৰখা মানুহ

মিৰ্‌মিৰা—অ. ধা. পেট কামোৰা আৰু খিমোৰাৰ নিচিনা বেদনা কৰ্

মিৰ্‌মিৰি—বি. পেটৰ ভিতৰত হোৱা, কামোৰা আৰু খিমোৰাৰ নিচিনা বেদনা; যেনে—ঘাত মৰেই নে মিৰ্‌মিৰিত মৰেই।

মিলামিচা—বি. বেছিকৈ অহা-যোৱা কৰা কাৰণে হোৱা মিলা-প্ৰীতি

মিলৌ—অব্য. জোৰ বুজোৱা শব্দ; যেনে—আদৰেইছি আছি,
বাকী নাই মিলৌ।

মিসল—বি. = মিচল

মুইহ—বি. = মইহ

মুইহামুৰেলি—বি. মইমতালি; যেনে—ঘৰত লিকিৰাইঁতৰ মুইহা-মুৰেলিত গিৰণী টলৌটপৌ হৈছি।

মুকেজিঘৰ—বি. = বহাঘৰ

মুখ আচাৰ্, মুখ জোকাৰ্—বিৰক্তিৰ ভাৱ দেখুৱাই বেয়া পোৱাকৈ কথা ক

মুখ জোপ—খাবলৈ পাম বুলি আশা পালি থাক্

মুখপাত—বিণ. থাই; প্ৰধান; যেনে—মুখপাত লোক।
মুখপাত ঠাই।

মুখপেট্‌কা দি, মুখপোট্‌কা দি—নাক মুখ বেঁকা কৰি অৱজ্ঞাৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰ্

মুখভিঙা, মুখভেঙা, মুখভেহা—সিয়াঁৰ; মুখ ভেঙুচিয়া; মুখ বিকতাই ইতিকিং কৰ্

মুগীকুঁইহাৰ—বি. এবিধ উত্তম শ্ৰেণীৰ কুঁহিয়াৰ

মুচ্‌লুমে, মুচুলুমে, মুজৰে, মুজৌ—ক্ৰি. বিণ. মুলেই; সমুলি

মুজ্—স. ধা. মুদ্; জপা; বন্ধ কৰ্ (চকুত খাটে।)

মুজ্‌কুনা, মুঝ্‌কুনীয়া—বিণ. মুজুৰা, ; বাঢ়িব নোৱাৰা

মুজা—বিণ. কেঁকোৰা, চুটি শিং থকা (ম'হত খাটে।)

মুঠি—বি. মুচি; কঁঠালৰ কলি ২। কেঞা আঙুলিৰ পৰা থিয়কৈ ৰখা বুঢ়া আঙুলিলৈকে লোৱা জোখ (গৰু-ম'হৰ উচ্চতাৰ জোখত খাটে।)

মুঠিটান—বিণ. কৃপণ

মুঠি মেল্, মুঠি ল—শালিধানৰ কঠীয়া পৰাৰ আৰম্ভ কৰ্

মুঠিয়া—বি. মুঠি; কটা শকাধানৰ সৰু মুঠা

মুথন—অব্য. = মতুনা

মুন্‌হি, মুনহিয়া মানুহ—বি. মুনিহ; পুৰুষ; মতা

মুমি, মোমা—বি. মোমাই; মাকৰ ভায়েক

মুৰা—বি. সুৰুঙা; সৰুবাট; যেনে—চোতালত ধান থকাৰ কাৰণে ইন্দুৰে কেউফালে মুৰা দিছি।

মুৰা দি—ভুমুকি মাৰ্; যেনে—আগৰপে আইতা পৰ নাপেলি, ইতাহে আহি মুৰা দিছা।

মুৰামুই কম্—ভুমুকিয়া; ভুমুকি মাৰ্ (লঘু অৰ্থত।)

মুৰেনি—বি. মুখ উলিয়া কাম

মুটুক—বি. আপিৰ ওপৰৰ জোঙা অংশ

মুৰ টুপিয়া—মুৰ দুপিয়া; মুৰটো মাহেকৈ জোকাৰি দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰ্ বা সম্মতি জনা

মুৰত-মৰা—বি. তিৰোতা মানুহে মুৰটো ঢাকি পিন্ধকালে ওলমাই লোৱা চাদৰ

মুৰজোচ্কা দি, মুৰজোম্কা দি—মুৰপোলোকা দি; পথাৰ খাটিৰ-পৰা মুৰ উলিয়াই মুকলি হ

মুৰমুৰীয়া—বি. ঘৰ ছাওঁতে সৰণ-খেৰৰ মেহাৰ ওপৰত কামিৰে সৰু-ভাকৈ মেলি দিয়া মুকলি খেৰৰ অৰণ

মুৰ-মোমোৰীয়া, মুৰ-মোমেৰীয়া—বিণ. পুৱা-পশ্চিমা আৰু উত্তৰ-দক্ষিণাকৈ মুৰে মুৰে লগ লগাই সজা (ঘৰত খাটে।)

মুৰৰ মুজেনি উৱা—হাই উৰুলি কৰি ঘৰকৈ আমনি দি

মুৰি—বি. গলনি; পৰিবৰ্তে; যেনে—খাবে দিয়া চন্দ্ৰামৃত মুৰি সি মোক মাহ একমোণ দিলিয়ে হবো।

মুৰো, মুৰবে—ক্রি. বিণ.—মুচলুৰে

মেকা—বিণ. বাহী হৈ গোন্ধ ওলোৱা

মেকামুৱা—বিণ. কথা কবলৈ টান পোৱা; স্ত্রী—মেকামুই

মেকুৰী—বি. বাঁহৰ দুৱাৰৰ ওপৰত দুৱাৰখন ধৰি ৰাখিবৰ বাবে খাত কাটি পখালিকৈ ৰখা একুৰা বাঁহ বা কাঠৰ টুকুৰা

মেকবাজ—বি.=কেঁকি

মেচা—বি. মাৰৈ পূজাৰ ধৰ্মকৰ দিনা সন্ধিয়া কহাৰী পূজা কৰোঁতে কেচ এখনৰ সাজত দেওধনীৰ লগত নচা পানি

মেচেনী—বি. মেচাৰ লগত নচা দেওধনী; যেনে—
হৈ মেচা হৈ
মেচা গেইছি মাহ মাৰ্কা
মেচেনীক লগত লৈ।
(ভৰ্দকৰ দিনাৰ কহাৰী পূজাৰ গীত।)

মেহ্লেৰী—বি. মহলৰী; কোনো কোনো মানুহৰ বিশ্বাস মতে মানুহ থাকত থকা তাতৰ মানুহে আকৃতিৰ দেখনা জীৱ-বিশেষ

মেট্কা—বি. মেটেকা; পানীত গজা কচুজাতীয় এবিধ গছ
মেট্কাফুলীয়া—বিণ. মেটেকাৰ ফুলৰ নিচিনা ৰং থকা (সাধাৰণতে পাতি হঁাহ আৰু বিষাক্ত সাপে দংশন কৰা মানুহৰ শেষ অৱস্থাত হোৱা গাৰ বৰণত খাটে।)
মেথ্মেথীয়া—বিণ. লেহেম; (মানুহত খাটে।)
মেদ্মেদ্-কৰেই, মেদমেদীয়া—বিণ. মেচমেচীয়া; বৰক'লা
মেনা—বি. মেলেকী, গাৱঁৰ কথা জনা মানুহ; মেলৰ বিচাৰক
মেনাথগীয়া—বিণ. মেনা যেন লগা; মুখিয়াল যেন লগা
মেলদোৱান—বি. মেল; ৰাজহুৱা বিচাৰৰ সভা
মেলাডোল, মেলাদোৱান / সাৰাসিচেৰি—বিণ. বিশৃঙ্খল; সিচৰতি; যেনে—সিহঁতৰ ঘৰখান মেলাদোৱান, ক'ৰ বস্তু ক'ত পৰি থাকেই ঠিক নাই।
মেলুৱেই—বি. মেলুৱৈ; মেলত অংশ গ্ৰহণ কৰা লোক
মেৱা—বি. মোৱাপোক; আকপাতি শস্যৰ ওপৰত পৰা এবিধ পোক
মেৱা লাগ্—বিবুধি হৈ ইফালে সিফালে দৌৰিব ধৰ্ (জাকৰ গৰু-মহঁত খাটে।)
মেহাৰ—বি. প্ৰীতি; ভাল ভাৱ
মেহাৰী—বিণ. ভাল ব্যৱহাৰ কৰি মৰম লগাব জনা
মৈখা—বি. = মইখা
মৈৰা—বি. পাণৰ ওলনি থকা ভাল
মৈয়া—বি. ধানৰ বৰণাৰ খাওঁফালে থকা হালোৱা গৰু
মোক্চা, মোচ্কা, মোট্কা, মোটোকা—বি. = গামোচা
মোক্মোকীয়া, মোকোৰা—বিণ. মঙহাল; শকত আৰত
মোচ—স. ধা. মচ্; ঘঁহি পৰিষ্কাৰ কৰ্; লেপ দি
মোচ্কা—বি. = মোক্চা
মোচ্কা খা—মোচোকা খা; পাক খাই হাড় বা হাড়ৰ জোৰাত দুখ পা
মোচাৰ্—অ. ধা. হাতেৰে মোচৰ্; ধৰি পকা; যেনে—
বাজাৰ আগত দিলোঁ গোচাৰ।
বাজাই আহি কাণখান মোচাৰ॥
(ফকৰা)

মোট্কা—বি. = মোক্চা
মোট্কী—বি. মুট্কী; চুটি গল, বহল মুখ আৰু পেট ভাঙৰ মাটিৰ পাত্ৰ
মোটাদাং, মোটোঙা—বিণ. দেখাত শকত আৰত কিন্তু অকামিলা
মোটা তোল্, মোটা বো—ভলাচালনী আদিৰ দাঁতিত দৈ ওলাই যাব নোৱাৰাকৈ বেলেগ মোৰে ব
মোটা ভাঙ্—এনাহ দূৰ কৰি কামত ধৰ

মোটেৰী—বি. বুঢ়ৰী; ডাঙৰ টোপোলা
মোটোকা—বি. = মোকচা
মোটোঙা—বিণ. = মোটাদাং
মোঠন—বি. মুঠন; মুঠিৰে বা হাতেৰে এহাত
মোড়া—বি. ঘোটক; শৰাধত ব্যৱহাৰ কৰা তিনিপতীয়া কুশৰ গাঁঠি
মোমা—বি. = মুমি
মোমায়েৰ ঘাই দোৱেই মোৰ নাম
দুধ কেঁৱাৰ—নিজৰ অৱস্থা বেয়া সত্ত্বেও বিতিৰ-কুটুমৰ টনকিয়াল অৱস্থাৰ কাৰণে কৰা গৌৰৱ
মোৰ্কেনি—বি. মোৰোকনি; কামৰ সময়ত কিবা এটা অজুহাত উলিয়াই পতা বোহ
মৌধাউৰা, মৌধাটাৰা—বি. মৌ-ৰাপ; মৌ-ৰাহৰ মৌ-বিচনী বুঢ়ি বৌ খোৱা এবিধ ডাঙৰ চৰাই
মৌটুপি—বি. এবিধ ফল;
২। এবিধ সৰু চৰাই

য

যগা—বি. যাগ; নহ-ভঁাহ আদি খেদিবৰ কাৰণে জুই জ্বলাই ধোঁৱা দিবলৈ যতনাই লোৱা খেৰ, গছ-পাত, গোবৰ আদিৰ শুপ
যত্ পতি কুটৰ খাই, যেত পতি কুটৰ খাই—যত কুটৰ খাই; যত কুটৰ খাৰ; যত অসমৰ্থৰ মূল
যথা নামে তথা ভক্তি, যথা শক্তি তথা ভক্তি—যথা শক্তি যোগাৰ
যদৌভদৌ—বিণ. ভচি-ধৰ্মচিৰ বাছ-বিচাৰ নোহোৱা;
যেনে—যদৌভদৌ মহাজ্ঞ পৰিপাটিৰ নাই লেউ ॥
(ফকৰা)
যহসা—বি. যশস্যা; শলাগ
যহসা ল—যাগতে জান দি
(নম অৰ্থত)
যাকে নিন্দেই তাকে বন্দেই—নিন্দিলি বলিবা কাণেই
যাচি খা—একলৰ লগত বলক কিয় হৈ দিয়া মোহোৱাকৈ ভিতোভা খিংাপে লোৱা
যাচিখাইতী, যাচেনী—বি. = চাপেনী
যাত্না—বি. যাতনা; উগ্ৰপাজি, অতিশয় কষ্ট
যি—অব্য. যে; যেনে—তই যি পৰীক্ষালৈগি পঢ়িবাই পৰা নাই।
২। যদি; যেনে—অবলেগি যা যি নাযা কিয়া ?
যিঁৱেজি—বি. যুঁৱলি; মৈ-পুখুৰী, আদিৰ পানীত নগ আদি ধৰা ঠাই
যুগ-যুগতি-পুত্ৰ-পুত্ৰতি—যুগে যুগ ধৰি
যেই কাণি আক সেই কাণি—সেই একে অৱস্থা; যেনে—যুজা-মেঁাহে যুজাৰ্গো; যেই কাণি আক সেই কাণি, এটায়ো নিজৰ কথা নেৰেই।

যেত্‌কে—ক্রি. বিণ. যেতেকে; বি-
ধানে; বিধান বেছি পৰিমাণে;
যেনে—
যেত্‌কে কৰোঁ সবালবি ।
তেত্‌কে ছিণ্ডেই যোনওাব জৰী ॥
(ফকৰা)
২। যেত্‌কে নাটেই ।
তেত্‌কে ফাটেই ॥
(ফকৰা)

যোদি—অব্য. যদি

যেংকে, যেন্‌কে—ক্রি. বিণ. যে-
নেকৈ; যি ধৰণে

যেংকে তেংকে, যেন্‌কে তেন্‌কে,
যেন্‌তেন্‌কে, যেনেও, যেনেতেনে—
ক্রি. বিণ. যেনতেনকৈ; যিকোনো
প্রকাৰে

যেত পতি কুটিব যাই = যত পতি
কুটিব যাই

যেন্‌কে তেন্‌কে, যেন্‌ তেন্‌ কে,
যেনেও, যেনেতেনে = যেংকে তেংকে

যোত্তেজি—বি. যুঁৱলি; হালবোৱা
বা গাড়ীটনা এহাল গৰু বা ম'হৰ
কান্ধত যুঁতিবলৈ সাজিলোৱা
এছটা কাঠ বা এটুকুৰা বাঁহৰ যতন

যোত্‌কী—বি. বিয়া দিয়া ছোৱা-
লীৰ আনপৈচাম ধৰিবলৈ যাকৰ
ধৰবগৰা -পঠোৱা তিৰোজা;
যেনে—যোত্‌কী বুঢ়ী ।
যোট্‌কি মাগিৰ ॥
(যেযেৰীয়া কথা)

যোঁত্তেনি—বি. যোঁত; যোঁতজৰী;
যুঁৱলিৰ সৈতে গৰু বা ম'হৰ
ডিঙি বন্ধা জৰী

ৰ

ৰখ্‌—স. ধা. অপেক্ষা কৰ্‌; বাট
চা; যেনে—মোক ইয়াতে ৰখ্‌ বি,
ঘৰবপেৰে আহোঁ ।

ৰং চলা—কু মন্ত্র প্রয়োগ কৰি শাসন
নৰনা কৰি তোল্‌ (গৰু-ম'হত
খাটে ।)

ৰংপুজা—বি. এদিন বা এৰাতি
এদিন চলা মনসা পূজা

ৰতিয়াল-মাৰেই—বি. দুৰাতি আৰু
মাজতে এদিন চলা মনসা পূজা

ৰচকচমক—বি. ৰচকপচক; ধুন
মাৰি গা দেখুৱাই ফুৰা কাম

ৰণৰণ-কৰেই, ৰণৰণীয়া—বিণ.
বেছিকৈ শুকোৱা (কাঠ-বাঁহত
খাটে ।)

ৰদি—বি. ৰ'দ; বেমাৰৰ মূল;
যেনে—বেমাৰটোৰ ৰদি মাৰ্‌বা-
লেগি ভাল দাৰু দিবা লাগিব ।

ৰহৰমাহ—বি. = অৰহৰমাহ

ৰহীয়া—বি. ৰহী, কুঁহিয়াৰৰ কেঁচা
ৰস

ৰহ্‌ন—বি. = নেহৰ

ৰক্তা, ৰাক্তৰক্তা—বি. তৰণি; বি-
বজা নোহোৱা অৱস্থা

ৰাইক্‌ৰহ—বি. ৰাক্ষস, দৈত্য
২। বিণ. ঝকুৱা

ৰাইক্‌ৰমহৰ মুখ—কুঁহিয়াৰৰ ৰসী
পগোৱা আলি গাঁতৰ খৰি জ্বলাই
দিয়া গাঁত

ৰাইজ মৰণে মৰণ, ৰাইজ ভৰণে ভৰণ—ৰাইজে যি কৰে তাতেই সমৰ্থন

ৰাইদাং / লাইদাং—বিণ. ওৰ-পাৰ আৰু বলজোৰ থকা (মানুহত খাটে।)

ৰাইশাল—বি. = বৈঠগী

ৰাওলী—বি. ৰাওনুই; ৰবকৈ চিঞৰ-বাখৰ কৰি থকা (তিৰোতা মানুহত খাটে।)

ৰাখৰক্ষা—বি. = ৰক্ষা

ৰাঘোৱাবল্লি—বি. বাঘৰবালি

ৰাজাক ৰাকা নোবোলে—কালৈকো কেৰেপ নকৰ্

ৰাজাৰ ধনত কুবিৰ ভাণ্ডাৰী—আইনৰ উভৈনদী নহব ওপৰত অনাহকত কৃপণালি কৰা মানুহ

ৰান্ধেনি—বি. ৰান্ধনি

ৰান্ধেনী—বি. ৰান্ধনী

ৰান্ধেই-ঘৰ, ৰান্ধেন-ঘৰ, ৰান্ধেনি-ঘৰ— বি. ৰান্ধনি-ঘৰ; ভাত ৰন্ধা ঘৰ

ৰান্ধেনি-পাঁঠি—খেৰীয়কৰ মৃতকৰ ওপৰত মানুহে দেখাকৈ বিন্ধ কৰি পুতি থোৱা এক ৰকমৰ পাঁঠি

ৰা-ৰা—বি. ৰাই-ৰাই; অতি সাধাৰণ শব্দ

ৰাম—বি. বহু ঠোৰোঁতে একৰ অলপি ব্যৱহাৰ কৰা শব্দ

ৰাম ক—ক আখৰ; যেনে—ৰাম ক নুবুজা মানুহেই বক্তৃতা পঢ়েই।

ৰাম-ৰহিম—বি. ভাল বা বেয়া মন্তব্য; যেনে—তাক ৰাম-ৰহিম একো কথাই নকৰি, পোনে [illegible] খাই উঠে।

ৰামৰাম্নি—বি. পৰোভৰ; আড়ম্বৰ; যেনে—সিহঁতৰ বিয়াৰ ৰামৰাম্নি দেখি মানুহ আচৰিত মানেই।

ৰাহ—বি. ৰাচ; তাঁতশালত সূতা ভৰাবৰ বাবে সৰু সৰু কাঠী গুঁজি কৰা এবিধ বস্তু

ৰুণি—বি. নৈৰ পানী বহু কমি-বলৈ বন্ধা ৰাস্তৰ ওপৰেদি বা কাষেদি পানী ওলাই যাব পৰা সৰু আল

ৰূপা—বি. ৰূপ; এবিধ বগা বৰণৰ ধাতু

ৰংপেই—বি. খেৰীয়কৰ মূৰত বান্ধি উঠি পথালিকৈ বান্ধি দিয়া খেৰৰ মুঠা

ৰেং—বি. ৰেঙনি; বেলি উঠা আৰু ডুব যোৱাৰ সময়ত আকাশত দেখা বৰণীয়া ৰঙা ৰশ্মি

ৰেংপদি—বি. এৰন তাঁতৰ ওপৰত থান এবন আলেৰে ধৰাই বেঁধা কৰা শব্দ
২। বেৰাবেৰেবাকৈ লাগি থকা কথা বা কাম

ৰেৰা—বি. পোনে পোনে অহা দীঘল শোৰৰ

বোৱেণ্‌তলীয়া, বোৱেতী—বিণ. বোৱাতী; ধান কম পৰা; কপিত (মাটিত খাটে ।)

বৌমণি—বি. বৌমুৰিয়লি; বৌ মাছৰ পোৱালি

বৌবৌ-কৰেই, বৌ-বৌৱা – বিণ. ববৈয়া; চহকী অৱস্থা; যেনে—সিহঁতৰ সাতহাল বাৱা বৌ বৌৱা গিৰস্থী ।

বৌ-বৌ-চৌ-চৌ— বৌৱা-চৌৱা; চিঞৰ বাখৰ কৰি কৰা দল-হাই

বৌৱা-বালি—বি. শুকান মিহি বালি

ল

লগলোমেৰীয়া—বি. লগৰ সমনীয়া

লগুণদেনী, লগুণদিয়েনী— বি. লগুণ দিবৰ দিনা কৰা শাস্ত্ৰীয় কৰ্ম

লট্‌কি থাক্—ওলমি থাক্

লটৰ্‌পটৰ্, লটৌপটৌ— বিণ. একেৰিৰে নথকা; ইফাল সিফাল কৰি থকা (মানুহ আদিত খাটে ।)

লটৰা—বিণ. ভিতৰত শুকাই চান হোৱা (তামোল আদিত খাটে ।)

লটহ্ লটহ্—ক্ৰি. বিণ. অতি সহজে (গিলি খোৱাত খাটে ।); যেনে—হাঙ্গুগিলাই হঁাহৰ ছানা-পিচা লটহ্ লটহ্ গিল্‌লা ।

লটৌপটৌ—বিণ. = লটৰপটৰ

লঠ্‌লঠ্-কৰেই, লঠ্‌লঠীয়া—বিণ. লহপহকৈ বাঢ়ি অহা; যেনে—লঠলঠীয়া দামেৰিটো পৰি কি মৰিল ।

লঠা—স. ধা. কণীগুটি খুন্দ (গৰু-ম'হত খাটে ।)

লঠীয়া—বিণ. ডাঙৰ (চকু, চাপৰ আদিত খাটে ।)

লঠ্‌কানি-পঠ্‌কানি—বি. লঠু-পঠু; লতাকানি ফটাকানি; কাপোৰকানি আদি সাধাৰণ বস্ত্ৰ

লণ্ডা, লেণ্ডেচা—বিণ. কেওকিছু নোহোৱা (মানুহত খাটে ।)

লণ্ডামুণ্ডা—বিণ. ডালপাত নথকা (গছত খাটে ।)

লপা—বিণ. = মন্দুৰা

লৰ্ভং চৰ্ভং, লৰ্ভং তৰ্ভং— বি. লৰ্বাং তৰ্বাং; বিশৃঙ্খল; ছেদেলি-ভেদেলি

লব্‌লব্‌কে—ক্ৰি. বিণ. বেগাই; লবালবিকৈ

লৰা-শাৰী—বি. বহুজনে একেলগে শাৰী হৈ মৰা দৌৰ

লাইদাং—বিণ. = বাইদাং

লাইলাং—বি. = নাঙেলী

লাই-লিকিৰা—বি. সতিসন্ততি

লাউপতি—বি. লাউপুঠী; পুঠী মাছৰ নিচিনা এবিধ সৰু মাছ; যেনে—গাঙৰ নেওচান লাউপতি ।
কুঁৰাৰ নেওচান শালপতি ॥
(ফকৰা)

লাউবান্ধা—বি. এবিধ ভাওৰ পাতৰ আওকাঠী গছ

লাকাট-ফাকাট— বিণ. ইফালি সিফালি; যেনে—সি মুখখন কিবা লাকাট ফাকাট কৰি থাকেই।

লাকাট-ফাকাট, লাকেৰি-লুকুৰা। বি. সৰু সুৰা বস্তু বা কাম; যেনে—লাকেৰি-লুকুৰা কিবা অলপ খা, লঘণে নাথাকিবি।

লাগলাগেনি—বি. টুটুকীয়া কথা; লগোৱা ভেঙোৱা কাৰ্য্য

লাগেনিয়াৰ—বিণ. লগনী; কলা লগা (গছত বাটে।)

লাং-লাং-থাং-থাং—বি. অনাশ্ৰয় অৱস্থা; থকা-খোৱাৰ সকল নথকা অৱস্থা; যেনে—বাপেক মৰাৰ পাছত চাওঁতা নহয়াত ছলিগিটাৰ লাং-লাং-থাং-থাং হ'ল।

লাচ—বি. সাধাৰণতে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে পাঁচটাকৈ গুটি লৈ ওপৰলৈ মাৰি মাৰি খেলা এবিধ খেল

লাচাৰি—বিণ. লাচাৰ; অতিশয় ভাগৰুৱা; যেনে—তাৰ ঘৰত বৈ বৈ দেহা লাচাৰি ক'লু, তেও নাম নাই।

লাচিমা—বি. লাচিম; এবিধ মজলীয়া ধৰণৰ বাকলি থকা মাছ

লাচেনি-পাচেনি— বি. = অতিল পাচেনি

লাজুকা—বিণ. লাজুক; লাজুৱা; লাজকুৰীয়া

লাটু-চাটু—বি. ধৰকৈ অহা-যোৱা কৰা কাৰণে হোৱা বিলাপ্ৰাটি; যেনে—খাৰে ভাবে নগৰত লাটু-চাটু ক'লি বিপদতো পৰিবা লাগেই।

লাথিয়া—স.ধা. লথিয়া; লাথি মাৰ; ভৰিৰ তলুৱাৰে আঘাত কৰ্

লাফেৰি-লুফুৰা—বিণ. = লাকাট-ফাকাট

লাব্ বা লবা হ = আলপীয়া হ

লাব্চাব্, লাবাচাবা—বি.
১। আলপৈচান; শুশ্ৰূষা; যেনে—বেমাৰীক লাবাচাবা কৰা মানুহই সাৱধানে থাকিবা লাগেই।
২। লবোৱা কাম; যেনে—চকত বহোৱা আত্মাবিনি লাবাচাবা কৰ্বি।

লাবিকেহী, লাবিনেহী— বিণ. অৱজ্ঞাসূচক সম্বোধন বিশেষ (তিবোতা মানুহৰ মাত।)

লাম্বা—বি. = খোচোৰা

লাজখোলেৰি—বি. = খোলেৰি

লালাট—বি. ললাট; কষ্ট; দীয়ালু; বহুদিন ধৰি ভোগা যাতনা তুলনীয়—

কুকৰ প্ৰসাদে মৰে পণ্ডিত লালাট॥
ভাগ—৮ম

লালাট খা—ৰোগ বা বৃদ্ধ অৱস্থাৰ কাৰণে বহুদিন পৰি থাকি কষ্ট পা

লালীসূতা—বি. এবিধ মিহি সৰু সূতা

লাহডাহ—বি. লাস-বিলাস; লাসবেশ

লাহৰ থগী— দেৱীপূজাত সোণ-ৰূপৰ অলংকাৰপাতি থাপি আগ-বঢ়োৱা নৈবেদ্য

লাহৰ হ—পুষ্পিতা হ; প্ৰথমবাৰ ঋতুমতী হ

লিব্‌লিবীয়া, লিব্‌লিব্‌-কৰেই—বিণ. সৰু হৈ ওপৰলৈ বেছিকৈ বাঢ়ি যোৱা

লিথা, লিথাঅকণী—বি. লেখী; ওকণীৰ কণী

লুকুত-ভুকুত—বি. সহজে নো-পোৱাকৈ থোৱা কাৰ্য্য; যেনে—কামত বস্ত ভালকৈ গোটেইছিল, পাছে যদি কোন্‌বাই লুকুত-ভুকুত কৰাত নাটেনি হৈছি।

লুঠুঙা, লুঠুঙা, লেঠুঙা—বিণ. লুঠুঠুঙীয়া; নগা; দুখীয়া; সা-সম্পত্তি হেৰুৱা; যেনে—হালৰ গৰুহাল মৰাত সি লুঠুঙা হ'ল।

লুঠুপুঠুপীয়া—বিণ. ডিডিবুৰি জুৰুলা হোৱা

লুপুলুপা—অ.ধা. লুট্‌পুটা; ৰবকৈ জোত কৰ্; বাৰলৈ ৰবকৈ হেপাহ কৰ্

লুৰা—বি. নুৰা; সূতা আদিৰ সৰু মুঠি

২। লুই বাখিবৰ বাবে এমুঠি খানংখৰ পাঁঠি দি বোটোকাই ইটোৰ পিছত সিটোকৈ বান্ধ দিয়া মুঠি

৩। ঠাই সাথিবৰ বাবে ধান খেৰেৰে সজা বাঢ়নী

লুৰীমাৰি—বি. বহনীমাৰি; যেঁথীৰ থুঁবলিত ধান বঢ়াই দিবৰ বাবে মূৰত এমুঠি খেৰ বান্ধি ব্যৱহাৰ কৰা দীঘল মাৰি

লেউলেৱা—অ. ধা. লীজিয়া; মনে মনে জিভা উলিয়া (সাপ আদিত খাটে।)

২। ইফালে সিফালে ঘূৰি ফুৰ্ (জোক আদিত খাটে।)

লেংকুচ্‌ লেংকুচ্‌কে, লেংচুভ্‌ লেংচুভ্‌কে—ক্রি. বিণ. = তেংকুচ্‌ তেংকুচ্‌

লেংটো—বিণ. = নাঙাট

লেংটি-সোল্‌কা—বিণ. = কটি-সোল্‌কা

লেজ—বি. নেজ; নেগুৰ

লেজা—বি. সেজা; পানীৰ সোঁত বা নৈ শুকাই যোৱাৰ পাছত বৈ যোৱা চিন

লেট্‌কা—বিণ. লেটেকা; টানিলে দীঘল হোৱা আৰু এৰি দিলে কোঁচ খোৱা

২। পানী কম হোৱাৰ বাবে ভালকৈ নগলা (বোকাত খাটে।)

লেটকা—বি. লিটিকাই

লেট্‌কু, লেঠুকু—বি. লেটেকু; অহকালি হোৱা, পকিলে টেঙা-মিঠা লগা এবিধ ফল

জেঠাবাৰি—বি. ৰবাবিলত্ত; মক ৰবাবি

জেঠাবাৰিৰ এটা বাপ—পিপকঁঠীয়া মানুহে দেখুৱা ধতেকীয়া ৰব

জেঠ্‌তা—বিণ. = দুঠুৱা

জেতেচা—বিণ. = দগা

জেচিপেচি, জেকপেচ্‌—বি. আপ-খবি; যেনে—এইখিনি কি জেকপেচ্‌ লহৰা কথা কৈছা?

জেতৌসেতৌ—বিণ. লেন্তুসেন্তু; লেউসেউ

জেদেৰা লাগ্‌—এঠা লগাৰ দৰে চৈ খুপ খা; যেনে—মন যাহু খাই মুখৰ চুনি জেদেৰা লাগিছে।

জেধেপ্‌ধেপ্‌, জেধেপধেপ্‌কৈ—ক্রি. বিণ. নাহে নাহে; খৰকৈ নহয়; যেনে—সি জেধেপ্‌ধেপ্‌কৈ খোজ দেই, ক'ত হৰেই পাহি পাবো?

জেধেপ্‌ধেপ্‌-কৰ্‌—মাজত লোমাই কামত আউল লগা; যেনে—মন কৰি থাকা মাস্‌হপিঠাৰ মাজত তই কি জেধেপধেপ্‌ কৰাহা?

জেৰপেনীয়া—বিণ. = ষেৰপেনীয়া

জেৰ্‌জেৰ্‌কৈ—ক্রি. বিণ. দীঘলকৈ; যেনে—হুলিটো জেৰ্‌জেৰকৈ বাঢ়ি গৈছিল, গাত মঙহ হলি নাই।

জেৰ্‌জেৰীয়া—বিণ. ওখ আৰু খীণ (মানুহত খাটে।)

জেৰণা পৰ্‌—খঁহ পৰ; যেনে—পিৰাৰ কাটা বাৰা পাহুৰ পুলি-টো জেৰ্‌ণা পৰিল।

জেৱা—বি. মলদুৱাৰৰ পৰা বাহিৰ হোৱা চাম বিঠাৰ লগ্‌

জেকপেচ্‌—বি. = জেচিপেচি

জেন্‌ঠিৰা কাট্‌—কোনোমতে জী-ৱাই থাক্‌

জেহ্‌জেহ্‌কৈ—ক্রি. বিণ. পীৰলৈ খিজা উলিয়াই; যেনে—মাণজায়ৰ জেহজেহকৈ খিজা বেলি আছেই।

জেৱেৰা—বিণ. ডকাৰবৈ থকা; খঁৰ পৰা; যেনে—জেৱেৰা শাক।

জোচ—বি. খঁাচন; কাপোৰৰ আধ

জোচাজোচা—বিণ. হাৰবাণ; হাবা-শাস্তি; যেনে—সি মৰ্কৰ্ম হাত পইচা ভৰি জোচাজোচা হ'ব।

জোচেনি—বি. তাবোল আৰু শাকি-কলৰ পহুৰপৰা বহি লবা জোখাৰ সৈতে ডকান পাত

জোচেনি—বি. কাপোৰৰ খাঁচনত চিলাই কৰি লগাই দিয়া কাপোৰ

জোটোম, জোটোৰা—বিণ. চৌপো-লাৰ দৰে; যেনে—পাতঁৰ মাস্‌হ চোবটোৰ হাত-ভৰি থাকি 'জো-টোম কৰ্‌ছি।

জোটোৰা—বি. চৈৰ্‌না; যেনে—তাৰ পিঠিত এটা জোটোৰা হৈছে।

২। বিণ. পকত আৰু চুটি-চাপৰ; যেনে—লাই খাই সি জোটোৰা হৈছে।

লোথেৰী—বি. লুণুৰী পিঠা; পিঠাগুৰি পানীত সিজাই কৰা এবিধ কেঁচুৱাৰ খাদ্য
২। বি. চৰ্বি হৈ পাৰ ওলমি পৰা অংশ

লোধেই-শামুক—বি. লেথাই-শামুক; এবিধ লাহে লাহে বগাই ফুৰা শামুক

লোমোম্‌ধোম্‌—বিণ. লোধোমা; মৰ শকত

লোদোৰ-পোদোৰ—বি. লোদোৰ-পোদোৰ; শকত-আৱত; নোদোকা

লোপোৰসোপোৰ—বিণ. বেছি কোমল আৰু ঢিলা; যেনে—বুঢ়া মানুহৰ গা লোপোৰ-লোপোৰ হৈছে।

লোৰ—বি. একেলগে গাঁথি ওলমাই ৰখা মণি আদি বস্তু

শ

শ আহ—শ শব্দৈ হিচাপত মিল (কাপোৰৰ বাতি কলাত থাটে।)
বিশ্বকৰ্মী আই।
এয়ে দিগ এয়ে ৰাণি
শ আইডি মনে জানি।
(শিপিনীৰ স্তুতি বাণী।)

শ গণ্‌—ৰাচত ভৰোৱা সূতা এশ এশকৈ হিচাপ কৰ্‌

শগুণ-তুলেহী, শগুণবোন—বি. তুলসীৰ পাতৰ দৰে পাত থকা বগা ফুলৰ এবিধ বন শ

শঠং, শেঠেং, শেহ্‌পেলেং—বি. যেনে—পানীৰপে তুমি আমাৰ পাছত লিকিবাটোই শেঠেং দিলা।

শৰণীয়া—বি. শৰণীয়া; ধৰ্মগুৰুৰ ওচৰত শৰণ লোৱা মানুহ

শত্‌থ—অ. ধা. কোনোমতে আৰোগ্য হ'ব ধৰ্‌

শত্‌থি শত্‌থি—ক্রি. বিণ. ৰহুত সময় জিৰাই শঁতাই

শব্দ ছাট্‌—অনাজাত হ;

শব্দছাটা বিলৰ মাছ, শব্দফুটা বিলৰ মাছ, শব্দত ৰৰভেকা—নামত ভাওৰ (কামত নহ'বও পাৰে।)

শৰীয়—বি. শৰীৰ; দেহ

শলাগ—বি. শলাগ; উপকাৰ বা ভাল কামৰ স্বীকাৰ

শলাগ্‌—স. ধা. প্ৰশংসা কৰ্‌; ধন্যবাদ দি

শলবাৰি—বি. শলমাৰি; খুঁৰলিৰ বিন্ধাত ভৰোৱা বাঁহৰ বা কাঠৰ মাৰি

শলা দি—কিবা মানস কৰি দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে চাকি জ্বলাই দি

শৰালী—বি. শৰালি; পাতি হাঁহতকৈ সৰু, বনৰীয়া হাঁহজাতীয় চৰাই এবিধ

শহ—বি. সতি-সন্ততি (নিন্দা অৰ্থত); যেনে—নিলাজৰ শহ।

শহপতং—বি. শাক-পাচলি আদি শস্য

শহৰ, শহাৰ—বি. এবিধ ধানৰ লগত মিহলি হৈ থকা আন জাতিৰ ধান

শহৰুৱা—বিণ. শহৰ থকা

শহাবেঙা দি, শহাবেঙা লাগ্—কি কৰিব লাগে বুজিব নোৱাৰি বিবুধিত পৰ্ (সাধাৰণতে শহা-পহুৱে আক্ৰমণ কৰোঁতাজনৰ ওচৰৰ পৰা নপলাই থুবি চায়।)

শহাৰ—বি. = শহৰ

শহৰি খাট্—ওঁহৰি খাট্; পত্নী-ৰূপে স্বামীৰ ঘৰত থাক্

শাকখুলীয়া—বিণ. শাকৰ বৰণৰ

শাকে শুক্তাই, শাকেপাতে—ভুতি নগা আগা নোহোৱাকৈ; যেনে—শাকে শুক্তাই ভক্ষণ। সেই পুৰুষৰ লক্ষণ ।। (ডাকৰ বচন)

শা'ল্কামেনীয়া—বিণ. শালিকা চৰাই এটাৰ সমান (হাঁহ-পোৱালিত খাটে।)

শাপনকথা—কাবোবাৰ শাওপাত লাগি হোৱা কাৰ্য্য; যেনে—শাপন কথা আছেই বুলি দৰঙী ৰাজাৰ বংশধৰসকলে কামাখ্যা দৰ্শন নকৰেই।

শাৰী খা, শাৰী লাগ্, শাৰীশাৰি লাগ্, শাৰী পাছি লাগ্, শাৰী ধৰি লাগ্—সুবিধা হ; চিৰিব হ

শাহনশাহি—বি. শ্মশান; মুদিয়ালি; মৰামানুহ খৰি-কাঠ দিয়া ঠাই

শাহনশেলীয়া—বি. মৰিশালিত থকা অপদেৱতা

শাস্তি—বি. অসুবিধা; অস্থান; আমনি; যেনে—বাঁহডাল কাট্বা শাস্তি। লিকিবাটোই মাকক শাস্তি কৰি আছেই।

শিখ্—স. ধা. শিক্; শিকা হ

শিঙা দি—বাতবিষ চিকিৎসা কৰিবৰ বাবে বিষোৱা ঠাই এডোখৰত কঁকিলা মাছৰ দাঁতেৰে ফুটা কৰি শিঙাৰ বহল ভাগ হেচি ধৰি শিঙাৰ ফুটা কৰা আনটো মুৰত মুখেৰে হপি মৰাতেজ উলিয়াই আন্

শিঙাজালী—বি. সৰু শিঙীমাছ; শিঙীমাছৰ পোৱালি

শিঙেৰীয়া—বিণ. শিঙাল; দীঘল শিং থকা

শিঙুৰ—বি. শেঙুন; মানুহৰ নাকৰ পৰা ওলোৱা বিজল বস্তু

শিঙুবনাকা—বি. এবিধ পানীৰ তলত ওপজা বিজলুৱা ফলৰ উদ্ভিদ

২। বিণ. নাকেৰে শেঙুন বৈ থকা

স্ত্ৰী—শিঙুবনাকী

শিৰদাঁক—বি. সুকনান্নী ওজা-পালিয়ে পদত গোৱা মতে সৰ্প-ৰূপিণী বিষহৰিৰ দংশনত শিৰৰ মূৰ্চ্ছা যোৱা অৱস্থা

শিমেলি—বি. শিমলু; এবিধ কাঁইটীয়া গছ

শিয়াৰ—বি. শিপা; গছ বা বাঁহ-বনৰ মাটিৰ তলত থকা মূল

শিল্‌খা—বি. শিলিখা; এবিধ গছ আৰু তাৰ ফল

শিল্‌খাগুটীয়া-খোপা—বি. শিলিখাৰ গুটিৰ আকৃতিৰে দীঘলকৈ বন্ধা খোপা

শিয়ালজুম্‌কি, শিয়ালজুমুকি—বি. শিয়ালে দূৰৰপৰা মূৰ ঘূৰাই চোৱাৰ দৰে ভুমুকিয়াই চোৱা কাৰ্য্য

২। চেপাচুলীয়াৰ এবিধ নাচন

শীহা—না. ধা. = আঙিয়া

শুক্‌তা—বি. শোকোতা; মৰাপাটৰ শুকাই যোৱা পাত

শুখা—স. ধা. শুকা; ৰস নাইকিয়া হ

২। স. ধা. শুকান অৱস্থালৈ নি; ৰস নাইকিয়া কৰ্

শুখাৰা—বিণ. শুক্‌ৰা

শুখুনা—বিণ. শুকান; ৰস নোহোৱা; ক্ষীণ

শুধা মৰাত চাং দি—অনৰ্থক কষ্ট ধা; যেনে—যেনত মানুহ নাই, সি শুধা মৰাত চাং দি বহি আছেহি।

শুধাই—ক্রি. বিণ. শুদাই; লগত কোনো বস্তু নোহোৱাকৈ

শুধাই-নিকাই—ক্রি. বিণ. কুটি লগা আগা-পাচলি নোহোৱাকৈ

শুধি, শুদ্ধি—বি. মৃতকৰ অশৌচ অন্ত হোৱাৰ পিছদিনা কৰা শ্ৰাদ্ধ

শুদুৰ—বি. শূদ্ৰ; শূদিৰ

শেঠেং—বি. = শঠং

শেষমেষ—বি. শেষ সিদ্ধান্ত; যেনে—মেলখনৰ শেষমেষ কিবা এটা কৰ্।

শেহনিহা, শেহনেহীয়া-ৰাতি—বি. শেষনিশা

শেহপেলেং—বি. = শঠং

শোটোৰ্‌মোট্টোৰ্—বিণ. শোটোৰা-শোটোৰ; বহু ঠাইত কোঁচ হোৱা; যেনে—মোনাত ভৰেই আনা কাৰণে চোলাটো শোটোৰ্‌মোটোৰ হ'ল।

স

স—স. ধা. আগ কৰ্

সওনা—বি. সোৱাল্; মূগাপলুৱে পাত খোৱা এবিধ গছ; যেনে—

নাখাবাই খালা অহা চাউনৰ ভাত।
নাপাবাই পালা সওনাৰ পাট ॥
(ককৰা)

সচৰকে-বহৰকে—ক্রি. বিণ. বহু দিনৰ মূৰে মূৰে; যেনে—দূৰৈণিৰ কূৰ্মা, সচৰকে-বহৰকে একদিন আহেহি।

সঁজুত—বি. সঁজাত; বিশ্বাস; পতিয়ন

সজৰুৱ মাল, সজৰুৱ সঁজেলি—যি কামৰ বাবে যিটো বস্তুৰ প্ৰয়োজন হয় সেই বস্তু

সজা লাগ্ ⇌ বজা লাগ্

সঁজেলি—বি. সঁজুলি; কাম কৰাত ব্যৱহাৰ কৰা বস্তু

২। বাচন;

যেনে—কিবা এটা সঁজেলি আনি বস্তুখিনি লৈ যা।

সতিনীপোকা—বি. ভাৰোলৰ ডা-ৱিৰ পৰা উভি আহি মানুহক কামোৰা ক'লা বৰণৰ এবিধ সৰু পোক

সতিনীবাৰি—বি. ঢেঁকীত ধনাকে দুয়োকাষে পুতি দিয়া দুচলা বাঁহ

সতিয়া—বি. সতিনৈ; মাহীমাকৰ কালৰ; যেনে—সতিয়া ভাই।

সন—বি. সোৱাদ; জুতি

সনতা—বি. শৰীৰৰ কাণি-কা-পোৰৰ প্ৰতি মনোযোগ

সনতা এৰ্—শৰীৰ কাণি-কাপোৰলৈ অমনোযোগী হ; অচেতন হো-ৱাৰ দৰে হ

সদায়-দিনে = নিতদিনে

সদিয়া—বি. = গোৰ-সদিয়া

সদিয়া পেলা, সদিয়া পেলেই এৰ্—ভবিষ্যতলৈ কুখ্যাতি এৰ্

সঁফিৰাম, সঁফুৰাম—বি. সঁফুৰি-আম; মধুৰিআম

সভা—বি. দৰং অঞ্চলত প্ৰচলিত বাসুদেৱৰ পূজা। ই তিনিবিধ একশৰীয়া সভা, বাৰচৌধৰী সভা আৰু গোষ্ঠচৌধৰী সভা

সভাগাৱা-ওৱা—বি. বিয়াহ-গোৱা-ওৱা

সমৰ—বি. হালোৰে দাঁতে-পথাৰিয়ে বোৱা দুচাহ

সময়শেষত—অৱশেষত; অন্তত

সৰকি-নাচন—বি. ঢেপাচ্ জীয়াৰ চোলৰ ছেৱে ছেৱে দলটোৰ ইজনে সিজনে মাজে মাজে সৰকি দিয়া নাচন

সৰু'জী—বি. সৰুজন ভায়েকৰ পত্নী; সতিনীসকলৰ ভিতৰত সৰুজনী

সঁৰহ—বি. সঁৰাহ; ধৰৰ চালত বজা মুৰীয়া কাৰি

সৰহ হ— পাৰ কাট্; উপায় হ (যেমাৰত বাটে।) যেনে—ছ'লটোৰ অৰ কৰ্‌ছি নে? অলপ সৰহ হৈছি।

সৰা দি—সৰাল দি; নতুন পাখি বা নোম গজিবৰ বাবে পুৰণি পাখি বা নোম সৰ্

সঁৰা—স. ধা. সঁৰিয়া; কোনো কামৰ বাবে বহুত মানুহ গোটাই আন্; যেনে—গাওঁৰ মানুহ সঁৰিয়া সৰেই আন্, বেল এখান পাতোঁ।

সঁৰাই—বি. = ছানাই

সৰেই দি, সৰেই লগা = ফাহি লগা

সল্ ঙা—বিণ. = পোনঙ্গা

সল্ পা-গুটি—বি. নূতন

সল্ পা-সল্ পি কৰ্— বিবুধিত পৰ্; যেনে—ধাৰে নিয়া টকা-গিটা ঘূৰেই খোজাত সি সল্ পা-সল্ পি ক'ৰবা ধৰলা ।

সৰৈ সৰৈ—ক্রি. বিণ. সোৰাই সো-ৰাই; কষ্ট নিদিয়াকৈ; যেনে—নতুন গৰু কষ্ট নেদ্ বি, সৰৈ সৰৈ বাই থাক্ ।

সস্তা---বি. সাঁখৰ; যেনে—
'সস্তাৰ নাম মনুৰাই ।
কি শাকৰ গুটি নাই ?'

সাই—বি. জিকা-ভোল আদি বগাবৰ বাবে পুতি দিয়া বাঁহৰ আগলি আদি ২। স. না. সৌ; দূৰত থকা; যেনে—সাই সিনাখানে তোক যি মই কথাটো কৈছিলোঁ, মনত পৰিছে ?

সাউৰি—বি. মজুৰি নোলোৱাকৈ কাম কৰি দিয়া মানুহৰ দল

সাখীয়া—স.ধা. সকীয়া; আগত সাখী ৰাখি কোনো কথা ক বা কাম কৰ্

সাঁখো—বি. সাঁকো

সাজাৰে শোহ্, সামাৰে শোহ্, সাম্মাৰে শোহাৰ্— গোটেইবোৰ থাবলৈ খোজ্; যেনে—
পালি জৰীয়াই সাজাৰে শোহেই ।
নাপেলি জৰীয়াই আঙুলিকে চোহেই ॥
(ফকৰা)

সাজে-পাজে—ক্রি. বিণ. সাজো-পাজে; আগে ওৰিয়ে

সাঁজ লাগ্— গধূলি হ

সাঁজ পৰ্, সাঁজ পৰি যা—গধূলি সময় উকলি যা

সাঁজ-বেলা, সাঁজৰ-বেলিয়া—বি. গধূলি-বেলিকা

সাতকঠীয়া—বি. পিঠি আৰু বুকু চাক খোৱাকৈ দুয়ো কান্ধৰ পিছফালে ওলমাই উৰিব পৰা দূতবপীয়া ৰৰকাপোৰ

সাতসন্ধি, সাতসান্দি, সাথান্দি—বি. ষোকোট; যেনে—কটেৰী-খান ক'ৰ সাখান্দিত থৈছি বিচেৰি নাপাওঁ ।

সাতসৈয়া, সাথিয়া, সাথেয়া—বি. ডাঙৰ হাবি; যেনে—গৰুটো দেখোন বিচেৰি নাপাওঁ, ক'ৰবানো সাথেয়াত সুমাল ? (মজলদৈৰ বজাহাউলীৰ ওচৰত সাথেয়াবাৰ নাৰে এখন ডাঙৰ হাবি আছিল ।)

সাতেৰি—বি. জীৱাতু; যেনে—ডাকুৰী শাহুৱাকে ছিয়াটোক নানান সাতেৰি ক'ৰবা লাগ্ছি ।

সাঁথোৰ—অ. ধা. সাঁতোৰ; হাত-ভৰি চলোৱা কৌশলেৰে পানীত ওপঙি থা

সাম্য—বিণ. খং-ৰাগ এৰা; যেনে—আৰি বহুত বুজোৱাত মানুহটো সাম্য হ'ল ।

সাৰাখানে, সাৰাদিগি, সাৰাপথৰে—বি. কেওপিনে; সকলোফালে

সাৰাসিচেৰি—বিণ. = বেলাডোল

সাৰ্-সাৰ্-সিৰ্-সিৰ্—বি. শুব উঠাৰ আগে আগে গা বেয়া লগা ভাব

সাৰি—বি. সাৰ; চেতনা; টোপনি নোহোৱা অৱস্থা

সাল্কি-নাল্কি—বি. কথাৰ লবচৰ; যেনে— সি টকাখিনি দিবাৰ পৰত সাল্কি নাল্কি লগেইছি।

সাহী—বিণ. সাহিয়াল; সাহসী; সাহ থকা

সিধাৰ তেল গোঁফত সান্—এনেয়ে পোৱা বস্তু ইচ্ছামতে খৰচ কৰ্

সিনাখানে—বি. সিদিনা; সেই দিনটোৰ ভিতৰত

সিপেৰীয়া—বি. সিপাৰত থকা; আনটো পাৰ বা চুকত বাস কৰা

সিমা—অ. ধা. শুকোৱাৰ পাছত আকৌ সেমেক্ (ধানত খাটে।)

সিৰিত্—বি. সিৰিক্; গাৰ কোনো অংশত হঠাতে হোৱা সিৰৰ বেদনা

সিল্সিলীয়া, সেল্সেলীয়া—বিণ. পোন আৰু সৰু হৈ আগলৈ বাঢ়ি যোৱা; যেনে—ধন হেৰাৰ কাৰণে বাবীখানৰ ডাবোল কিছুমান সিল্সিলীয়া হ'ল।

সিয়াবিয়া লাগ্, হৰাদুৰা লাগ্—যেনে—পগলা কুকুৰ ওলাৱা শুনি ভনি বাটৰ মানুহবিলা সিয়াবিয়া লাগি পলাল।

সুত্কে, সুকত্কে—ক্রি. বিণ. সুৰুক্ কৰে; গম নোপোৱাকৈ; ক'ৰ নোৱাৰাকৈ; যেনে—ঘোৰা হাতৰপে আঙ্ঠিটো সুকত্কে সোলকি পৰিল।

সুন্তি—বি. চুন্তি; তত্; যেনে—খাওঁ খাওঁ মুন্তি।
দেহাৰ নাই সুন্তি॥
(ফকৰা)

সুবৰ্ণখুৰীয়া—বিণ. ক'লা খুৰা থকা; সুলক্ষণীয়া (গৰুত খাটে।)

সুৰুক্—অ. ধা. সোমা; প্ৰৱেশ কৰ্; ভিতৰলৈ যা

সুৰ্ঙা—বি. সুৰুঙা; সৰু বিন্ধা ২। চেল্

সুকত্কে—ক্রি. বিণ. =সুত্কে

সুল্সুলীয়া—বিণ. একেবাৰে ওলাই থকা;
যেনে— সুল্সুলীয়া হাপেনি।
২। বিণ. মিঠা; কোমল (মাতত খাটে।)

সুস্তে, সুস্থে—ক্রি. বিণ. শান্তভাবে; দুষ্টালি নকৰাকৈ

সুস্তেপি—বি. সুস্থিৰতা; থিৰতাৰ; যেনে—কি অঘাইতং ছলি, অলপো সুস্তেপি নাই।

সুহ্পা মাৰ্, সুহপা মাৰ্, সোহ্পা-মাৰ্—আনে নেদেখিবৰ বাবে মাত-বোল নকৰাকৈ থাক্; যেনে—আমি বাৰা দেখি কিবা খৰচ

ক'ৰ্‌বা লাগেই বুলি সি ক'ৰাত সুহ্‌পা মাৰি থাকিল।

সুহৰা—অ. ধা. সুহুৰিয়া; ওঁঠ দুটা চেপা মাৰি ধৰি মাজেৰে সৰু বাট উলিয়াই সু সু শব্দ কৰ্‌

সুতা—স. ধা. সূত তোল্‌, কটা-ৰীৰে চাঁচি সূত তৈয়াৰ কৰ্‌

সুতা-নেতা—বি. সূতা আদি বস্তু; যেনে—সুতানেতা যোগাৰ ক'ৰ্‌বা নল্লি কেংকে কাপোৰ বোম ?

সেক্‌টা-সেক্‌টি—বি. সেমেনা-সেমেনি; নিজৰ কাম ভালদৰে কৰিব নোৱাৰা কাৰণে মুখ ইফাল সিফাল কৰা কাৰ্য্য

সেংকে—ক্রি. বিণ. = তেংকে

সেঙেৰা—বিণ. সেঙেতা; গেৰেলা; ৰৰ চেঁচা;

যেনে—জুৰ মুৰত উঠাত তাৰ হাত-ভৰি সেঙেৰা হৈ গৈইছি।

সেন্‌ৰে—ক্রি. বিণ. = তেংকে

সেন্‌দৰ—বিণ. = তেন্‌দৰ

সেনী—বি. শিচনী; দীঘল নাল লগোৱা পানী সিচা এবিধ যতন

সেৰ—বিণ. সেও; যেনে—বাইজে চোৰটোক ধৰি মাৰি সেৰ কৰি দিলা।

সেৰ্‌কিয়া—অ. ধা. সিৰিকিয়া; বুখেৰে পিত্তপানী ওলা

২। বিণ. ভালদৰে পাগত নুঠা; লোণ-জলকীয়া আদিৰ জুতি নুঠা (আগ্না আদিত খাটে।

সেলবেল্‌—বি. জুতি; তৃপ্তি; সোৱাদ;

যেনে—গাছুত কঠল ওঁঠত তেল। নাখাওঁতে সেলবেল ॥ (যোজনা)

সেল্‌সেলীয়া—বিণ. = সিল্‌সিলীয়া

সোটা—বি. আটি; যেনে—এসোটা খৰি।

সোণমতী—বি. এবিধ বাওধান;

যেনে—লেৰাই বোলে সোণমতী। তোমাৰ বা কি গতি ? (যোজনা)

সোনকাল্‌কে, সোনকাল্‌তে—ক্রি. বি. সোনকালে; পলম নকৰাকৈ

সোণৰু—বি. সোণাৰু; এবিধ সু-কাঠী গছ

সোপ্‌সুপীয়া—বিণ. সোপোকা; কোমল আৰু চিলা

সোপেটী—বি. ঠাই সচিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা ফটাকানি বা কলৰ শুকান খোখা আদিৰে সাজি লোৱা টোপোলা;

২। কেৰাহি আদিৰ কাষত ধৰিবৰ বাবে কলপাত আদি মোটোকাই লোৱা বস্তু

সোপোৰাসোপোৰ্‌, হোপোৰা-হোপোৰ্‌—ক্রি. বিণ. বেছি বেছিকৈ (খোৱা, দিয়া আদিত খাটে।)

সোময়—বি. সময়

সোৰ্‌পোটা—বি. সোপোৰা; খো-চোৰা; ক্ষীণ হোৱাৰ কাৰণে

কোঁচৰোচ খোৱা অৱস্থা

সোৰ্‌পোটা-সোৰ্‌পুটি—বিণ. = কোৰ্‌পোটা-কোৰ্‌পুটি

সোৰোত্ সোৰোত্‌কে—ক্রি. বিণ. সোৰোত্ সোৰোত্ শব্দ কৰি (খোৱা, কথা আদিত খাটে।)

সোঁৱৰ—স. ধা. সোঁৱৰ; মনত পেলা

সোহ্‌পা মাৰ্ = সুহ্‌পা মাৰ্

সোহা—স. ধা. সো সো শব্দ কৰ্; যেনে—পশ্চিম ফালৰপৰে বতাহ বৰহাণে সোহেই আই্ছি।

হ

হ—অব্য. হ, ধমক মাৰ্ (গৰু-ম'হত খাটে।)

হক্‌বক্—বি. কাৰণ-অকাৰণ; যেনে—হকবক নাই, সি আহি মোক দোষ দিছি।

হক্‌হকীয়া, হক্‌হক্-কৰেই—বিণ. ভৌ ভৌ কৰে; বৰ উগ্ৰ; যেনে—হক্‌হকীয়া আওঠা।

হগা—স. ধা. হগুৱা

হচণ্ডা—বিণ. হটঙা; লহঙা; ওখ (মানুহত খাটে।)

হচৌ-চৌ-ৰচৌমামা—বাহিৰে ৰং চং; ভিতৰে কোৰাভাতুৰী; বাহিৰত আক জমক, ভিতৰত একো নাই; যেনে—সিহঁত বাহিৰতহে ফুৰবাৰ, খাৱা লৱাৰ একো নাই, হচৌ-চৌ-ৰচৌমামা।

হজা, হেজা—বি. ৰকা

হজুৰেই—বি. চহা লোক; হলুৱা; ২। খেতিবাতিৰ কামত নিপুণ মানুহ; যেনে—তাৰ নিচিনা হজুৰেই গাওঁখানত কেইটা আছে?

হ'জেতি—বি. বৰ আমনি; যেনে—ছুলিৰখাৰ হজেতি সহ্য কৰাই টান।

হ'ঞা—বিণ. হৰিণা; হৰিণবৰণীয়া (ছাগলীত খাটে।)

হদ, হিদুক—বি. চিন; ফাল; ২। উৰাদিহ

হদ হৰা—উৰাদিহ নোপোৱা হ

হ'দ্‌খেনি, হৰিবোল—বি. হৰিধ্বনি; বহুলোকে একেলগে টানলুৱী-য়াকে উচ্চাৰণ কৰা 'হৰি', 'হৰি' শব্দ

হ'দ্‌খেনি দি—হৰিধ্বনি কৰি আ-শীৰ্ব্বাদ দি পইচা খোজ্ (সাধাৰণতে গৰখীয়া ল'ৰাই এনে কৰে।)

হদলা—বি. ভঁড়াল ঘৰৰ চাং

হনহ্‌ফনহ্‌কে, হৰস্‌ফৰস্‌কে, হম্বহ্ ধম্বহ্‌কে—ক্রি. বি. খৰধেপে আৰি; যেনে—খীৰাবখা নেউলফকাৰি হম্‌হকলহ্‌কে ভলেই গৈছিল।

হনিয়া-দনিয়া—বি. উৰলা-উথলি; কথাৰ কটাকটি; যেনে—সাধু গীতা নৈ দুই আৰাৰৰ এখান হনিয়াদনিয়া লাগি পৰিল।

হনুৰেই-বনুৰেই, হাকাবাই-বাকাবাই—ক্রি. বিণ. য'তে-ত'তে; যেনে—হনুৰেই বনুৰেই মোক এন্‌কে নকৰি, কথা বেয়া হবো।

হনৌফনৌ—বি. উসহ-মালহ; যেনে—মুনিয়াকৰ বিয়াৰ কথা শুনি ছলিগিটাৰ হনৌফনৌ লাগ্‌ছি।

হৰলে—অব্য. হৰলা; কিজানি

হম্‌কা, হাম্‌কা—বি. চোকা; ঘৰ, কলগছ আদি বাগৰি নপৰিবৰ কাৰণে দিয়া ঠেকা

হম্‌ঠকতে, হম্‌ঠেকতে—ক্রি.বিণ. অকস্মাতে; হঠাৎকাৰে

হৰ্‌কলা, হৰকলা—বি. নঙলা; পদূলি-মুখত দিয়া বাঁহৰ দাং; যেনে—ৰাজাৰ ঘৰৰ কলীগাই।
হৰ্‌কলা ভাঙি ৰৰকলা খায়॥
(গাঁথৰ)

হৰস্‌ফৰসকে, হৰহ্‌ফৰহ্‌কে—ক্রি. বিণ. = হনহ্‌ফনহ্‌কে

হৰিবোল—বি. = হদ্‌ধেনি

হৰহৰীয়া, হৌ-হৌৱা—বি. হ-হৈয়া; মানুহে খেদা, বা নৈৰ সোঁতে বান্দি দিয়া, চান শব্দ কৰি পানী বৈ যোৱা জান

হৰহৰীয়া—বিণ. ভাঙৰ ভাঙৰ (লোণ, চেনি, বালি আদিত খাটে।)

হবাল-বাধে—ক্রি. বিণ. দৰ্কাৰ হ'ব পাৰে বুলি ভাবি; যেনে—দুই শ টকাই হবো, হবাল-বাধে আৰু এশ টকা নিয়া ভাল।

হঁহা—বি. মতা হাঁহ
২। না.ধা. হঁহৱা; হাঁহি তোল্

হাইতল—বি. হাইঠক; হাইঠা; কপৌজাতীয় এবিধ বনৰীয়া চৰাই

হাইকুই—বি. আনৰ ভাল হোৱা দেখি মনত ওপজা অশান্তি

হাইহাল, হাড়ীহাল—বি. বান্ধনি ঘৰ; ভাতৰন্ধা ঘৰ

হাইহাল দি, হাত-পাক দি—ন বোৱাৰীয়ে প্ৰথমবাৰ বিলোৱা ভাত-আঞ্জা গঞা-গিয়াতীক খাবলৈ দি

হাক্‌টা, হাক্‌টি-দা—বি. দীঘল, সৰু বাঁহ এডালৰ মূৰত সালি লোৱা যোৰ খোৱা চুটি দা

হাকান, হাকানা—বি. হেকাম; এজনে আন এজনক কৰা উপকাৰ সোঁৱৰাই লাজ দিয়া কাৰ্য্য

হাকাবাই-বাকাবাই—ক্রি. বিণ. = হনুৰেই-বনুৰেই

হাগাবাকাৰা—বি. = গুতলী

হাগি ফিৰি চাৱা—অতি কৃপণ; যেনে—হাগি ফিৰি চাৱা।
গুৰ ভাত খুই খাৱা॥

হাচিল কৰ্—আদায় কৰ্; সমাধা কৰ্

হাচিল-বিত—বি. সব উপায়েৰে অৰ্জা ধন; যেনে—লোকৰ হাচিল-বিত আনি থুৰেই নেদিলি মোৰ দোষ হবো।

হঁাচুতী—বি. হঁাচিয়তী-বন; শুঙিলে হঁাচি অহা এবিধ বন

হাজাৰমুখী-পিঠা—বি. =খোলা-চাপেৰি-পিঠা

হাড়ীত খাইতী—বি. বাস্কিথাকোঁতে জুতি লগা মাছ-মঙহ আনি খোৱা তিৰোতা (নিন্দার্থত)

হাড়ীত খাইতীক হাইহাল দি—লুভীয়াক ভঁৰালী পাতৃ; থকুৱাক বিলনিয়াৰ পাত

হাড়ীশাল—বি. =হাইহাল

হাতকটৰী—বি. নলীয়াকটাৰী

হাত ধাল্—হাত বাল্; আনৰ বস্তু নিজৰ ইচ্ছা মতে ল

হাতদেমা—বি. =বাবধেনা

হাত পাক দি=হাইহাল দি

হাতলেৰীয়া—বিণ. হাতেৰে লাৰি-লেও ভয় নকৰা; হাতেৰে চুব পৰাকৈ ওচৰলৈ অহা; মৰমত বশ হোৱা (পোহনীয়া জন্তুত খাটে।)

হাতপিয়ান দি—দাম্বিক পিৰলৈ নিদিয়াকৈ হাতেৰে খীৰা

হাত ফুৰা—হাতৰ তল্বাৰে কোনো ঠাইৰ খোজৰ ধূলি আদি মচি দি

হাত বা—হাত-বাউল; হাত-বাউলি; আঁতৰত থকা মানুহক হাত জোকাৰি মতা ইঙ্গিত

হাত-ছিজা, হোল্কা-হেতীয়া—বিণ. কৃপণালি নকৰাকৈ দিয়া স্বভাৱৰ

হাতাপাতা— বি. হাঁত-গুপৰা; একেটা কথা বা কামত কেইবাজনো একেলগে হাত দিয়া কাৰ্য্য; উটাপুটা; টনা-আজোৰা

হাতে-হালু বৈই—বি. নিংই খুল বাই খেতি কৰিব পৰা মানুহ

হাতেহি— বি. হাতোৱাহ; এহাতেৰে ধৰি কাঠ চাঁচিবৰ উপযোগী সৰু চাঁচ

হাধ—অ.ধা. অধিক সময় খোজ কাঢ়: যেনে—ইমান বাট খুন্দি আহিলোঁ যেদিও একো কাম নহ'ল।

হাথা—বি. হেতা; দীঘল নাল থকা কাঠৰ চৰিয়াৰ আকৃতিৰ এবিধ বতন; যেনে—

ক'ৰবা নবাৱ বৰ কথা।
খাবা নহৱাব বৰ হাথা॥
(ককবা)

হাথী—বি. হাতী

তুলনীয়—

'ধন্ মিন কন্যা ভৰণিৰ সৰ।
হাথি ঘোড়া গৰু মানুহ সাৰ॥'
(ডাকপ্ৰবচন)

হাথুৰী—বি. হাতুৰী

হান পা—বেন পা; যেনে—নিদ্ৰাতে বিয়ালেপি আইছু হান পাইছিলোঁ।

হান্-হান্-খোচ্-খোচ্—হিং হিং কিচ্ কিচ্, কেটেৰ-কেটেৰ; যেনে—গতিয়া মাকক হান্-হান্-খোচ্-খোচ্ সইতা নকৰি দি বৰ ধঁপা।

হাপা—খি. হেপা; মেকুৰীৰ আকৃতিৰ এবিধ বনৰীয়া চাৰিঠেঙীয়া জন্তু; যেনে—

হাপাই আনুলা তিৰী।
শিয়াল হ'ল উপৰ্‌তে গিৰী ।।
(ফকৰা)

হাপাচাং, হাপালাঙী—বি. আচল কামৰ সময়ত আউল লগোৱা সৰু কাম

হাপাবেঙেৰা—বিণ. অতি বুৰ্বক

হাপালাঙী—বি. = হাপাচাং

হাপাহ—বি. দুখৰ গৰম বস্তুবপৰা অহা তাপ; যেনে—ব'দৰ হাপাহ লাগি খোটেলিটোত থাক্‌বা নৰা হৈছি।

তুলনীয়—

দেখতো নাগয় আসি বহিৰ হাপাস।
তাকো সহিবাক লাগি নকৰন্ত সাস ।।
ভাগ—৮

হাপুৰ-দিন, হাপুৰ-কাল—বি. দূৰ অতীত; বহু আগৰ সময়

হাপেনীয়া-পিঠা—বি. তিলপিঠা

হাবাবা পিট্—হাবাথুৰি খা

হাবেই-বাংকা—বি. দূৰ ঠাই; যেনে—কোন হাবেই বাংকাত সি থাকেই, চিঠি ক'ত পাবো?

হাবেঙীয়া—বিণ. আকলুৱা

হাম্‌কা—বি. = হম্‌কা

হামহৰীয়া—বিণ. বহু মানুহ থকা; যেনে—হামহৰীয়া গৃহস্থী।

হামাৰ—বিণ. চাক খাই থকা; ভবিপৰা; যেনে— ফুলতলীখান বোনে হামাৰ হৈছি।

হামালা—বি. মোকোৰা; ডাঙৰ গৰাহ

হামালা-হামেঙি— ক্ৰি. বিণ. মোকোৰামোকোৰ

হামুৰ-দামুৰ—বি. হামোৰ-কামোৰ; নিজৰ কাম শেষ কৰিবলৈ কৰা লৰালৰি; যেনে—মাকৰ ঘৰলৈগি বাৰা দিয়াত ৰবী-স্বীয়াই কামত হামুৰ-দামুৰ লগেইছি।

হাৰৌবিৰৌ—বি. হায়ৌ-বিঔ; শোকত আতুৰ হৈ ডাঙৰকৈ কৰা বিননি

হাল্—স. ধা. হল্; একতীয়া হ; যেনে—গাছডাল হাল্‌ছি।

হাল্‌কা—বিণ. হালুক; দুৰ্বল; নিশকতীয়া

হাল্‌ডি—বি. একেলানিকৈ গাঁঠি নিয়া বহুত মাছ আদি বস্তুৰ জোটা

হালচাল—বি. আওভাও; যেনে—মই নতুন মানুহ, এই ঠাইৰ হালচাল একো নবুজো।

হালুৱেই—বি. হালোৱা; হালবোৱা মানুহ

হঁাহিনী—বি. মাইকী হাঁহ

হঁাহিবা—বিণ. হাঁহিলা; বেছিকৈ হাঁহি থকা

স্ত্রী—হঁাহবী

হাড়্মা-পিঠা, হাড়্মুৰা-পিঠা—বি.=ভেট্ৰাৰ মুখত দিয়া পিঠা

হাড়া—বি. অস্থি; হাড়

হাড়া পেলা—মব্; যেনে—সি ক'বাব মানুহ আহি ক'বাত হাড়া পেল্লা ।

২। মবাব দিনালৈ পোহ্; যেনে—এইটো ৰব-উপজা হাল্ৰা, হাড়া পেলাম বুলি ভাবছ্ ।

হিংক্—স. ধা. পিঙেৰে খোচ্; পিঙেৰে আঘাত কৰ্

হিচা—বি. গুণ; ভাগ; যেনে—গাওঁখানৰ বেছি হিচা মানুহৰ ভাখেৰীত ধান নাই ।

হিত, হহি—বি. কিবা এটা উদ্দেশ্য পূৰণৰ বাবে মেলা আদিত কৰা হেঁচা-ঠেলা আৰু হাই উৰুমি; যেনে—যোঁবাবাৰী দেউলৰ হিত ।

হিদাল, হিন্দাল—বি. হিজল; নৈ বিল আদিৰ কাষত পজা এবিধ গছ

হিদ্ৰু—বি.=হৃদ

হিৰ—বিণ. মুগা সূতা কটা এবিধ যতন

হিৰিণ্ভিৰিণ্—বি. কেউপিনে; সকলোফালে; যেনে—হিৰিণ্-ভিৰিণ্ খেতি ভাল হৈছি, আমাৰ এইতোৰৰতহে নাই ।

হিল্হিল্কে, হিল্হিলোই—ক্রি. বিণ. কিছু সময় জুৰি একেবাহে হিল্হিল্ শব্দ কৰি (পনীয়া বস্তু চাকি দিয়াত খাটে ।)

হিলিদত্কে—ক্রি. বিণ. একেলগে বেছিকৈ (পনীয়া বস্তু পুৱাতে খাটে ।)

হিলো-হিচো—বিণ. অধিক পৰিমাণৰ (পানীত খাটে ।); যেনে—পথৰত পানী হিলো-হিচো, হাল বাবা নবি ।

হিলোহিচোকে—ক্রি. বিণ. অমিয়নীয়াভাৱে বেছিকৈ (খৰচ কৰা, ভবোৰা আদিত খাটে ।)

হিস্যা—বি. বাণি; আনে নকৰিলে কাম কৰিবলৈ কৰা ওজৰ; যেনে—চাকৰণিটাই ইটোৰ হিস্যাত সিটোই কাম নকৰেই ।

হিহেনি—বি. উদ্কাই; হাপানি বোগ

হুকাৰ—বি. আনৰ কথাৰ মাজে মাজে 'ও, এবা, হয়' আদি সন্মতিসূচক শব্দৰ উচ্চাৰণ

হুংকু—অব্য. যেনো; ('শুনা যায়; 'মানুহে কয়' এনে অৰ্থত ব্যৱহাৰ হয়) যেনে—সিহঁতৰ ঘৰ হুংকু একসময়ত নগাওঁত আছিল ।

হুকুচ্কুচ্—বি. নবাজবি; কোনো কাম অতি গোনকালে কৰাৰ ইচ্ছা; যেনে—

কিনো হুকুচ্কুচ্ লাগ্ছি, অলপ পলমকে বাধি দেচোন ।

হুচি—বি. বহু মানুহে একেলগে দিয়া জোৰ; যেনে—সিহঁতে এক হুচিত ডাঙৰ গাছডাল নদীৰপৰে পাৰত তুল্‌লা।

হুচুৰি কুৰা, হুচুৰি খুন্দ্—বাৰে ভচহ কথা ক, অবাইচ মাত মাত্

হুতুৰা—অ. ধা. হুতুৰণি মাৰ্

হুতুকং—বি. হুতুৰণি মাৰি যুঁজি-বলৈ মতা মাত (মতা গৰুত খাটে।); যেনে—

হুতুকং ৰবা পেট পথৰা।
যেয়ে বলে নৰেই তাকে বাধে মাৰা॥
(গঁাথৰ)

হুম্‌না—বি. হুমুনিয়াহ; মনৰ দুখত ওলাই অহা দীঘল নিশাহ

হুৰ্‌কা, হুৰ্‌কা-বতাহ—বি. ধুমুহা বতাহ

হুৰ্‌মা—বি. পাগত উঠা বহীৰ দানা

হুৰা-হুৰি—বি. একাধিক মানুহে ডাঙৰকৈ তৰ্কাতৰ্কি কৰি কৰা কাজিয়া

হুৰিয়া—অ. ধা. এফাললৈ টানি নি (হাল বোৱা গৰু-ম'হত খাটে।)

হুলাৰেৰীয়া-সাপ—বি. হোলোঙা-গোৰ; এবিধ দীঘল ক'লা সাপ

হুলি, হুলি, হুলি-হুদ্‌ধেনি—বি. হাই-উৰুমি; গণ্ডগোল

হুলি দি—অৱজ্ঞাৰ ভাৱ দেখুৱাই চিঞৰ-বাখৰ কৰ্, যেনে—

ভাউৰীয়া বেজা, চাউৰীয়া মান্‌হুই হুলি দিছি।

হুহি—বি.=হিত

২। বি. ডাঙৰ আতঙ্ক; ভয় লগা উপদ্ৰৱ; যেনে—মানৰ হুহি।

হেইক্লেই—বি. হঁাইফাই; ফোঁপনি

হেঁ ঐ—অব্য. হেৰৌ (তুচ্ছাৰ্থৰ সম্বোধন)

হেক্‌চীয়া—বিণ. হঠাতে বেছি পৰিমাণে দিয়া;

যেনে—হেকচীয়া বল।

২। গাত লাগি যোৱাকৈ কোৱা; যেনে—তাৰ হেক্‌চীয়া কথা।

হেকেন্‌কেকেন্‌কে, হেকেৰ্‌-কেকেৰ্‌কে—ক্ৰি. বিণ. হেঁকেৰ-পেঁকেৰ্‌কৈ; বেঁকা হৈ অতি কষ্টেৰে

হেঁকেনা—বিণ. হেকেৰা; বেঁকা

হেঁকেনা-হেঁকেনি—বিণ. বেঁকা-বেঁকি; যেনে—গীৰাৰ আলিটো হেকেনা-হেকেনি হৈছি।

হেঁকেনা বাজানা মাৰ্—খেজেলনি মাৰ্

হেঁকো—বি. হেঁকা; শৰীৰৰ কষ্ট; বোজা কঢ়িওৱাৰ দুখ

হেঁকো বাহিৰ হ, হেঁকো ওলা—হেঁকা ওলা; অধিক কষ্ট হ; সহিব নোৱাৰা কষ্ট হ

হেকোবা গাঁঠি পাত্—বি. আঁকোৰ-গোজকৈ পজা ওপৰ উলিয়া; যেনে—যেন ভাঙো ভাঙো হৈছিল, যেন সময়তে সি আছি আক

এটা আপত্তি উলেই হেকোৰা গঁাঠি পাতিলা।

হেঙ্‌জেঙ্—বি. অন্যায়

হেঙেৰা-হেঙেৰি—বিণ. ইফালে-সিফালে যোৱা; ঠিক ঠাইত নথকা (দাঁতত খাটে।)

হেঁচাচেপি—বি. হেঁচাটেপা; ঠেক ঠাইত ইজনৰ গাত সিজনৰ হেঁচা লগা কাৰ্য্য

হেচাম্‌পতি—বি. জোৰ; যেনে—যাৰা যেদি ইচ্ছা নকৰা তোক মই হেচাম্‌পতি নকৰোঁ।

হেজা—বি. = হজা।

হেট্‌কেট্, হেট্‌পেট্—বি. কেৰেণ; অলপ লৰচৰ কৰি কেৰাহিকৈ চোৱা কাৰ্য্য

হেতেমগৰীয়া— বিণ. ওখোৰা-মোখোৰা; যেনে—হেতেমগৰীয়া চোতালত ধানচান মেলি দিয়া টান।

হেন্দেৰ-গেন্দেৰ—বি. কাম কৰি-বলৈ এলেহৱা হোৱা ভাব; যেনে—ডাঠিবেলীয়া ভাত খাই তাৰ হেন্দেৰ-গেন্দেৰ লাগ্‌ছি।

হেবৌ বৌ পিট্—বিবুধিত পৰ্; উৰাদিহ হেৰা

হেমগেম—বি. অহা-যোৱা কৰাৰ কাৰণে হোৱা অসুবিধা; যেনে—মেমাৰী মানুহৰ ঘৰত বাহিৰা মানুহৰ হেমগেম হলা নালগেই।

হেমেজি-ৰেমেজি—বি. ভয় লাগি ৰবলৈ কৰা চিঞৰ-বাখৰ; যেনে—হৰকা-বতাহ আহাত পকশিটাৰ হেমেলি-ৰেমেলি লাগিল।

হেৰ্ চাওঁ হৰ্ চাওঁ—অপেক্ষা কৰোঁ হে কৰোঁ; যেনে—হেৰ্ চাওঁ হৰ্ চাওঁ, ‐ ‐ ‐ বুলি লাহিল।

হেম্পোবোচ্‌কে—ক্রি. বিণ. হঠাৎ উঠাহ লাগি; যেনে—নাতি-নীয়াকৰ বিয়াৰ কথা শুনি বুঢ়াৰ গা হেম্পোবোচ্‌কে উঠিল।

হেৰ্‌পেটা লাগ্—টোপোল পৰ্

হেৰহোৰ—বি. পোঁটক; লোক-চানৰ পুৰণ

হেলাম—বি. কোনো বস্তু বা মানুহৰ ওপৰত আন এজন মানুহে ভেজা দিয়া কাৰ্য্য

হেলেই, হেলেইহাঁত—অব্য. বহু মানুহক একেলগে কৰা সম্বোধন যেনে—কি হেলেই কি ক'ছা? ঐ হেলেইহঁাত, ইফালে আহ। (ভুঞাৰ্বত)

হেলেক্-বেলেক্ — বিণ. হেলেক-পেলেক; সোলোক-ঢোলোক; ভালকৈ লাগি নথকা

হেহোনেহো, হেহোৰ নেহোৰ—বি. অনিশ্চয়তাৰ ভাব; যেনে—সি হেহোৰ নেহোৰ কৰি আছেই, যাব নে নাযায় ঠিক নাই।

হৈচা কাঢ়্—দীঘল দীঘলকৈ উশাহ ল; যেনে—বুঢ়াই বানৰ ভাব-খান দেখি হৈচা কাঢ়িলা এন্দা।

২। দীঘল দীঘলকৈ উপায় লৈ মৰণৰ চিন দেখুৱা

হৈদাপ, হৈদ্দাপ—বি. বহু মানুহ বা জন্তুৱে একেলগে বাৰে বাৰে আহি বিৰক্তি দগোৱা কাম

হোড়—বি. লেখাত আগচু হৈ থাকি পহা জপিনাৰ পিছফাল (মানুহৰ থাকে।)

হোতোৰ:—স. ধা. দুই থাকোঁতে নাকেৰে শব্দ কৰ্

হোতেৰি, হোতোৰেদি—বি. দুই থাকোঁতে নাকেৰে কৰা শব্দ

হোপোৰা-হোপোৰ—ক্রি. বিণ. = সোপোৰা-সোপোৰ

হোলামোলা—বি. হাত নধৰাকৈ দিয়া কার্য্য; যেনে—গাখীৰ হোলামোলা কৰক্‌ বি, মাল্‌হ বহুত আছেই।

হোলাহ্‌লি-ক্রি. বিণ. হাত নধৰাকৈ যেনে—হোল্লাক ধৰৰ জীৱা। হোলাৰখি দিয়া॥ (বোজনা)

হোল্‌কাহেতীয়া—বিণ. = হাতচিলা

হোলোক্‌কে, হোলোক্‌ হোলোক্‌ক —ক্রি. বিণ. হঠাৎ একেবাৰে বেছিকৈ; যেনে—বেমাৰীটোই হোলোক্‌কে খাতিয়েইছি।

হৌ হৌ—বি. বৰ বৰ কথা; যেনে—মুখেহে হৌ হৌ ভিৰেনীয়া পুঠি। বৰকাকাই জিবি আন্‌ছি লেকৰা-ভঁঠী॥ (বোজনা)

হৌ-হৌৱা—বি. = হ-হৈয়া

॥ অন্ত ॥

শুধৰণি পৃষ্ঠা

পৃষ্ঠা	শব্দ / খণ্ড বাক্য	হৈছে	হ'ব লাগে
১	অইচ্	বি.	অব্য.
২	অগ্নিভিজলুক	ভোটা	ভোট-
৫	আইলং	অলীয়া বলীয়া	অলিয়া বলিয়া
৬	আকালবিৰ	অকলবিৰ,	অকলবিৰ ;
৬	আথামুখা	উখাম্‌খা,	উখাম্‌খা ;
৯	আধাৰৱীয়া	কাঢ়ি	কাঁৰি
৯	আধাৰৱীয়া মাৰ্	কঢ়াৰ	কঁৰাৰ
		কাঢ়্	কাঁৰ্
১১	আলাগ নিলাগ	আলাগ মিলাগ	আলাগ-নিলাগ
১২	আলামালা	সামান্য	সামান্য ;
১৫	উবহেনি	উবুৰ্বনি,	উবুৰ্বনি ;
১৬	এওঁবা	এওঁ=	এওঁ ;
২১	কটিমোচোৰা	ঘহ্	ঘহা কাম
২৫	কাটাংকোটোং	কাকাই কাকাই	কাকাই
২৫	কাণকুল্লা	চিৰিলি চিৰিলি	ছিৰিলি ছিৰিলি
২৭	কুকুৰঠগীয়া	কুকুৰথগীয়া	কুকুৰঠগীয়া
৩২	খ'বকা	শবণ	সবণ
৩৩	খাইভোঁহ	খাই পাহৰি	খাই-গাহৰি ;
৩৬	খোচোনা	ছাল	চাল
৩৭	খোৰ	শলিখেল,	শলিখেল ;
৪০	গিৰীখাৱা	গিৰিখাৱা	গিৰীখাৱা
		গিৰিখাইতী	গিৰীখাইতী
	গিৰীঘৰীয়া	গিৰিঘৰীয়া	গিৰীঘৰীয়া
		গিৰিঘৰৰ	গিৰীঘৰৰ
৪১	গিৰীমৰা	গিৰিমৰা	গিৰীমৰা
		গিৰিমৰী	গিৰীমৰী
৪১	গুঁটিয়া	শবণ	সবণ
৪৬	ঘিৰলি	ঘেৰাবি	ঘেৰালি ;
৪৭	চজনা	চাঁজনা,	চাঁজনা ;
৫২	ছানখেৰ	শবণ	সবণ

পৃষ্ঠা	শব্দ / খণ্ড বাক্য	হৈছে	হ'ব লাগে
৫৩	ছেক্ৰ্যাচেল্-মা	চেক্ৰাচেলমা	ছেক্ৰাচেল্ মা
৫৩	জয়ঢোল	গ্লোৱা	বজোৱা
৫৩	ঝাকেৃতীয়া	গিৰি	গিৰী
৬৬	ঢেঁকীৰবাৰা	ধানবনা ;	ধান বনা,
৭১	থৰ্ হিয়া লাগ্	স্যোঙোৰা	সেঙেৰা
৮২	ন্যগাৰা	বাঁহ	বাঁহৰ
৮৪	নেচেৰা	পাকেৰ নেচেৰা	পাকেৰনেচেৰা,
৮৮	পাতঠানী	পাতঠানি	পাতঠানী
		ঠানি	ঠানী
৯২	পোৰাঘাত······	পোৰাঘাট	পোৰাঘাত
৯৩	ফচালেই······	মেৌল;	বুদ্ধাই-মেৌল;
৯৯	বাছেনীয়া	ঝিয়া	ঝীয়া
১০০	বাদি ,	কেকেবাদি	কেনেবাদি
১০২	বিছামাদেলী	বিছামাদেলি	বিছামাদেলী
		মাদেলি	মাদেলী
১০৪	বৈঠগী	বাইশাল	বাইশাল
১০৫	বোকাক্ৰুম্‌ৰা	বিণ.	বি.
		২।	২। বিণ.
১০৬	ভাণ্ডাৰা	কনাম্নী	সুকনাম্নী
১০৭	ভিজামেকুৰী	বি.	বিণ.
১২০	লাউপৃতি	লাউপুঠী	লাউপুঠি
		পুঠী	পুঠি
১২২	লাহৰ ,ঠগী	লাহৰ থগী	লাহৰ ঠগী
১২৮	সাভোৰি	ঝিয়া	ঝীয়া
১৩৮	হো-হো	তিৰি	তিৰী
	হো-হোৱা	— হ-হৈয়া	— হব্ হবীয়া